

Ioan Munteanu

**MONOGRAFIA RUȘILOR LIPOVENI
DIN BRĂILA
- Pescuitul, activitate tradițională -**

PROILAVIA
Brăila, 2015

IOAN MUNTEANU

MONOGRAFIA RUȘILOR LIPOVENI
DIN BRĂILA
- Pescuitul, activitate tradițională -

IOAN MUNTEANU

Lucrarea este finanțată prin Programul Operațional pentru Pescuit 2007-2013, Măsura 2.1.1: Revitalizarea și valorificarea identității comunitare

MONOGRAFIA RUȘILOR LIPOVENI DIN BRĂILA

- Pescuitul, activitate tradițională -

Foto coperta I: *Ieșire cu barca la pescuit* din albumul **WELCOME to BRĂILA**, 2004

Foto coperta IV: Ansamblul **Tihii Dunai** (Dunărea Liniștită) al Comunității Rușilor Lipoveni din Brăila

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MUNTEANU, IOAN

Monografia rușilor lipoveni din Brăila. Pescuitul, activitate tradițională / Ioan Munteanu. - Brăila : Proilavia, 2015

ISBN 978-606-8375-63-2

639.2(=161.1 Lipoveni)(498-35 Brăila)

ISBN 978-606-8375-63-2

Argument

Fiecare loc are o istorie a sa. Trebuie doar o ureche să o audă, o minte să o înțeleagă și o inimă să o iubească.

Nicolae Iorga

Geografia țării trebuie să înceapă cu geografia locului natal, ale cărui elemente proaspete, pline de imagini și de simțire există în sufletul fiecărui copil. Prin cunoașterea ținutului natal formezi „alfabetul geografic”.

George Vâlsan

Este un lucru de notorietate și de mare interes faptul că Brăila este un oraș deosebit și datorită mozaicului etnic compus din cele mai diverse naționalități: ruși lipoveni, greci, turci, evrei, romi, armeni și mulți alții. Fiecare comunitate are povestea ei și, mai ales, un rol important pentru orașul de la Dunăre.

Una dintre cele mai bine reprezentate comunități este cea a rușilor lipoveni, care viețuiesc alături de brăileni în cea mai bună înțelegere posibilă dintotdeauna. Însă, până în acest moment, nu există o lucrare suficient de amplă ca să fie numită monografie și să fie dedicată rușilor lipoveni din Brăila. Deși în cadrul ședinței largite a Comitetului de inițiativă al Comunității Rușilor Lipoveni din România (CRLR) din 25 martie 1990 se consemna, între multe alte obiective, și acela al realizării de **monografii ale localităților lipovenești**, acest lucru, în cazul rușilor lipoveni din Brăila nu s-a realizat. De notorietate este monografia satului Sarichioi (*Sarichioi. Pagini de istorie* de Sebastian Fenoghen, profesor de istorie, fost deputat al CRLR). Vor mai fi existând și altele, și, în acest caz, o astfel de lucrare, o monografie care să trateze în mod corect, cu documente și fapte, este un obiectiv demn de un proiect cum este și cel prin care a prins viață volumul de față.

Asociația Națională a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România – Filiala Brăila este o asociație profesională care își propune, în egală măsură, susținerea profesiei de bibliotecar, dar și a istoriei și a memoriei culturale locale. Urmând această direcție, în mai 2014, s-a aplicat și s-a câștigat finanțarea pentru un proiect care are ca obiectiv principal realizarea unei monografii a rușilor lipoveni din Brăila, cu accent deosebit pe activitatea de pescuit, tradițională în cazul acestei comunități. Din fericire, intențiile noastre s-au pliat perfect pe cerințele **Măsurii 2.1.1: Revitalizarea și valorificarea identității comunitare**, din cadrul **Programului Operațional pentru**

Pescuit 2007-2013, administrat de **Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale – Autoritatea de Management pentru Programul Operațional pentru Pescuit**.

Pentru realizarea proiectului al cărui scop este lucrarea de față am colaborat cu **Centrul Regional AM-POP Galați, Asociația "Grupul Local pentru Promovarea Dezvoltării Integrate a zonei pescărești a județului Brăila"** (FLAG Brăila), cu **Comunitatea Rușilor Lipoveni din România – Filiala Brăila** și, nu în ultimul rând, cu **Biblioteca Județeană Panait Istrati Brăila**, cel mai bun partener al ANBPR - Filiala Brăila. Tuturor reprezentanților acestor structuri le mulțumim pentru sprijin.

Nu întâmplător autorul acestei monografii este **profesorul Ioan Munteanu**, o personalitate marcantă a orașului Brăila. Facem această afirmație datorită activității intense și rodnice depuse pentru a aduce la cunoștința publicului momente și fapte din istoria locală a Brăilei. Este probabil cel mai prolific autor de monografii, cu peste 20 de volume dedicate orașului și județului Brăila. Din acest motiv am considerat că este cea mai potrivită persoană să se angajeze într-o astfel de muncă de cercetare și documentare, cu rezultate remarcabile.

Lucrarea se înscrie în efortul constant al bibliotecarilor brăileni de recuperare a tradițiilor multietnice ale Brăilei, ale rușilor lipoveni în cazul de față, pentru care documentele de arhivă sunt ca și inexistente (doar câteva registre „de casă” ale Bisericii „Acoperământul Maicii Domnului” și alte câteva date, inserate la comuna Brăilița pentru perioada interbelică). Similar stau lucrurile și în ceea ce privește pescuitul, activitate tradițională, pentru că mai există doar câțiva pescari, în vârstă de peste 80 de ani, care pot depune mărturie despre ceea ce a fost Balta Brăilei înainte de îndiguire. Prin urmare, munca autorului a fost apreciabilă, consultându-se o cantitate enormă de date, din care au fost extrase doar informațiile utile.

Volumul de față tratează aspecte importante legate de istoria bisericii de rit vechi, satul lipovenesc, elemente de istorie a comunității lipovenești, personalități ale acestei etnii și, nu în ultimul rând, pescuitul și comercializarea peștelui. Acestui subiect îi este rezervat un capitol aparte în care această activitate este analizată cu atenție și obiectivitate: trecut, prezent și viitor, totul în strânsă legătura cu evoluția comunității rușilor lipoveni din Brăila.

Ne dorim ca acest volum să fie încă o dovadă care să ateste spiritul de bună înțelegere în care au trăit comunitățile etnice brăilene de-a lungul timpului și respectul reciproc pentru obiceiurile și tradițiile fiecăruia.

Corina Ciuraru
Asociația Națională a Bibliotecarilor
și Bibliotecilor Publice din România – Filiala Brăila

Istoria Bisericii ortodoxe de rit vechi

Reforma cultului ortodox, înfăptuită în Rusia în perioada 1652-1658 de către patriarhul Nikon, sprijinită de țarul Alexei Mihailovici și confirmată de Marele Sinod Ortodox de la Moscova din anul 1667, a dus la scindarea (*raskolul*) Bisericii Ortodoxe Ruse în două fracțiuni: *nikonienii* – adepții și promotorii modificărilor de rit făcute de Nikon – și credincioșii de rit vechi (*starovery* sau *starobreadtsy*), apărătorii vechiului rit ortodox rusesc moștenit încă din vremea creștinării oficiale a poporului rus, în 988, înfăptuită de marele cneaz al Rusiei Kievene – Vladimir cel Mare (980-1015), Sf. Vladimir, botezătorul Rusiei.

Creștinarea rușilor la 988 se făcuse în perioada de înflorire a Imperiului Bizantin sub tutela Patriarhiei din Constantinopol. În timp, pe fondul expansiunii turcești, aceasta acceptase compromisul din 1439 de la Florența, unde se decisese unirea Bisericii Răsăritene cu cea Apuseană și recunoașterea Papei drept șef al ambelor biserici. În 1453, cădea Constantinopolul iar în 1589 Biserica Ortodoxă Rusă își înscăuna propriul patriarh, Rusia devenind „cea de-a treia Romă”.

La numirea primului patriarh de Moscova, Iov, patriarhul Constantinopolului, Ierimias, a semnat un *Hrisov*, în care se adresează Țarului Moscovei cu următoarea declarație: *De vreme ce vechea Romă a căzut din cauza ereziei apollinariene iar cea de-a doua Romă, Constantinopolul, se afla sub stăpânirea turcilor celor păgâni, atunci marea ta Împărăție Rusă, prea*

cucernice țar, cea de-a Treia Romă, s-a ridicat prin evlavie deasupra tuturor celorlalte; și toate împărățiile cucernice s-au unit în împărăția ta, iar tu te numești acum singurul țar creștin din întreaga lume (F.E. Melnikov*, *Scurtă istorie a Bisericii Ortodoxe de Rit vechi, Partea I, Schisma în Biserica Rusă*, Editura C.R.L.R., București, 2014, p. 500). **Acest Hrisov a fost introdus în cartea canonică a Bisericii Ruse, *Nomocanon*, foile 15 și 26, și a devenit religia întregului popor rus** (ibidem, subl. mea, I.M.).

Se naștea astfel „ideea utopică a posibilității creării unui imperiu pravoslavnic universal în care statul rus trebuia să fie actorul principal” (Chirilov Procop, *Reforma religioasă din Rusia și începuturile europenizării culturii și civilizației ruse în Cultura rușilor-lipoveni...*, ed. cit., vol. 4, p. 452).

În acest context, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, patriarhul Nikon, sprijinit de țarul Alexei Mihailovici, ca și de urmașii lor, inițiază și instaurează forțat noi reguli. Se declanșează astfel, în anii 1654-1656, Schisma Bisericii Ortodoxe Ruse, care se va adânci după 1667. „Bazată pe supoziția eronată, potrivit căreia, în Rusia, riturile creștine grecești au fost denaturate, ceea ce nu concorda cu adevărul istoric” (Chirilov Procop, ibidem), Reforma va duce la practicarea ceremoniilor după două variante de statut: cel Studit, din Constantino-

* **Fiodor Evfimovici Melnikov** (n.1874, Novozîbkov, Ucraina – 1960, Ms. Lipovenească Sf. Nicolae, Manolea, com. Uidești, jud. Baia), teolog, polemist și apologet al Bisericii Ortodoxe de Rit Vechi. Condamnat în Rusia sovietică, în contumacie, la moarte prin împușcare în anul 1920 pentru „activitate contrarevoluționară” (lupta contra ateismului bolșevic). Refugiat în 1931 în România. Prezent la Brăila în anii 1897-1898, unde redactează publicația „Slovo pravdi” / „Cuvântul adevărului”, interzisă în urma intervenției autorităților din Rusia. Secretar al Congresului creștinilor de rit vechi (lipoveni) din mai 1941 - Brăila și al mitropolitului Innokentie. Trăitor cu intermitențe între anii 1942-1943 în localitatea Pisc, pe str. Oituz, actualmente Gh. Munteanu-Murgoci. Autor împreună cu Innokentie al Primului Statut al Ortodoxiei de Rit Vechi din România, publicat în M.O. din 13 mai 1947. Lucrarea „Scurtă istorie...”, apărută în 1999 la Barnaul-Siberia, inaugurează ediția de „Opere complete” ale lui F.E. Melnikov, ajunsă în 2007 la volumul 8.

pol, împrumutat odată cu creștinarea din 988, uzat de creștinii ortodocși de rit vechi, și cel grecesc, din Ierusalim, de biserica oficială, care prin secolul al XII-lea începuse să se impună și la Constantinopol și care, prin mitropolitul grec Fotie și mitropolitul bulgar Kiprian, școlit la greci, s-a vrut a fi introdus încă din secolul al XIV-lea.

Țarul și patriarhul, Aleksei și Nikon, ca și predecesorii sau urmașii lor, au început să introducă în Biserica Rusă *noi ceremonii, noi cărți de cult și noi cinuri*. Toate acestea au reprezentat cauza schismei bisericești. Cei ce l-au urmat pe Nikon au acceptat noile ritualuri și cinuri și și-au însușit noua credință au fost numiți de popor *nikonieni* sau adepți ai noii credințe. Partizanii lui Nikon înșiși, folosindu-se de puterea și forța statală, își spuneau *biserică pravoslavnică* iar pe adversarii lui Nikon și ai inovațiilor acestuia i-au numit cu apelativul batjocoritor de *raskolnici*, punându-le pe umeri întreaga vină a schismei din Biserică. *În fapt, adversarii noilor reguli nikoniene n-au săvârșit schisma: ei au rămas la credința de dinainte, cea veche, conform vechilor tradiții și ritualuri bisericești, nu și-au trădat cu nimic adevărata lor Biserică Rusă și nici pe cea veche răsăriteană, apostolică și universală. De aceea, ei își spun pe drept „staroveri” (de veche credință) sau creștini vechi pravoslavnici iar bisericii, Biserica lui Hristos. Ulterior, a fost acceptată îndeobște o denumire mireană (și nu bisericească), cea de „staroobreadți”, denumire ce reflectă un oarecare aspect exterior al vechii credințe, și nu definește cătuși de puțin esența ei lăuntrică* (F.E. Melnikov, ed. cit., p. 53-54).

Diferențe tipiconale și în cărțile de cult fuseseră constatate de mai bine de două secole.

Încă din anul 1419, se iscase o diferență vocală numerică, dacă trebuie să se zică *aleluia* de trei ori sau numai de două ori, fiindcă se rostea *Slavă Ție, Dumnezeuule!*, pentru motivul că *aleluia* înseamnă *Lăudați pe Domnul* și n-ar mai fi nevoie să

se adauge *Slavă Ție, Dumnezeu!* Monahul Dimitrios, în jurul anul 1493 atrăgea atenția episcopului Ghenadie al Novgorodului ca să se pronunțe de trei ori, avându-se în vedere „Sfânta Treime”, dar se poate și de două ori, gândind la cele două firi ale Mântuitorului.

Gherontie, mitropolitul Moscovei, în 1479, sfințind o biserică, a înconjurat-o de la dreapta la stânga, și nu după mersul soarelui, fiind acuzat de erezie.

S-au purtat discuții și despre semnul Sfintei Cruci (gestul și numărul degetelor cu două sau cu trei), crucea cu opt brațe, șapte prescuri etc.

Greșelile din cărțile de cult, în ciuda opiniei că acestea ar fi sfinte până și în litere, fuseseră deplânse la începutul sec. XV de mitropolitul Fotie al Kievului și la începutul sec. XVI de Maxim Grecul.

Pentru menținerea statului centralizat, era necesară și o religie unică, fără diferențieri și fără neînțelegeri (Filip Ipatiov, *Rușii-lipoveni din România. Studii de geografie umană*. Presa Universitară Clujeană, 2001, p. 23).

O parte din aceste greșeli și abateri de la adevărurile credinței ortodoxe au preocupat sinodul **Stoglav** (100 de capete), 1551, convocat de Marele Cneaz Ivan al IV-lea, cel Groaznic, și ținut sub președinția Mitropolitului Macarie al Moscovei. În loc să fie îndreptate, aceste „rătăcirii” au fost adâncite, ele căpătând, dacă nu aprobarea sinodului, cel puțin îngăduința practicărilor lor (de exemplu, întemeierea pe canoane a opiniei că trebuie a face cruce și a binecuvânta cu două degete; raderea bărbii și tunsul mustăților este un păcat; duplicarea lui *Aleluia* ș.a.).

Tânărul Țar Alexei Mihailovici (1645), în urma contactelor cu ierarhii greci, a întrezărit perspectiva de a deveni împărat al tuturor creștinilor ortodocși prin eliberarea popoarelor ortodoxe de sub stăpânirea otomană. Vizita din 1649 a patriarhului

Ierusalimului Paisie i-a întărit convingerea creării unei uniuni pan-ortodoxe sub egida Rusiei.

Constatându-se multe deosebiri în cărțile liturgice, în 1652, Patriarhul ecumenic Atanasie, aflat la Moscova, îl sfătuiește să se facă traduceri corecte după cărțile grecești iar Patriarhul Iosif (1641-1652) al Moscovei ia măsuri pentru traducerea corectă în limba slavă a tuturor cărților de cult și îndreptarea abaterilor dogmatice. [Cercetătorul brăilean prof. Vasile A. Cocoș, fiul întemeietorului școlii din Pisc, aduce precizări nemaiîntâlnite în alte lucrări: Cărțile rusești incriminate ar fi ajuns la Sfântul Munte Athos prin călugărul sârb Damaschin, asupra căruia, în urma unui sinod, călugării din Athos au aruncat anathema. *Înfricoșat de anathema, patriarhul Moscovei, Nikon, împreună cu țarul Alexei Mihsailovici Romanov, a convocat un sinod, în 1654, care a hotărât revizuirea cărților de cult* (art. *Lipovenii. Origina și așezările lor din secolele XVIII și XIX* în rev. „Știință și Progres” a liceelor militare, No. 3, aprilie-iunie 1940, p. 2).

Hotărât să acorde prioritate variantei grecești, Țarul urmărea și înlăturarea diferențelor de practică bisericească între biserica rusă și celelalte biserici ortodoxe: impunând ritul unic al estului ortodox, nu rusec, și realizând astfel o „expansiune ideologică prin intermediul ortodoxiei”, după cum afirmă Sebastian Fenoghen, *Sarichioi-Pagini de istorie*, Editura Kriterion, București, 1998, p. 107).

Practicile străine de doctrină și de uzul ortodoxiei erau:

1. Rostirea de două ori a doxologiei *aleluia*;
2. Ocolirea bisericii la procesiuni de la stânga la dreapta sau după mișcarea aparentă a soarelui;
3. Introducerea unor fabule sau a unor păreri personale în transcrierea pidalionului sau a altor cărți de cult;
4. Greșita modificare a textului cărților de slujbă, datorită necunoașterii limbii grecești;
5. Părerea greșită că sunt inspirate până și în literă cărțile de cult;
6. Facerea semnului crucii cu

două degete; 7. Întemeierea doctrinelor și practicilor greșite pe canoane ale sinodului Stoglav din 1551; 8. Folosirea a șapte prescuri la Proscomidie, în loc de 5; 9. Introducerea în simbolul de credință a expresiei „Domnul adevărului”, în loc de „Domnul de viață făcătorul”; 10. Scrierea numelui Iisus cu un singur „I” (vezi Melchisedec, *Lipovenismul, adică schismaticii sau răscolnicii și ereticii rusești*, Tipografia Imprimeria Națională, București, 1871, p. 5-9); 11. Înlocuirea cântului religios interpretat la unison, pe niște note mult deosebite de cele actuale (крюковое песнопение); 12. Pe lângă pictura consacrată în stil bizantin, era acceptată și pictura școlii italiene; 13. Alegerea preoților de către enoriași. [Acestora li s-au adăugat „obiceiuri introduse în urmă în viața socială, deși nu se ating de credința religioasă, precum: fumarea și prizarea tabacului, serbarea Anului Nou la 1 ianuarie, întrebuintarea ceaiului, costumele europene, muzica și pictura italiană, tunderea bărbii și raderea mustașilor, anatomia și îmbălsămarea cadavrelor, și multe altele, până la 72 de obiceiuri “ - *ibidem*, p. 32].

După moartea Patriarhului Iosif, urmează Patriarhul Nikon (1652-1658), care continuă opera de îndreptare a cărților religioase rusești după originalele grecești iar, prin intervenția învățatului grec Gavriil, mitropolit al Artei și Navpaktosului, stipulează uniformizarea ritului rusesc după modelul grecesc.

După tipărirea noii ediții a Psaltirii, care exclude textele referitoare la semnul crucii și mătaniile mari la citirea rugăciunilor Sf. Efrem Sirul în timpul postului, într-un **memoriu-circulară din 11 februarie 1653**, Nikon ordona preoților parohi să aibă grijă ca enoriașii participanți la slujbele oficiale în bisericile lor (dar și la rugăciunile pe care le efectuau în afara lăcașelor de cult) să nu mai bată mătani în pământ și să facă semnul crucii nu cu două degete ca până atunci, ci cu trei, cum o făceau grecii și toți ceilalți creștini din lumea ortodoxă.

Rușii, arată Alexandr Vorona în *Tragedia schismei*

ruse. Reforma patriarhului Nikon și începuturile staroverilor, Ed. Kriterion, București, 2002, p. 102, au ținut foarte mult la această formă a semnelor crucii în toată perioada scursă de la creștinare și până la reforma nikoniană, dovada evidentă a acestui fapt fiind tocmai condamnarea și interzicerea de către Sinodul Stoglav din 1551 a semnelor crucii cu trei degete. Acum însă Nikon voia doar printr-o dispoziție personală încă în ajunul Postului Mare, care întotdeauna fusese respectat cu sfințenie în Rusia, să înlocuiască semnul crucii la care țineau rușii, cu cel utilizat de greci la acea vreme.

Acest prim act întreprins de Nikon a stârnit indignarea generală a membrilor cercului „Apărătorii / Râvnitorii Evlaviei” din Moscova - mișcare pentru conservarea religiei străbune -, care a convocat adunarea cercului ce și-a exprimat opoziția față de măsurile nikoniene, conducătorul acestuia, Neronov, retrăgându-se la mănăstirea Ciudov, unde a petrecut 7 zile și 7 nopți în post și rugăciune, la sfârșitul cărora mărturisind că a auzit un glas care i-ar fi spus să nu se teamă de moarte și să lupte pentru credință: *Veni-vor vremuri de răstărire, va trebui să suferiți neostoit*.

După aceea, au înaintat o petiție către țarul Alexei Mihailovici în care făceau trimitere la deciziile sinodului din febr. - mai 1551, cunoscute sub denumirea de „Soborul celor o sută de capitale”, convocat la ordinul lui Ivan cel Groaznic, una dintre acestea insistând asupra efectuării semnelor crucii cu două degete (nu cu trei, cum pretindea Nikon) și amenința cu anatema pe toți cei care nu se vor supune acestor prevederi: *Dacă cineva nu-și face semnul crucii și nu binecuvântează cu două degete, precum Iisus Hristos, afurisit să fie*. Scriau că învățătura creștină este în pericol de pieire în Rusia și că însuși patriarhul Nikon s-a îndepărtat de poruncile ortodoxiei.

Represaliile au vizat întâi episcopii bisericii, crezându-se că, fără preoți de rit vechi, oamenii vor accepta noul rit de la sine.

Nikon a început ofensiva împotriva lui Neronov și a tovarășilor săi, Neronov fiind arestat și exilat. Neprimind nici un răspuns la petiție, protopopul Avvakum, care va deveni exponentul liniei tradiționale, scrie o a doua petiție. Se instituie teroarea împotriva Apărătorilor Evlaviei: arestați, batjocoriți, schingiuiți, aruncați în temnițe, deportați în Siberia. Astfel, Neronov a fost bătut fără milă, l-au prins cu lanțuri ca pe un câine și l-au trimis în fiare în Nordul îndepărtat, unde era ținut în lanțuri. De aceeași soartă a avut parte și episcopul Pavel de Kolomna, care, la soborul pentru corijarea cărților, i-a spus patriarhului: *Noua credință noi n-o primim*. Nikon, care era înalt și avea o constituție robustă, l-a stâlcit chiar el în bătaie pe episcopul Pavel la sobor, i-a smuls mantia și l-a trimis pe dată în surghiun, tot în Nordul îndepărtat, la Mănăstirea Paleostrov. Aici, episcopul mucenic a fost supus, tot din porunca lui Nikon, unor torturi cumplite iar apoi l-a ars în **srub** [împrejmuire de bușteni (bârne)], în forma unei izbe țărănești din lemn, în interiorul căreia era legat de un stâlp cel condamnat la ardere. Prin practica incinerării, slujitorii Domnului nu încălcau interdicția de a vărsa sânge!]: *ca pâinea Domnului s-a copt*.

Interzicându-i-se să mai predice în biserică, **Avvakum ținea predicile în uscătoria de fân din gospodăria lui Neronov, de unde la 21 august 1653 a fost arestat și schingiuit de streliți**. Urma să fie răspopit, dar, la insistența țarului, a fost trimis la Tobolsk, capitala Siberiei, unde timp de 10 ani a îndurat suferințe incredibile.

Pentru impunerea reformei, Nikon, la **începutul lui 1654**, ia sub control Curtea Tipăriturilor, menită să editeze noile cărți de cult, iar la **sfârșitul lui martie 1654** convoacă un sinod / sobor local rusesc, ca să aprobe examinarea și îndreptarea, unde era cazul, a cărților de cult, „după vechile cărți slave scrise pe pergamament și vechile cărți grecești”. În realitate, corectorii nikonieni s-au apucat să corijeze cărțile de cult după cărți grecești de

dată recentă, editate în tipografiile iezuite din Veneția și Paris, privite cu suspiciune chiar și de către greci. Corectorii nu „corijau” greșelile, erorile de tipar sau cine știe ce alte neconcordanțe din vechile cărți, ci *suprimau din ele cinurile fixate de veacuri, obiceiurile și tradițiile vechii Biserici ecumenice, câteva din ele cu conținut dogmatic* (F.E. Melnikov, ed. cit., p. 63), în conformitate cu hotărârile aceluiași sinod: semnul crucii cu două degete se va face cu trei degete; osana *Aleluia* se va repeta de trei ori și nu de două; mișcarea în jurul analogului (pupitrul pe care se așază Evanghelia) se va face nu după direcția aparentă a Soarelui, adică de la răsărit spre apus, ci invers ș.a.

Șapte din cei 35 de participanți au refuzat să sancționeze propunerea patriarhului, ceea ce anula hotărârea, întrucât nu se realizase unanimitatea. Cu toate acestea, Nikon a mers mai departe, **la 1 apr. 1654**, dispunând tipărirea noii ediții a „Liturghierului”. Apoi, în mai trimite o scrisoare patriarhului ecumenic în care îi solicită punctul de vedere privitor la diferențele dintre cultul rusesc și cel grecesc. Fără a mai aștepta vreun răspuns, observând că, în articolul al 8-lea al Simbolului Credenței, cuvântul grec „Kyrios” se traducea prin expresia „Dumnezeu Adevărat”, suprimă cuvântul „Adevărat”. După aceea, **în martie 1655**, se pronunță public împotriva vechii forme a semnelui crucii în timpul Liturghiei festive din Duminica Ortodoxiei, prilejuate de vizita patriarhilor Antiohiei, Macarie, și Serbiei, Gavriil, care, interesați, contra unei solide susțineri financiare, își exprimă acordul, la **fel ca și sinodul din aprilie 1655 asupra programului de modificări. Abia după două luni de la acest sinod, a sosit răspunsul patriarhiei ecumenice la scrisoarea trimisă de Nikon în mai**, în care acesta este implorat să pună capăt tulburărilor deja începute, adăugând că fiecare biserică locală are particularitățile sale de rit și diferite tradiții locale: *Nu trebuie să credem că sfânta noastră credință ortodoxă se denaturează dacă vreo Biserică are rânduiala puțin diferită mai ales în unele detalii care nu privesc nici aspectele esențiale, nici componentele*

fundamentale ale credinței. Important este să existe consens cu Biserica Universală în problemele principale (apud Al. Varona, op. cit., p. 105). Răul era făcut și sprijinit de cei doi patriarhi menționați anterior, ca și de mitropolitul Niceei, Grigorie, și Ghedeon, al Moldovei, aflat în misiune diplomatică la Moscova, pronunță anatema asupra celor care nu folosesc noua formă a semnelui crucii (24 febr. 1656). Mai ales patriarhul Macarie al III-lea al Antiohiei a considerat-o drept eretică, facilitând lui Nikon promovarea reformei. Declarațiile sale publice au stat la baza condamnării de către sinodul rusesc din aprilie 1658 a semnelui crucii cu două degete ca erezie nestoriană și armeană și a excomunicării tuturor acelor care-l vor mai folosi.

Un nou sinod ținut la 23 aprilie 1656, tot în prezența celor trei ierarhi, a adoptat semnul crucii cu trei degete și a excomunicat pe toți aceia care refuzau să se închine grecește. Anatema aruncată asupra semnelui rusesc al crucii în februarie și aprilie 1656 de Nikon și prelații orientali a stârnit un val de proteste și acuzații de erezie și lucrare în slujba Antihristului la adresa lui Nikon. Nikon venea în contradicție cu aprecierile ierarhilor ortodocși care vizitaseră Rusia, lăudând credința rușilor și binecuvântându-l după ritul rusesc pe Țar.

Continuând în aceeași notă voluntaristă, editează „Liturghierul” la 31 august 1655. Această apariție a fost considerată de adversarii reformei ca o dovadă a apostaziei sale față de ortodoxie și spuneau că aceasta va produce mari tulburări în rândul maselor de credincioși tocmai pentru că a înlocuit formule acceptate de toată biserica rusă mai înainte, cu altele asupra cărora „Stoglav” se pronunțase și le interzisese. Aceste acuzații se refereau la modificarea formei semnelui crucii, eliminarea slujbelor de rebotezare a catolicilor și a altor eterodocși, folosirea pe prescuri a crucii în patru colțuri în locul celei tradiționale rusești în opt colțuri, modificarea în textul cântării liturgice

numită „Heruvic” a cuvintelor „de trei ori sfântă cântare aducem” prin cuvintele „prea sfântă cântare cântăm” și alte modificări de mai mică importanță.

Lista modificărilor de text, a ordinii de citire a rugăciunilor sau a gesturilor rituale ale preoților cuprinde într-o analiză din epocă mai mult de 200 de pagini. Nu era vorba de o îmbunătățire de text în noul *Liturghier*, ci doar de înlocuirea unor particularități de rit rusesc cu elementele corespunzătoare din ritul grecesc. După cum s-a demonstrat, așa-zisa îndreptare a cărților rusești de cult nu s-a făcut după vechile texte slave și grecești, ci după cărțile grecești contemporane lui Nikon.

N-a fost, la drept vorbind, o îndreptare, ci un fel de obrăznicie nerușinată și insolentă, o batjocură și un sacrilegiu la adresa cărților sfinte, a credinței de veacuri și a evlaviei poporului rus (F. E. Melnikov, ed.cit., p. 76).

Nikon nu s-a oprit doar la semnul crucii, aleluia, numărul de prescuri necesar pentru liturghie, înconjurarea bisericii după sau împotriva mersului soarelui și altele, poruncind în decembrie 1655 ca hainele monahilor să fie făcute după modelul grecesc și introducând cântarea pe mai multe voci în biserică. Alte măsuri care loveau în tradiția poporului rus au fost: înlocuirea crucii în opt colțuri cu cea în patru colțuri din altar, de pe turlele bisericilor, de pe obiectele de cult etc., ca și înlocuirea vechii scrieri a numelui Mântuitorului, Isus – cu un singur „i” în toate cărțile tipărite din porunca sa cu scrierea grecească Iisus, deci cu doi „i”. Această înlocuire n-ar fi produs prea mare tulburare, dacă n-ar fi fost însoțită de comentarii rău voitoare și chiar acuze de erezie pentru cei care ar fi scris numele de Isus cu un singur „i”.

Modificările nu schimbau cu nimic în esență creștinismul ortodox, însă apărătorii tradiționalismului, numiți pe nedrept raskolnici, erau pentru păstrarea rânduiei spirituale vechi și nu acceptau reforme aduse din afară. Izbucnind și războiul țărănesc condus de Stepan Razin, s-a trecut la represalii.

Toți cei care s-au împotrivit reformei lui Nikon au fost judecați pentru „blasfemia Domnului Dumnezeu” („hula”). Au fost exilați episcopul Pavel de Kolomna (v. mai sus), protopopul Ivan Neronov, boieroaica Feodosia Morozova (rudă apropiată a țarului), **protopopul Avvakum**, cea mai remarcabilă figură militantă a credincioșilor de rit vechi, care a sfârșit ars pe rug, împreună cu preotul Lazăr, călugărul Epifanie și diaconul Fiodor, în 14 aprilie 1682 (în timpul noului țar Feodor Mihailovici, fratele lui Alexei Mihailovici), după ce dusesse un regim ascetic, îndreptându-se spre sacralitate și mortificarea trupului. În anul 2012, numeroase seminarii au fost consacrate comemorării a 330 de ani de la arderea sa pe rug.

Patriarhul Nikon a convocat în 1658 un sinod la Moscova, sub Președinția țarului Alexei Mihailovici, la care au luat parte 10 arhierei, 11 stareți și 13 protoierei. Luând cunoștință de erorile și abaterile care din ignoranță fuseseră introduse în cărțile sfinte, rătăcirii constatate și de patriarhatele ecumenice din Orient și din Constantinopol, sinodul a hotărât îndreptarea lor într-o ediție nouă și revăzută a cărților sfinte și rituale.

La Sinodul bisericii ruse s-au auzit și glasuri potrivnice, episcopul Pavel de Kolomea, doi arhimandriți, un egumen și doi protoierei declarându-se împotriva celor discutate, deoarece acestea schimbă tradiția și nu aparțin evlaviei poporului. Aceste glasuri marchează **declanșarea rascolului / începutul schismei** pe care nu au putut-o împiedica nici sinodul patriarhal de la Constantinopol, convocat de patriarhul Paisie, la care luaseră parte nu mai puțin de 28 de mitropoliți, episcopi și arhierei din patriarhiile orientale, nici intervenția directă a patriarhului Macarie al Antiohiei și a mitropoliților Gavril al Serbiei, Grigore al Nicheei și Ghedeon al Moldovei, care, fiind prezenți la Moscova, aprobaseră revizuirea cărților sfinte și mărturisirea în fața credincioșilor că după străvechile tradiții ale bisericii ortodoxe

semnul sfintei cruci se face cu trei, și nu cu două degete (Melchisedec, p. 17 urm.).

Aflat în conflict cu suveranul, datorită pretențiilor sale de supremație, oglindite în ideea că puterea spirituală este superioară celei statale, țarul trebuind să se subordoneze patriarhului, Nikon se intitulase „mare suveran”, semnând acte de stat fără a mai pomeni numele monarhului. Pentru a-l determina pe țar să-i accepte supremația, pe 10 iulie 1658, Nikon a părăsit demonstrativ scaunul patriarhal, spunând că „de acum el nu mai e patriarh” și îmbrăcând rasa simplă monahală. Spera ca țarul să-l implore să revină, dar Alexei Mihailovici nu a făcut așa ceva. Faptul a fost considerat de rascolnici drept recunoașterea greșelii patriarhului, ca o pedeapsă a lui Dumnezeu pentru „schimbarea cărților și nesocotirea evlaviei”.

Alexei Mihailovici, care, după succesele militare din 1655, se intitula „țar al întregii Rusii Mari, Mici și Albe, și singur stăpânitor, mare cneaz al Lituaniei, Volâniei și Podoliei”, era convins de originea divină a puterii sale, devenind efectiv conducător și al bisericii. În această calitate, dorea recunoașterea modificărilor de ritual și a corectării cărților de cult, voind să convingă și pe reprezentanții opoziției, pentru ca unificarea ritualului să nu mai fie întâmpinată cu ostilitate în societatea rusă.

Pentru aceasta, țarul Alexei Mihailovici convoacă noi sinoade în 1666 și 1667.

Mai întâi, un sinod local între 29 aprilie și 2 iulie 1666, pregătit încă din februarie, care, deși caterisește pe Avvakum, Fiodor și Nikita, manifestă disponibilitatea de reconciliere, sfătuind credincioșii să se închine folosind noul semn al crucii, cu trei degete, și să rostească noile rugăciuni. Numai cei ieșiți de sub ascultarea bisericii vor primi o pedeapsă spirituală iar, în caz de nepocăire, vor fi pedepsiți corporal. Nerăspunzând la problemele care frământau credincioșii ortodocși ruși: autoritatea Sinodului Stoglav din 1551 care a statuat intangibilitatea

vechiului rit și posibilitatea modificării ritualului fără modificarea credinței.

Sentința în privința lui Nikon va fi luată după venirea patriarhilor răsăriteni la 12 decembrie 1666 în prezența lui Nikon, fiind caterisit și retrăgându-i-se titlul, din cauza părăsirii samavolnice a scaunului patriarhal, ceea ce a provocat tulburări în Biserică, dar și comportament crud față de cler, în special față de episcopul Pavel al Kolomnei, primul mucenic pentru vechiul rit. Va fi trimis în exil la mănăstirea Ferapontov, unde se va sfârși în 1681.

Sinodul va lua în dezbatere problema ritului și a susținătorilor „revoltei bisericești”, cum era numită mișcarea pentru revenirea la tradițiile prenikoniene de-abia în aprilie 1667, când au fost judecați învinuții, protopopul Avvakum, călugărul Epifanie, bătrânul preot Nikifor din Simbirska și preotul Lazăr, excomunicați pe 17 iunie și exilați în nordul extrem al Rusiei la 26 august, la Pustozersk.

Sinodul face publice, la 13 mai 1667, hotărârile privind vechiul rit rusesc, condamnând Sinodul Stoglav și, stabilind că vechile rânduieli liturgice rusești sunt eretice, apărătorilor ritului vechi, ca „eretici”, trebuind a li se aplica pedepse penale: *tăierea limbii, a mâinilor, a nasului și a urechilor, exilarea pe vecie în Siberia*, putându-se ajunge până la pedeapsa capitală.

Sinodul Bisericii Ruse din 13 mai 1667, ținut la Moscova, sub președinția țarului Alexei Mihailovici (tatăl lui Petru cel Mare), la care au luat parte ca invitați Paisie, patriarhul Alexandriei, Macarie, patriarhul Antiohiei, Gavril, patriarhul Serbiei, precum și mitropoliții Grigore al Nicheei, Paisie Ligarid al Gazei, Ghedeon al Moldovei ș.a., merit a-l judeca pe Nikon pentru actul său de sfidare a autorității supreme a statului feudal prin renunțarea abuzivă la demnitatea de patriarh al Rusiei, a confirmat, cu majoritatea de voturi, reformele lui Nikon. Vechile cărți bisericești, nemodificate, au fost socotite eretice și, prin

urmare, interzise și puse sub anatemă. Sinodul a hotărât, în catedrala Uspenie, ca semnul crucii cu trei degete să devină dogmă pe vecie, *blestemând tot pe creștinii „pravoslavnici” și îndreptând asupra acestora blestemele și anatema cea ucigătoare de suflet* (F.E. Melnikov, ed. cit., p. 155-156).

Astfel, soborul l-a pedepsit și pe Nikon, dar a pus și în practică reformele sale religioase, care, în viziunea apărătorilor tradiției, nu priveau doar aspectele exterioare, ci încărcătura dogmatică și canonică legată de riturile și rânduielile Bisericii Ruse. Reforma tulburase și sentimentul religios puternic al rușilor, profund afectat de lipsa de respect față de tradiții a lui Nikon, conducând la apariția unor manifestări specifice perioadelor în care așteptările eshatologice sunt mai pregnante.

„Punând semnul egalității între învățătura ortodoxă și ritualul folosit, sinodul marchează ruptura definitivă între Biserica oficială și masele de credincioși fideli tradiției bisericești multiseculare din Rusia” (Al. Varona, ed. cit., p. 139), ruptura definitivă între ierarhie și adepții tradiției, cunoscută sub denumirea de **Schisma vechiului rit** sau a **vechilor credincioși – Ras-kol (raskol – „separat și dat deoparte”)**.

Se consideră că prima comunitate a rascolnicilor s-a organizat în 1667, numindu-se **staroveri** (credincioși tradiției vechi) și **staroobreați** (cei care respectă ritualul străbun, vechi – *starâi* „vechi”, *obread* „rânduială”). Aceștia au declarat hotărârea sinodului din 1666 lucrarea lui Antihrist. Excluzând mileniul din anul 1666, a rămas numărul fiarei: 666.

Rascolnicii au acuzat întreaga biserică și pe Țar de schimabrea credinței, retrăgându-se în Mănăstiri printre care cea mai importantă a fost **Solovețk** din insula cu același nume din Marea Albă, care a rezistat timp de 8 ani blocadei militare (1668-1676), fiind înfrântă doar în urma unei trădări.

Călugării de la Solovețk erau ferm convinși că „trădarea vechii credințe înseamnă trădarea Bisericii lui Hristos și a

lui Dumnezeu însuși”. Acceptând mai bine să îmbrace cămașa muceniei decât să se abată de la credința sfântă a strămoșilor lor, aproape 400 de călugări au fost scăldați în sângele sfinților pătimitori la 22 ianuarie 1676.

Înainte suplicului de la Solovețk, au fost supuse la cazne, la Borovsk – Kaluga, într-o temniță subpământeană, două surori din vestitul neam de boieri Skovnini, boieroaica Feodosia Morozova și prințesa Evdokia Prokopievna Urusova, chinuite prin înfometare și frig, trecute ca mucenițe în rândul sfinților dreptcredincioși ai lui Dumnezeu.

Un alt important centru al opoziției îl constituie **Pustozorsk**, de unde exilații trimiteau petiții și unde s-a elaborat, în colaborare, lucrarea diaconului Fiodor, *Răspunsul pravoslavnicilor*, conceput ca un îndrumar al staroverilor răspândiți prin Rusia și al grupurilor moscovite din jurul boieroaicei Morozova.

Izbucnirea răscoalei de pe Don, condusă de Stepan Razin, și împrejurările externe defavorabile Rusiei au condus la represalii împotriva staroverilor și celor din Pustozorsk: izolarea în celule săpate sub pământ, unde Avvakum și Epifanie își vor redacta autobiografiile, adevărate capodopere ale literaturii vechi ruse, lui Epifanie, Lazăr și Fiodor tăindu-li-se limbile și biciuindu-li-se mâinile.

Murind Țarul Alexei Mihailovici, la 29 ian. 1676, la doar o săptămână de la căderea mănăstirii Solovețk, faptul a fost interpretat ca o pedeapsă divină pentru distrugerea mănăstirii.

Urmează Țarul Feodor Alexeevici, tânăr și bolnav (1676-1682), în timpul căruia, pentru a contracara răspândirea rapidă a mișcării adepților ritului vechi, se iau măsuri drastice la Sinodul din 1682, excluzându-i pe staroveri din biserică și anatemizându-i ca eretici. În aceste împrejurări au fost arși pe rug Avvakum și tovarășii săi, vineri, în ziua patimilor lui Hristos, pe 14 aprilie 1682, după 14 ani de cumplită detenție. De pe rugul - eșafod, protopopul Avvakum a apucat să se adreseze mulțimii

cu limbă de moarte: *Iată, vă veți închina cu acest semn al crucii (cu două degete) și nu veți muri în veci!*

În anii care vin, guvernarea trece în mâinile Sofiei Alexeievna, sora mai mare a celor doi țari proclamați, Petru și Ivan. Profitând de răscoala strelîților (15-17 mai 1682), în rândul cărora mulți țineau de vechea credință, în frunte cu prințul Hovanski, căpetenia lor, staroverii moscoviți, conduși de Nikita Dobrînin, încearcă să impună revenirea la vechile ritualuri, dar vor fi exilați iar Nikita – decapitat. Ruptura între staroveri și nikonieni devine ireversibilă iar rascolnicii se împrăstie prin munți și prin păduri continuând prozelitismul. Față de stat s-au declarat împotriva tuturor acțiunilor sale, refuzând impozitul, jurământul, serviciul militar, contribuțiile obștești, mijloacele de educație etc.

Astfel, conchide Varona, *Biserica rusă a pierdut prin aceasta poate cea mai dinamică și mai profund credincioasă parte a membrilor ei* (loc.cit., p.149).

Dacă în a doua jumătate a sec. XVII se credea încă în posibilitatea reînțarcerii Bisericii oficiale la tradițiile prenikoniene, următorul secol trebuia să conducă la elaborarea unei doctrine, mișcarea nemaiactivând în interiorul bisericii oficiale, o doctrină care să nu se reducă la aspectele strict liturgice. *Punctul de pornire al gândirii lor era învățătura eshatologică despre a Treia Romă și unicitatea ortodoxiei ruse. A Treia Romă – Rusia – era „ultima împărăție” și avea datorită, conform „Poveștii despre Comănacul Alb”, să păstreze și să-și apere credința cea dreaptă până la sfârșitul veacurilor. Această concepție a poporului rus văzut ca păstrător al ortodoxiei curate a devenit baza ideologiei mișcării ritului vechi* (Al. Varona, op.cit., p.152).

Un alt punct important al ideologiei staroveri a fost cel formulat de starețul Spiridon Potiomkin: intangibilitatea ritului și în consecință imposibilitatea teologică pentru Ortodoxie de a face modificări în cărțile de cult și în practica religioasă, orice îndreptare trebuind făcută cu respectarea canoanelor.

O a treia problemă care necesita un răspuns canonic era reprezentat de lipsa ierarhiei, a episcopilor, care, potrivit învățaturii creștine, transmit harul preoților și continuitatea apostolică în Biserică. Dacă episcopii se abat de la credință, preoții, care n-au dat ascultare lui Nikon, pot și fără voia episcopului să officieze slujbe și să săvârșească tainele bisericești și alte necesități duhovnicești. Întrucât preoții hirotonisiți înaintea lui Nikon nu erau nemuritori (la sfârșitul secolului XVII Rusia rămăsese practic fără preoți de rit vechi), orice episcop sau preot dintr-o altă biserică putea fi primit în Biserică cu rangul care îl avea, dacă se dezicea de ereziile pe care le profesase anterior, cu ungerea cu Sfântul Mir, ca-n primele veacuri creștine. Astfel, au primit mulți clerici hirotonisiți în Biserica oficială, comunitățile care primeau astfel de preoți fugari / dezertori din biserica nikoniană fiind numite *beglopovovți*.

Problema valabilității hirotoniei săvârșite în Biserica oficială a constituit principalul punct de divergență în cadrul mișcării și a dus de altfel la divizarea ei spre sfârșitul sec. al XVII-lea în două mari orientări – *popovții*, adică staroverii care acceptau preoții veniți din biserica nikoniană, și *bezpopovții*, adică cei care considerau că tainele săvârșite în această biserică nu sunt valabile și că preoții aceștia nu sunt adevărații preoți ai lui Hristos, neputând fi primiți în Biserica staroveră. De aici și ideea că nu mai există preoția adevărată a lui Hristos, care, potrivit bezpopovților, a urcat la cer (Al.Varona, op. cit., p. 153 squ.).

Popovții (cultul sacerdotal), în ciuda persecuțiilor față de ritul vechi, au căutat să păstreze întocmai spiritul și tradițiile Bisericii Ruse medievale, precum și formele de exprimare a credinței din Rusia prenikoniană. *Conștienți de handicapul lipsei episcopatului, ei au căutat să restabilească deplinătatea ierarhiei și, după câteva încercări nereușite, și-au îndeplinit scopul în 1846, când au trecut la staroveri pe fostul mitropolit*

grec al Bosniei, Ambrozie. Astfel, au avut acces și la taina preoției (hirotoniei), de investire în una din cele trei trepte ale preoției: diacon, preot, arhiereu.

Mai radicali, bezpopovții (cultul non-sacerdotal) considerau că, după schismă, nu mai există preoți adevărați și nici ierarhie bisericească, că în Biserica oficială și în lume în general domnește Antihristul, așa încât preoții aceștia au devenit slugile lui. De aceea, taina preoției și celelalte taine săvârșite în această Biserică nu sunt valabile iar Biserica oficială este lipsită de harul Duhului Sfânt. În această situație, creștinii fideli, bezpopovții, trebuie să-și caute singuri mântuirea.

Divizarea mișcării ritului vechi s-a datorat astfel lipsei unei autorități canonice superioare și a persecuțiilor Bisericii Ortodoxe oficiale și ale statului rus, extrem de dure, mai ales după încercarea nereușită de restaurare a vechiului rit din 1682.

Aceste persecuții au întărit în rândurile staroverilor credința că sfârșitul lumii este aproape. Mulți dintre ei credeau că trăiesc ultimele vremuri și evitau contactul cu autoritățile, pe care le considerau slugi ale lui Antihrist și, în cazul în care contactul era inevitabil, preferau să moară decât să-l trădeze pe Hristos, sinuciderile prin ardere colectivă fiind frecvente în ultimele decenii ale veacului al XVII-lea, mai ales în pădurile din zonele nordice ale Rusiei, ceea ce explică apropierea de eshatologismul promovat de *stareții pădurilor*.

Popovții, fideli doctrinei creștine privind continuitatea harului preoției până la sfârșitul veacurilor și văzând în sinucidere un păcat capital, au respins tezele bezpopovților, considerându-le neconforme cu învățătura ortodoxă.

Totuși, trebuie amintit că în secolul al XVII-lea nu exista o demarcație foarte clară între aceste două ramuri, fiind destui popovți care considerau iminentă venirea lui Antihrist, ca și bezpopovți care credeau că este posibilă restaurarea rangului episcopal și la staroveri și că hirotonia din Biserica oficială este

valabilă. Abia în primele decenii ale veacului al XVIII-lea delimitarea a devenit evidentă, astfel încât și în documentele oficiale ei apar deja sub cele două denumiri.

Între bisericile cu preot și cele fără preot nu există diferențe doctrinare, ultimii nerecunoscând însă autoritatea preotului și a Mitropoliei rușilor de rit vechi de pretutindeni. Până la înființarea Mitropoliei de la Fântâna Albă (1846), din punct de vedere al cultului religios, staroverii din România erau împărțiți în: *popovți* (cei care susțineau necesitatea preoților, *cultul sacerdotal*); *bezpopovți* (cei fără popă, *cultul non-sacerdotal*) și *beglopopovți* (cei cu preoți fugari, de ocazie, recrutați din Biserica nikoniană). La începutul stabilirii pe teritoriul de astăzi al României, staroverii erau *popovți*, aveau preoți staroveri hirotonisiți încă înainte de reforma lui Nikon. Dar, odată cu trecerea timpului, nemaifiind hirotonisiți alți preoți, din lipsa episcopilor de rit vechi (ultimul episcop, Pavel din Kolomna, a murit în 1656), ei au devenit *beglopopovți*. Ei convingeau preoții din Biserica nikoniană să treacă la credința de rit vechi prin ungerea cu Sfântul Mir. Cei care nu acceptau preoții de ocazie erau numiți *bezpopovți*. Extinzând culpabilizarea pentru reforma nikoniană asupra întregului cler bisericesc, ei nu au acceptat preoți de ocazie din cadrul bisericii oficiale și nici nu au recunoscut mai târziu ierarhia stabilită prin înființarea Mitropoliei de Fântâna Albă.

Orientarea fără preoți (bezpopovți, nepopiști) a hotărât că de la biserica nikoniană nu au voie să primească nu doar preoți, ci și botezul, stabilind ca toți cei ce vin în rândurile lor să fie botezați din nou, de aceea fiind numiți și *botezați/rebotezați* (F.E. Melnikov, p.210 squ.). Rămași fără preoți, au fost lipsiți de tainele bisericești: Sfânta Împărtășanie, Ungerea cu Sfântul Mir, Taina Căsătoriei și Sfântul Maslu iar Botezul și Spovedania au început să fie făcute, în cadrul orientării, inițial de către simplii mireni iar apoi de persoane anume alese, fără statut de preot,

care săvârșeau și slujbele bisericești: predicator/dascăl *nastovnik* sau tipicar-*ustavcic*. În ceea ce privește căsătoria, nemaieexistând preoți pentru oficiere, trebuiau să trăiască în celibat, cei care respingeau complet viața conjugală rezultată prin căsătorie numindu-se *celibatari* sau *teodosieni* iar cei care acceptau ca aceasta să fie săvârșită și de un mirean, îndrumător ales, dar nehirotonisit – *familiști*.

O notă distinctă în cadrul orientării fără preoți o formează *tâlcul netovist* (de la *net-nu*), care nu au biserici, nu slujesc nici utreniile, nici ceasurile, nici vecerniile, sau *spasovist* (de la *Spas-Mântuitorul, Salvatorul*), deoarece își pun nădejdea doar în Mântuitor, ca și *tâlcul rătăcitorilor sau fugarilor*, care susțin că, de vreme ce în lume domnește Antihristul, nu mai poți trăi în ea ca un adevărat creștin, trebuind să fugi de lume, să te ascunzi de Anticrist și să rătăcești, aceștia nedispunând de acte de identitate și refuzând serviciul militar, jurământul, impozitele și chiar și banii.

Convinși că deja Antichrist a venit și împărățește Biserica rusească și, prin urmare, se apropie sfârșitul lumii, au propagat, la început, arderea de viu ca mijloc de salvare contra persecuțiilor, numind-o „Botez cu foc”, care curăță toate păcatele (Melchisedec, lucr. cit., p. 35).

Cruzimea măsurilor draconice, intensitatea și amploarea lor, represaliile împotriva celor ce doreau să-și păstreze credința strămoșească au atins dimensiunile genocidului, ceea ce a determinat pe mulți adepți ai credinței și ritualului strămoșesc să ia drumul pribegiei. Reforma nu a dezbinat numai biserica rusă, ci însăși unitatea spirituală a poporului rus, împărțit în două tabere: una nikoniană, impusă cu forța și proclamată Biserica oficială cu sprijinul autorității țariste, și alta de rit vechi, supusă persecuției, între 1675-1695, 20000 de staroveri fiind arși pe rug.

Față de aceste persecuții, s-a afirmat că biserica adepților credinței vechi seamănă din ce în ce mai mult cu biserica primilor creștini.

Logic, cei care s-au abătut de la ritualul ortodox au fost adepții reformei lui Nikon și nu aceia care au păstrat o poziție conservatoare după tradiția cultului. Ei au fost însă numiți schismatici sau raskolnici (termenul **raskol** având sensul de „schismă”), **deși tocmai biserica oficială crease o schismă** (gr. Shisma=ruptură, separare, dezbinare).

Conform DEX-ului (1984), apariția unei secte este determinată de desprinderea unei comunități religioase din sânul bisericii oficiale; or, este cunoscut faptul că staroverii nu au intervenit sub nicio formă asupra canoanelor bisericești, a ritualului sau asupra dogmei religioase. Ba dimpotrivă – doar s-au încăpățânat, chiar într-un mod dramatic, să-și păstreze tot ce ține de biserică, așa cum le-au moștenit de câteva secole bune. De aceea, conchide F. Ipatiov, op. cit., p. 47, *suntem nevoiți să precizăm foarte tranșant că a-i considera sectanți pe staroveri este total incorect.*

Sinoadale ecumenice întrunite în 1918, 1929, 1971 și 1988 au optat pentru ridicarea anatemelor asupra ritului vechi, biserica oficială recunoscând că riturile creștine străvechi, vechile cărți bisericești, precum și crucea cu două degete sunt egale întru credință și din punct de vedere canonic. Încercarea de adeziune a bisericii oficiale a primit un răspuns pe măsură: **„biserica oficială va trebui să se alinieze de la bun început riturilor și obiceiurilor creștine din biserica ortodoxă de rit vechi”**. Misionarim activ, nu dovedirea faptului că nu sunt eretici sau schismatici. **Schismatici sunt nikonienii, ei separându-se de biserica originală.**

Referitor la „schismă”, Alexandra Fenoghen în *Modele culturale la rușii staroveri și reflectarea lor în literatură*, București, 2007, rezumat teză de doctorat, conluzionează:

1) În sec. al XVII-lea în Rusia s-a produs o reformă religioasă, în linii mari constând dintr-o serie de modificări ale ritualului religios, introduse în ideea unificării liturgice a tuturor popoarelor ortodoxe din Europa (...) care a generat o ruptură adâncă nu numai în sânul Bisericii Ruse, până atunci unitare, ci a dus și la scindarea societății, a spiritualității, a sufletului rus.

2) Unii cercetători compară „contrareforma” pe care o reprezintă schisma (!?) religioasă din Rusia cu Reforma occidentală, ambele reflectând dorința adepților lor de a se întoarce în trecutul minuat. Deosebirea ar fi că Luther și Calvin au încercat să reînvie vremurile apostolice, în timp ce staroverii doreau reîntoarcerea la vremurile Rusiei Sfinte. Oricum ar fi, și într-un caz și-n altul, pe primul loc se afla aspirația spre religia curată, nedenaturată din trecut (p.2).

3) Cauza cea mai importantă a schismei a fost probabil faptul că societatea rusă profund religioasă nu era pregătită pentru reformele făcute în pripă de patriarhul Nikon. În orice caz, acesta a fost primul și de bună seamă cel mai important pas spre secularizarea societății patriarhale ruse, care a atins cote maxime în timpul lui Petru cel Mare, inițiatorul reformelor de modernizare a Rusiei (p. 3).

4) Vladimir LICIUTIN, romanul istoric *Raskol (Schisma)*

Principala caracteristică a culturii staroverilor: respectarea strictă a ritualității religioase ruse vechi; principiul subordonării existenței umane originii transcendente, divinității, ordinii stabilite de aceasta, fixate în dogmele și preceptele religioase (p. 10).

Melnikov: viața religioasă cuprindea toate sferele activității omului; între laic și religios nu era o graniță bine delimitată. Opoziția celor care refuzau cu îndârjire înnoirile religioase reprezenta în esență refuzul desacralizării, lupta împotriva tentațiilor materiale văzute ca un pericol la adresa spiritului, a sufletului (p. 11).

În afara religiei staroverul își pierde determinarea, adică identitatea. Religia îl definește prin excelență și a dus la formarea în timp a unui specific sufletească, mintal: cunoașterea, existența în general, trebuie să slujească în primul rând pentru salvarea sufletului (p. 14).

Curățenia – trupească, sufletească, ritualică - aspiră către puritatea primordială (p.15). Casa - templul lui unde trebuie păstrată obligatoriu curățenia ritualică, un spațiu sacru aparținând în egală măsură Timpului și Veșniciei, un centru al Universului (p.15).

Considerarea staroverilor drept schismatici este determinată, spune prof. Mihai Nistor în art. *Raskolul și mișcarea ecumenică*, vol. 3, 2001, p. 329, de inversarea raportului cauzal și a succesiunii cronologice reale a evenimentelor istorice, întrucat această schismă, mai exact reformă, n-au inițiat-o adepții ritului vechi, ci Nikon, la îndemnul țarului Alexei Mihailovici, și pe care a desăvârșit-o urmașul acestuia, Petru cel Mare.

A fi starover este o mare virtute prin respectarea cu strictețe a obiceiurilor în forma lor autentică.

Pentru nestrămutata lor credință, peste 20000 de staroveri au ars pe rugurile acestei năpraznice închiziții pravoslavnice din Estul Europei. După legalizarea persecuțiilor prin decretul regentei Sofia (sora mai mare a țarului Petru I) în anul 1685 [12 articole draconice: exilare, tortură și ardere pe rug, fiind pedepsiți și nikonienii care nu denunțau pe staroveri sau le acordau ajutor], staroverii erau nevoiți sau a-și tăinui credința sau a fugi prin păduri și pustietăți. Alții au luat drumul pribegiei, răspândindu-se în lumea întreagă (Turcia, Prusia, Austria, Australia, Argentina, Brazilia, Canada, Japonia, Țările Baltice, Polonia, SUA, Țările Române, Bulgaria, Finlanda, Ucraina, Belarus etc.). Aceștia reprezintă însă, prin comparație cu numărul total al celor rămași în Rusia, un procent nesemnificativ.

Cei rămași trebuiau să-și întemeieze propria lor viață

spirituală, să fie organizați, uniți, să aibă preoții lor, conducătorii lor, să beneficieze de Tainele bisericești etc. Se simțea nevoia unor centre spirituale pentru Biserica prigonită, adepții credinței de rit vechi întemeind mănăstiri și schituri, izvoare și îndrumătoare ale vieții spirituale (v. F.E. Melnikov, ed.cit., p. 219-242), cunoașterea lor ajutându-ne să aflăm și locul de emigrare a celor de rit vechi.

Kerjenet este denumirea râului ce curge prin județul Seminovsk, gubernia Nijni Novgorod, și se varsă în Volga. În pădurea deasă, aproape de netrecut, creștinii fugari s-au ascuns de cruzii lor dușmani, înființând o sută de lăcașe, de călugări și călugărițe, unde și-au găsit salvarea peste 700 de monahi și 2000 de călugărițe. Aici se concepeau scrieri întru apărarea vechii credințe. Distrugerea acestui centru a început pe timpul lui Petru I, care a conferit titlul „deopotrivă cu Apostolii” prigonitorului staroverilor, arhiepiscopul Pitirim.

Starodubie, aflat în partea de nord a Malorusiei, o zonă abundentă în ape, mlaștini și păduri, de nestrăbătut, învecinată pe atunci cu Polonia și Lituania (pe teritoriul actual al Ucrainei), loc potrivit pentru refugiul din calea persecuțiilor și a prigoanei legiferate de regenta Sofia (1682-1689) prin promulgarea în 1685, la insistențele patriarhului Ioachim, a celor „Douăsprezece articole”, prin care au avut loc mii și mii de execuții, deportări, supuneri la cazne, incinerări. Când și în Starodubie au început persecuțiile, preoții Kozma și Ștefan, păstorii refugiaților, împreună cu turma pe care o păstoreau, au trecut granița în Polonia și s-au așezat la Vetka.

Vetka, o insulă în jurul căreia s-au întemeiat circa 20 de noi slobozii. A slujit drept centru îndrumător al vieții spirituale starovere, afirmat prin contribuția preotului călugăr Feodosie. În 1734, au uns cu mir pe episcopul Epifanie, venit de la nikonieni, care însă nu a reușit să hirotonisească decât 14 preoți, deoarece guvernul rus a trimis un corp de armată care a ars din

temelii chiliile și așezările staroverilor, capturând în jur de 300 de călugări și 800 de măicuțe, ca și 40000 de locuitori ai Vetkăi, surghiunindu-i dincolo de Baikal, în Siberia răsăriteană, la 7000 km de Vetka. Acestei „prime izgoniri” a urmat o a doua după refacerea așezărilor, 40000 de suflete, 1000 măicuțe și 1200 călugări.; și o a treia. De fiecare dată, Vetka s-a repopulat, existând și în prezent.

Irghiz, afluent mare al Volgăi, guberniile Saratov și Samara: centru apărut în perioada Ecaterinei a II-a (1762-1796), format din adepți ai vechii credințe, chemați de împărăteasă, cărora le promitea „generozitate de mamă”. A devenit îndrumătorul parohiilor de rit vechi, având sub ascultare peste 200 de preoți, întrecând în importanță centrele amintite anterior. În timpul lui Nikolai I, staroverilor le-au fost distruse toate mănăstirile.

Rogojkoe kladbișce („Cimitirul Rogojkoe” din capitala rusă) – teren oferit de Ecaterina a II-a staroverilor pentru cimitir, ca să aibă un loc unde să-și poată îngropa morții, victime ale epidemiei de ciumă ce s-a abătut asupra Moscovei în 1771. Treptat a apărut aici un însemnat refugiu duhovnicesc, cu chilii, aziluri de bătrâni și biserici. S-au apucat să înalțe o catedrală uriașă cu hramul „Acoperământul Maicii Domnului”, căreia în loc de cinci cupole, la intervenția mitropolitului de Petrograd, i s-a permis doar una de mici dimensiuni. Chiar dacă a ieșit uriașă, seamănă cu o casă obișnuită. În interior, lăcașul strălucește prin finisajul miraculos și icoanele de o neobișnuită vechime. Mai există două biserici ce poartă hramul Sf. Nicolae și al Nașterii Domnului Isus Hristos. La insistențele mitropolitului Moscovei, Filaret, au fost sigilate altarele celor trei biserici, interzicându-se astfel oficierea Dumnezeiștii Liturghii la staroveri. Au fost desigilate pe 16 aprilie 1905, în ajunul utreniei de Paști. Pe tot timpul existenței sale, ca și astăzi, a fost centrul călăuzitor al Ortodoxiei de rit vechi.

Sihăstria de la Vîg (întemeiată pe râul cu același nume, ce se varsă în lacul Vîg, gubernia Olonețk, nordul Rusiei, de către frații Denisov, Andrei și Semeon, din neamul prinților Mîșețki) a fost prima comunitate a staroverilor fără popă – bezpopovți, centrul călăuzitor al staroverilor din Orientarea nepopistă. S-a bucurat de bunăvoința lui Petru I, din cauza numeroaselor daruri și a lucrului în fabricile de la Povenet, construite de el. Viața lăcașului de la Vîg se desfășura după tipicul mănăstiresc, serveau masa la aceeași trapeză unică. Au propăvăduit întâi celibatul, trecând apoi la căsătorie. După moartea ultimului preot călugăr, au încercat să refacă în cercul lor sfânta ierarhie. Cu trecerea anilor, pomorenii (întreaga regiune de la Oceanul Înghețat se numea Pomoria) au devenit **fără preoți** nu doar în fapt, după moartea preoților dinainte, ci și în idee, căci au început să răspândească învățătura cum că preoția a încetat peste tot și nu mai poate fi luată de nicăieri. Totuși, afirmă F.E.Melnikov, *ei trăiesc chiar și astăzi cu credința în necesitatea preoților în biserică și cer ca tainele bisericești și nevoile spirituale să fie oficiate de cler, nu de mireni. Pe îndrumătorii lor, pe cei ce săvârșesc rugăciunile și slujbele duhovnicești, îi recunosc drept preoți-ierarhici, și nu drept mireni, chiar dacă n-au fost hirotonisiți de nimeni și nu posedă nici un rang* (ed.cit., p.238). [...] *Părinții duhovnicești sunt fețe bisericești în genul prezbiterilor la sectanți. Și ei primesc în același mod „harul”. Îi „hirotonește” fie comunitatea, ca la creștinii după Evanghelie, fie sunt binecuvântați de către prezbiterii aleși de dinainte. Staroverii din orientarea „fără preoți” îi numesc pe îndrumătorii lor cu adevărat „părinți duhovnicești”, adică „preoți”, „păstori”, „conducători”.*

Una dintre ideile pomorenilor era refuzul de a se ruga lui Dumnezeu pentru împărații Rusiei. Speriați de pedepsele guvernului, au început a se ruga și pentru împărați, însă numai sub numirea de *Çari*, fără a admite numirea *păgânească* de *imperator*. Au respins titlul pus de Pilat pe cruce – *I. N. Ç. I (Iisus*

Nazarineanul Țarul Iudeilor) – ca blasfemător, înlocuindu-l cu I. N. Ț. S. (Iisus Nazarineanul Țarul Slavei) (Melchisedek, p. 47).

Alte centre au fost **Fântâna Albă** (pentru staroverii cu preot – *popovți* din Rusia, Europa, America, Australia și Canada) și **Novozâbkov** din Rusia (pentru staroverii fără preot), despre care va fi vorba în alt capitol.

Șirul persecuțiilor a continuat sub Petru I, care, în anul 1714, a ordonat înregistrarea tuturor „schismaticilor”, confiscarea averilor, alungarea din orașe și impunerea la dubla impozitare (50-60 ruble anual). Nu erau admiși în funcțiile statului, nu li se primea mărturia la judecata asupra „pravoslavnicilor” nikonieni; purtarea unui costum special – *padefcă*, îmbrăcat astăzi de lipoveni când merg la biserică, prin care să fie recunoscuți pretutindeni, dare deosebită pentru dreptul de a purta barbă (50 de ruble), taxe pentru slujbele oficiate de preot etc. Cărțile vechi le erau confiscate, n-aveau dreptul să-și ridice lăcașuri de cult iar schiturile și mănăstirile le erau distruse. Pentru prozelitism, erau trimiși la galere și la muncile publice; preoții bisericii ortodoxe ruse trebuiau să-i înregistreze iar căsătoria cu „ortodocșii” era permisă după prealabila negare a schismei. Astfel, persecuțiile religioase față de staroveri au îmbrăcat un caracter politico-social, în timp ce față de confesiunile catolică, protestantă, musulmană, mozaică s-a arătat tolerant.

După moartea lui Petru I, au fost și momente de acalmie sub Petru al III-lea și Ecaterina a II-a (1762-1796). Sub Alexandru I, cultul lor era liber, pedepsindu-se numai fanatismul, dar sub Nikolai I (1825-1855), soarta „rascolnicilor” s-a înăsprit. În 1827, a instituit „cumplita teroare” de după revolta decembriștilor. Era, consemnează prof. V.A.Cocoș, art. cit., p. 4, *cea mai mare prigoană asupra staroverilor, arzându-li-se casele, bisericile, icoanele iar pe ei omorându-i și supunându-i la chinuri ce aminteau suferințele creștinilor din timpul lui Nero*”. Li s-a interzis admiterea de noi preoți, construirea de rogatorii noi (case de

rugăciune) și repararea celor vechi. Mai multe sute de edificii de acest fel au fost distruse, zeci de mii de icoane vechi au fost luate, ca și cărți bisericești. De la 1853, pretutindeni, în toată Rusia, li se luau bisericile, paraclisele, mănăstirile, schiturile, cu tot patrimoniul lor bisericesc și erau date edinoverilor (bisericii omopiste) [*edinoveria* - „idee de aceeași credință”] - creație a împăratului Pavel de pe la 1800, care se supunea bisericii oficiale, dar care ținea slujbele religioase după cărțile vechi de dinainte de Nikon, de rit vechi fiind și toate obiceiurile, ritualurile și rânduielile -, către care erau mânați cu forța de guvernanți. Priviți ca rebeli și conspiratori contra statului, staroverii găseau în pibegie un important mijloc de scăpare (vezi cap. *Istoricul Mitropoliei de la Fântâna Albă*), dar se și răzvrăteau, atribuindu-li-se responsabilitatea pentru declanșarea războiului țărănesc condus de Stepan Razin, imediat după adoptarea reformei nikoniene, dar și a răscoalei cazacilor de pe Don (1707-1708), conduse de Condrati Bulavin și Ignat Nekrasov.

În esență, reformele inițiate de Nikon se rezumă la următoarele:

1) **Modificarea semnului crucii.** Întreaga Rusie făcea atunci semnul crucii cu două degete (arătătorul și mijlociul semnificând cele două naturi ale lui Hristos, omenească și dumnezeiască, reprezentând pe Dumnezeu-Tatăl și pe Dumnezeu-Fiul), în timp ce degetul mare, inelarul și cel mic se împreunează în numele Sfintei Treimi).

2) **Interzicerea crucii cu opt extremități / colțuri și impunerea crucii formată din două elemente, adică cu patru extremități** (după Marea Schismă de la 1054, Crucea cu 8 extremități a devenit simbolul Ortodoxiei iar cea cu patru extremități a Catolicismului).

3) **Îndreptarea cărților de cult.** Pe lângă modificările pur formale (ortografierea numelui lui Isus cu doi „i”, după neogrecesul „Iisus”; eliminarea din al optulea articol al Crezului a

cuvântului „adevărat” ș.a.m.d.), au fost și unele care aduceau atingere ritului creștin („Alliluia, Alliluia, slavă Ție, Doamne” a fost înlocuită cu „Alliluia, Alliluia, Alliluia, slavă Ție, Doamne”; folosirea la Proscomidie a cinci prescuri în loc de șapte; înconjurarea mesei sau a bisericii în timpul botezului, cununiei, a sfințirii bisericilor sau în alte ocazii, în sensul invers acelor de ceasornic și nu după mersul Soarelui / în întâmpinarea lui Hristos, la toate tainele, nu și la botez și hirotonire, cum era scris în cărțile vechi etc.), ceea ce a atras după sine deformări majore ale ritului primordial, stârnind o înverșunată opoziție din partea multor credincioși.

4) **Înlocuirea vechilor icoane pictate în manieră bizantină**, cum au fost, de exemplu, cele ale lui Teofan Grecul, Andrei Rubliov, Simon (Pimen) Usakov, Iakov Kazanet, Dionisie și ucenicii lor, cu altele pictate sub influență apuseană. Noile icoane nu mai reprezintă sfinți cu figuri ascetice, care îndeamnă la meditație și pocăință, ci, în virtutea foto-realismului și prin utilizarea tehnicii luminii și a umbrei, aduc mai mult a tablouri cu temă religioasă. Acești pictori iconografi aparțin deopotrivă culturii ruse, dar și patrimoniului artistic al stavroverilor, vechea tradiție respectându-se și astăzi (preferința pentru lemnul de tei sau de pin; vopseluri preparate pe bază de ouă etc.).

Iconografie înseamnă „scriere de imagini”: icoanele se scriu, nu se pictează; precum Biblia nu e doar o relatare istorică, icoanele nu sunt simple compoziții artistice, ci mărturii ale adevărului cuprins în Scriptură.

Tot mai apropiate de pictura obișnuită, utilizând modele vii, noile icoane erau mai mult portrete, chipurile divine fiind văduvite de orice esență spirituală: *Bunii zugravi din vechime îi înfățișau pe sfinți: cu fața, cu mâinile, cu tot ce ține de simțuri, subțiate și istovite de post, de trudă și de toată întristarea. Voi însă acum le-ați schimbat chipurile: îi zugrăviți așa cum arătați înșivă.*

Icoana i-a însoțit în drumul către țara de adopție, i-a călăuzit și le-a fost pavăză și în viața de toate zilele. Se află la loc de cinste în casa tuturor, alături de cruce, în partea de răsărit a camerei, martoră a bucuriilor și a tristeților adunate între cei patru pereți. Cu icoana sunt întâmpinați tinerii căsătoriți și fețele bisericești de rang înalt; procesiunile generate de izbucnirea unor calamități se înșiruie în urma icoanei și tot ea îl însoțește în călătoria spre lumea de dincolo. Alături de sfintele moaște și de harul slujitorilor Domnului, icoana asigură faima multor biserici lipovenești, prin ea refăcându-se legătura pierdută cu Dumnezeu.

Pr. Vasile Cozma: *Când se cunună copiii, părinții pot să le dea și un vagon de aur, dar înainte de toate trebuie să le dea o icoană. La biserică, mirele și mireasa merg cu icoana fetei. Când se întorc, sunt așteptați în casa marelui cu pâine, sare și cu icoana pe care părinții i-au pregătit-o băiatului. Icoana este binecuvântarea adevărată a părinților. Lipovenii și-au păstrat întotdeauna icoanele și le-au transmis urmașilor. Să vinzi o icoană este ca și cum ți-ai vinde sporul și norocul casei. În casele noastre, icoanele se pun la loc de cinste. Înainte, în fiecare cameră era câte o icoană, ba chiar și un loc anume pentru ele, un colț de rugăciune, care, în slava veche se numește „Colțul lui Dumnezeu”. În camera unde erau icoane, creștinul nu făcea nimic nepotrivit care putea leza sfințenia icoanei. De pildă, lipovenii nu fumau în casă și nici nu țineau animale. Numai pisicile erau admise chiar și în biserică pentru a prinde șoareci. Când ajungeai la casa unui lipovean, mai întâi făceai rugăciunea lui Isus: „Doamne Isuse Cristoase, miluiește-ne pe noi” și cel din casă răspundea: „Amin!”. În casă nu intrai cu căciula pe cap, iar după ce intrai, făceai mai întâi trei măcăni până la brâu în fața icoanelor și abia apoi spuneai „Bună ziua!”.*

5) Păstrători ai tradiției, staroverii țin slujbele în **slava veche / slavona** după **calendarul iulian**, stabilit din ordinul lui

Caius Iulius Cezar în anul 46 î. Hr., și nu după cel gregorian, introdus în 1582 din ordinul papei Grigore al XIII-lea (adoptat oficial în România în anul 1919, dar transpus în fapt în 1924, când 1 oct. devine 14 oct.). Țin sărbătorile după calendarul iulian, cu 13 zile întârziere față de cel gregorian, cu excepția Paștelui, Înălțării și Sfintei Treimi, care coincid cu datele din calendarul ortodox.

Pentru staroveri, utilizarea stilului vechi este o chestiune de dogmă, sacră și intangibilă, care afectează în chip direct credința, în timp ce pentru Biserica Ortodoxă Română este o problemă de disciplină, de măsurare a timpului, care poate primi diferite soluții în diferite epoci sau regiuni ale lumii. Divergențele vizează serbarea Sfintelor Paști, care, pe baza calendarului iulian îndreptat, se serbează în mod unitar de către toată ortodoxia după stilul vechi (iulian): **uno die et uno tempore, per omnem orbem**, în prima duminică ce urmează îndată după luna plină de după echinocțiul de primăvară, dar nu în același timp cu Paștele iudaic, în timp ce, pentru sărbătorile cu dată fixă, fiecare Biserică Autocefală folosește calendarul aflat azi în vigoare în bisericile respective.

6) **Plecăciunile până la pământ (mătăniile)** din rugăciunea Cuviosului Efrem Sirul au fost **înlocuite cu plecăciuni până la brâu**.

Melchisedec, op. cit., p.32: procesiunile după asfințitul soarelui, și nu înainte de acesta; se mai declarau împotriva fumatului și a prizatului tutunului, a serbării Anului Nou la 1 ianuarie, folosirii ceaiului, raderii bărbii și a mustăților, îmbălsămării cadavrelor, folosirii costumului de tip occidental și multe altele.

Temeiuri biblice / canonice

Corectorii nikonieni nu corijau greșelile de tipar, ci suprimau **cinurile fixate de veacuri**, unele cu caracter dogmatic (F.E. Melnikov, p. 60-65).

1) În vechile cărți, era stabilit să se spună **aleluia** de două ori iar a treia oară, *slavă Ție, Dumnezeule*. Corectorii au adăugat încă un **aleluia**. Numai că Biserica rusă, arată F.E. Melnikov, a moștenit cele două „aleluia” din timpuri străvechi, când însăși Biserica greacă rostea de două ori acest cuvânt. Nu era deci o greșeală de tipar, ci dispoziția sfintei biserici. Rostirea de trei ori a lui *aleluia*, cu adaosul *slavă Ție, Dumnezeule* (în fapt, a patra oară) a fost condamnată de vechea Biserică și de grecii înșiși, spre exemplu de cuviosul Maxim Grecul și de mulțimea de sfinți episcopi la Soborul celor o sută capitole, ca un obicei latin, ce are la bază o eroare dogmatică a Bisericii romane cu privire la purcederea Sfântului Duh și din Fiu.

2) Oficierea liturghiei se face cu 7 prescuri, și nu cu 5, ca-n Biserica Ortodoxă, la care din a treia prescură se scot nouă părțile pentru cele nouă cete de îngeri iar din a patra și a cincea se scot părțile pentru vii și morți. La staroveri se scoate numai câte o părticică pentru toate categoriile de pomeniți.

În „Tipicul împărătesei Irina” (pe timpul celui de-al șaptelea Sobor ecumenic) se specifică: **pentru proscomidie, șapte prescuri**. Eliminând două dintre ele, deși existau în Biserica greacă dinaintea creștinării rușilor, Nikon a schimbat legile stabilite de vechea biserică.

[Biserica Ortodoxă oficială întrebuințează prescuri cu o pecete pătrată, care formează o cruce cu literele Iis. Hr. Ni. Ka. („Iisus Hristos Biruitorul”). La lipoveni pecetea trebuie să fie rotundă, să aibă împrejur cuvintele „Iată mielul lui Dumnezeu, care ridică păcatele a toată lumea” iar în mijloc o cruce cu 8 extremități, având în despărțitura de sus a crucii monogramele Iis.Hr., în partea de deasupra pecetii cuvintele „Împăratul slavei”, de o parte a crucii sulița, de cealaltă trestia cu buretele iar dedesubt capul lui Adam. În plus, atunci când se înjunghie Sfântul Agneț, preotul ortodox zice: „Junghie-se Mielul lui Dumnezeu cel ce ridică păcatul lumii”, în timp ce preotul de rit vechi spune: „Junghie-se Mielul lui Dumnezeu cel ce ridică păcatele lumii”. [v. Gheorghe Leonard, lucr. manuscrisă]

3) Ortografierea numelui Mântuitorului cu un singur „I” – *Isus*

În cărțile de demult, numele Mântuitorului nostru Hristos era întotdeauna scris și se pronunța *Isus*. Corectorii nikonieni au transformat peste tot acest nume după model neogrecesc – *Iisus „Mântuitorul”*, afirmând că numele „Iisus” n-ar fi numele Domnului, al Mântuitorului, ci al altui zeu, „cu urechi egale”, care nu semnifică nimic, fiind, cu toate acestea, „monstruos” (*în sens peiorativ, „măgar”*). Astfel, se ajungea la hulirea lui Dumnezeu.

Însă rușii nu sunt greci, ci slavi; ei sunt datori să pronunțe și să scrie Isus, în conformitate cu credința din ziua Cincizecimii în cele dăruite de Sfântul Duh Sfinților Apostoli, de a anunța și de a proslăvi numele Domnului în toate limbile.

4) Înconjurul bisericii în timpul procesiunilor se face după rotirea soarelui (după rotația acelor de ceasornic).

În vechile cărți tipărite, se stipula: în timpul botezului, al cununiei, al sfințirii bisericii, umblatul împrejur să se facă *în sensul rotirii Soarelui*, ca semn al faptului că noi urmăm pe Hristos. Cei aduși de Nikon să îndrepte cărțile au introdus pretutindeni umbletul opus Soarelui, împotriva lui Hristos.

5) Cel de-al optulea paragraf din *Crez* se citește după vechile texte astfel: „Și în Duhul Sfânt, Domnul cel Adevărat și de Viață Făcător”. În cărțile nikoniene, cuvintele „cel Adevărat” au fost eliminate ca de prisos și, prin urmare, greșite. Or, cuvântul din textul grecesc este *kirion*, care înseamnă: *Stăpânitor și Adevărat* (adică *al Domnului celui Adevărat*). *Însuși sensul Crezului impune mărturisirea înaintea Sfântului Duh cel Adevărat, la fel cum mărturisim în același Crez înaintea lui Dumnezeu Tatăl și a lui Dumnezeu Fiul* (în cel de-al doilea paragraf: *Lumină din Lumină, Dumnezeu Adevărat din Dumnezeu Adevărat*).

Pentru toate acestea, **norii cei negri ai anatemelor și blestemelor au întunecat tot cerul bisericii ruse, chinurile, tortura și arderea pe rug fiind declarate dogme ale credinței**. O altă dogmă, fără de care n-ar fi prins viață „corecturile nikoniene”, este **dogma cezaro-papismului**, închinarea noii biserici în fața puterii țarului, ba chiar recunoașterea acestei puteri ca locțiitoarea lui Hristos Însuși.

Crucea cu opt extremități (punctul patru al Epistolei circulare din 1863), cunoscută sub numele de **crucea rusă** (pe care o vedem și la mănăstirea Moldovița, în naos). În scrierile Sfinților Părinți se vorbește de părți componente, corespunzătoare numărului de segmente din care este compusă crucea. Spre exemplu, în slujba de Înălțare a Sfintei Cruci din ziua de 14 septembrie se cântă: *Crucea Ta cea cu patru părți înălțându-se astăzi, Hristoase Dumnezeul nostru, câte patru margini ale lumii le sfințește. [...] Crucea lu Hristos cea în trei împărțită...Să vă închinați așternutului picioarelor Lui*. Partea oblică: cea stângă - călcarea iadului iar cea dreaptă - urcarea la ceruri, eliberând toate sufletele din iad. Hristos ajunge astfel de unde a plecat, în ceruri.

Crucea cu opt capete reprezintă crucea completă, înfățișând Crucea Golgotei, pe care a fost răstignit Hristos.

Temeiul în profeția lui Isaia (cap. 60, sth. 13):

- v. 13. *Mărirea Libanului la tine va veni, chiparosul, ulmul și merișorul, cu toate laolaltă, ca să împodobească locașul cel sfânt al Meu, și Eu voi slăvi locul unde se odihnesc picioarele Mele.*
- v. 17. *În loc de aramă îți voi aduce aur, în loc de fier, argint, și în loc de lemn, aramă, în loc de pietre, fier. (Biblia sau Sfânta Scriptură, 1968)*

[Numele lemnului nu coincide la diferiții traducători.]

- Lemnul cel lung al crucii era de *kiparis*, cel de-a curmezișul de *pevg* iar pedestalul de *cedru*. Scândurica de deasupra (după spusa unora) era făcută din lemn de *măslin*, pe care Pilat a poruncit să o pună deasupra capului Mântuitorului Christos. Apoi zice că sânta Biserica, primind crucea lui Christos spre cinstire, o face nu numai de lemn, dar și de metal, de piatră și de alt material. (Melchisedek, p. 131)
- Crucea cu șase extremități pe care s-a răstignit este Crucea desăvârșită. Stâlpul drept al Crucii Mântuitorului era din chiparos; brațul, pe care au fost prinse în cuie preacuratele Sale mâini, din pin iar brațul de jos, de care au fost pironite picioarele lui Hristos, din cedru: *Pe chiparos și pin și cedru Te-ai înălțat, Mielul lui Dumnezeu.* [brațul diagonal, aluzie la tâlharul din dreapta ce a crezut în Hristos și i-a cerut să-l ia și pe el în Rai].
- Celelalte două extremități ale crucii cu opt capete reprezintă inscripția despre care se vorbește chiar în *Evangelie: Iar Pilat a scris și titlu și l-a pus deasupra Crucii. Și era scris: Isus Nazarineanul, Împăratul Iudeilor (Ioan, 19, 19).*

I.N.R.I. – inscripție poruncită de Pilat spre a fi pusă pe crucea răstignirii lui Iisus, inițialele reprezentând numele, persoana celui răstignit, în concepție romană: Iisus (Hristos) Nazarineanul, Regele Iudeilor (*Jesus Nazarennus Rex Iudaeorum*). [Pontius Pilat, procurator roman în Iudeea între anii 26-37 ai erei creștine, care trebuia să confirme sentința de condamnare

la moarte a Mântuitorului, cerută de Sinedriu. Din oportunism, spre a nu supăra pe iudei, din lașitate și din teamă ca aceștia să nu-l reclame împăratului că-i protejează pe răzvrățiți, Pilat aprobă condamnarea, deși era convins că acuzele aduse lui Iisus erau false și El era nevinovat. Ca să se absolve de vină față de sine, Pilat și-a spălat mâinile, declarând: „Nevinovat sunt de sângele dreptului acestuia”, evreii luându-și asupra lor vina și blestemul: „Sângele Lui asupra noastră și asupra copiilor noștri!” (*Matei 27, 24-25*).]

F.E.Melnikov, ed. cit., p.134-148: Crucea cu patru extremități, considerată „scurtă”, se folosește la ungerea cu mir, la ungerea cu Sfântul Maslu, la binecuvântarea făcută de către preoți sau de arhierei cu mâna sau cu lumânările, atunci când te acoperi cu semnul ei, precum și pe sfintele odăjdii bisericești și pe alte obiecte bisericești. Crucea cu opt extremități, fiind completă, se pune sau se reprezintă în toate locurile importante și vizibile: pe cupolele bisericilor, pe prestoluri, pe antimise, pe prescuri, pe artosul, sfințit în cadrul Litiei, la slujba Vecerniei, pe panaghie și în multe alte locuri sau pe numeroase alte obiecte. Pe crucea cu patru extremități nu se reprezintă răstignirea Domnului, ea apărând doar pe cele cu șase și opt capete. Crucea cu șase extremități, adică din trei componente, conform învățaturii Bisericii, reprezintă și chipul Sfintei Treimi, după cum se cântă în timpul slujbei religioase: *Crucea din trei părți, cinstitul lemn al Sfintei Treimi, poartă întreitul Chip*. Trei părți ale crucii (lemnul drept, cel de-a curmezișul și cel de la picioare) înfățișează trei fețe ale Sfintei Treimi. Partea de lemn de la picioarele Crucii lui Hristos se cântă și se proslăvește: *Înălțați pe Domnul Dumnezeuul nostru și vă închinați așternutului picioarelor Lui, căci sfânt este*.

Pretutindeni pe cuprinsul Rusiei, în orice loc cuvenit, se înălțau și străluceau prin frumusețea lor crucile cu opt extremități, mărturisind despre evlavia poporului rus. Chiar sfintele

biserici din orașul scufundat Kitej erau împodobite de cruci cu opt capete.

Crucea lui Hristos cu opt extremități de pe prescuri, de pe discuri și chiar de pe Agnețul preschimbat în trupul lui Hristos a fost izgonită. Din vechime, el se imprima aici într-o pecete rotundă, cu toiagul, cu sulița, cu dealul Golgotei și cu capul lui Adam, adică se reprezentau complet evenimentele de pe Golgota. Chiar și pecetea rotundă ce simboliza, după tâlcuirea Sf. Părinți, nemărginirea Dumnezeirii, a fost înlocuită cu un dreptunghi, fără nicio semnificație simbolică iar în el crucea cu patru capete și cu inscripționarea, de ambele părți, a semnelor **IC XC**, cu titla deasupra, și **NI KA**. Un asemenea aspect al crucii și cu o atare inscripție i-a apărut pe cer marelui împărat Constantin.

La cererea soborului din 1666, pecetea ce aveau imprimată Crucea cu opt capete au început să fie ridicate de la prescurăse care, dacă o foloseau, erau ținute în lanțuri la mănăstire. Nu doar crucea cu opt capete a fost cauza afuriseniei și a nepreschimbării pâinii prescurilor în Trupul lui Hristos, ci și reprezentarea suliței și a toiagului pe pecetea în cauză, care surprideau întregul tablou al Golgotei.

Încă de pe vremea apostolilor, Biserica lui Hristos a introdus în ritualul botezului cerința obligatorie, pentru cel ce urma să fie creștinat, de a purta întreaga viață Crucea lui Hristos asupra sa, în mod continuu și statornic. Ea se așeza odată cu cămașa și brâul. După noul ritual, niciun fel de cruce sau de brâu nu se așază asupra celui botezat.

Semnul Sfintei Cruci

Nikon și-a început reformele, arată F. E. Melnikov, nu prin corijarea cărților, ci cu înlocuirea semnului crucii făcut cu două degete. Întreaga Biserică rusă practica atunci acest semn al crucii: trei degete (cel mare și ultimele două) erau împreu-

nate în numele Sfintei Treimi iar celelalte două (arătător și mijlociu), unite și întinse simbolizau cele două firi ale lui Hristos: dumnezeiască și umană. Însăși vechea Biserică greacă ne învață să unim în acest mod degetele și să exprimăm credința cu ele. Semnul crucii cu două degete vine încă de pe vremea apostolilor. Sfinții Părinți ai Bisericii fac mărturisirea că Însuși Hristos binecuvânta în acest mod. Semnul crucii cu trei degete era o inovație, apărută cu puțin timp înainte de Nikon la greci, care l-au adus și în Rusia.

Semnul Sfintei Cruci își păstrase forma așa cum a fost ea transmisă de către bizantini odată cu creștinarea oficială. El se făcea cu două degete - cel arătător și mijlociu ridicate, simbolizând cele două naturi ale lui Hristos, arătătorul ținut drept – natura Divină a lui Hristos iar degetul mijlociu puțin îndoit în partea superioară (după o altă interpretare) natura umană, lucru ce însemna că Hristos a coborât pe pământ pentru mântuirea neamului omenesc iar celelalte trei degete - cel mare, inelarul și cel mic – unite, fapt ce simboliza Sfânta Treime. **Această formă a semnului crucii exprima cele două dogme fundamentale ale religiei creștine: dogma Sfintei Treimi și cea hristologică, a celor două naturi, divină și umană, ale lui Hristos.** Forma semnului crucii cu două degete se considera că exprimă credința ortodoxă, arătând că omul care o utilizează mărturisește această credință, creștinismul fiind „religia purtării crucii și a Dumnezeului-om”.

Biserica nikoniană a susținut că semnul crucii făcut cu două degete este un ritual armean și eretic, provenind de la Martin Armeanul, care, în fapt, n-a existat niciodată. Semnul fusese consemnat canonic de Soborul celor o sută de capitoare, care nu numai că a confirmat mărturiile Sfântului Meletie al Antiohiei (sec. IV) și ale Fericitului Teodorit (sec.VI), dar a pronunțat și o judecată asupra celor care nu-și fac semnul crucii și nu binecuvântează precum Hristos, cu două degete (cap. 31 al

Soborului). Semnul crucii era făcut doar în relația cu I.H., a 2-a persoană din Sfânta Treime. Nu Sf. Treime s-a răstignit pe cruce, ci Mântuitorul.

Iată cum este descris în AZBUKA (Abecedar): Atingem fruntea cu degetele pentru că îl mărturisim pe Hristos cap al bisericii, ducem mâna la burtă (nu la piept), pentru că același Hristos a coborât și s-a întrupat în pântecele Fecioarei Maria pentru a se jertfi omenirii; ducem la umărul drept, pentru că s-a înălțat la dreapta Tatălui, și la umărul stâng, pentru că Hristos va veni a doua oară să judece viii și morții pe norii Cerului.

Prin săvârșirea semnului crucii cu două degete s-ar fi înțeles în vremea lui Nikon o manifestare a ereziei nestoriene, în care sunt admiși „doi Hristoși”, trebuind înlocuită de semnul crucii cu trei degete, crezută a fi mai deplină pentru venerarea Sfintei Treimi (Mihai Dorian Jianu, Aspecte liturgice, dogmatice și istorice ale creștinismului bizantin în Rusia veche, în Cultura rușilor-lipoveni..., vol. 6, p.121)

Prezența obiectuală a acestui simbol cultural, care-l însoțește aninată la gât de la botez și până la înmormântare, este imitată prin gestul închinării în timpul rugăciunii.

Problema semnului crucii, afirmă F.E.Melnikov, reprezenta în acei ani o temă cumplită, fatală, de viață și de moarte: dacă accepți semnul crucii cu trei degete, devii un cetățean cu drepturi depline, un creștin „pravoslavnic”; dacă însă rămâi la semnul crucii cu două degete, ești condamnat la moarte: vei fi afurisit, persecutat continuu, supus la cazne îngrozitoare și apoi ars pe rugul-eșafod sau vei sfârși, ca urmare a torturilor, pe butucul călăului, prin sfârșiere în patru sau te vei ascunde toată viața prin păduri și prin alte locuri de nepătruns, în colțurile îndepărtate ale Patriei sau chiar dincolo de hotarele ei (p. 122). Pentru aceasta, s-a renunțat la toate bunurile acestei lumi, suferind cele mai cumplite cazne și chinuri și mergând până la moarte.

Purtatul bărbii. Temeiul în Biblie

1) Pr. Vasile Cozma: Scrie acolo că bărbații își rădeau bărbile și părul numai când erau bolnavi de lepră. Pe cei zece leproși pe care i-a vindecat Mântuitorul, El i-a trimis: duceți-vă la preoți. Veneai la preot, el te rădea și te trimitea în stradă. Nu erai primit în casă, dormeai câteva zile pe stradă, apoi iar te rădeai, să se convingă că a pierit boala din tine.

2) Dumnezeu către Moise: *Nici un obiect ascuțit să nu se apropie de bărbile voastre.*

3) **Levitic 19, 27:** *Să nu vă tundeți rotund părul capului vostru, nici să vă stricați fața bărbii voastre. 28: Pentru morți să nu vă faceți tăieturi pe trupurile voastre, nici semne cu împunsături să nu faceți pe voi* (condamnare a tatuajului – n. mea, I.M.) **21, 5** (pentru preoți): *Să nu-și radă capul, să nu-și tundă marginea bărbii și să nu-și facă tăieturi pe trupurile lor pentru morți.*

Brâu-Pois

Sf. Ioan Gură de Aur (*Omilia X, cap. IV*): Era obiceiul acesta vechi, înainte de a apărea la bărbați îmbrăcăminte, aceasta femeiască, care să se scoboare până la picioare. Astfel și Petru purta cingătoare, ca și Pavel „Pe bărbatul a căruia este cingătoare aceasta”, spun Faptele Apostolilor despre Pavel (21,11). Și Ilie purta cingătoare și la fel toți sfinții Apostoli.

Sf. Vasile cel Mare: *Regulile mari* (Editura Institutului Biblic de misiune ortodoxă, Buc. 2006 — Întrebarea 23, Despre brâu, p. 86—purtatul brâului a fost obișnuită la toți ucenicii Domnului.

Protosinghel Nicodim Mândiță (Ed. Ecumenica): *Ce să facem și ce nu trebuie să facem în Biserică?*: „Dacă s-ar fi întâmplat ca în vremea cântărilor sau a rugăciunilor sau în timpul cuvântărilor să vorbească cineva sau să râdă, imediat era pedepsit să-și desfacă cingătoarea (ca un dezmațat) și, plecându-și capul și mâinile în jos stătea înaintea Sfântului Altar, unde era mustrat

de starețul mănăstirii, de cel mai mare.”

Cântarea omofonă: Proloage, Ioan Gură de Aur, 7 februarie

Un singur glas se cade să fie în biserică; precum suntem un singur trup al lui Hristos...Slujitorii una cântă iar noi, toți, răspundem într-un singur glas.

Despre aceste deosebiri de ritual, și nu de dogmă, spune **Alexandr Soljenițin:**

Ei cred așa cum au învățat odată, când a fost creștinată Rusia – și atunci de ce spunem că sunt schismatici? Dintr-o dată li se spune: „Voi, părinții voștri, strămoșii voștri, nu ați avut credința adevărată, trebuie schimbată... Doar semnul crucii cu trei degete este primit de Dumnezeu, cel cu două degete e dat anatemei... Și oare Biserica ortodoxă pe rit vechi s-ar fi prăbușit din cauză că în cuvântul „Isus” este un singur „I”? Sau pentru că se spune „Aleluia” îndoit și nu întreit, că se merge în jurul bisericii după soare și nu în sens opus? Și doar pentru atât, cele mai bune vieți au fost aruncate în Rusia pe rug și în surghiun, expulzate din țară?

După care, luând în considerare încercările de „reconciliere” între Biserica nikoniană și cea de Rit Vechi, se întreabă: *Și când se va ajunge la adevărata reconciliere cu ramura noastră cea mai fundamentală, cu cei de rit vechi? Nu e vorba de «iertarea» lor, ci de pocăință în fața lor pentru cumplitele persecuții pe care le-au suferit în trecut. Oare este posibil ca nici astăzi, când Rusia ruinată nu știe dacă va dăinui, în aceste vremuri de mare nenorocire rusă să nu putem nici acum, din trufie, să recunoaștem că acea străveche dispută a fost fără temeii?* (Aleksandr Soljenițin, *Rusia sub avalanșă*, trad. de Inna Cristea, Ed. Humanitas, Buc., 2000, p. 203, apud Mihai Nistor, *Raskolul și mișcarea ecumenică*, Vol. 3, p. 331).

În același sens, după ce se-ntreabă dacă *reforma nikoniană a fost o tragică eroare sau o diversiune, de-atunci spiritualitatea sau viața duhovnicească nemaledobândindu-și elevația*

și echilibrul pe care l-a cunoscut Rusia la începutul secolului al XVII-lea, profesorul Mihai Nistor, având în vedere *consecințele catastrofale ale „reformei” pentru poporul rus*, citează pe **academicianul D.S. Lihaciov**, care, fiind întrebat cât timp îi va fi necesar culturii ruse să ajungă din nou la demnitatea ei de odinioară, a răspuns „două sute de ani”, încheind apoi: „Și au trecut deja patru secole !”

Încetarea prigoanei: în octombrie 1905, prima revoluție rusă aduce libertatea de conștiință, prin decretul țarului Nicolae al II-lea fiind desigilate altarele bisericilor creștinilor ortodocși de rit vechi și trase primele clopote.

În 1929, sinodul Bisericii Ortodoxe Ruse, prezidat de mitropolitul Serghie Stragorodțchi, pe atunci locțiitor de patriarh iar apoi patriarh al Bisericii Ruse (m. 1943), teolog al «mântuirii» și al «pocăinței», a ridicat condiționat anatema aruncată la 1667, în cazul celor ce se întorc și intră sub ascultarea Bisericii Ortodoxe.

Biserica reformată (nikoniană), la soborul local din 30 mai-2 iunie 1971, a hotărât **ridicarea anatemei** date de sinodul din 1666 împotriva credincioșilor de rit vechi, precizând că „ortodocșii ruși pot utiliza de acum înainte practici și rituri diferite la săvârșirea cultului” iar vechile și noile rituri sunt „la fel de cinstite și în egală măsură mântuitoare”, în vreme ce numeroasele blamări și afurisenii la adresa vechii evlavii parcă „nici n-au fost”.

În rezoluție se spunea: *Doamne, cum de am putut permite nimicirea celei mai bune părți din neamul nostru... Cum de am permis să demolăm capetele lor iar noi să ne rugăm în tihnă lui Dumnezeu... Să nu recunoaștem vina noastră până în prezent... Dar nu vi se pare că, până nu vom cere iertare de la staroveri și nu ne vom uni, în Rusia nu va fi bine?*

Dar recunoașterea greșelii nu este suficientă iar staroverii nu au cerut și nu au de ce să ceară iertare pentru a fi reprimiți în sânul bisericii nikoniene.

Proodus direct al teocrației, al mărturiei de credință strămoșească, staroverii sunt, în istoria Europei, singurii, alături de evrei, care supraviețuiesc în virtutea credinței (Ivan Ivlampie, *Naționalism și teocrație la vechii credincioși*, p.164, vol. 3). Supraviețuirea presupune adaptarea mesajului mântuirii la sfera laică. Or, deschiderea față de civilizația economiei de piață este totală și sinonimă cu pierderea identității culturale, iar o reacție religioasă față de acest fenomen nu există, ceea ce dovedește profunda ruptură între sfera laică și cea religioasă, formalismul nostru religios. La aceasta, trebuie să se adauge dialogul cu toate bisericile ortodoxe și depășirea atitudinii rigide a comunității care se identifică nu cu pătimirea lui Hristos și cu instaurarea Împărăției lui Dumnezeu, ci cu un trecut istoric – suferința unor credincioși care, în credința lor, după reformele lui Nikon, L-au mărturisit pe Hristos.

Concluzionând, profesorul Ivan Ivlampie afirmă: *Dacă naționalismul [singurul cultivat de CRLR – nota mea, I.M.] nu s-a aflat la rădăcina supraviețuirii noastre, atunci teocrația este singura moștenire pe care trebuie să o primim din trecut. Strămoșii noștri au vrut să ne transmită nu faptele lor de sacrificiu, ci mărturia lor de credință. Mărturia teocratică privește viitorul oricărei generații prezente* (subl. mea-I.M.). *Din nefericire, actuala generație trăiește într-un viitor laic, care îi va șterge identitatea, și într-un trecut religios care, în ochii ei, își pierde treptat și tot mai mult semnificațiile sacre* (idem, p. 165-166).

În 1871, învățatul episcop Melchisedec constata că schisma staroveră, ce nu-și are perechea în istoria popoarelor ortodoxe (afirmație care statuează clar locul staroverilor în cadrul bisericii ortodoxe – nota mea, I.M.), există și acum cu toată încăpățânarea, după un răstimp mai mult de 200 de ani (apud Ivan Ivlampie, *Comunitatea ortodoxă de rit vechi, între tradiție, modernitate și globalizare*, p.140, vol. 6, Tulcea). „Încăpățânarea”, după încă un secol, ca efect al industrializării care înlătură modul de viață quasi-autarhic al lipovenilor, și după alți 50 de ani ca efect al globalizării, se destramă iar „mărturisirea credinței” se pare că nu mai e capabilă „să salveze identitatea acestora cu o adâncă tradiție istorică” (ibidem).

Exodul staroverilor din Rusia

Refuzul staroverilor de a accepta înnoirea și persecuțiile la care erau supuși i-a determinat să ia constant **drumul pribegiei**, „spre teritorii slab controlate de statalitatea rusă sau neaflăte sub controlul acesteia” (Ivan Ivlampie, *Comunitatea ortodoxă de rit vechi, între tradiție, modernitate și globalizare* în *Cultura rușilor-lipoveni...*, Vol. 6, p. 141) răspândindu-se în Siberia, Prusia Orientală (Polonia), Moldova, inclusiv la gurile Dunării, în Dobrogea (aflată atunci sub stăpânire otomană), unde-și puteau practica meseria de pescari, învățată în locurile de origine, pe Don și pe Nipru.

Fenomenul, rezultat al prigoanei, este prezentat sub diferite nume: **pribegie** (F. Chirilă), **refugiu**, **fugă**, **migrare** (fără să fie vorba de un popor migrator), **emigrare**, **imigrare** (care are însă o țintă exactă, de ex., în Canada), **exil liber ales** (I.I.Nistor), **autoexil**, **exod**, **expatriere** ș.a.

Dacă pentru poporul evreu pământul mântuirii era Țara Sfântă, pentru staroveri, afirmau profesorii Mihai Nistor și Ivan Ivlampie în studiul *Viața spirituală a comunităților rușilor lipoveni din zilele noastre* (*Cultura rușilor-lipoveni...*, 2005, Brăila, p.243), *pământul în întregul său este spațiul mântuirii indiferent de localizare, indiferent de o graniță sau de o țară. Acest fapt poate explica exodul ortodocșilor de rit vechi (numiți de către unii „raskolnici”), al căror singur gând, al căror singur sentiment de viață era legat și îndreptat spre împlinirea în împărăția*

sfințită pe acest pământ.

Primele refugieri peste hotare a dreptcredincioșilor ruși apar în scurtă vreme după Soborul din 1666-1667 de la Moscova, care, în cadrul hotărârilor sale dogmatice, i-a anatemitizat și a stipulat combaterea opozanților reformei prin silnicii, prigo-nire, tortură sau chiar moarte. Fuga peste graniță s-a intensificat în perioada domniei Țarinei Sofia (1682-1689), fiica țarului Alexei I, autorul și susținătorul moral al reformelor lui Nikon. Aceasta a interzis cu desăvârșire orice manifestare a credinței strămoșești, urmărindu-i și prigonindu-i pe adepții acesteia nu doar în orașe și sate, dar și în cele mai neumblate locuri din păduri sau pustii în care ei s-au ascuns. Cităm două prevederi din legiuirea din 1685: *Cei ce blastemă Biserica, cei ce fac în popor scandaluri și revolte, dacă fiind duși la pedeapsă nu se vor supune, după ce vor fi de trei ori întrebați, să se ardă pe rug. Pre fanatici, cari vor ademeni pe alții la arderea de sine, să-i pedepsească cu ardere.* Această situație dramatică a forțat mulți creștini ruși să-și tăinuiască credința sau să aleagă calea autoexilului pentru a-și salva credința și viața.

Persecuțiile s-au perpetuat și în secolele următoare sub Petru I și Nikolai, astfel că exodul continuă spre toate țările învecinate Rusiei, care ofereau toleranță religioasă. Un raport al Senatului (vezi Ioachim Ivanov, *Lipoveni sau staroveri?* în *Kitej-grad*, nr. 10, oct. 2010, p. 6.) din vremea lui Petru I estimează numărul rușilor ce au părăsit țara la mai mult de 900000 de suflete. Raportat la totalul locuitorilor Rusiei din acea vreme, aceștia reprezentau aproximativ 10% din populație. Cifrele arată că apărătorii dreptei credințe, nucleul dur al conștiinței pravoslavnice ruse, nu erau o minoritate neglijabilă, ci o adevărată forță a spiritualității creștine autentice, neperversitate și neîngenecheate.

Acești „raskolnici” / schismatici cum îi numea biserica oficială a timpului, **au fugit, mai întâi, din centrul Rusiei spre periferiile ei, retrăgându-se în păduri și în zone mlăștinoase** unde au întemeiat mici schituri și așezări, înconjurate de ape. Mai târziu au apărut adevărate insule-cetăți, precum **Solovețk** din Marea Albă, care au ținut piept asediatorilor trimiși de țar timp de opt ani (1668-1676) sau pe **Vetka**, un șir de insule pe râul Soj din Belorusia actuală, de unde, în anul 1764, din ordinul Ecaterinei a II-a, au fost strămutați în marș forțat în Siberia 20 000 credincioși și 1400 de călugări.

A urmat exodul spre Sud, în primele decenii ale secolului al XVIII-lea. În urma răscoalei cazacilor de pe Don, în marea lor majoritate adepți ai vechii credințe, condusă de Condratie Bulavin, atamanul său credincios Ignat Feodorovici Nekrasov își salvează cazăcimea rămasă în viață mutând-o în Kuban iar apoi în Dobrogea de Nord stăpânită de turci, cu acceptul sultanilor, acestora adăugându-li-se cu timpul și alte grupuri de adepți ai vechii credințe. Topologic și tipologic, configurația așezărilor de aici nu diferă de cele din Bucovina, întemeiate cu îngăduința domnitorilor români sau prin ordonanța Curții Imperiale de la Viena.

Această așezare „insulară”, afirmă Ivan Evseev, are mai mult anumite temeiuri spirituale decât niște determinări de ordin economico-geografic.(...)Ostrovul este, concomitent, un spațiu al refugiului și al libertății, dar și locul unei reclusiuni liber consimțite sau impuse.

În mito-poezia diferitelor popoare, insula se asociază cu natura primordială, neîntinată de mâinile unui păcătos. Visul insulei neîntinate a fost alimentat și de alte două mituri: cel al Țării Belovodie (apele albe), în căutarea căreia delegații de cazaci-staroveri ajung până în insulele îndepărtate ale Japoniei, și cel al orașului-fantomă, Kitej grad, care se ascunde în vremuri

de răstriște pe fundul unui lac adânc, trimițând celor rămași pe Pământ semnele existenței sale prin simfonia clopotelor ce se face auzită în zilele de pace și de iluminare sufletească. *Viața insulară a lipovenilor reprezenta continuarea unui vis al perfecțiunii, dar și așteptarea înfăptuirii unor porunci divine despre Apocalipsă, despre Judecata de Apoi și despre Învierea celor dreți* (Ivan Evseev, p.67-69, *Revista de etnologie*, vol. X, Timișoara, 2001).

Obligați să emigreze pe meleaguri străine, rușii de rit vechi s-au stabilit mai ales în locurile care le astâmpărau nostalgia după patria mamă, devenită mașteră. S-au simțit atrași de peisajele ce aduceau a stepă rusă, a întinderi necuprinse și păduri nepătrunse.

Mediul în care a poposit credinciosul de rit vechi a fost pădurea ca loc de refugiu (explicația legendară / populară a originii numelui de lipovean din „lipa-tei”), **dar mai ales apa**, fie că a fost vorba de Cahul – Ismail, Deltă sau Pisc, apa având rolul hotărâtor în modelarea configurației sale etnice. *Pe malul unei ape, el își recăpăta forțele și își recâștiga încrederea în sine. Cu râul el reușea să stabilească o relație intimă. El iubea apa. Nici unei stihii a naturii n-a spus el atâtea cuvinte de iubire în versurile și în cântecele sale. Avea toate motivele să facă acest lucru. În timpul strămutărilor sale, râul îi arăta drumul cel bun. În timpul popasurilor sale vremelnice sau așezării mai îndelungate, râul îi devenea vecin de nădejde; își lipea sălașul de malurile sale, întemeind un cătun sau un sat. În decursul lungilor luni de post, râul îi oferea hrana cea de toate zilele* (V. O. Kliucevski, 1841-1911, mare istoric rus, citat de Ivan Evseev, op. cit., p. 58).

Un astfel de cătun – hutor – a fost și Piscu.

Istoricul Mitropoliei de la Belaia Krinița (Fântâna Albă) – leagănul spiritual al credincioșilor ruși ortodocși de rit vechi

Susținuți de autoritatea politică și ecleziastică, nikonienii au pornit o sălbatică prigoană, care a atins dimensiunile genocidului, asupra adepților ritului vechi, ce avea să fie legalizată prin decretul regentei Sofia, din anul 1685. Pentru a-și putea practica nestingheriți cultul strămoșesc, mulți dintre staroveri s-au refugiat peste granițele Rusiei.

*Mari cohorte sau sate întregi încep să părăsească pământul natal, trecând granițele de atunci ale Rusiei. Dar tot de atunci Rusia începu să se mărească și să se extindă cu pași uriași spre Apus. Nu reușeau fugarii să se așeze și să se deprindă cu noul loc dincolo de graniță, când această graniță era mutată peste ei și iar se vedeau în patria pe care o părăsiseră. Atunci, celor mai incorigibili, fanatismul le dădea aripi și fugeau mai departe. Așa au fost treptat populate, cu rascolnici, pustiiurile mlăștinoase ale Prusiei Orientale, **regiunile subcarpatice ale Galiției austriece și ambele principate dunărene, în fine chiar regiunile de dincolo de Dunăre**, unde nici lanțul Balcanilor nu le-a fost o opreliște... (N.I. Nadejdin, 1846, apud F. Ipatiov, lucr. cit., p. 29)*

*Au apărut așezări ale rușilor staroveri în zone montane ale Siberiei și Caucazului, nepopulate până atunci. Rușii staroveri au populat regiuni întregi din Ucraina, Bielorusia, Polonia, **Basarabia**. Un număr apreciabil de staroveri s-a stabilit în **Turcia, Valahia, Moldavia, Austria și Prusia**... (Pavel Belokrinițki, *ibidem*).*

Acești ruși creștini de rit vechi numără astăzi peste 3 milioane de credincioși, din care peste 2,5 milioane trăiesc în țările foste URSS iar restul în lumea întreagă, în România, după țările ex-URSS, trăind grupul cel mai numeros.

În zona Dunării, înaintea lipovenilor au ajuns și alți ruși,

Dunărea fiind, în opinia lui Ivan Evseev, „patria primitivă a slavilor”, pe care au părăsit-o din cauza celților romanizați, care i-au silit să se îndrepte spre nord-est. Au revenit în patria lor primitivă în secolul al VI-lea d.H., împreună cu avarii, istoricul bizantin Iordanes plasându-i în zona Dunării (cu trimitere la Navi-odunum-Isaccea)-Nistru. Vor rămâne cu amintirea mito-poetică a marelui fluviu, după cum vedem în „Cântec despre oastea lui Igor”, unde hidronimul e menționat de mai multe ori. Izvorul cel mai sigur al prezenței slavilor la Dunăre este *Cronica lui Nestor*, care, povestind expediția antibizantină a lui Sviatoslav, cneazul Kievului (969-971), amintește despre intenția acestuia de a întemeia pe malurile maiestuosului fluviu o nouă capitală a țării sale, așa cum scria mamei sale: *Nu-mi place să trăiesc la Kiev, aș vrea să stau la Dunăre la Pereiaslaveț... Acolo se adună toate bogățiile din Grecia...*[Eseuri dunărene, în *Zorile*, nr. 7 și 8 / 2006; *Dunărea – patria primitivă a slavilor*, în *Zorile*, nr. 9-10 / 2006].

Zona de origine a imigrării în România, invocată cel mai adesea, este Don-Kuban, aceasta fiind de fapt o zonă de tranzit în care se refugiaseră din calea persecuțiilor.

Graiul rușilor lipoveni prezintă o serie de particularități comune dialectului velicorus sudic. Totodată, studiul culturii materiale și spirituale lipovenești descoperă caracteristici întâlnite în zona Moscovei (de unde pornise Raskolul – n. mea-I.M.) și a împrejurărilor sale (Kostroma, Iaroslavl, Vladimir; Reazan, Kaluga, Tula, dar și Kolomna, de unde era episcopul martir Pavel, oponentul declarat al Reformei nikoniene; apoi în zona central-sudică a Rusiei europene (Orel, Voronej), precum și în zona Volgăi mijlocii (Saratov)[F. Chirilă, 1993, *apud* F. Ipatiov, lucr. cit., p.31]. Deplasarea din aceste centre către zona Donului (de la marginea statului moscovit, pe care în schimbul unor privilegii cazacii o apărau) a fost determinată de răscoala cazacilor condusă de Stepan Razin (1670-1671), considerată drept mișcare a rascolnicilor; după cum, după înăbușirea răscoalei lui Con-

drati Bulavin, cazacii conduși de atamanul Ignat Nekrasov s-au refugiat mai la sud, în zona Kubanului, de unde se vor retrage în urma altor incursiuni rusești, ajungând în Dobrogea (Sarichioi-Dunavaț), în anii 1740, .

Până să se stabilească definitiv undeva (dacă urmăreau un loc anume), staroverii au poposit și au întemeiat o serie de așezări în cuprinsul Moldovei, Basarabiei, Valahiei și Dobrogei, în căutarea unor zone mai prielnice.

Primele atestări documentare ale prezenței *staroverilor* (cei de credință veche, numiți și *staroobreadți* – de rit vechi) în Țările Române, în special în Moldova, datează din anii 1720 – 1740, deci dinaintea anexării Bucovinei de către habsburgi; în Dobrogea fiind semnalati începând cu 1764 la Sarichioi, Juri-lovca, Slava Rusă și Tulcea. **La Brăila, vin în 1828 în satul Pisc.** În harta rusă din 1835, este cartografiat satul **Piscul Brăilii**.

Ei s-au stabilit în localitățile din Moldova, unde erau numiți *lipoveni* (Socolinți - Lipoveni, județul Suceava, în anul 1724; Dumasca, județul Vaslui, în 1730; Lespezi și Brătești, județul Suceava, în anul 1740, în Manolea-1743, Climăuți - 1780). Conform lui Bogdan Petriceicu-Hasdeu, care inserează în cartea sa, *Istoria toleranței religioase în România. Lipovenii*, București, 1868 (*apud* „Comunitatea rușilor lipoveni”, ed. cit., p. 10), o povestire a călugărului Partenie de la mijlocul secolului al XIX-lea: „...nu departe de târgul Fălticeni, între apele Moldova și Siret, se află **satul Manuilovca**, locuitorii căruia [...] au venit aici din Rusia, acum peste 150 de ani” (deci, **aproximativ în anul 1700**).

În Dobrogea, aflată în prima jumătate a secolului al XVIII-lea în componența Imperiului Otoman, s-au așezat și **cazacii de pe Don din armata atamanului Ignat Nekrasov**, cel care a organizat viața socială a cazacilor cu reguli cuprinse în „Legământul lui Ignat”, după care „krug”-ul lua deciziile, ei fiind numiți aici *Ignat-cazacii* sau *nekrasoviți* (*nekrasoviți*).

De la ei s-a păstrat până în zilele noastre denumirea

lacului Razelm – Razin din Dobrogea, numit așa în memoria conducătorului răscoalei cazace din secolul al XVII-lea, Stepan Timofeevici Razin. Potrivit profesorului de istorie din Sarichioi, județul Tulcea, Sevastian Fenoghen (cf. „Zorile”, nr. 11/2002), „ostilitatea celor din jur – simpli staroveri - i-a obligat să renunțe la numele de *nekrasoviți* [...]. Așa a început să se manifeste „complotul tăcerii” încă din prima jumătate a secolului al XIX-lea, fără să aibă un caracter organizat [...]. Deși centrul de la Sarichioi a fost distrus de cazacii zaporojeni în perioada războiului ruso-turc din 1806-1812, majoritatea nekrasoviților dobrogeni au rămas în Deltă și în zonele ei adiacente, fiind siliți de împrejurări să-și schimbe doar numele, acceptând etnonimul *lipovean*”.

Notează F. Ipatiov: „Mulți dintre cei de rit vechi din zona Dobrogei sunt de părere că numele de *lipoveni*, sub formă de cognomen, le-a fost atribuit de nekrasoviți iar ucrainenilor, descendenți ai zaporojenilor, rămași în Deltă până în zilele noastre, nu le place sub nicio formă să fie confundați cu lipovenii” (op. cit., p. 34).

După războiul ruso-turc din 1828-1829, s-au retras și cei mai mulți dintre cazacii zaporojeni. De origine erau ucraineni și aparțineau bisericii oficiale. Se stabiliseră inițial după refugiul din 1775 din zona Niprului-Zaporojie, în Imperiul Otoman, în apropierea Silistrei, dar, din cauza incursiunilor de jaf și distrugere asupra așezărilor creștine, au fost strămutați în zona Deltei-Sf. Gheorghe.

În cartea *Sarichioi. Pagini de istorie* (apud *Comunitatea...*, ed. cit., p. 100-101), profesorul Sevastian Fenoghen este de părerea, neînsoțită de argumente concludente, că „Anul de atestare documentară a existenței satului se poate socoti 1651. [...] Argumentul cel mai puternic îl reprezintă *tradiția orală*, înregistrată la sfârșitul secolului al XIX-lea în **Marele Dicționar Geografic Român**, care amintește despre o locuire temporară a lui Stepan Razin în cetatea Enisala (la câțiva kilometri sud de

Sarichioi), a lui Vanika Kain, pe insula Popina (nord-est de Sarichioi) și a lui Trișka - Rastrijka pe insula Bisericuța. Așa ceva nu se putea întâmpla decât înainte de 1670 (în anii 1670-1671 Stepan Razin s-a aflat în fruntea răscoalei cazacilor de pe Don)”.

Despre conducătorul lor relatează Sadik – Pașa în vol. „Anecdote turcești” (1883): *Într-una din zile, în timp ce traversa Bosforul în caicul său, pe o furtună destul de puternică, sultanul Abdul-Medjid văzu o barcă mică, în luptă cu valurile înfuriate. Porunci să se vâslească în direcția ei și ajunse chiar în clipa când se răsturnase iar omul aflat în ea căzu în apă. Sultanul îl înhăță cu mâna lui de guler și-l trase în caic. Cel care era să se înece s-a dovedit a fi un cazac din Dobrogea, Osip Semionovici Goncearov, ajutorul meu în chestiuni civile în cârmuirea din Dobrogea. Sultanul l-a recunoscut, l-a răsplătit generos cu bani și a spus: „Dacă ei își jertfesc și sunt gata să-și jertfească viața pentru tronul și împărăția mea, de ce eu, stăpânul lor, să nu-i salvez de la moarte?” [Osip Semionovici Goncearov (cca 1793-1880), atamanul cazacilor nekrasoviți din Dobrogea: corespondență cu Herzen și Ogariov, Londra; Mikhal Czajkowski (1804-1866), ofițer polonez, emigrant în urma revoltei din 1830. Ajuns general turc (Sadik-pașa), memorii relative la Dobrogea și Valahia. Înființase o Legiune de cazaci.]*

Ca urmare a cererii unui grup de ruși ortodocși de rit vechi, împăratul Iosif al II-lea al Imperiului Habsburgic a aprobat prin **Decretul imperial din 9 octombrie 1783 pentru stabilirea / colonizarea rușilor ortodocși de rit vechi în Bucovina** (așa s-a numit Nordul Moldovei de către austrieci, după cedarea acestuia de către Imperiul Otoman, în ciuda protestelor vehemente ale Moldovei. Aflată sub administrație militară până în 1786, Bucovina va fi alipită în 1790 Galiției. Deoarece li s-a acordat deplina libertate de exercitare a cultului lor religios, scutirea de impozite pe timp de 20 de ani, precum și de serviciul militar pentru ei și urmașii lor, o parte din staroverii din Dobrogea s-au mutat în Bucovina. (Ion I. Nistor, *Cercetări asupra cultului*

lipovenesc din România, comunicare în ședința publică de la 20 sept. 1946, în *Analele Academiei Române*, Tom XXIX, 1946-1947, p.364). De reținut că Ion I. Nistor a fost ministru de stat reprezentând Bucovina după unirea cu România în 1918.). Așa au apărut pe teritoriul Bucovinei primele localități (Socolinți, Climăuți, Fântâna Albă ș.a.), populate de rușii ortodocși de rit vechi care, ulterior, au căpătat denumirea de *lipoveni*, așa cum rezultă din documentele austriece.

Primul guvernator al Bucovinei între 1775-1778, devenită „monedă de schimb” între marile puteri, generalul Gabriel von Splény, este și autorul unei „Descrieri a Districtului Bucovinei”; *un teritoriu cu abundente resurse nevalorificate, însă cu populație puțină și mână de lucru pe măsură, impunându-se colonizarea ținutului însă fără cheltuieli însemnate din partea Imperiului*. Se impunea atragerea de noi supuși și exploatarea sistematică a imenselor bogății din zonă, coloniștilor acordându-li-se o serie de privilegii, menite să-i atragă și să le faciliteze stabilirea în acest teritoriu.

Printre cei încurajați să rămână sub stăpânire austriacă, au fost și rușii lipoveni, proveniți parte din Moldova, parte din Dobrogea turcească, *utili din punctul de vedere al contribuțiilor* (fiind ei buni contribuabili) *și cărora să nu li se acorde nici o atenție ca sectă* (adică să se bucure de libertate religioasă) (v. Leonte Ivanov, *Documente cu privire la istoria rușilor lipoveni*, în *Zorile*, 10/2011).

Tot Leonte Ivanov, în articolul *Documente cu privire la istoria rușilor lipoveni*, publicat în *Zorile*, 11/2011, reproduce documente germane, publicate în *Jahrbuch des BukowinerLandesmuseum*, IV, de Johann Polek. De ex.,

Enzenberg, Cernăuți, 31 oct. 1783: Deoarece celor două comunități de așa-ziși lipoveni sau comunități pravoslavnice (de rit vechi) care locuiesc în Districtul Suceava li s-a garantat, din cea mai înaltă funcție, libera și nestingherita practicare a religiei

lor și întrucât, pentru săvârșirea slujbelor religioase, este nevoie de un preot din neamul lor, li se aprobă, prin prezentul acord, un preot de națiunea lor, căruia i s-a permis libera celebrare a slujbei religioase obișnuite, peste tot, în întregul district bucovinean. Pentru convingerea confrăților de religie, care vor avea aceleași avantaje în cazul emigrării, li se mai garantează celor două comunități și scutirea de militărie. [*E vorba de 100 de familii, gonite de ruși în timpul războiului, care au stat la Stupca și vor să se întoarcă în satele chesaro-crăiești.*]

Veacul al XVIII-lea, deci până la noile năvăliri rusești și austriece (afirmă Ion I. Nistor în studiul *Românii și Rutenii în Bucovina. Studiu istoric și statistic*, București, 1915, p. 53, în *Zorile*, 8/2011), **e o epocă de colonizare, de reîmpopulare** (subl. mea-I.M.). *De aici primirea Lipovenilor, „vechi credincioși” din Rusia, prigoniiți de oficialitatea bisericească[...], cu tocmeala de a da proprietarilor de case câte un leu, alții câte 2 zloți, fără clăci și cu voia de a se muta pe „locuri domnești”.*

Inchiziția dezlănțuită de Biserica Rusă oficială i-a determinat pe rușii ortodocși de rit vechi să renunțe definitiv la restabilirea ierarhiei lor bisericești pe teritoriul Rusiei, nu și în țările în care s-au refugiat. *Ideea episcopatului trece ca un fir roșu prin întreaga istorie a lipovenismului, numai în secolul XVIII făcându-se 14 încercări de a obține un arhiereu* (Mihail Plătică, *Cultul creștin de rit vechi în Biserica Ortodoxă Română*, nr. 9/1960, p. 943).

„În exilul lor liber ales de lipovenii popovți, venind în atingere cu pravoslavnicii, simțiră nevoia unei ierarhii proprii, care să hirotonească preoți și să povățuiască norodul” (I.I.Nistor, p. 362). Profitând de această dorință, o serie de impostori ca Epifanie Iacoblev, Varlaam și Antinogen au încercat să ajungă episcopi. De harul hirotoniei în episcop nu se putea învrednici decât acela care mărturisește dogmele ortodoxiei și se leagă să le împărtășească și altora. Cu toate că li s-a refuzat această hiroto-

nire, voievozii Alexandru Mavrocordat (1782-1785) și Alexandru Moruzi (1802-1806) au acordat lipovenilor largi privilegii, cel mai important document în aceasta privință fiind decretul din 20 ian.1805 semnat de Alexandru Moruzi, în care se specifică: *Toți lipovenii ce se află cu locuința în domneasca noastră țară, bisericile și schiturile lor, dimpreună cu popii și călugării să nu fie supărați de către nimeni întru nimic la a legilor orânduiei (apud I.I. Nistor, p.366), cu singura restricție de a nu face prozelitism.*

După un lung șir de memorii adresate Curții de la Viena între anii 1840-1844, **decretul imperial din 18/29 sept. 1844 aprobă cererea lipovenilor din Bucovina de a-și alege un arhiereu / episcop cu reședința la Fântâna Albă**, de oriunde vor voi afară de Rusia. Timp de doi ani, delegații din Fântâna Albă, călugării Olimpie Miloradov și Pavel Vasiliev, s-au adresat tuturor lipovenilor din diaspora pentru desemnarea unui candidat de episcop, călătorind în Dalmația, Muntenegru, Serbia, Moldova și Muntenia, Constantinopol, Egipt, Siria și Palestina. Negăsind un candidat din rândul staroverilor, au acceptat recomandarea lui Mikhal Czajkowski în persoana fostului mitropolit al Bosniei, Ambrosie Popovici (*apud* Ion I. Nistor, p.373), de origine grec din Enos (1791), dintr-o veche familie preoțească. Făcuse studii teologice, hirotonit ca preot, călugărit după moartea soției, mitropolit al Bosniei în 1835. În urma unui conflict cu pașa din Bosnia (sub acuzația că ar fi predicat turcilor credința creștină), părăsește scaunul mitropolitan după 4 ani de arhierie și se retrage la Constantinopol, unde trăia în cea mai neagră mizerie. După ce se convinseseră că Ambrosie avea darul de a săvârși serviciul divin, semnară la 16 apr. 1846 contractul cu **Ambrosie**, oferindu-i o remunerație de 500 galbeni anual.

După ce obținut cetățenia austriacă de la împăratul Ferdinand, **în ziua de 28 oct. 1846 fu instalat episcop la Fântâna Albă** în fața delegaților din cele 4 comune lipovenești și a

reprezentanților lipovenimii de pretutindeni, lepădându-se de ortodoxia oficială și luându-și titlul de Mitropolit.

Iată un extras din blestemele rostite la trecerea către Credința de rit vechi: (...) *Blestemă pre cei ce s-au lepădat de Isus și-l socotesc cu „urechile deopotrivă”* (Nikonienii au zis că Isus al lipovenilor, scris cu un „i” nu înseamnă Mântuitorul, ci înseamnă „Cu urechile deopotrivă”). (...) *Cei ce nu-și fac semnul crucii cu două degete ca și Christos, să fie blestemați* (Melchisedec, p. 104).

La 3 / 15 nov. 1846, a sosit și decretul imperial cu nr. 34987, prin care era autorizat a săvârși funcțiunea de episcop, luând ființă Mitropolia Ortodoxă Rusă de Rit Vechi, cu reședința la Belaia Krinița (Fântâna Albă). Astfel, a fost restabilită legal ierarhia canonică și apostolică a credincioșilor ruși ortodocși de rit vechi. Din acest moment, cultul creștin ortodox de rit vechi devine oficial o Biserică autonomă pentru credincioșii ortodocși de rit vechi - поповцы („cei cu popă”) - din Europa, America, Canada și Australia. [O parte din staroveri nu-l va primi, rămânând cu preoții fugari din Rusia, pe motiv că Ambrosie nu ar fi acceptat să fie miruns. Cei care l-au acceptat pe Ambrosie s-au numit *de Fântâna Albă* iar cei care acceptau preoții fugari s-au numit *beglopopovți*, astăzi aparținând de ierarhia de Novozâbkov.]

Îndată după instalarea sa, a hirotonit mai mulți preoți și diaconi lipovenești pentru credincioșii din Bucovina și din țările vecine, desemnând, în urma tragerii la sorți, în 6 ianuarie 1847, ca **vicar** un laic, tipicarul ms. Kiprian - Ciprian Timofeiov din Fântâna Albă, care primi numele de călugăr **Kiril**, confirmat de guvernul de la Viena la 26 iunie 1847. Străduindu-se să-și extindă arhipăstoria asupra lipovenismului, a ridicat la treapta de episcopi de Dobrogea pe Arcadie de Slava (al Necrassovilor), Justin de Tulcea și alți trei episcopi pentru lipovenii din Rusia.

Acest fapt a determinat intervenția Rusiei, care obține suspendarea lui Ambrosie și închiderea mănăstirii Fântâna Albă, în decembrie 1847. În ciuda stăruințelor, arhiereul suspendat este exilat la Cilly / Stiria (localitate din apropierea Triestului din Austria de Sud de pe atunci, cu o pensie viageră de 6000 florini din tezaurul statului). Reședința mitropolitană rămase închisă până pe 2 dec. 1848, ziua suirii pe tron a împăratului Franz Iosef, dată de la care **episcopul vicar Kiril, devenit Arhiepiscop de Fântâna Albă și mitropolit al tuturor creștinilor antico-pravoslavnici**, continuă opera de hirotonire a numeroși episcopi pentru Rusia, a lui Onufrei Perisov (Porusov), lipovean emigrat din Rusia, ca **arhiereu**, sub numele de **Onufrei de Brăila sau Brăileanu**, episcop pentru lipovenii din Turcia, pe **Arcadie I de Slava** îl ridică la rangul de mitropolit, pe **Alimpiu** pentru Tulcea și pe **Arcadie Vasluischi (Vasluiianul)** pentru Moldova, pe **Antonie, arhiepiscop pentru Moscova** [transformată în 1988, când au fost sărbătoriți o mie de ani de la creștinarea rușilor, în Mitropolie a staroverilor din Moscova și din întreaga Rusie, în fruntea căreia a fost instalat arhiepiscopul Alimpi].

În 1853, în timpul războiului Crimeii, când rușii au ocupat Tulcea, Arcadie și Alimpiu au fost prinși, trimiși la Kiev și surghiuniți într-o mănăstire și, de teamă, lipovenii retrăgându-se în Delta și bălțile Dunării.

În 1859, Kiril primește titlul de **ierarh**, cu dreptul de a-și hirotonisi un vicar, dar cu obligația de a solicita permanent autorizarea preoților și arhierilor. **Văzându-se strict controlați, încercară să mute reședința în Moldova, Dobrogea sau la Londra**, unde fuseseră chemați de tipograful Herzen.

La 1866, după retragerea vicarului Onufrei [care, trimis la Moscova ca locotenent al lui Kiril, pentru împăcarea cu ierarhia lipovenească de acolo, după ce la sinodul local de la

Moscova din 1863, semnase „epistola circulară” menită a șterge diferențele dintre staroveri și Biserica oficială rusă și a combate concepția nepopiștilor despre scrierea „lisus”, care ar desemna un alt Dumnezeu, Antichristul prezis de Sfânta Scriptură], „trecut în 1865 la Biserica omopistă, părăsind preoția și secta lipovenească”(Melchisedec, p.122), mitropolitul Kiril hirotoni, cu aprobarea Vienei, pe călugărul Antonie din Fântâna Albă arhiereu, cu titlul **Antonie de Târgu Frumos**, care moare însă în **1870**. În locul său a consacrat, ca vicar / arhiepiscop, **popa lipovenesc Ageu din Brăila, călugărit cu numele Atanasie Brăileanu**.

La 11 nov. 1863, moare Ambrosie, osemintele sale fiind înmormântate în cimitirul grecesc din Triest. Cererea lipovenilor de a le strămuta la Fântâna Alba a fost respinsă de guvernul austriac la 1897. Kiril a murit în 1876 și a fost înmormântat la Fântâna Albă. Urmaș al său a devenit arhiereul vicar **Atanasie, Ierarhul lipovenilor austrieci și Mitropolit al tuturor vechilor pravoslavnici ori în ce țară se află ei. Episcopia sufragana a Fântânei Albe era Brăila**.

Tratați ca persoane persecutate religios, staroverii au intrat în conflict cu autoritățile *abia atunci când statul român ia calea modernizării, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea* (Mihai Nistor, Ivan Ivlampie, p. 245), refuzând actele de stare civilă (primirea numelui de familie), măsurile sanitare (vaccinarea copiilor) [„scutirea de metrice și de altuire”], certificatele de deces, jurământul și recensământul, deoarece încălcau liberul exercițiu îngăduit prin decretul de la Viena din 1783 sau prin privilegiile acordate de domnitorii români. Au fost considerați drept fanatici și superstițioși, deși *motivația lor era profund religioasă (...) Statul era Antihristul iar înscrierea în actele civile însemna să accepți pecetea lui Antihrist (ibidem)*.

Organizare bisericească

Deși adepților vechiului cult creștin li se conferise liberul exercițiu al credinței încă de la venirea lor, din anii 1800, și se bucuraseră de libertatea cultului, proclamată prin Convenția de la Paris-1856, prin Constituția din 1866 și prin cea de la 1923, o recunoaștere formală a cultului vechi nu s-a putut face însă multă vreme din considerații de ordin extern.

Guvernul român, afirmă Ion I. Nistor în lucr. cit., p. 35, *nu putea conferi recunoașterea oficială unei comunități religioase ai cărei membri se recrutau din refugiați dintr-o țară prietenă și vecină, în care exercițiul acestui rit era oprit prin lege.*

Adâncile prefaceri politice de după al doilea război mondial au înlăturat această piedică și guvernul român a promulgat **Decretul nr. 728 / 10 sept. 1946** pentru **recunoașterea cultului creștin de rit vechi – cultul lipovenesc** – care urma să se bucure de *deplina libertate de manifestare religioasă, având aceleași drepturi și obligațiuni ca și celelalte culte recunoscute. Eparhiile, parohiile și mănăstirile cultului creștin de rit vechi sau lipovenesc din România sunt și rămân persoane juridice de drept public. În conformitate cu principiile de organizare, luate de soboarele și adunările acestui cult, statul român nu va acorda nici un fel de ajutoare sau subvenții bănești pentru întreținerea cultului lipovenesc și a instituțiilor sale pentru salarizarea clerului și personalului său (ibidem).*

În timpul Mitropolitului Leontii, în august 2002, a fost aprobat de către Ministerul Culturii și Cultelor noul Statut al Bisericii Ortodoxe de Rit Vechi de Fântâna Albă, modificându-se denumirea din „cult” în **Biserica Ortodoxă de Rit Vechi din România**.

Din punct de vedere confesional, al apartenenței la centrul spiritual și al ierarhiei eclesiastice, în România există două orientări sau două grupări religioase:

1. **Staroverii de Fântâna Albă – Belaia Krinița** (azi localitate în Ucraina, situată la 3 km nord-vest de localitatea Climăuți din România, unde trăiesc și ruși lipoveni), care au sediul Mitropoliei la Brăila. Prima Mitropolie, înființată pe 28 octombrie 1846 la Belaia Krinița – Fântâna Albă, prin instalarea primului mitropolit ortodox de rit vechi, Ambrosie, s-a mutat în anul 1940 la Brăila. Mitropolitul actual, cel de-al doisprezecelea, al **Bisericii Creștine Ortodoxe de Rit Vechi** (titulatura oficială din septembrie 2002) este **Înalt Prea Sfințitul Leontii** (Lavrente Izot în viața de obște), **Arhiepiscop de Fântâna Albă, Mitropolitul tuturor credincioșilor ortodocși de rit vechi din lume**. Credincioșii de rit vechi din Rusia au un mitropolit al lor: Arhiepiscopul de rit vechi de Moscova și al Întregii Rusii, Andrian. Arhiepiscopia de rit vechi a Moscovei s-a transformat în Mitropolie abia în anul 1988.

Biserica Ortodoxă de Rit Vechi de Fântâna Albă, cu sediul la Brăila, are, conform Statutului ei aprobat de Ministerul Culturii și al Cultelor din România în 2002, un număr de patru eparhii:

1) Eparhia Brăilei și Tulcii, de care răspunde Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Leontii. În urma Soborului din octombrie 2014, această eparhie s-a divizat în **Eparhia Brăilei (Brăila, Galați, Bordenabani)**, episcop Ghenadie, și **Eparhia Tulcii (Tulcea, Delta, Sarichioi)**, episcop Paisie;

2) Eparhia Slavei e păstorită de Arhiepiscopul de Slava, Flavian;

3) Eparhia Bucovinei și Moldovei, de care răspunde Episcopul Moldovei și al Bucovinei, Nafanail;

4) Eparhia din afara granițelor României cuprinde parohiile ortodoxe de rit vechi din Australia, Canada, SUA, Europa de Vest și Georgia – al cărei sediu se află în Oregon, SUA. Această eparhie este păstorită de Arhiepiscopul Americii, Australiei și al Canadei, Sofronii (originar din Carcaliu, județul Tulcea).

2. Staroverii din Novozâbkov (Regiunea Breansk, Federația Rusă). Arhiepiscopie înființată în 1923, cu staroveri din interiorul Rusiei, care n-au aderat la ierarhia de la Fântâna Albă, cu o ierarhie trifuncțională (episcopi, preoți, diaconi), prin trecerea de la biserica nikoniană la cea de rit vechi a arhiepiscopului Nicola (Pozdnev) prin ungere cu Sfântul Mir. După 1989, majoritatea bezpopovților din România i-au acceptat autoritatea și hirotonisirea preoților. Are adepți puțin numeroși în județul Tulcea, în localitățile Slava Rusă, Slava Cercheză, Sarichioi, Mahmudia). Titulatura oficială a cultului este **Biserica Ortodoxă de Rit Străvechi**. Din 2002, în fruntea ei se află patriarhul Alexandr.

Între cele două ierarhii – Fântâna Albă și Novozâbkov – nu există nicio deosebire de dogmă ori ritual în oficierea slujbelor sau în săvârșirea tainelor canonice, singura deosebire fiind dată de momentele istorice ale apariției lor și de filiera recrutării înalților prelați în fruntea ierarhiilor.

Mitropoliți

I. Î.P.S. Ambrosii (Andrei Popovici) (28 oct. 1846-26 iulie 1848). În 1996, Ambrosie a fost sanctificat ca sfânt mărturisitor. Rămășițele pământești ale Mitropolitului au fost aduse de la Trieste – Italia pe 3 iunie 2000 la Mitropolia din Brăila și depuse la biserica mitropolitană **Acoperământul Maicii Domnului**, de către Î.P.S. Mitropolit de Fântâna Albă, Leontii. În prezent, racla se află la biserica **Nașterea Maicii Domnului** din Pisc.

II. Î.P.S. Kiril (Kiprian Timofeiov) (4 ian. 1849-2 dec. 1873), înmormântat la Fântâna Albă.

III. Î.P.S. Afanasii (Aghei Feodorovici Makurov) (9 mai 1874-1 sept. 1905), înmormântat la Fântâna Albă. A fost mai mulți ani preot în Pisc iar pe 3 iunie 1871 fusese uns ca Episcop ortodox de rit vechi de către mitropolitul Kiril.

IV. Î.P.S. Macarii (10 sept. 1906- începutul anului 1921). A fost mitropolit 14 ani, 3 luni și 3 săptămâni, fiind înmormântat la Fântâna Albă.

V. Î.P.S. Nicodim (Nichifor Feodotov) (1 oct. 1924 – 15 oct. 1926), înmormântat la Ms. de călugări „Uspenia” din Slava Rusă. Moare la 71 ani

După 8 luni de la alegere, convoacă la Brăila, pe 16 mai 1925, un Congres extraordinar la care s-au discutat:

a) Statutul bisericilor lipovenesti;

b) Proiectul de Lege privind regimul cultelor în România.

Concluziile au fost prezentate de delegația condusă de Î.P.S. Nicodim Secretarului de Stat pentru problemele cultelor din guvernul I. I. C Brătianu pentru a fi dezbătut și aprobat de Parlament. Nu se acceptă sintagma propusă de **Congres: „Religie lipovenească de rit vechi ortodox”**. Nici delegația nu acceptă titulatura propusă de **guvern: „Creștini ai credinței vechi ortodoxe”**.

La 26 aug. 1926, în timpul vizitei Regelui Ferdinand I la Biserica Lipovenească din Chișinău, i-a fost prezentat Hrisovul domnitorului Moldovei Alexandru Moruzzi din anul 1805, prin care s-a acordat tuturor lipovenilor și clerului acestora dreptul de a profesa credința de rit vechi ortodox. De față cu Regele, secretarul de stat al Cultelor a promis că, în proiectul de Lege privind regimul cultelor în România, va fi trecută și religia lipovenească, dar a recomandat și de această dată să nu se folosească cuvântul „lipoveni”, ci „credincioși de rit vechi ortodox”, ceea ce l-a determinat pe episcopul Inochentii de Chișinău să meargă la București în 16-17 ian. să solicite legalizarea **cultului religios ortodox de rit vechi lipovenesc. Audiență fără un rezultat pozitiv. Problemă în suspensie.** [Legea Cultelor din 1928 nu le recunoaște calitatea de cult în rând cu cele specificate la art. 21, dar nici excluzându-le-o. În această situație, au funcționat ca un „cult tolerat, având totuși o situație legală de fapt, iar nu una formală de drept”-v. Mihail Plătică, art. cit., p.947]

VI. Î.P.S. Pafnutii (Piotr Fedoseev) (9 iulie 1928 – 26 martie 1939)

A fost uns ca Episcop de Brăila pe 21 nov. 1926. Mort la 76 de ani. Însmormântat la Fântâna Albă, de unde era originar. În sept. 1935, Mitropolia a fost vizitată de regele României, Carol al II-lea.

La 10 iunie 1931, congres al clerului lipovenesc, Iași. Memoriul către Ministerul Instrucțiunii și Cultelor cere: a) deplina libertate pentru organizarea și desfășurarea **cultului religios lipovenesc de rit vechi**, ca un cult independent; b) dreptul de a avea școli cu predare în limba maternă; c) preoții lipoveni să fie recunoscuți și retribuiți la fel ca preoții și funcționarii români de către stat. Soborul din 4 mai 1936 dezbată între altele elaborarea unui statut al Bisericii lipovenești și oprirea căsătoriilor civile care nu au fost aprobate de Mitropolia de Fântâna Albă. O comisie urma să studieze și să întocmească un memoriu cu următoarele: 1. Statutul cultului bisericesc al ortodoxiei de rit vechi (lipovenesc); 2. Înființarea de școli bisericești pe lângă fiecare biserică lipovenească, unde copiii să învețe limba slavonă, precum și înființarea unei școli normale pentru pregătirea de învățători pentru aceste școli; 3. Preoții și învățătorii lipoveni să fie salariați de stat; 4. Slujba religioasă să se facă numai în slavona veche și numai după stilul vechi.

Pe 25 iunie 1939, la Brăila, Sfântul Sobor Bisericesc Ortodox de Rit Vechi Lipovenesc. A fost ales noul mitropolit, Siluian al Ismailului, cu 70 de voturi față de 47 cât a avut Innokentii. O altă problemă: *Despre situația juridică a cultului religios lipovenesc din România*. Încă din 1936, se întocmise „Statutul Bisericii lipovenești” de către cel mai cunoscut scriitor al ortodoxiei de rit vechi, statutul fiind aprobat și publicat abia în M.O. nr. 107 din 13 mai 1947, F.E. Melnikov.

VII. Î.P.S. Siluian (Ștefan Kravțov) (26 iunie 1939 – 5 ian. 1941). Ridicat la rang de mitropolit la Sfântul Sobor de la

Brăila de pe 25 iunie 1939. În 21 iunie 1940, Fântâna Albă (Be-laia Krinița), ca parte a Bucovinei de Nord, a fost răpită de Uniunea Sovietică. **În iulie 1940, la Ms. Uspenia (Adormirea Maicii Domnului) - Slava Rusă, s-a hotărât ca Mitropolia să fie mutată la Brăila**, păstrându-se denumirea – **Mitropolia de Rit Vechi de Fântâna Albă**. S-a mutat la Brăila și Mitropolitul Siluian, unde, pe 5 ian. 1941, s-a stins din viață, fiind însmormântat la Cimitirul ortodox de rit vechi „Acoperământul Maicii Domnului”, în ziua de 11 ianuarie.

VIII. Î.P.S. Innokentii (Ivan Grigorievici Usov, 1870-1942) (27 apr. 1941-16/29 febr. 1942). Ales ca mitropolit la Sfântul Sobor din 25 apr. 1941 de la Brăila, după 38 de ani de activitate arhierescă. Important scriitor apologetic starover. Pentru predicile sale de combatere a ateismului, fusese condamnat de 3 ori în contumacie. Își propusese înființarea unui centru spiritual în cadrul mitropoliei, reînființarea școlilor parohiale în toată diaspora staroveră, înființarea unei tipografii proprii starovere, editarea unui jurnal starover și a cărților de trebuință bisericească, de învățătură și apologetice. Însmormântat în curtea bisericii Nașterea Maicii Domnului din Pisc la 22 febr. 1942. [După intrarea României în războiul antibolșevic la 22 iunie 1941, restricții privind pescuitul în Delta. Vizita gen. Ion Antonescu la Jurilovca. Supravegherea ucrainenilor și a lipovenilor.]

IX. Î.P.S. Tihon (Tit Deevici Kacealkin) (30 martie 1943-4 martie 1968). [Prin Ordinul nr. 742/17 mai 1943 al Min. Afacerilor Interne, cultul n-a fost recunoscut oficial. S-a dispus ca slujbele să se țină pe stil nou (gregorian). Neacceptând trecerea la noul stil, mitropolitul a fost internat timp de 45 de zile în lagărul de la mănăstirea Tismana (conform ordinului ministerial nr. 58509/1942), fiind eliberat apoi din ordinul mareșalului Antonescu (adresa nr. 541558/1943 trimisă de MAI Min. Culturii și Cultelor), și nu eliberat de Armata Roșie, cum se mai afirmă, dovadă fiind participarea la Congresul de la Iași, 7-8 aug. 1943.

Conform Legii 927/1942 privind desființarea asociațiilor religioase (sectelor) de la 1 ian. 1943, bisericile fără popă/bezpopovți (fără eparhie) au fost închise. Problema trecerii la stilul nou a fost din nou ocolită, trecându-se la punctul următor. Raportul Gen. N. Diaconescu consemnează: „În general, atitudinea lipovenilor împotriva stilului nou nu are un substrat de tendință răuvoitoare de a nu se supune rânduielilor oficiale, ci bigotismului religios de păstrare a vechilor practici”.

În timpul său, cultul a fost recunoscut de către autoritățile române, după încercările nereușite din 1944 și 1945.

„Cultul creștin ortodox de rit vechi din România (Cultul lipovenesc)” a fost recunoscut de Statul Român prin Decretul – Lege nr. 728/1946, publicat în M.O. nr. 212/10 sept. 1946, bucurându-se de deplina libertate de manifestare religioasă și având aceleași drepturi și obligații ca și celelalte culte recunoscute anterior.[Statutul de organizare a cultului a fost aprobat prin Decretul Prezidențial nr. 637 din 1 iunie 1949.]

Nerecunoașterea cultului după primul război se motivează prin solicitarea de a se folosi sintagma „credincioși de rit vechi ortodox” prin omiterea cuvântului „lipoveni”, ca și prin impunerea ținerii slujbelor religioase după stilul nou. În Raportul Președintelui Consiliului de Miniștri către M.S. Regele se menționează că nu a fost inclus în art. 21 din „omisiune”, „neajunsul” fiind înlăturat în urma sesizării Mitropolitului Î.P.S. Tihon, deoarece „nici mărturisirea de credință, nici statutul lor nu cuprinde nimic ce ar contraveni legilor Statului, bunelor moravuri și armoniei interconfesionale”.

În baza legalizării cultului religios lipovenesc și a aprobării forurilor superioare, s-a desfășurat la Brăila, în perioada 26-27 oct. 1947, primul Congres religios ortodox de rit vechi lipovenesc în condiții de deplină libertate, condus de Mitropolitul Tihon. Congresul a solicitat înființarea de școli pe lângă bisericile lipovenești.

Mitropolitul va fi înmormântat în curtea catedralei mitropolitane din Brăila.

Deși obținuse recunoașterea cultului, „mitropolitul nu a fost loial (!?) regimului comunist, criticând în repetate rânduri abuzurile comise de autoritățile vremii. Cunoscându-se cu teologul starover Feodor Evfimovici Melnikov (după unele surse, i-ar fi fost secretar – nota mea -I.M.), Securitatea a decis în anul 1953 să-i fie întocmit dosar de urmărire informativă. Pentru supravegherea sa, ofițerii de securitate au recrutat câțiva apropiați ai săi (*Despre rețeaua informativă din jurul mitropolitului Tihon (Cacealchin) și al teologului starover Feodor Evfimovici Melnikov* de Mihai Adrian Jianu, prof. drd., în revista *Zorile*, 2/2014)

X. Î.P.S. Ioasaf (Ioan Timofei) (martie 1968 - 16 febr. 1985). Preot la biserica Vovidenia Mare din Pisc. Din 1960, arhiepiscop de Brăila și Tulcea. Este înmormântat în curtea catedralei mitropolitane din Brăila.

XI. Î.P.S. Timon (Timofei Gavrilă) (14 iulie 1985-21 august 1996). În mormântat în curtea bisericii *Înălțarea Domnului* din Ghindărești. În 1991, a avut loc întâlnirea Întâistătorilor bisericești din România și Rusia: mitropolitul Timon cu mitropolitul Alimpie.

XII. Î.P.S. Leontii (Lavrente Izot). S-a născut pe 26 august 1966, în localitatea Slava Rusă, jud. Tulcea. Pe 11 martie 1996 (stil vechi), a fost ales, la Sfântul Sobor din Brăila, ca Episcop de Brăila, fiind hirotonisit în Pisc de către Episcopul Leonid de Slava. Anterior, fusese arhidiacon, ieromonah, arhimandrit la Ms. de călugări Uspenia din Slava Rusă. **Pe 27 noiembrie 1996 a devenit cel de-al doisprezecelea Mitropolit ortodox de rit vechi de Fântâna Albă**, fiind hirotonisit de către Episcopul Leonid de Slava împreună cu Episcopul Afanasii de Moldova, actualul Arhiepiscop Sofronii de America, Australia și Canada și Mitropolitul de rit vechi Alimpie de Moscova și al Întregii Rusii.

Pe 3 iunie 2000, Î.P.S. Leontii împreună cu Arhiepiscopul Sofronii de America, Australia și Canada și alte fețe bisericești au adus rămășițele pământești ale Mitropolitului Î.P.S. Ambrosii de la Trieste – Italia la Mitropolia din Brăila și depuse la biserica mitropolitană **Acoperământul Maicii Domnului**.

În aprilie 2002, a avut loc prima întâlnire istorică a înaltului ierarh al rușilor lipoveni cu patriarhul României, Preafericitul Teoctist.

Începând cu anul școlar 2003-2004, cu binecuvântarea și acordul Î. P.S. Leontii și a întregului Sobor al Bisericii, ca urmare a demersurilor lui Petru Ivanov, funcționează la Seminarul Teologic „Sfântul Vasile” - Iași o clasă teologică pentru elevii ruși lipoveni, care s-a desființat însă după moartea inițiatorului. [v.și **Soboarele lipovenești din perioada 1920-1949** în dosarele Direcției Generale a Poliției și Siguranței Statului Român, de Mihai Pocorschi: Arhivele Naționale ale României: Dosarul nr. 16 /1920, 464 file- **Activitatea comunității religioase a lipovenilor (1920-1949)**, în revista „Zorile”, numerele 2-3,4, 5, 6, 7 /2011]

Denumirea etnică

Denumirea de lipoveni au primit-o acei ruși de rit vechi care s-au stabilit în Bucovina și Basarabia. În legătură cu numele etniei, oamenii de știință n-au ajuns încă la o concluzie convingătoare. Majoritatea „pseudospecialiștilor” avansează ipoteza conform căreia „lipoveni” ar fi derivat de la cuvântul rusesc „lipa” (tei), ca urmare a faptului că, în migrarea lor spre Dunăre, lipovenii ar fi poposit un timp în pădurile de tei din calea lor. Ipoteza nu are nici un fel de suport în realitatea istorică, fiind cel mai probabil o etimologie populară. Denumirea nu este nici o poreclă sau un calificativ înjositor pentru etnia lipovenească, ci un termen derivat de la numele propriu „Filip”, inițiatorul migrației stavrovere.

Ion Budai Deleanu, precursorul studiilor dedicate lipovenilor, 1803: „Acești lipoveni (*Lipowaner*) ori, cum se numesc corect ei, *pilipi* (!?) / *Filipier*, sunt fără îndoială adevărați ruși...”; „Lipovenii / *Lipowaner* (bucovineni, moldoveni, basarabeni) sunt așa-zii raskolnici ruși...Eu cred că numele lipovan /*Lipowaner* li s-a pus incorect, căci ei se numesc (=își zic) *pilipy*(!?) / *Filipy* și le mai zice și *pilipovty* (!?) / *Filipowey*” (...). Formele corupte, cu „p”, marcate de paranteza (!?), reprezintă transcrierea lui Mihai Mutu în art. *Prima disertație românească despre lipoveni*, în Vol. 3, p. 276, 277]

D. Nadejdin, 1846: *Dintre principatele dunărene, Moldova cu deosebire este bogată în rascolnici (adică schismatici sau disbinați); în Țara Muntenească numărul lor este neînsemnat. Ei sunt cunoscuți acolo sub numirea de lipoveni, ca și în Austria (apud Melchisedec, p. 177) [Ortodocșii de rit vechi stabiliți în teritoriile din Basarabia sau din dreapta Prutului au stat mereu în atenția autorităților din patria abandonată, în mai multe rânduri venind încoace agenți care să-i spioneze sau emisari care să-i convingă să revină, cu promisiunea că nu vor avea de suferit de pe urma „trădării” lor. Printre acești călători „de nevoie” s-au aflat nume importante ale culturii și istoriei ruse, ca N.I.Nadejdin (1846) sau N.I. Subbotin (1827-1905, cunoscut istoric al religiei și profesor la Academia teologică din Moscova, total ostil față de apărătorii vechii credințe.)*

Bogdan Petriceicu Hasdeu inserează în cartea sa din **1868**, *Istoria toleranței religioase în România, capitolul Lipovenii*.

Generalizarea denumirii este atestată de volumul episcopului Dunării de Jos, Melchisedec, Lipovenismul, adică schismaticii sau răscolnicii și ereticii rusești. După autori ruși și izvoare naționale române, Tipografia Imprimeria Națională Antreprenor C.N.Rădulescu, București, 1871

Denumirea este atestată documentar, inițial, odată cu prezența lipovenilor în Bucovina în anul 1724, cu referire la

satul Lipoveni (fost Sokolincy, rom. Socolinți) din perimetrul comunei Mitocul Dragomirnei (jud. Suceava). Prezențe lipovenești sunt semnalate apoi la Iași, în 1730 (v. I. Nistor) și la Manolea, în 1743 și 1750 (Manolea-Lipoveni, Lipovenii ot Manolea, Lipovenii din Manolea) ș.a. **După cedarea Bucovinei în 1775 către Imperiul Habsburgic de către Poartă** în ciuda protestelor vehemente ale Moldovei, aceasta se va afla sub administrație militară până în 1786, fiind **alipită Galiției în 1790**. Acum, **se generalizează denumirea de lipoveni, die Lippowaner**, menționați dimpreună cu regiunea populată de rușii stavroveri: *ost-preussische Lippowaner „lipoveni din Prusia Orientală”, österreichische Lippowaner „lipoveni din Austria” etc.*

Termenul s-ar fi născut cu siguranță în actualul spațiu românesc, afirmă Filip Ipatiov în lucr. cit., p. 16, **deoarece acest grup confesional-etnic poartă numele de lipoveni doar în România și în fostele provincii românești, Basarabia și Bucovina** (rom. *lipoveni*, denumire generică, incluzând, convențional, și descendenții cazacilor velicoruși ai lui Ignat Nekrasov), **deși există astfel de minorități în mai multe țări ale lumii, situate chiar în continente diferite**. Tocmai acest motiv anulează ideea avansată de către I.I.Nistor în 1947, potrivit căreia „numele acesta le-a fost impus de oficialitatea țărilor în care ei trăiau” .

Numele dat de alții cu care au intrat în contact, posibil români sau ucraineni [Petru David și Sevastian Fenoghen: denumirea dată de către ucraineni, care au vrut să se delimiteze astfel de aceștia, considerându-i ruși de credința adevărată, *falși creștini ortodocși / lipovye pravoslavnye* în *Sarichioi-Pagini de istorie*, Ed. Kriterion, București, 1998, p. 15] , a fost acceptat de ei înșiși pentru a se „masca” sub acest nume și a scăpa astfel de sub „umbra” autorităților țariste și a bisericii oficiale ruse (ibidem). Ei între ei, ca și ceilalți din alte țări, preferă să se auto-denumească „staroveri”(credință veche) sau „staroobreaedți” (de rit vechi): rus. *Staroobrjadčestvo* „credincioși de rit vechi”

sau, textual, „vechi credincioși”; engl. *Old Belief (Believers)*; fr. *Vieille foi (Vieux croyants)*; germ. *Altgläubigentum*

Cu toate că istoricii nu au ajuns la un punct de vedere comun privind originea termenului, cert este că refugiații ruși stabiliți în diferite etape, în regiunea Deltei Dunării, Dobrogea, Moldova și până în Bucovina au ajuns să fie cunoscuți cu timpul sub denumirea de lipoveni. Se presupune că această denumire era la origine proprie unuia sau mai multor grupuri de ruși stabiliți aici și a fost preluată cu timpul și de celelalte comunități din regiune. **Acest termen apare în acte oficiale austriece și moldovenești începând cu secolul al XIX-lea**. Denumirea ar fi fost astfel impropriată de membrii comunităților de ruși, refugiați din calea persecuției și stabiliți în arealul geografic menționat. Așadar, *lipovean* este un apelativ a cărui origine trebuie să o căutăm în interiorul comunităților starovere, iar nu ca pe o poreclă denigratoare aplicată de băștinași (v. *Ioachim Ivanov, loc. cit.*).

Referitor la etimologia cuvântului *lipovean (lipoveni)*, fonetic, în graiul lipovenesc – *lipavan* -, există mai multe variante explicative chiar în rândurile etniei.

În volumul *Lipovenii. Studii lingvistice* (Editura Academiei, București, 2003, p. 34 – 43), Victor Vascenco, apreciat de Ivan Evseev în lucr. cit., p. 293, drept *cea mai mare autoritate științifică românească și internațională ce s-a aplecat cu multă afabilitate și cu mare erudiție asupra istoriei și culturii rușilor lipoveni, întemeietor al unui nou domeniu de cercetare, căruia i-a dat numele de „Rossica Lippovana”, având ca obiect studiul graiurilor lipovenești din punct de vedere lingvistic și folcloric*, grupează explicațiile în circulație în patru ipoteze, după cum urmează:

1) **Ipoteza apelativă (ipoteza lipei/teiului**, spune Filip Ipatiov, p.16). Potrivit unei credințe populare, larg răspândite printre lipoveni, mai ales printre cei mai în vârstă, rus. *lipovanin / lipovane* ar proveni de la un apelativ (substantiv comun), și anume de la numele rusec al teiului, *lipa*.

Presupunerea este explicată prin argumente subiective: „staroverii, fiind prizonieri, se ascundeau cu precădere în pădurile de tei (**F. Chirilă** și alții, „locul unde s-au așezat primii staroveri, mai întâi în Bucovina, pe pământurile mănăstirii Dragomirna”) sau teiul ar fi lemn sacru pentru credincioșii ruși, din lemnul de tei confecționându-se obiecte de cult. Tot pe el își pictau icoanele bizantine.

Acestor argumente subiective, Victor Vascenco le adaugă aspecte lingvistice. Rus. **lipa** este un termen protoslav și, implicit, panslav, deci larg răspândit, cu numeroase derivate și sintagme, din care enumeră 17 exemple, nume de familie ca *Lipa*, *Lipin*, *Lipka*, *Lipkin* și toponime formate de la * lipovŭ „de (cu) tei”, între care, foarte răspândit este urbonimul *Lipova*, întâlnit în numeroase țări slave (Bulgaria, Serbia, Slovacia, Rusia, Ucraina, dar și în România, în Banat și Moldova. Lipsesc însă derivatele etnonimice. Negăsind nici un exemplu de etnonim de origine botanică, „**explicația prin lipa, în ciuda coloraturii ei patriarhal nostalgice, nu poate fi luată în serios; ea se bazează pe o falsă asociere conceptuală și este, în consecință, o etimologie populară**” (V.V., op.cit., p. 36).

2) Ipoteza toponimică pleacă de la presupunerea potrivit căreia numele etnic în discuție ar proveni de la un nume topic. Există cel puțin două opinii.

A) După părerea unor lipoveni din Bucovina, numele lor s-ar trage de la numele localității *Lipovcy* (N.I. Subbotin). În realitatea onomastică, în special cea românească, etnonimele devin cu ușurință toponime, căci vorbitorii simt nevoia să denumească unele locuri după naționalitatea locuitorilor, cum ar fi: *Bulgari*, *Ruși*, *Ruteni*, *Sârbi*, *Unguri* etc. La fel s-a întâmplat și cu etnonimul lipovec sg. / lipovcy pl., forme scurte de la filippovec sg. / filippovecy pl. (v. ipoteza antroponimică), aceste forme scurte devenind, în procesul toponimizării lor, nume proprii.

Într-adevăr, în Ucraina, se întâlnește toponimul *Lipovec* „lipovean” iar în Federația Rusă toponimul *Lipovcy* „lipoveni”, omonime cu apelativul *lipovec* „miere din flori de tei”. **Așadar, nu numele locuitorilor s-ar trage de la aceste toponime, ci exact invers.**

Există în toponimia românească numeroase topice create pe baza etnonimului lipovean: în primul rând *Lipoveni* (*Lipoweni*, *Lippoveni*, *Lipoweny*, în ortografia austriacă), cea mai veche localitate lipovenească atestată din România, ca și forma articulată de plural „Lipovenii” (lângă Pașcani, Botoșani, Neamț,) Vaslui, **toate aceste nume de locuri (nume proprii) provenind de la nume de locuitori (nume comun).**

B) După părerea răspândită printre unii români și împărtășită și de unii străini (Johann Polek), etnonimul lipovean / lipoveni ar proveni de la urbonimul *Lipova*, ortografiat nemțește *Lipowa* și dedus dintr-un cuvânt cu sensul „Lindenholz”, textual „lemn de tei”. La prima vedere, ipoteza pare a fi verosimilă, mai ales că, spre deosebire de cea apelativă, avem de a face nu numai cu radicalul *lip-*, ci și cu sufixul *-ov*, deci cu întreaga temă, la care s-a atașat sufixul etnonimic *-ean* (lipovean), respectiv *-an* (lipovan).

Numai că în toponimia românească *Lipova* este un nume destul de răspândit, în afara numelui orașului din județul Arad, existând și o localitate cu acest nume în județul Bacău, acesta intrând în structura a numeroase sintagme de genul: *Lipova Bucăi*, *Lipova Caselor*, *Lipova lui Mavrodin* etc. Ca atare, explicația din Dicționarul Academiei Române, fascicula din 1937, care prezintă două sensuri: 1. rus aparținând unei secte religioase persecutate odinioară și emigrat în țările române; 2. locuitor din orașul *Lipova din Banat* trebuie amendată prin înscrierea celor două sensuri ca lexeme diferite, cu origini diferite iar la 2, explicația trebuie să menționeze : „locuitor al oricărei așezări

românești cu numele de Lipova”, indiferent de provincie. Sensul 1 are o origine antroponimică (vezi mai jos) iar 2, o origine toponimică.

Potrivit prof. univ. dr. **Feodor Chirilă** („Zorile”, nr. 10/2001), „denumirea de **lipoveni** provine de la **toponimul Lipoveni** - prima așezare a rușilor de rit vechi, care și-au găsit acolo refugiu, iar băștinașii moldoveni l-au numit **Lipoveni**. Denumirea de **lipoveni** provine de la numirea rusească a pădurii de tei (rus. липа) – locul unde s-au așezat primii ruși de rit vechi. Prin urmare, termenul de **lipoveni** este de formație românească realizată de la substantivul limbii ruse **lipa** (липа) (însușit de moldoveni de la rușii de rit vechi) și sufixele românești **-ovan**, **-ovean**, **-oveni**: **lip+ovan**, **lip+ovean**, **lip+oveni** (după modelul: *moldovan*, *moldovean*, *moldoveni*) [...] La început, rușii de rit vechi, între ei, se numeau **staroobriadți** (старообрядцы) sau **staroveri** (староверы), adică ruși de rit vechi, însă localnicii moldoveni, cu care rușii de rit vechi veneau în contact, i-au numit **lipoveni**.”

Concluzionând, încercarea de a deduce etnonimul *lipovean* / *lipoveni* dintr-un toponim, atât în prima situație (<*Lipovcy*), cât și în cea de a doua (< *Lipova*), nu poate fi, lingvistic, acceptată. Mai mult, spre deosebire de *Lipovcy*, în localitățile cu numele de *Lipova* nu există lipoveni băștinași.

3) Ipoteza antroponimică, menționată în numeroase lucrări străine și românești (de ex. I. Nistor, Iorgu Iordan), indică drept origine a etnonimului un antroponim (nume de persoană), fără a o demonstra și lingvistic.

Pentru a exprima noțiunea de „rus starover aderent la doctrina lui Filipp”, afirmă Victor Vascenco în lucrarea citată la p. 38, există cinci posibilități, redate în ordinea descrescândă a frecvențelor și însoțite de termenii echivalenți din principalele limbi legate intim de prezența schismaticilor ruși filipoveni în Europa Centrală și de Est.

a) Rus. *filipovec* sg. / *filippovcy* pl. și *filippovščina* sg. („orientare schismatică formată din adepți ai lui Filipp”); pol. *filippowiec* / *filippowcy*, germ. *Filippowec* / *Filoppowcy*; rom. *filipoveț* / *filipovți*. În rusă există și o formă rezultată din scurțarea cuvântului: *lipovec* / *lipovcy*, semnalată încă în secolul al XVIII-lea.

b) Rus. *filippovánin* / *filippováne*; germ. *Philippowaner* sg. și pl.; rom. *filipovean* (*filipovan*) / *filipoveni* (*filopovani*). Acestora le corespund și forme scurte: rus. *lipovanin* / *lipovane*, dar și (mai rar) *lipovan* / *lipovany*; germ. *Lippow(v)aner*, sg. și pl.; rom. *lipovean* / *lipoveni*; *lipovan* / *lipovani*, scrise uneori cu majuscule.

c) Rus. *filipón* / *filipóny*; pol. *filipon* / *filiponi* (și o formă coruptă- *Pilipony*; în rom. *Pilipii*); germ. *Philippon* / *Philipponen* / *Filipppon* / *Filipponen*; rom. *filipon* / *filiponi* (rar). Această denumire este restrictivă având în vedere numai pe rușii staroveri din Polonia.

d) Rus. *filipán* / *filipány*

e) Rus. *filippy* (*plurale tantum*).

Toate formele de mai sus provin de la un radical *filipp-* (ortografiat uneori cu un singur *p*), la care s-a atașat un sufix sau un grup de sufixe: *-ovec* / *-ovcy*, *-ovščina*, *-ovanin* / *-ovane*; *-on* / *-ony* și *-an* / *-any*, singura formație nesufixată fiind *filippy*. Toate aceste sufixe, mai puțin – *an* și *-on*, sunt morfeme productive, larg răspândite.

Cuvântul / termenul *filipon* (cu sufixul – *on*, în loc de *-ov*), prezent doar în limba polonă / în limbajul populației locale, a fost legiferat de administrația prusacă, utilizându-l curent în actele oficiale din Prusia Orientală sub forma germ. *Philipponen*, respectiv *Filipponen*. Până la oficializarea acestui nume, în drumul lor spre vest, erau cunoscuți ca *filippovcy* sau *filippovane*, fiecare dintre aceste denumiri fiind formată sufixal de la numele unuia și aceluiași *Filipp*.

Filiponii fac parte din cele dintâi valuri de emigranți staroveri, statorniciți în Lituania și Prusia Orientală, respectiv Polonia, în jurul anului 1700 sub conducerea temerară a lui Filipp Pustosvjat, ortografiat în germană Pustoswiat. Ei aparțin din punct de vedere ecleziastic cultului nonsacerdotal (rus. *bes popovcy*) iar din punct de vedere lingvistic dialectului velicorus septentrional, trăsături care-i diferențiază de majoritatea staroverilor din țara noastră, adică de lipoveni.

Fenomenul scurtării numelui prin suprimarea sunetelor inițiale (afereză) prin care (oprindu-ne asupra grupei „b”) *filippovanin / filippovane* a dat naștere etnonimului *lipovanin / lipovane*, fiind folosit și astăzi în mod curent: *Lipa* <*Filippa*, *Feja* <*Filofeja*, *Nila* <*Filonilla*, *Mena* <*Filomena*, *Mona* <*Filimona*, suprimându-se nu doar onomasticul *Fi-*, ci și alte sunete inițiale.

[Pornindu-se de la denumirea grupării de *filipovți*, *filiponi* sau *filipoveni*, prin suprimarea primei silabe, s-ar fi putut ajunge la numele de lipovean, afirmă F. Ipatiov, p. 18, deși timpul scurs de la reforma nikoniană până la apariția termenului este prea scurt pentru ca ipoteza să fie validă.]

Întrucât toate cele cinci forme lungi analizate provin de la numele calendaristic sau hagiografic Filipp / Filip, se naște întrebarea firească **cine a fost Filipp?**

1) Ar fi vorba despre **părintele spiritual al staroverilor filipoveni**, din regiunea maritimă de nord (rus. *Pomor'e*), pe nume *Filipp*, *zis și Pustovsvjat*, de la care s-ar fi format denumirea curentului religios al filipovenilor, procedeu des uzitat, cel mai cunoscut nume fiind cel de *christiane „creștini”*, care provine de la numele lui Cristos, întemeietorul creștinismului.

Cel de-al doilea nume, Pustosvjat, este o poreclă, care permite două interpretări. A) Prima este peiorativă, căci întâiul termen al acestui compus, *pust-*, are o valoare defavorabilă, întâlnită în limbajul familiar și popular în cuvinte care au sensul de „guraliv, palavragiu, flecar”. B) A doua este meliorativă, primul

termen al compusului putând fi considerat drept abreviere de la *pustynja „pustiu, deșert”*, la care prin intermediul morfemului de joncțiune –o s-a atașat cel de-al doilea termen, *rus. svjat „sfânt”*, întregul cuvânt având sensul „*sfântul din pustiu*” (*germ. der Wüstenheilige*), explicație întâlnită la Johann Polek și care se potrivește și numelui lui Nikita Konstantinovič Dobrynin – Pustosvjat, personalitate de vază din istoria timpurie a *raskol*-ului. Numele se întâlnește ortografiat și sub forma *Pustoswjät*, care ne trimite la *rus. svet „lumină”*, întregul antroponim însemnând acum „*lumină în deșert*”.

Despre viața lui Filipp Pustosvjat (1672-1742) nu se cunosc prea multe date. A fost contemporanul lui Feodosij Vasil'evič / Vasil'ev (1661-1711), conducătorul curentului religios al thedosienilor (rus. *fedoseevcy*), cu care a împărtășit, până la un moment dat, aceleași convingeri starovere, devenind apoi, el însuși, conducătorul unei orientări religioase independente, ce-i poartă numele. A fost un longeviv: a trăit 70 de ani, ceea ce reprezintă pentru secolul al XVIII-lea un record și ar fi trăit și mai mult dacă nu s-ar fi condamnat singur la moarte prin autodafé (*mistuire prin foc*), dând foc propriului schit, călugăriei rămânând închiși înăuntrul acestuia și sfârșind cu toții în flăcări. Acest lucru i-a sporit și mai mult popularitatea în rândurile adepților săi, filipovenii, care l-au urmat cu devotament, până la moartea lui, în peregrinările sale fugare spre sud-vestul Rusiei. A fost un fugar și în alt sens, căci și-a început tinerețea făcând parte din corpul special de pedestrași al strelitșilor (rus. *strel'cy*), pe care îl părăsește, decepționat, în scurt timp, ca strelitș fugar (rus. *beglyj strelec*). Îl întâlnim apoi ca administrator al chiliilor mănăstirești la schitul de pe râul Vâg, în apropiere de Marea Albă, deci în extremul nord. Dotat cu multă energie și perseverență, își conduce coreligionarii spre Lituania și Prusia Orientală (respectiv Polonia), unde sunt atestați în jurul anului 1700, mai apoi în Bucovina și nordul Moldovei.

Conceptiile starovere ale lui Filipp au dat naștere unui curent religios de opoziție, cu caracter nonsacerdotal (rus. *bespopovščina*), care a prins cu deosebire în rândurile țăranimii de cislă, la începutul secolului al XVIII-lea. Curentul s-a format prin separare de comunitatea staroverilor din regiunea maritimă de nord (rus. *Pomor'e*). Această doctrină se apropie mult de cultul theodosienilor (rus. *fedoseevcy*) din care s-a desprins, având însă principii diriguitoare mai severe, formulate de Filipp Pustosvjat, un „puritan” convins.

Și alți cercetători susțin ipoteza antroponimică, printre care și Dan Demetriu (apud *Comunitatea...*, ed. cit., p. 12) - termenul de *lipovean* ar fi fost dat în cinstea conducătorului unui grup de staroveri, pe nume Filip, călugăr din Oloneț (Rusia) – întemeietorul și administratorul Mănăstirii Vâg, adepții numindu-se *filipovți*, *filipo-veni* sau Petru David, în *Călăuza creștină* (ibidem), care menționează că „organizatorul filipovenilor bezpopovți a fost *Filip Pustoviat*, un monah ce se considera urmașul apostolului Filip, după unii arhimandrit din renumita mănăstire a bezpopovților, Vigorețkaia”.

2) Al doilea punct de vedere se bucură de o mai mică rezonanță în literatura de specialitate și ne trimite la cultul sfântului apostol Filip, unul dintre cei 12 discipoli ai lui Iisus, care a contribuit, după moartea Mântuitorului, la răspândirea ideilor acestuia în Asia Mică și Sciția. Cultul lui Filip s-ar întâlni și la vechii credincioși.

Această ipoteză, ca de altfel și cea precedentă, sunt expuse în anii '60 ai secolului al XIX-lea într-un studiu al învățatului austriac J. Vinc. Goehlert: „Acest nume (Lipowaner) nu este altceva decât o abreviere și vrea să însemne Philipowaner, denumire care se explică, după unii, prin faptul că ei îl venerază în mod deosebit pe Sfântul Apostol Philipp, și, după alții, s-ar trage de la numele unui conducător al lor (Philipp, denumit și Pustoswjät)”. Explicația este reluată în deceniile următoare de Johann Polek, cu referire la lipovenii din Hliboca. Aceștia și-ar

deduce numele etnic de la numele apostolului Filip, apoi, de Raimund Friederich Kaindl, care susține că lipovenii respectau cu sfințenie (germ. *vorzüglich*) învățătura acestui sfânt apostol încă din secolul al XVIII-lea.

În sprijinul acestor ipoteze, Victor Vascenco invocă și faptul că apostolul Filip era din Betsaida Galileei, sat de pescari pe malul lacului Galileea, în apropiere de râul Iordan, Betsaida însemnând, ca apelativ, în aramaică „casa pescuitului”. Aceasta ar explica, eventual, atașamentul unei părți importante din populația lipovenească (pescarii dobrogeni) față de figura biblică a lui Filip, dar afirmația trebuie dovedită. În realitate, nimeni nu invocă informații sau dovezi concrete cum că apostolul Filip s-ar fi bucurat de o preamărire deosebită față de alți sfinți și apostoli.

4) **Ipoteza sacrală** [lat. *sacra*, s. pl., „sărbătoare religioasă”]

Etnonimul *filippovanin* / *filippovane*, ca și celelalte sinonime ale sale, examinate în cadrul ipotezei antroponimice, pot fi deduse și din rus. *filippovki* s. pl., denumire pentru postul Crăciunului (28 noiembrie - 6 decembrie, stil vechi; respectiv 15 noiembrie-24 decembrie, stil nou), denumire în structura căreia formantul *-ki* (sufix+ desinență) a fost substituit cu un sufix etnonimic de tipul *-anin* / *-ane*. Cât privește varianta etnonimică scurtă, *lipovanin* / *lipovane*, aceasta s-a format normal, prin afereză.

Etimonul cunoaște și o formă de singular, *filppovka*, cu același sens ca și *filippovki*, ambele fiind reflectate în literatura culturală din secolul al XIX-lea.

În sprijinul ipotezei sacrale vine nu numai argumentul formal – deducerea lesnicioasă a etnonimului din etimon, dar și cel semiologic, știut fiind că postul, adică interdicția de a consuma unele alimente, reprezintă un element esențial al dogmaticii starovere și al traiului lipovenesc de zi cu zi, după unii (Johann Polek), lipovenii, cel puțin cei din Bucovina, ar posti 186 de zile pe an.

Rus. *filippovki* are un corespondent în română sub forma *Filippi* sau *Pilipii*, tot un *plurale tantum*, denumire religioasă pentru cele 7 zile ce se prăznuiesc între 11 și 17 noiembrie (în acest interval de timp se află și data de 14 noiembrie, ziua Sfântului Filip), marcând începutul postului Crăciunului.

Această presupunere (care aparține lingvistului Victor Vasenco) trimite tot la un radical *filipp-*, deci la numele propriu Filipp, și, implicit, în ultimă instanță, la ipoteza antroponimică.

Filip Ipatiov, în lucr. cit., p. 19, amintește și ale ipoteze legate de:

- faptul că staroverii ar fi purtat la gât cruciulițe de tei (!);
- un anume general Lipin sau Lepin, nume nereținut de istoria rusă;
- oiconimul primei așezări a staroverilor care ar fi fost „Lipoveni” (Suceava), ipoteză susținută de editorii lui Melnikov F.E. (1999), Dementieva L.S. și Staruhin N.A.
- ipoteza cu aură legendară: coborârea lui Dumnezeu pe Pământ în chipul țăranului Danilo Filipici (!)

Redarea etnonimului rus în română

Pentru noțiunea de „rus starover din România”, există următoarele forme: *filipovean / filipoveni*, respectiv *filipovan / filipovani*, întâlnite exclusiv în literatura de specialitate din trecut, și *lipovean / lipoveni*, respectiv *lipovan / lipovani*, întâlnite atât în literatura de specialitate, cât și în limbajul comun, în vorbirea curentă.

Ele s-au format prin adaptarea etnonimului rus la specificul morfematic al limbii române, și anume prin înlocuirea sufixului *-anin* sg. / *-ane* pl. cu sufixul *-ean* sg. / *-eni* pl., respectiv *-an* / *-ani*, morfeme curente în structura numelor de locuitori din România: *ardelean / ardeleni*; *brăilean / brăileni* etc. sau a numelor de locuitori de pe alte meleaguri: *litvean „lituanian”*, *zaporojean „cazac de pe Nipru”* etc. Să amintim dintre numeroasele derivate, substantivul colectiv „lipovenime”, întâlnit la Vasile Alecsandri sau „lipovenism”, întâlnit frecvent la episcopul Melchisedec (1871), dar și la istoricul I. I. Nistor.

Denumirea etnonimică oficială de azi, ruskie-lipovane (compară în secolul al XIX-lea : *velikorussy-lipovane*, apud V.B. Antonovič, 1889, respectiv în franceză, *les Lipovanes russes*, apud Ivan Evseev), în română *ruși lipoveni*, reflectă două aspecte: apartenența genetică, care e rusă (altfel spus, velicorusă, termen folosit mai ales în dialectologie) și apartenența confesională, care este staroveră de tip filipovean, cu trei ramificații: cultul sacerdotal, care este numeric dominant, cultul non-scerdotal și cultul edinoverilor. În conștiința rușilor staroveri din Europa Centrală și de Sud-Est, sunt prezente ambele aspecte, actualizându-se în vorbire când un aspect, când celălalt.

Dacă sintagma **ruskie-lipovani** trebuie scrisă cu cratimă, demonstrează Feodor Chirilă în „Zorile, 3-4/2014), echivalentul ei românesc, **ruși lipoveni**, trebuie scris fără liniuță de unire. Această sintagmă este motivată de faptul că istoria noastră de dinainte și de după stabilirea strămoșilor noștri pe teritoriul României ne obligă moral să menținem ambii termeni: termenul „ruși” identifică apartenența etnică la naționalitatea rusă din punct de vedere al limbii, culturii, tradițiilor, obiceiurilor ortodoxiei ruse de rit vechi iar cel de „lipovean” are sensul de „rus ortodox de rit vechi (starover), care trăiește în România”. Așadar, sintagma de „rus lipovean” reflectă nu numai apartenența noastră la confesiunea ortodoxă de rit vechi, ci și la o comunitate etnică, o etnie minoritară din România, care se distinge prin modul specific de viață materială și spirituală, având limba proprie, obiceiuri și tradiții specifice. Mai mult, **termenul de „lipoveni” este perceput astăzi de către toți și ca o sintetizare a istoriei noastre de 350 de ani** (subl. mea, I.M.).

Referindu-se la rușii staroveri din România, Victor Vasenco menționează că sunt „fie urmașii adepților lui Filipp Pustosvjat (1672-1742), deci (*fi*)*lippovane* (rom. Lipoveni)”, fie „urmașii adepților lui Ignat Nekrasov (1660-1737), deci *kazaki-nekrasovcy*”, domnia sa fiind adeptul ipotezei antroponimice.

Cu privire la rușii staroveri din Austria, Demeter Dan (1899) ne spune: „Diese Einwanderer nennen sich selbst *Lippowaner*” („Acești emigranți își zic, ei înșiși, *lipoveni*”).

Din punct de vedere confesional și etnonimic, rădăcinile lipovenismului se trag cu precădere din nordul Rusiei, unde dominant a fost cultul nonsacerdotal (rus. *bespopovcy*) și de unde provine însuși conducătorul spiritual al orientării, al cărui nume, în forma simplificată (rus. *lipovane*, rom. *lipoveni*), îl poartă astăzi întreaga etnie. Din punct de vedere etnografic și etnologic (aspect deosebit de important, căci vine să precizeze vatra etnică a rușilor lipoveni), aceste rădăcini se află în sudul Rusiei, unde dominant a fost cultul sacerdotal (rus. *popovcy*), ceea ce coincide dialectologic cu aria graiurilor velicoruse de tip meridional, din care s-au desprins microsistemele lipovenești din România, și geografic cu regiunea Kursk – Orel și Don-Kuban.

Dincolo de aceste date de specialitate, se pot găsi și alte ipoteze aparținând celor din Pisc. Astfel, pictorul iconar **Iov Ivan**, urmărind la UPC posturi ucrainene, descoperă mulți termeni comuni cu graiul localnicilor (de ex. *șukai*), care ar putea

proveni de la cazacii nekrasovți sau zaporojeni, explicând astfel legăturile celor din Pisc cu Carcaliu (și nu cu cei din Comorofca, veniți din sudul Moscovei, velicoruși) iar diacul **Adrian Marcu**, într-o serie de materiale de la Vâg, a constatat similitudini în desfășurarea slujbelor religioase. De ex., dacă mâine e sărbătoare și se citește liturghia, cu o zi înainte se citește Acatistul Maicii Domnului, ca și-n Pisc, diferit de Basarabia sau Rusia.

Filiera ar putea fi Ucraina (Prusia Orientală/Polonia), Don, Kuban, o coborâre în valuri/etape, așa cum indică direcțiile de deplasare de pe hartă.

Alți cercetători, printre care și Dan Demetriu (apud Comunitatea., ed. cit., p12), sunt de părere că termenul de *lipovean* ar fi fost dat în cinstea conducătorului unui grup de staroveri, pe nume Filip, călugăr din Oloneț (Rusia) – întemeietorul și administratorul Mănăstirii Vâg, adepții numindu-se *filipovți*, *filipo-veni*. Petru David, în *Călăuza creștină* (ibidem), menționează că „organizatorul filipovenilor bezpopovți a fost *Filip Pustoviat*. Acesta era un monah ce se considera urmașul apostolului Filip, după unii arhimandrit din renumita mănăstire a bezpopovților, Vigorețkaia”.

În ceea ce privește **numele etnic**, cei mai mulți ruși lipoveni își spun **lipoveni**. Denumirea oficială este **ruși lipoveni**. Există și persoane care, la recensămintele populației, se declară **ruși**. Denumirile *starover* și *staroobredeț* nu sunt etnonime, ele folosindu-se pentru exprimarea religiei ortodoxe de rit vechi a rușilor lipoveni.

Rămâne nerezolvată întrebarea: cum se face că **majoritatea rușilor lipoveni aparține, din punct de vedere confesional, cultului sacerdotal, în timp ce numele generic al tuturor lipovenilor se trage din numele unei minorități, aparținând cultului nonsacerdotal (rus. *lipovane* < *filippovan*), cu rădăcini în nordul Rusiei**. Dar adaugă Victor Vascenco (op.cit, p.45): **Din punct de vedere etnografic și etnologic** (al vetrei etnice), **rădăcinile se află în sudul Rusiei** (preponderent sacerdotal).

Chiar sintagma de „ruși lipoveni” din **denumirea comunității** are „istoria” ei.

Inițial s-a numit **Comunitatea Lipovenilor din România**, în rusă **Община Старообрядцев Румынии**, în traducere **Comunitatea credincioșilor de rit vechi din România** (aici, neapărând termenul „rus”). [Propunerea comitetului de inițiativă, 1 ianuarie 1990, conform calendarului iulian], oficializată la 12 febr. 1990, când organizația nonguvernamentală a fost înregistrată ca persoană juridică prin sentința civilă nr. 181 a Judecătorei Sectorului 1-București.]

În cadrul ședinței lărgite a Comitetului de inițiativă din 25 martie 1990, s-a convenit ca denumirea de „Comunitate a Lipovenilor din România” să fie schimbată în **Comunitatea Rușilor Lipoveni din România (în rusă: Община русских-липован)**. Toți cei prezenți au susținut că termenul de *lipoveni*, având o semnificație etnică, reprezintă o necesitate în definirea denumirii comunității. În urma discuțiilor aprinse, s-a hotărât ca problema actualei denumiri a comunității să fie rediscutată în cadrul *Primei Conferințe pe Țară*.

La această conferință, ținută în 08.04.1990, s-a hotărât în unanimitate ca organizația pe țară a lipovenilor să poarte denumirea de **Comunitatea Rușilor Lipoveni din România (în rusă: Община русских-липован Румынии)**. În susținerea acestei denumiri au fost aduse următoarele argumente:

1. Rușii ortodocși de rit vechi (старообрядцы) au fost dintotdeauna organizați într-o *comunitate*. *Comunitatea* reprezintă forma tradițională de organizare a vieții economice și spirituale a rușilor ortodocși de rit vechi, indiferent de locul unde ființează ei. Și astăzi, *comunitatea* este pentru ei unica și cea mai convenabilă formă de organizare.

2. În accepțiunea noțiunii de *ruși lipoveni*, termenul *rus* (pl. *ruși*) semnifică naționalitatea, întrucât *naționalitatea* arată originea persoanei, adică apartenență la *neam* (în cazul nostru - la *neamul rus*) și nu la *națiunea rusiană*, pentru faptul

că apartenența la națiune o arată *cetățenia*. Prin urmare, *rușii lipoveni sunt cetățeni români de naționalitate rusă*. Ca atare, rușii lipoveni fac parte din *neamul rus*, și nu din națiunea *rusiană*. Așadar, termenul *ruși* reflectă originea lipovenilor de *ruși* ca *naționalitate*. Tocmai din aceste considerente, termenul de *ruși* trebuie păstrat ca o componentă semnificativă în sintagma *Comunitatea Rușilor Lipoveni*.

3. Termenul *lipoveni* a căpătat de mult semnificația de ruși *ortodocși de rit vechi* sau *staroveri* (старообрядцы, староверы) stabiliți pe teritoriul României. O largă, precum și rapidă răspândire în vorbire a etnonimului *lipoveni* a avut loc mai ales după înființarea *Mitropoliei Ortodoxe de Rit Vechi* la Fântâna Albă din Bucovina (1846), care a devenit ulterior cel mai mare centru duhovnicesc al rușilor staroveri din afara granițelor Rusiei.

4. În nicio lucrare sau publicație consacrată istoriei rușilor staroveri, publicate atât în România, cât și în alte părți, nu se întâlnește nici măcar o referire la faptul că termenul *lipoveni* ar fi putut fi perceput ca o poreclă. Dimpotrivă, cuvântul *lipoveni* este înțeles de către toți specialiștii ca o sintetizare a istoriei existenței de peste trei sute de ani a rușilor lipoveni. Includerea etnonimului de *lipoveni* în documentele oficiale, precum și în dicționarele enciclopedice românești și străine a însemnat o recunoaștere indirectă a dreptului acestora la existență *sui generis*. Astăzi termenul de *lipoveni* reflectă nu numai apartenența la o confesiune ortodoxă de rit vechi, ci și la o *comunitate etnică*, la o etnie minoritară din România, care se distinge prin modul specific de viață materială și spirituală, având limbă proprie, obiceiuri și tradiții specifice. Așadar, identificarea ca etnici sub denumirea de *Comunitatea Rușilor Lipoveni din România* este motivată istoric și, totodată, conformă cu realitatea și perceperea de către etnicii ruși lipoveni înșiși a identității lor. Sintagma este astfel rezultatul unui compromis între cei ce nu acceptau să

fie numiți „lipoveni” (considerând-o poreclă) și cei care se voiau numiți „ruși”, asociați cu sovieticii, cu bolșevicii în perioada comunistă.

Cel puțin două dihotomii trebuie avute în vedere;

1)Chirilă F. (1993, p. 22): *Generic, lipovenii întotdeauna au aparținut națiunii ruse. Prin urmare, lipovenii sunt ruși de origine, dar nu toți rușii stabiliți în România sunt lipoveni. Sunt lipoveni, în sensul strict al cuvântului, rușii veniți din Rusia și care aparțin cultului creștin de rit vechi.*

2)Victor Vascenco: *Orice lipovean este, din punct de vedere confesional, un starover, dar nu orice starover este un lipovean.*

Această denumire, afirmă Ioachim Ivanov, sugerează faptul că au existat dezbateri aprinse, susținute fără îndoială de argumente diverse (unii nu acceptau să fie numiți lipoveni, apreciind termenul drept o poreclă jignitoare la adresa lor, fără a reuși să argumenteze însă ce anume îi jignește, considerându-se ruși, în timp ce alții refuzau să fie numiți ruși...), la fiecare modificare a statutului fiind pusă în dezbatere și titulatura organizației (în art. *Lipoveni sau staroveri* din *Kitej-grad*, Nr. 10/ oct. 2010, p. 6-7).

Astfel, Biroul Executiv și Comisia de redactare a noului proiect de statut (Echim Andrei, Alexandr Varona, Laurențiu Micșunescu) au propus înlocuirea vechii denumiri, devenite familiare unei părți a cetățenilor României, cu una nouă. Urma ca delegații Conferinței Naționale din Brăila (15-16 aug. 1998) să excludă din titulatura obștei cuvântul *lipovean*, care devenea *Comunitatea Rușilor din România*.

În legătură cu oportunitatea politică a acestei schimbări și cu legitimitatea ei istorică, lingvistică și culturală au vorbit membrii Biroului Executiv (deputatul Sevastian Fenoghen, secretarul general interimar Feodor Petuhov), toți delegații comunei Sarichioi și câțiva reprezentanți ai altor localități. În rezumat, argumentele acestora au fost: 1) străbunii noștri,

izgoniți din motive religioase din patria lor de obârșie, erau ruși de rit vechi; 2) noi, urmașii lor, vorbim un grai rusesc; 3) numele de *lipovean* a avut, de la început iar după unii mai păstrează și acum, o nuanță peiorativă: „nu e un nume, ci o poreclă” (Ermilov Iosif, Constanța); 4) numindu-ne simplu *ruși*, fără determinantul *lipovean*, vom deschide posibilitatea aderării la comunitatea noastră etnică pentru toți rușii, deveniți cetățeni ai României în diferite împrejurări istorice (după Revoluția din 1917, în timpul celui de-al II-lea război mondial etc.).

Împotrivirea unora de a se numi „lipoveni” sau „ruși lipoveni”, consemnează Ivan Evseev în art. „Falsitatea unui mit: *Lipovean împutit*” (*Zorile*, nr. 8/2004), pleacă de la această sintagmă care contravine „constantei etnoculturale, puternic ritualizate și mitologizate” - baia rusească/lipovenească, adăugătoare curățeniei sufletești a staroverilor și a curățeniei trupului. Falsa etichetă a devenit argument la una dintre conferințele naționale, unde urma să se adopte denumirea oficială a Comunității, când unul dintre participanți a spus răspicat: „Eu vreau să ne numim simplu ruși. Nu vreau să mai aud de la alții spunându-mi-se *lipovean împutit!*” Iată cum de la o prejudecată, care reprezenta substituirea denumirii etniei ofensate (*jidani împutit/lipovean împutit*), „unele persoane și unele forțe, mai mult sau mai puțin oculte, vor să speculeze efectele negative ale mitului «împuticiunii» și să dezbine CRLR”.

Nu puține au fost luările de cuvânt în favoarea păstrării denumirii actuale. Conferențiarul universitar Feodor Chirilă și alți vorbitori au arătat împrejurările și motivele de strategie politică pentru care rușii staroveri, stabiliți în sec. XVII-XVIII pe teritoriul țărilor române și al Dobrogei (aflată atunci sub stăpânirea turcească), au primit, mai întâi de la alții iar apoi l-au adoptat ei înșiși, etnonimul *lipovean*, pe lângă cel de *rus starover* sau variantele locale: *necrasoviți*, *ignat-cazaci* (cum se numeau grupurile de cazaci ruși de rit vechi din Dobrogea).

În alte luări de cuvânt s-a subliniat că **termenul de lipovean**, indiferent de cele două piste etimologice posibile (de la *lipa* „tei”-copacul sfânt al slavilor, sacralizat și în credința staroverilor sau de la *Filip*, întemeietorul uneia dintre ramurile cele mai radicale ale mișcării staroverilor), **nu conține nici o conotație negativă (Ivan Evseev).**

În cele trei secole de viațuire pe pământ românesc, noi am schimbat această poreclă în renume – au susținut inginerul Vasile Ștefanov de la Brăila și inspectorul școlar Vicol Ivanov din Tulcea.

S-a mai spus că denumirea de *lipovean* sau cea de *rus lipovean* figurează în multe dicționare și enciclopedii de prestigiu, așa că nu este cazul să ne temem de pericolul anonimatului.

Votul final a arătat că majoritatea participanților (75%) consideră inoportună modificarea denumirii, rămânându-se la aceea de *ruși lipoveni* și, respectiv, CRLR. Rezultatul l-a determinat pe ilustrul profesor Ivan Evseev să concluzioneze: *În contextul vieții noastre politice și economice, unde totul se schimbă, dar rar înspre bine, credem că acest mic semn al stabilității și consecvenței noastre e un fapt de bun augur* (Zorile, nr. 9/1998).

Deși s-a convenit asupra actualei denumiri **Comunitatea Rușilor Lipoveni din România (C.R.L.R.)**, chiar *ultimul proiect de statut prevedea modificarea acesteia în «Comunitatea Rușilor Staroveri din România»* (Ioachim Ivanov, ibidem).

Merită a fi menționată opinia lui Filip Ipatiov (op.cit., p 20): *Termenul, cu o vechime, cu siguranță, de peste 200 de ani, devenit unul consacrat, acceptat și însușit de majoritatea staroverilor din România, exprimă apartenența precisă, clară, la un grup etnic, în același timp și confesional. A supraviețuit atâtor încercări ale istoriei, încât dorința unora de a-l abandona ni se pare forțată și contra naturii stării de fapt. Îndiferent ce motive*

s-ar invoca, staroverii din România trebuie să rămână lipoveni și aceasta pentru că, în momentul de față, așa simt ei și nu le impune nimeni acest lucru din afară.

Termenul „lipovean”, atestat în acte oficiale austriece și moldovenești începând cu secolul al XIX-lea, susține același autor, este *un apelativ a cărui origine trebuie s-o căutăm în interiorul comunităților formate de strămoșii noștri iar nu ca pe o poreclă denigratoare aplicată de băștinași. Cel mai probabil, termenul s-a generalizat sub presiunea continuă a puterii țariste care urmărea prin armata sa să distrugă toate aceste comunități înfiripate peste graniță. Distanțarea de numele de rus a continuat să fie pregnantă și în veacul trecut, bunicii descriind războiul dintre ruși (nu sovietici) și români, în care lipovenii erau supuși loiali regatului român, însă discutau în rusește cu soldații Armatei Roșii.*

Pentru a-și păstra credința adevărată, și-au construit o nouă identitate iar **noul apelativ adoptat a făcut ca ei să evite o asociere directă cu ortodoxia nikoniană și cu Rusia țaristă și, ulterior, sovietică.**

Introducerea termenului „rus” în denumirea organizației a fost o decizie oportună pentru *recuperarea conștiinței etnice la nivel comunitar*. Readucerea în atenție a originii etnice a însemnat recunoașterea dimensiunii istorice, lingvistice și culturale a comunităților de ruși lipoveni din România. Astfel, C.R.L.R. și-a asumat sarcina de trezire a spiritului rusec, așa cum reiese și din direcțiile de acțiune inserate în statutul său:

- **redeșteptarea în conștiința etnicilor ruși lipoveni a apartenenței lor la marea cultură rusă;**
- **promovarea unor ample acțiuni culturale dedicate comemorării unor mari scriitori ruși;**

- popularizarea liricii ruse în rândul etnicilor ruși lipoveni;

- promovarea relațiilor normale, de apropiere și prietenie cu Federația Rusă.

Celelalte obiective -- apărarea și exercitarea drepturilor la păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității etnice, lingvistice și culturale a etnicilor ruși lipoveni; stimularea tinerelor talente interpretative și creatoare – converg în același sens, perpetuând folclorul și tradițiile rusești specifice.

Înlocuirea termenului *lipovean* cu *starover*, a unui termen de circulație regională, cu unul de circulație mondială, ar însemna *renunțarea, mai mult sau mai puțin, la istoria comunităților (în discuție) din ultimele două secole, renunțarea unui termen intrat în patrimoniul tradițional al comunității*. Discuții comportă și termeni ca *starover* (de credință veche), *staroobredet* (de rit vechi) sau *drevle pravoslavni* (vechi ortodox) apăruti din necesitatea de a se delimita de Biserica Rusă oficială, ceea ce-l determină pe Ioachim Ivanov să afirme că, din punct de vedere istoric și teologic, **biserica nikoniană ar trebui să se numească Novoveră (de credință nouă), Novoobreadcescaia (de rit nou) sau Nova Pravoslavnică (Nou Ortodoxă).**

Pisc - patria lipovenilor

PISC – HUTOR

Patria de origine a lipovenilor din acel sat (Pisc) o constituie, în linii mari, teritoriul de sud al Federației Ruse, de care este legat prin isoglose comune, și Caucazul de Nord.

Victor Vascenco

Catagrafia locuitorilor și venitului din orașul și județul Brăila a ispravnicului Grigore Tăut din 1828 nu menționează localitatea și nici existența unor ruși (ca străini sunt recensate 25 de familii de armeni și 21 de familii de evrei).

Prin Jurnalul nr. 1088 / 1831, întărit de generalul Pavel Kisseleff, s-a atribuit orașului Brăila o porțiune de teren numită „Islaz” pentru livezi, pășuni și odăi pentru vite: 1500 stâneni rază de jur împrejurul cetății, respectiv 5164, 6628 pogoane, care includea și două sate: Iarba Dulce (către Vărsătura) și Piscul Brăilei. [În 1841, domnitorul Alexandru Ghica sporește suprafața islazului cu încă 1500 pogoane.]

Harta rusă din 1835 (v. Constantin C. Giurescu, Principatele române la începutul secolului XIX, Ed. Științifică, Buc., 1957), întocmită între 1828 și 1832, consemnează localitatea „Piscu Brăilii”, cu mențiunea: 5 – 20, marcând numărul de curți/gospodării.

Situarea Piscului în singurul punct care făcea legătura între Câmpia Brăilei și Dobrogea de Nord confirmă ipoteza trecerii lipovenilor dinspre Dobrogea prin Ghecet/Smârdanul Nou, nu doar pe la gura Siretului (v. mai departe).

Primul studiu brăilean, *Monografia lipovenilor (staro-obreadților) din orașul și județul Brăila* de Andrei Antipov, publicat în rev. *Analele Brăilei* nr. 1/1929 (4 pagini, dintre care doar una despre Brăila!), notează: ***Lipovenii din Brăila au venit pe la 1819(sic!)-1830, imediat după ocupația turcească, când Brăila, în urma războiului victorios al Rușilor contra Turcilor, trece împreună cu cetățile de pe malul drept al Dunării, în seama domnitorilor români. Acești fugari, străbătând sudul Basarabiei, trecând prin mlaștinile de la gura Siretului, ajung în pădurea ce se întindea atunci în locul unde se găsește astăzi Satul Pisc*** (subl. ns.- I.M.), lângă Com. Brăilița, pe drumul ce duce la Galați, locuit numai de lipoveni sau staro-obreadți (p. 11).

Preluând informația, nesustținută de documente, de la Andrei Antipov, **Constantin C. Giurescu** în „Istoricul orașului Brăila”, 1968, p.163-164, notează: ***Sunt și ceva ruși în noua populație a Brăilei. Încă înainte de 1828 începuseră să se așeze aci lipoveni de veche credință (staro-obreadți), dar numărul lor sporește după eliberare. S-au stabilit în satul Piscul, lângă Brăilița, ca pescari și agricultori, apoi, unii dintre ei, cei mai bogați s-au așezat și în Brăila. Cât despre „rușii zaporojeni malorosieni”, deci cazaci [care locuiseră sub turci în raia, dar și în Dobrogea, după cucerirea cetății, au trecut Dunărea, dar au revenit după încheierea păcii], făcându-și bordeie, cam peste 300 de familii, dintre care unii năvăliți la rândul tâlhăriilor nu puține jafuri fac lăcuitorilor, având și toți arme asupra-le. Au ucis, la 8 ale lunii, chiar și o cătană de a noastră”. În consecință, polcovnicul județului, Costache Paraschivescu, în 17 decembrie 1830, cere voie să le strângă și să le ia armele.***

Deși documentele lipsesc, ar trebui să acceptăm stabilirea primilor lipoveni înainte de 17 iunie 1828 (data căderii cetății turcești Ibrail), cunoscând faptul că, refugiindu-se din Rusia, căutau protecție străină. Așa se face că au ajuns în Țara Moldovei (până în 1775) și în Imperiul Habsburgic (din 1775) sau în Imperiul Otoman, în Dobrogea, dar și în nordul cetății Brăila. Ei fugeau de ruși și nu s-ar fi instalat într-o zonă controlată de

aceștia (țările române aflându-se, după Pacea de la Adrianopol, de fapt sub ocupație rusească până în 1834). Este posibil însă ca numărul celor din Pisc să fi sporit cu dezertori staroveri din armata rusească. De ce nu i-ar fi recenizat însă ispravnicul ?

Apariția și evoluția localității Hutor a fost determinată de poziția sa geografică: la marginea „cetății de margine” care era Ibrail, războaiele ruso-turce (1806-1812; 27 apr.1828- sept. 1829, Pacea de la Adrianopol) și, mai ales, prezența Dunării.

Catagrafia din anul 1838 (Spiridon Cârstocea, Ed. Istros, Br., 2012) înregistrează 6387 locuitori, între care: lipoveni – 271; malorusieni (ruși de la granița Ucrainei cu Polonia) – 6; ruși – 92; sclavuni (sclavini – slavi de sud) – 10 și zaporojeni – 2 (cazaci de pe Nipru, a căror tabără a fost desființată de Ecaterina a II-a în 1775, trecuți în Dobrogea). În ceea ce privește ocupațiile locuitorilor birnici din Brăila, menționăm (primele cinci poziții) existența a 419 muncitori (cu brațele), 171 căruțași, 88 cârciumari, 80 dulgheri și **79 pescari**.

Pr. Vasile Cozma: *În Pisc, lipovenii au avantajul că trăiesc mai compact. Trăiesc liberi ca la țară și câștigă ca la oraș. Chiar și azi spun: „la mine-n sat”, nu la mine în cartier. Și se roagă tot pentru satul lor, Pisc.*

Satul Piscu (Satul lipovenesc) ca așezare este cel mai vechi sat din comuna Islaz, fiind atestat din anii 1830, odată cu venirea unui număr important de lipoveni care au primit dreptul de a se stabili în afara orașului! **Pisc nu este denumirea dată de lipoveni, care își numesc așezarea HUTOR** (хуторъ însemnând în limba rusă „cătun”).

La întrebarea „Unde locuiești?”, ei răspund: **„Na hutăre !”** („La margine !), atribuind termenului sensul de „margine, marginime”.

Toponimul „Pisc” provine din situarea sa în zona cea mai înaltă a orașului Brăila, ce-i asigura o poziție dominantă față de lunca inundabilă a fluviului.

Sucesiunea locuirii terasei înalte a Dunării din zona Brăilița-Vadul Catagaței – acolo unde au fost descoperite așezări, necropole și alte complexe din neoliticul mijlociu (faza Boian-Giulești) până la complexele Dridu (sec. X d. Hr.) și dezvoltarea orașului s-a făcut constant pe direcția nord-sud, de-a lungul Dunării.

Rezervația arheologică Brăilița

Situată pe un fost promontoriu ce înainta spre confluența celor două brațe ale Dunării, așezarea din epoca de piatră de la Brăilița se întindea de-a lungul terasei Dunării și cuprindea o suprafață relativ mare, de aproximativ 20 ha.

Astăzi, situl arheologic Brăilița nu mai există decât în proporție de 20%, peisajul actual fiind total diferit față de anul 1955, când a început cercetarea arheologică, întreprinsă sistematic timp de 20 de ani de către Nicolae Harțușche și Florian Anastasiu. Pe unde acum trece șoseaua spre Galați, atunci

erau două cărămidării și o linie de cale ferată, înconjurată de bălțile create periodic de revărsările Dunării. Între cele două cărămidării, de-a lungul Vadului Catagaței, azi redus la aspectul unei râpe acoperite de clădirea unui motel, pe malul fostei terase înalte a Dunării (distrusă în bună măsură de cele două cărămidării), a existat unul dintre cele mai importante situri arheologice ale acestei părți de țară.

Nucleul central al așezării, se afirmă de către dr. Valeriu Sîrbu și dr. Stănică Pandrea, *Brăila 2010*, p. 9, *se afla în zona Vadului Catagaței, la circa 300 m de confluența celor două brațe ale Dunării (zona unde azi se află trecerea bac spre satul Smârdan). Așezarea domina prin poziția sa întreaga zonă: câmpia din jur, Dunărea și, mai ales, Balta. Important este faptul că așezarea controla Vadul Catagaței, adică unul dintre puținele vaduri naturale de acces spre fluviu. Marginea sudică a așezării era flancată de un lac natural, cunoscut sub numele de Comorofca, având rolul unui port natural, pe care oamenii din epoca pietrei îl foloseau ca să pătrundă pe fluviu și în fosta Baltă a Brăilei.*

Cercetările au scos la iveală urme de locuire omenească pe o perioadă de aproape cinci milenii, începând din neoliticul mijlociu și până în perioada timpurie a epocii feudale, sec. IX-X p.Chr.

În cadrul stațiunii s-au descoperit trei așezări neolitice aparținând culturii Boian (faza Giulești), care marchează cea mai veche etapă de locuire, urmând apoi o așezare de la sfârșitul eneoliticului, aparținând culturii Gumelnița (3500 a. Chr.).

Pentru perioada preistorică, cea mai importantă descoperire o constituie necropola de inhumație care datează de la sfârșitul eneoliticului, perioada de tranziție de la neolitic la bronz și din prima etapă a epocii bronzului, cea mai mare necropolă de pe teritoriul României, datând din aceasta vreme.

Cronologic, după necropola amintită, în cadrul stațiunii au mai fost descoperite așezări din etapa târzie a bronzului –

cultura Noua, din prima etapă a fierului – Hallstatt, marcată de cultura Babadag, de o importantă și bogată așezare și de o necropolă de incinerare din sec. IV-III a. Chr. aparținând civilizației geto-dace. Ultimele urme de locuire aflate în stațiunea de la Brăilița aparțin perioadei de început a orânduirii feudale (evul mediu timpuriu), cultura Dridu, care reprezintă vechea populație românească pe aceste meleaguri (sec. IX-X p. Chr.).

Succesiunea cronologică de așezări și necropole, bogăția materialelor descoperite, precum și importanța științifică și muzeistică pe care acestea o prezintă pe plan național, fac ca stațiunea arheologică de la Brăilița să se încadreze în rândul marilor complexe arheologice din țara noastră. [Monumentele județului Brăila, p.135]

Documente de arhivă (perioada interbelică)

Legea comunală din 1864 stabilește în județul Brăila un număr de 59 de comune, împărțite în două plase (plăși), Balta și Vădeni, în ultima figurând și comuna Islaz.

În 1892, județul era împărțit în 4 plase, în ultima figurând și comuna Islaz, cu satele Islaz și Piscu (Satu Lipovenesc).

În 1900, se revine la împărțirea în două plase, în plasa Vădeni fiind și comuna Islaz, cu satele Islaz și Pisc.

În 1904, erau 20 de cercuri comunale grupând 46 de comune și 8 comune singure, între care la nr. 39 este înscrisă și comuna Islaz, cu satele Islaz și Pisc.

În 1923, 4 plase, la Silistraru fiind incluse comunele Brăilița, cu satele Brăilița și Piscu, și Nedelcu Chercea, comuna nou înființată la 1 apr. 1923, cu satul Vatra Veche, dezlipit de la fosta comună Islaz.

În 1930, Comuna rurală Brăilița avea un consiliu compus din 12 membri. Includea 3 sate cu consilii satești, Brăilița, Piscu și Vădeni, cu 16, 12 și 10 consilieri satești.

În 1936, 5 plase, la plasa Vădeni fiind arondate 22 comune, între care Brăilița, Nedelcu Chercea, Piscu și Radu Negru.

În 1938, existau 82 comune rurale între care Brăilița, Nedelcu Chercea, Piscu și Radu Negru.

Comuna Islaz modernă, conform planului de parcelare, s-a ridicat între cătunul Pisc și calea ferată. Au fost împroprietați, după primul război mondial, cu loturi de casă în satul Pisc (Lipovenesc), între satul vechi și cimitire, și în vatra satului vechi un număr de 539 locuitori conform deciziei Comisiunii interimare a primăriei orașului Brăila din 23 octombrie 1924. Aici intrau și cele 146 vetre de casă atribuite în anul 1920 și cele 162 în anul 1923. Fiecare loc măsura cam 500 m², prețul fiind de 2 lei/m². Alte locuri au fost atribuite în ședința din 13 mai 1933.

Până la îndiguirea din 1948, cătunul Pisc, punctul cel mai înalt din Brăila, în timpul inundațiilor, era „port” ce străjuia întinderea de ape de până la Siret. Așa se face că, în timpul primului război mondial, s-a aflat, cu orașul Brăila, sub ocupație germană. Turla Bisericii nepopiste a fost folosită ca observator iar marginea satului era brăzdată de tranșee. Între cei afectați de armata germană a fost și dl. Manole Chirilof, str. Mare no. 102, căruia prin hotărârea no. 119/15 oct. 1920, i se acordă despăgubiri de război în valoare de 13180 lei, pentru distrugerea casei cu 4 camere de zid și învelite cu „tinichea”, acareturi, obiecte casnice, mărfuri și a unui pogon de vie și pomi fructiferi, distrus de tranșee.

• Mulți dintre locuitorii orașului și satelor Islaz și Piscu au adăpostit soldați români și ruși fugiți din lagăre, care voiau să treacă în Moldova, plătind cu închisoarea și chiar cu viața. Printre primele victime s-au aflat „pescarii brăileni Danilof Alexandru, condamnat la moarte și executat în ziua de 26 martie 1917; Vasile Matei, la 2 ani închisoare, și Tudor Vasile, la 3 ani închisoare, pentru că au ascuns și găzduit un prizonier de război

rus, evadat și îmbrăcat civil”(Nicolae Petrovici, *Brăila sub ocupațiune...*, ed. cit., p. 128). Un alt caz: un lipovean, rămas anonim, la sfârșitul lui septembrie 1917, a fost condamnat la moarte și executat pentru că „tăinuise un soldat român luat prizonier la nemți și fugit dintr-un lagăr... 12 soldați nemți, la barieră, au descărcat armele într-un rus, legat de un stâlp, în timp ce striga cât îl ținea gura: *Creștini, nu mă lăsați să mă omoare, fraților, ajutați-mă, sunt nevinovat!*” (Petre Gr. Ionașcu, *Labirintul morții*, ed. cit., p. 39-40).

Împușcarea Comisarului Al. Popovici, comisar al portului Brăila, care informa trupele române prin mesaje închise în sticle ermetice și trimise pe Dunăre la Galați, a determinat comenduirea germană, temându-se de spionajul prin Baltă și brațele Dunării, să emită o Ordonanță ce viza pe lipvenii pescari:

„Tuturor pescarilor cari merg în Balta Brăilei sau în brațele dunărene din împrejurimi, le este interzis:

1. a lua cu ei hârtie tipărită, scrisă sau nescrisă, afară de dovezile prescrise pentru legitimare, conturi și alte acte cari pot fi considerate hârtii de serviciu;

2. a lua cu ei orice obiecte plutitoare, cari nu fac parte din cele trebuincioase serviciului pescăriei;

3. a lua cu ei orice persoane străine care nu fac parte din administrația militară sau cari nu posedă legitimații în regulă din partea autorităților militare germane sau aliate și al căror nume, domiciliu, destinație și scopul voiajului nu le este cunoscut pescarilor;

4. a ceda altor persoane legitimațiile lor” (Mircea Vasiliu, *Ape tulburi*, ed. cit., p. 190).

Încălcarea ordinelor se pedepsea cu moartea, care se aplica și „oricui va ascunde militari inamici (fie în uniformă sau civil) sau inamici supuși serviciului militar sau le va ajuta să fugă”, după cum s-a văzut mai sus.

• 7 febr. 1931 – **Ordinul nr. 962 al Prefecturii privind constituirea unității administrative cu satul Piscu**, respins de Consiliul sătesc al satului Brăilița la 11 februarie, *motivele fiind că acest sat are nevoie de a-și face lucrările prevăzute în planurile anterioare și acest sat fiind lipsit de fonduri (venituri) nu se poate face această asociere.*

Comuna Pisc s-a confruntat permanent cu un buget insuficient, având o situație materială precară. O dovadă în acest sens o constituie memoriul Primăriei Pisc către Prefectură din 26 ian. 1937:

Având în vedere că direcțiunea școlilor primare de băieți și fete a aplicat amenzi școlare părinților elevilor care urmează cursurile de adulți complementare, dându-i în debit la percepția Brăilița, care a aplicat sechestrul, se solicită anularea amenzilor aplicate acestor *nevoiași, care n-au nici ce mânca în aceste vremuri grele, pentru că locuitorii acestei comune, fiind comercianți ambulanti, pescari vânzători și bostangii, lipsesc din comună aproape 9 luni pe an, timp în care sunt ajutați de fiii lor mai mari. Situația lor materială este așa de deplorabilă, întrucât sunt în imposibilitate aproape să procure hrana zilnică pentru familiile lor destul de numeroase, la unii sunt câte 10-12 suflete în casă, așa că sunt forțați a-și trimite copiii la muncă prin oraș, la ales fasoale și altele.*

Același lucru rezultă și din neachitarea taxei de pază, prin trecerea de la executarea pazei prin prestația în natură la angajarea de guarzi comunali constatându-se an de an creșterea restanțelor, numite - în terminologia epocii - *rămășițe*. Astfel, contribuția de lei 100 nu fusese achitată de 618 locuitori, care aveau o restanță de 63500 lei pentru anul 1934.

Întrucât comuna Piscu nu dispunea de venituri ordinare de cel puțin 20000 lei anual pentru acoperirea cheltuielilor obligatorii administrației comunale și își manifestase și dorința alipirii la comuna suburbană Brăilița, **Deciziunea Prefecturii cu nr. 31107/9 februarie 1942** prevede:

Noi, colonel Ciobanu Marin, prefectul județului Brăila,
Având în vedere că locuitorii comunei rurale Piscu și-au
manifestat adeseori dorința ca comuna lor să fie alipită comu-
nei suburbane Brăilița, de care nu este despărțită decât numai
de partea carosabilă a străzii de margine,

Decidem:

**Art.1. Se desființează pe baza aprobării Ministerului
Afacerilor Interne comuna Piscu, contopindu-se în compune-
rea comunei suburbane Brăilița (...)**

Ca urmare, de la 1 apr. 1942, comuna suburbană Brăili-
ța, plasa Radu Negru, includea și satul Piscu (vatra satului Piscu
Vechi-80 ha, vatra satului Piscu Nou-72 ha).

Până la 1 apr. 1942, fosta comună Piscu a avut terito-
riu aparte, așa cum rezultă din „tabloul cu impunerea propri-
etăților agricole” din 29 dec. 1941: 187, 27 ha teren arabil, din
care col. C. Racoveanu-22 ha; 50,20 ha grădini, 3,60 ha livezi,
din care col. Racoveanu-1,5 ha, 35,12 vii, din care Lucreția Tri-
vier-2,5 ha (s-au menționat proprietarii cu suprafața cea mai
mare) și 794,14 ha izlaz, cu un venit impozabil de 387131 lei și
un impozit de 38187,83 lei.

**Satul Pisc este despărțit de Brăilița doar de strada Târ-
goviște (fostă Principesa Ileana, fostă Pavel Tcacenco)** [Nume-
re pare-Pisc; numere impare-Brăilița], care aparține, de fapt,
ambelor comune, în timp ce străzile principale din Brăilița le
continuă pe cele din Pisc, și invers. Mai mult, ținând cont de
vechimea satului Pisc, putem afirma că **parcelarea din 1892** a
comunei *Mihail Kogălniceanu*, nume ce înlocuia vechiul *Islaz*,
dar care nu s-a oficializat, a urmărit **trama stradală a Satului
Lipovenesc**.

Conform cazierului 328/1940, în Pisc existau următoarele
străzi: **Oituz** (970 m x 20 m), **Vasile Lupu** (idem), **Matei Basa-
rab** (idem), **Eroilor** (1558 x 20), **Al. I. Cuza** (860 x 20), **Constantin
Brâncoveanu** (750x20), **Mihai Viteazu** (idem) și **Ștefan cel Mare**

(idem), din care se mai păstrează doar numele de *Eroilor*, *Matei
Basarab* și *Mihai Viteazu*. Acestora li se mai adăugau intersec-
ții și străzi fără nume la acea dată, în suprafață de 145240 m².
Acele străzi aveau o lungime totală de 14770 metri liniari, su-
prafață carosabilă - 34280m², suprafața șanțurilor - 10284m²,
suprafața trotuarelor - 23996m² - pavaj cu pământ, suprafa-
ța totală - 295400m², prezentând în 1940 o suprafață pietru-
ită cu piatră macadam de 24580m², din restul de 270820m²,
236540m² având drept pavaj pământul.

Respectând ordinea dintr-un raport către Prefectură din
5 martie 1937 privind starea străzilor (pe care o trecem în pa-
ranteză), corespondența dintre numele străzilor este următoa-
rea:

Oituz (bună), azi *Gh. Munteanu - Murgoci*

Vasile Lupu (bună), azi *Reșița*

Matei Basarab (foarte bună), sub „sovietici” - *Nikolai
Ostrovski*

Al. I. Cuza (bună), azi *Iezerului*

Constantin Brâncoveanu (bună)

Mihai Viteazu (bună)

Ștefan cel Mare (rea), astăzi *Pictor Iser*

Principele Nicolae (foarte bună)

Eroilor

**Dosarul nr. 498/1940 cuprinde cazierele bunurilor li-
povenilor.**

1) Biserica lipovenească (str. T. Apostol nr.6). Certificat
nr.9645/18 septembrie 1897: **în catagrafia anului 1840**, s-a gă-
sit înscris la pagina a II-a, fila 84 **loc pentru biserica lipoveneas-
că**, vecin Sava Ivanov, stâneni 347 ½, clasa a III-a, fără plată. **Pe
acest loc donat gratuit s-a ridicat biserica la 1870**. S-1372 m²:
835 m² neclădită și 557 m² clădită, 5 corpuri:

C1-biserica din 1870 din zidărie masivă, acoperită cu ta-
blă, locaș de închinăciune, 300 m²

C2-casa parohială, 3 camere, o bucătărie, 80 m² (actualmente - 2014, demolată)

C3-sala de rugăciuni, o cameră și un antreu, 75 m². Folosită inițial drept capelă pentru decedați (actualmente - 2014, fostă magazie), devine, din 1958, biserică de iarnă, cu hramul Sf. Nicolae de iarnă.

C4-cancelaria parohiei, sală de recepție, 80 m² [În răspunsul la chestionarul din 1959 se menționează: „Locuința rezervată Mitropolitului, compusă din o sala de primire, două camere, construcție de piatră și cărămidă, și o bucătărie din scânduri [2014: actuala casă parohială veche]

C5-closete. [În zonă, a existat un mic nucleu lipovenesc, dovadă fiind și denumirea străzii o bună perioadă: *a Lipovenilor*.]

2) Pe strada Fortificației la nr.10, în imediata vecinătate, a fost cumpărată încă *o locuință*, mărginită la sud de capela de rugăciune, de la moștenitorii lui Grigore Timofeev: 6 camere, 2 antreturi, 3 ochiuri de magazie, folosite pentru locuință.

3) Cimitirul lipovenesc de pe str. Galați, situat între cimitirele catolic și turcesc (astăzi strămutat în cartierul Nedelcu Chercea), în suprafață de 8271 m², cedat de Primăria Municipiului Brăila în anii 1900.

4) Biserica barabulnică (str. Vasile Lupu), proprietate a comunității lipovenești din anii 1900, nu posedă nici un act scris: casă de rugăciune (50 m²), construită din paiantă și acoperită cu tablă, podită cu dușumea de scândură, curte de 1363 m².

5) Biserica Ovidenia Mică (str. Oituz), **proprietate a comunității lipovenești, construită prin 1890** (biserică-162 m², casă parohială - 45,62 m² și curte-1108 m²) pe un teren pus la dispoziție de Primăria Municipiului, cumpărat de epitropia bisericii, prin epitropul Grigore Iosev, în 1925, contra sumei de 2633 lei (lotul nr. 307 din Piscu Locuri vechi). A fost construită din cărămidă cu fundație de beton și acoperită cu tablă.

6) Biserica Ovidenia Mare (str. Matei Basarab), **proprietate a comunității lipovenești, construită prin 1900 (biserică-383 m², clopotniță-91 m², casă parohială-92 m² și curte-5002 m²)**, pe un teren destinat pentru biserică prin planul de parcelare din anii 1890. Nu există nici un act scris. Construită din cărămidă, fundație de beton, acoperită cu tablă.

7) Cimitirul lipovenesc (str. Ștefan cel Mare, astăzi Pictor Iser), învecinat la sud cu cimitirul ortodox, pe un teren prevăzut prin parcelarea din 1892, în suprafață de 21640 m², repartizat astfel: 11639 m² parohiei bisericii Ovidenia Mare, 3616 m² parohiei bisericii Ovidenia Mică și 6385 m² Bisericii barabulnice.

8) Școala primară mixtă (str. Al. I. Cuza), construită în 1910, de către Primăria Comunală și cu fondurile puse la dispoziție de către Comitetul Școlar, din cărămidă, acoperită cu tablă, pe locul donat de Primăria Mun. Brăila la data înființării comunei, neposedând act scris. Corp 1-Școala-4 săli de clasă și cancelarie; corp 2-locuința directorului -4 camere, o bucătărie.

• **Biblioteca școlară din 1921:** 914 cărți (124 cumpărate și 790 donate)

9) Primăria (str. Matei Basarab nr.6) - dezafectată după desființarea comunei. Imobil stăpânit sub formă de embatic încă din anul 1911 de la Primăria Mun. Brăila, fără a plăti vreo chirie. Suprafața clădită a imobilului-50 m², 2 camere pe o sală, cu dușumea din scânduri. Construit din cărămidă cu fundație de beton și acoperit cu tablă. Total imobil clădit și neclădit-563 m². Astăzi (2014), nelocuită, în paragină.

Școala din Pisc **Andrei Cocoș, astăzi A. S. Pușkin**

[Dăm toată cinstirea marelui poet rus, dar Școala a purtat multă vreme numele întemeietorului, fiind schimbat de către comuniști, dar păstrat și astăzi de numele unei străzi din apropiere. Tradiția locului trebuia respectată!]

- 22 sept. 1913- Min. Instr. și Cultelor, numirea dlui Andrei Cocoș, învățător la școala din Izlaz, în postul de revizor școlar al jud. Brăila, în locul actualului B. Bălăbănescu, care se recheamă la catedră.

- 26 sept. 1913 – Andrei Cocoș depune jurământul în fața preotului M. Corbu: „Jur în numele lui Dumnezeu și declar pe onoarea și conștiința mea credință Majestății Sale Regelui, Dinastiei Sale și Constituției Țării mele, de a aplica legile și a mă conforma lor”.

[O figură ilustră, cu calități excepționale și merite deosebite în zona Piscului a fost învățătorul **Andrei Cocoș**, căruia îi datorăm înființarea școlii din acest cartier. Născut în anul 1881, în județul Ialomița, a fost numit învățător în satul Pisc în 1904. Satul n-avea clădire de școală, din pricină că populația de lipoveni era refractară față de cultură și căuta să zădărnicească înființarea unei școli. Grație calităților învățătorului Andrei Cocoș și entuziasmului său tineresc, acesta reușește să înfrângă « rezistența întunericului » din acest sat.

La început, școala a luat ființă cu o singură clasă, în care au fost înscriși 120 de elevi. În 1908, roadele muncii sale de apostol sânguinos s-au arătat, construindu-se o școală cu patru săli de clasă, coridor, cancelarie. Introduce lucrul manual pentru băieți. Grădina școlii era un model.

În 1913, Andrei Cocoș a luat parte la campania din Bulgaria iar la întoarcerea din război a fost numit revizor școlar și redactor al revistei învățătoresci « Viața satelor ». Era un bun coleg, **distins predicator în biserică**. La intrarea României în primul război mondial în 1916, din nou înrolat, cade ciuruit de gloanțe în primele lupte date în Dobrogea, la Turtucaia.

Pildă nemuritoare urmașilor, școala, înălțată prin truda lui, i-a purtat numele ca un prinos de recunoștință.

Ctitorul școlii din satul Piscu, învățătorul **Andrei Cocoș**, căsătorit cu Paraschiva, casnică, a avut **4 copii (Iulian, Barbu,**

Constanța și Vasile). Cei patru orfani, copii ai unui erou căzut la datorie pe câmpurile de luptă ale primului război mondial, au fost întreținuți de către stat la școli și la facultate. Brăilenilor le este cunoscut profesorul de geografie Vasile A. Cocoș, profesor emerit, director La Liceul „Nicolae Bălcescu” între anii 1968-1974.]

- Comitetele de construcție, 1924: *Coridorul Școalei, care este de lemn și era în întregime stricat, s-a reparat; s-au reparat tavanele, s-au reparat ușile, s-au pus geamurile, precum și tot mobilierul necesar.*

- 8 ian.1935: Comitetul Școlar – întrucât școala e lipsită de mijloacele necesare de întreținere, căutând alte mijloace, a inițiat un ciclu de conferințe – cere aprobare ca, duminică, 20 ian.1935, la Teatrul Comunal, Nichifor Crainic să susțină conferința *Coșbuc, poetul rasei noastre*.

- 12 februarie 1935: Comitetul Școlar primește 10000 lei de la Casa Școalelor pentru terminarea reparațiilor.

- 14 martie 1935: Școala primară de băieți **Andrei Cocoș**, având în vedere cota de 14% pentru întreținere curentă, solicită să se prevadă în bugetul pe anul care începe la 1 aprilie 1935: înlocuirea treptată (dacă nu se poate deodată tot) a mobilierului, care este uzat. Înlocuindu-se 25 de bănci anual, în 3-4 ani va fi schimbat integral. Mai solicită un dulap de clasă pentru păstrarea caietelor, a bibliotecii clasei respective și a materialului didactic, stipulat la art. 321: mașină de calcul, măsurile metrice, compas și raportor mare, balanță, glob pământesc, colecția tablourilor de Științele naturii, precum și aparate de fizică, cerute de programa școlară.

Între personalitățile care au slujit destinele școlii din Pisc s-a aflat și **Mirea, Ilie I.** (n. 28 mai 1904, com. Smeeni, jud. Buzău - m. 1995, București), autor de cărți pentru copii, publicist și folclorist. A absolvit Școala Primară nr.1 de băieți (1917) și Școala Normală (1926) din Brăila. Învățător la școli primare din

Brăila (1928-1957) și la Școala nr.139 din București (1957-1964). **Pe când era director la Școala din Pisc (1934-1937), a locuit pe strada Smârdan la nr. 85.** La Brăila a colaborat la revistele *Foiaia Învățătorului*, *Analele Brăilei* și la ziarele *Ancheta*, *Calendarul*, *Curentul*, *Cuvântul*, *Drum nou*, *Facla*, *Fulgerul* ș.a. Debut editorial în 1934 cu *Manualul serbărilor școlare* – 2 volume (vol. I - 1934 și vol. II – 1935). A scris manuale, culegeri de teatru și folclor etc., totalizând peste 30 de volume.

La direcția școlii până în 1944, s-au aflat **Andrei Cocos**, 1904-1916; **Ștefan Căpriță**, 1919-1920; **Gheorghe Baltă**, 1920-1928; **Ioan Sentea**, 1928-1934; **Ilie Mirea**, 1934-1937 și **Ion Alexandru**, 1937-1945.

Administrația - Lupte intestinale

• **Deciziunea Prefecturii nr. 1488/21 febr.1927:** în urma raportului Pretorului de plasă, care cerea **dizolvarea consiliului comunei rurale Piscu pe motiv că ar compromite cu rea credință interesele comunei** (aprobarea licitației din 20 ian.1927 pentru arendarea unui loc al primăriei de 800 mp teren cu prețul derizoriu de lei 300/anual în favoarea dlui Nechiforov Tănase, consilier comunal, deși locuitorul Zenofie Iosif oferise 600 lei anual) și a neprezentării memoriului de descărcare, se dizolvă consiliul compus din Pimon Prusac, primar, Neftode Militei, Marcu Curtișca, Strelitov Simion, Grigorov Tudor, Iosif Andreev, Nechiforov Tănase, consilieri aleși; se numește o comisie interimară compusă din Vasile Sidor, președinte, Sandu Barac, Carpov Trifile, Nicolae Stoian, Petre Tulceanu, Gh.G. Fusea, Procop Nistofor, Terente Mihai și Gh. Belciugan, membri (care va depune jurământul în fața preotului P. Stănculeanu pe 25 febr. 1927: *Jur credință Regelui, supunere Constituțiunii și legilor țării mele, jur să apăr și să sprijinesc interesele Comunei*) și se organizează noi alegeri ordinare de consilieri și supleanți pe 23 martie 1927. În

urma alegerilor din 27 apr.(în loc de 23 martie), se proclamă aleasă lista în frunte cu Vasile Sidor ca singura listă depusă: Vasile Sidor, Cuzmin Petre, Ciobotă Tudor, Procop Nistofor, Mihai Terente, Sofrone Ivanov, Patap Maxim, Vasile Cavaliov - membri și Aurelian Sidor, Sava Pavlov și Simion Stolnicu - supleanți. Consiliul a fost validat pe 11 mai 1927, depunând jurământul în fața preotului A. Martinov. A fost ales ca primar Vasile Sidorov cu 9 voturi din 9, și ca membri în delegația permanentă, Tudor Ciobotă și Trifile T. Carpov.

• Pe 24 ian. 1931, demisionează din funcția de consilier sătesc Maxim Patap, motivând că *fiind comerciant ambulant, om sărac și tot anul stau cu căruța cu pește prin țară, nu vin acasă decât de 2-3 ori pe an*. Mai demisionează Mitrofan Marțian și Caraclichi Zamfir. Toți trei revin asupra demisiei în 29 ianuarie.

• La 7 mai 1931, prim pretorul plășii Silistraru, în urma sesizării a 6 locuitori, cere acordul Prefecturii pentru dizolvarea consiliului sătesc din Piscu, deoarece primarul satului, Petre Cuzmin, ajutorul de primar Oprea Samson și ceilalți consilieri, derogând de la atribuțiunile lor de gospodari ai satului ce-l reprezintă, lucrează în contra guvernului făcând acte cu caracter politic în numele Partidului Național Țărănesc. Astfel, în 11 mai 1931, procurând un clopot, a trimis un om în sat ca să sune, - având ordin de la dl. primar Orășanu și dl. Virgil Grosu – să vie la primărie pentru a se înscrie pentru vetre de casă. Nu se ocupă de suhatul distrus de porcii unui cetățean din satul General Praporgescu. La fel, oile pasc 1-2 săptămâni și pleacă fără plată.

• Prin decizia nr. 3490 din 15 mai 1931, Prefectura suspendă primarul Petre Cuzmin și ajutorul de primar Tudor Grigorof, fiind instalat Mitrofan Marțian.

• 18 mai 1931, altă reclamație împotriva celor doi din partea lui Artamon Gherase, expusă pe puncte: 1) pentru islazul sătesc de 130 ha, datorită unei rele administrațiuni, nu s-a

încasat decât 8000 lei în anul 1930. În vara anului 1930, locuitorul Aralambie Andriel, șeful partidului țărănesc, un alt locuitor din Brăilița și ajutorul de primar Samson Oprea au arat 5 ha fără să plătească nimic comunei, nefiind cel puțin dați în debit. O pătrime din suprafața islazului a fost rămat de porci.; 2) primarul a încasat din bugetul pe anul 1930 suma de 6000 lei, justificându-l cu întrebuintarea timpului la îngrijirea islazului. Și-a însușit astfel 6000 lei din cei 8000 încasați.; 3) procurarea în 1930 prin votul tuturor consilierilor solidarizați, fără licitație, de imprimate, mobilier și lemne de foc pentru primărie; 4) participarea la ședințe a trei consilieri demisionați etc.

• Decizia nr. 242/29 mai 1931 a Prefecturii privind dizolvarea consiliului sătesc compus din Vasile Dorofei, Mitrofan Marțian, Artamian Evdochiu, Simion Artemie, Grigorof Tudor, Chirilof Alexe, Prusac Ivan, Caracischi Zamfir, Serghie Panait, Crăciun Dumitru, Grigore Nicolae și Maxim Patap și înlocuirea printr-o comisie interimară formată din Bobricov Dumitru, președinte, Fusea Gheorghe, ajutor, Militei Terente, Luță Ilie, Tulceanu Petre. La aceeași dată depun jurământul Bobricov Dumitru, Fusea Gheorghe, Ivan Busurcă, Iosif Cuzmin, Gheorghe Belciugan și Vasile Ignatov (reconfirmată pe 14 august 1931).

• 4 aprilie 1932. Sunt înlocuiți consilierii Ivan Busurcă și Iosif Cuzmin (cu Petre F. Tulceanu și Pricope Nistifor) pentru manifestări contra intereselor unei bune administrațiuni comunale, sfidând și comentând diferite ordine și dispozițiuni ale autorităților superioare și dovedind că nutresc sentimente rele contra autorităților românești.

• Decizia Prefecturii nr.6902/ 12 iunie 1932 înlocuiește comisia interimară în frunte cu D. Bobricov cu alta compusă din Artimon Evdochiu, președinte, Iosef S. Andreev, Tudorache Ciobotea, Gheorghe Dumitru și Cuprian Parfenie, membri. În 1933, delegația permanentă era formată din Evdochiu Artimon, primar, și Tudorache Ciobotea, Ilie Luță, Iosef Andref (Andreev).

• 4 oct.1932, adresa confidențială a prim procurorului Tribunalului Brăila privind acțiunea publică conform art.183 Cod Penal, prin rechizitoriul nr.1600/3 oct.1932, împotriva lui Artimon Evdochiu pentru ultragiarea șefului de post și îndemnul locuitorilor de a nu mai executa ordinele jandarmului, spunându-le că sunt liberi să facă ce vor, instigându-i contra unei autorități care e investită atât cu menținerea ordinei, cât și cu cercetarea crimelor și a delictelor.

• 15 dec.1932: 15-20 de indivizi împreună cu ex-primarul au împiedicat patrula de serviciu să confiște o mare cantitate de pește de contrabandă și să aresteze contrabandiștii.

• La 22 nov. 1933, consiliul comunal este dizolvat, dat fiind demisia mai multor membri ai acestuia. Se numește o comisie interimară: Pimon Prusac, președinte, Nicu Ivanof, Marin Gr. Petrescu, membri.

• Primarul Pimon Prusac, prin procesul verbal nr.5/ 14 mai 1935, cere demiterea ajutorului de primar Marin Petrescu pentru că instigă cetățenii și chiar pe guarzii comunali să nu asculte șeful de post, să nu plătească perceptorului și casierului dările.

• Această atmosferă, evident, nu este favorabilă unei administrații eficiente, ceea ce explică avertismentul Prefectului din 18 aprilie 1932, privind starea financiară nenorocită și pericolul desființării comunei, anunțând neaprobarea niciunei cheltuieli dacă nu vor fi încasări și recomandând ca nici tot ce e trecut în bugetul de cheltuieli nu trebuie să fie numaiedecât cheltuit și înlocuirea casierului dacă nu dovedește vrednicie.

• Decizia nr. 4/14 aug. 1936: demiterea consilierilor Mihai Terente (condamnat 1 lună pentru escrocherie, Penitenciar Brăila) și Ioan Negrău, care, prin schimbarea domiciliului, și-a pierdut calitatea de consilier.

• 14 iulie 1937, reînnoirea a jumătate din numărul consilierilor comunali prin tragere la sorți. Erau 731 alegători, bărbați, din care 300 muncitori, 150 precupeți, 100 pescari. Au fost

desemnați Ionică Strelțov, Pimon Prusac, Mihai Terente, Negrin Ioan, primar fiind ales Pimon Prusac. Între consilierii de drept se afla și învățătorul Ilie Mirea, directorul școlii. Alegeri Consiliul Comunal, 13 iulie 1937, constituit/instalat la 8 aug. Alegători înscriși-707, voturi exprimate-136, voturi nule-1. Au fost 3 liste: 1) Prusac Pimon; 2) Dumitru Babricov și 3) Iosif Andreef - Frontul românesc de sub conducerea dlui dr. Alex.Vaida Voievod. Cei 11 consilieri au ales ca primar pe P. Prusac-7 voturi (contra lui d. Babricov-3 voturi) și pe Alexandru Ocheșelu ca ajutor de primar. Primar: Pimon Prusac, 60 ani, căsătorit, soldat, contingent 1896, 2 clase primare, din 23 nov. 1933 și până la 12 ian. 1938, în timpul guvernării național-liberale.

- Primar din 20 febr. 1938: Mihail Ioan, 47 ani, căsătorit, 3 copii, soldat, contingent 1919, 4 clase primare.

- Încă înainte de depunerea jurământului (7 sept.1940), primarul Mihail Ioan a fost insultat în primărie de dl. căpitan de jandarmi Oculeanu. Considerându-se complet compromis (a fost făcut bandit și amenințat că va fi arestat), își dă demisia. În urma denunțului, a urmat o anchetă. Va fi menținut în post după înfrângerea rebeliunii legionare prin ordinul din 25 ian.1941. Postul fusese solicitat și de Popescu D. Nicolae, absolvent al Școlii Normale, căruia i s-a răspuns: *Cel în funcție este prea bun și îndeplinește condițiile cerute.*

Litigii cu primăriile municipiului Brăila și comunei Brăilița

- 11 iunie 1937, Adresă către Prefectură. Comuna e înființată în 1925 prin defalcare de la comuna Brăilița. Prin noua delimitare cf. ordinului nr. 4480/1935, au fost înglobate în hotarele comunei Pisc și terenurile pe care se afla societatea „Distribuția” și terenul parcelat pentru vetre de casă dat locuitorilor acestei comune, proprietatea Mun. Brăila. Se revendica suma

de lei 6118 încasată de Prim. Mun. Brăila de la Soc. „Distribuția”.

- Prin delimitarea teritoriului noilor comune Brăilița și Nedelcu Chercea, **P.V. din 9 dec. 1925** precizează astfel **hotarul Brăiliței** la Nord: din drumul vicinal Brăila-Baldovinești o linie dreaptă paralelă cu (pe lângă) gardul de Nord al Șantierului Franco-Român, apoi str. Principesa Ileana (azi, Târgoviște) dintre Pisc și Brăilița și mai departe printre viile Anton Pana și Basil Clony. Or, prin dărâmarea gardului și extinderea Șantierului pe teritoriul comunei Piscu, plata impozitelor și taxelor comunale trebuie făcută către Pisc. Această reglementare ar preîntâmpina conflictul ce s-ar putea ivi cu primăria comunei Brăilița (15 iulie 1937). Mai mult, prin memoriul din 9 august se solicită prefecturii înscrierea în rolurile de percepere a impozitelor comunei Piscu a moșiei Domeniul Brăilei (cuprins între râul Bâsca, punctul Cărmidării și șoseaua Brăila – Galați, până la râul Bâsca), a terenului garnizoanei, a islazului comunal al comunei Brăilița și a terenului pe care e construit Șantierul Franco-Român [La 11 oct. 1937, Șantierul arată că *suprafața terenului împrejmuit de noi în decursul acestui an este de 49,58 mp*]. Astfel, litigiul vizează și primăria mun. Brăila de care aparținea moșia Domeniul Brăilei.

- Răspunsul Administrației financiare Brăila din 24 sept. 1937: *Terenurile proprietatea Mun. Brăila (Domeniul Brăilei), al Garnizoanei Brăila și islazul comunal al com. Brăilița cu ocazia recensământului din anul 1932-1933 s-au impus în matricola de agricol a Com. Brăilița, așa cum au fost impuse și mai înainte. Să prezinte actele de delimitare a hotarelor sale pentru impunerile viitoare.*

Edilitare

- Anul 1933, primar Artamon Evdochiu: demersuri pentru construirea localului de primărie conform schiței aprobate.

- Construirea localului de primărie în antrepriza lui Ioan D. Chiriță. Decizia nr.2/15 mai 1935, semnată de primarul Pimon Prusac, aprobă terminarea noului local de primărie, care funcționează până atunci cu chirie în casa Evdochiei Neculai.

- Vatra primăriei-1139 mp, local-2 camere pe un antret.

- 2 podețe de scurgere din șanțuri - 1700 lei; aprobare de la Șeful Depoului CFR pentru 100 căruțe cu zgură provenită din cărbunii arși de locomotive; împrejmuirea curții Primăriei și construirea unei magazii. Facerea și repararea de șanțuri (1,50/0,50/0,50m); executarea unor podețe tubulare (1937).

Specific local

- 27 apr.1933: Pretorul plășii Silistraru apreciază că *majoritatea populației se ocupă cu comerțul ambulant.*

- **Anul 1941**, proces-verbal din 9 ian., Pretor plasa Radu Negru, E. Caludi: *localul școlii a suferit la cutremur, trebuind a fi reparat. În comună e liniște, populația serbează Crăciunul pe stil vechi, fiind lipoveni. Sănătatea bună la locuitori și vite. Starea de spirit liniștită, totuși populația minoritară inspiră nesiguranță și trebuie mai bine supravegheată.*

- 17 aug.1941. Ivan Macarie, internat în lagăr conf. Ordinului 2117/1941: *Nutrește idei comuniste și, în calitatea sa de preot (lipovenesc), face educație tineretului în spirit comunist.*

Participare la al II-lea război mondial

- Reg. 38 Infanterie: adresa din 12 oct. 1943 către primăria com. Pisc cuprinzând concentrările, pentru drepturile de autor pe timpul cât au fost concentrați: Chirilov Mitrofan, Pricopie Trifale, Costilov Parfene, Artimon Epifan, Chirilov Platon și Potnai Ion.

- Comitetul pentru ajutorarea familiilor concentraților din com. Brăilița: aveau carnete cu ajutoarele primite. Se acordau lunar în urma unei anchete sociale. *Ședința din 1 iunie 1943 aproba cererea mobilizaților* Andreev Pavel, Elena Serghei, Busurcă Alionte, Carpov Astafei, Chirilov Simion, Gherasim Artamon, Simionov Tudoran, Botoșanschi Naum, Petrov Timofte. În nov. 1943, 165 familii primesc 274300 lei. Cel mai mult primește o familie cu 6 membri-3100 lei.

- Recensământul clasei anului 1944: 13 tineri născuți în 1922

- Recensământul clasei anului 1945: 23 tineri născuți în 1923

Radiografii

* **Dicționar geografic al județului Brăila, 1894 - Piscu (Satu lipovenesc)**, cătun, pendinte de com. Islaz, spre N.E. 3 km. Populația sa e de **1602 suflete**, 410 familii. Are o școală, o biserică și un schit de maici lipovene (p. 180)

* **Vasilescu, 1906: Cătunul Piscu sau Satul lipovenesc este înființat prin anul 1832 de rușii rămași în Brăila, din armatele ruse, ce luaseră parte la războiul din 1828.**

Se zice că cel dintâi locuitor stabilit în partea locului ar fi fost un anume Vasile Busurcă.

Populația comunei Islaz, din care făcea parte cătunul, este de 7373 suflete, din care 3997 bărbați și 3376 femei. Capi de familie 1633.

*Repartizați după religie, sunt: ortodocși 5445, mozaici 47, catolici 79, protestanți 130, mahomedani 6, armeni 7, **lipoveni 1659.***

După naționalitate: români 5171, austro-ungari 107, germani 6, italieni 4, bulgari 34, greci 22, sârbi 2, ruși 1, turci 11,

nesupuși nici unei protecții străine 2015.

În cătunul Piscu, sunt 4 biserici, aparținând diferitelor secte. Cea mai veche dintre biserici este construită în anul 1837.

Școala nr.3, din cătunul Piscu, s-a înființat la 1 octombrie 1904 și funcționează cu un învățător și o învățătoare.

* **Nae A. Vasilescu, 1929:** *Piscu, zis și Satul lipovenesc*, a fost înființat prin 1832 de rușii rămași în Brăila după războiul din 1828 și de alți ruși așezați mai înainte. Se zice că cel dintâi locuitor ar fi fost un anume Vasile Busurcă. Până în ianuarie 1926 a făcut parte din comuna Brăilița, fostă Islaz. Lipovenii din Pisc sunt de origine rusă, *staro obreadți „de veche credință”*. Sunt *raskolnicii*, care, persecutați în Rusia, au luat drumul pribegiei și și-au făcut așezare unde găseau mai multe libertăți. Popor muncitor, econom și credincios. Creștini ortodocși.

Biserica cu hramul *Vovidenia (Intrarea în biserică)* a ars în 1924. Subristolul bisericii s-a găsit o cruce de stejar, cu inscripții în limba slavă (în chirilice). Fusese sfințită în anul 7265 (1857), la 8 iunie.

- Populația-587 familii cu **2215 suflete**
- Școală primară de băieți, de fete și o grădiniță de copii
- Banca populară *Oituz*, 1926, 90 membri, 20000 lei capital
- Bugetul comunei: 196418 lei

* Statistica anilor 1938-1939

Populația: 3542 suflete, 872 capi de familie; 48 persoane trăiesc în concubinaj; 1411-români, **2104 lipoveni**, 6 țigani, 13 greci, 7 bulgari; 447 locuitori/kmp. sau 3,10 loc./ha; 1786 bărbați, 1268 femei, 988 copii de școală, 12 premilitari; 625 contribuabili; 1435 ortodocși, 2104 de rit vechi; 42% știutori de carte; 659 locuințe, 5 cârciumi, 13 băcănii

Profesiuni: 2 preoți, 3 învățători, 5 învățătoare, 325 pescari, 10 cizmari, 4 croitori, 21 comercianți, 3 lemnari, 2 fierari, 2 fotografi, 300 precupeți, 1 grădinar, 503 muncitori pălmași, 80

hamali, 15 servitori/servitoare

Teritoriu: 1140 ha, vatra satului-125 ha; teren arabil 55 ha (15 ha grâu de toamnă-1500 kg/ha, 10 ha porumb-1500 kg/ha, 10 ha mazare-1300 kg/ha, 2 ha ceapă-1000 kg/ha, 10 ha - alte legume-1000 kg/ha, 8 ha ogoare), 58 ha vii, 177 ha- clădiri, curți, 850 ha baltă, 12 ha grădini de zarzavat.

Societatea Distribuția (mărfuri intrate în febr. 1939): ulei de uns-10363 l, petrol rafinat-86091 l, motorină industrială-30030 l, benzină-35306 l, parafină-10000 l, ulei denaturat-3100 l, motorină agr.-11490 l, smoală-20810 kg. 2% taxă=2618 lei

* **Fișa comunei din anul 1941** (Broșură tipizată cf. Ordinului Min. Af. Interne nr.37/A-1941. Dosar Prefectură 300/1941)

Populație - 3306: 1357 români, **1949 lipoveni** și alte naționalități; 765 gospodării, 826 capi de familie și contribuabili

Biserici din cărămidă, învelite cu tablă: 1) preot Macarie Ivan, cântăreț Ivan Andreev; 2) n-are preot; 3) secta Bespopovitelor, dascăl Haralambie Andreev

Școală primară mixtă-8 posturi de învățători, 476 elevi, 4 săli de clasă, 28 elevi iau gustarea la cantină. Localul are nevoie de reparare a acoperișului, plafoanelor, dușumelelor, ferestrelor, ușilor și de 100 bănci noi, cele existente fiind vechi și uzate. Director: Ion Alexandru. Lot-5 ha.

Cămin cultural - nu are, activează la căminul din Brăilița cu care comuna Piscul constituie o unitate geografică și economică.

Fabrică de sifoane, Mihail Ivan, 500 sifoane umplute pe zi, putere motrică-“cu mână”.

Banca populară Oituz, înființată în aprilie 1926, 48 membri, capital-22000 lei, președinte Sima Alex.

Agent sanitar Ion Eftimie, moașă Maria Boricea, tratamente la Dispensarul din Brăilița

Boli sociale: tuberculoza-14, sifilis-22, pelagră-4, paludism-8, cancer-1, alcoolism-1; 29 de fântâni

Vatra satului: 118 ha arabil, 80 ha pășuni, 59 ha vii cu o producție medie la ha de 130 dal., vetre din sat-303 ha, drumuri-80, teren degradat-80 ha, ape/bălți-420 ha

Unelte: 1 mașină semănat, 17 pluguri, 4 grape, 1 vânturătoare

Zootehnie: 217 cai, 104 iepe, 42 mânji; 10 boi, 82 vaci, 46 viței; berbeci 16, oi-650; 4 vieri, 17 porci, 14 scroafe; 1624 găini, 62 rațe, 72 găște, 26 curcani

Cimitir-3 ha, împrejmuit

[Banca Populară "Oituz", Comuna Pisc. Cerere de înmatriculare din 11 oct. 1931. Administratori: Ion Țiripa și Sima Albu, cu domiciliul în com. Piscu. Societate cooperativă de credit și economisire. Obiective: a. Să înlăsească creditul de care vor avea nevoie asociații, procurându-le, prin împrumuturi sau scontare de polițe, fondurile necesare pentru gospodăria, meseria sau comerțul lor. b. Să le primească economiile. c. Să facă aici operațiuni de bancă și comision. d. Să sădească între asociați spiritul de solidaritate și prevedere și să contribuie la răspândirea culturii în *masele populației* (sic!) prin toate mijloacele potrivite acestui scop. Capital vărsat: 348027,75 lei. Consiliul de administrație: Ion Țiripa, președinte; Sima Albu, Drăgulin Ologu, Neculai Donose, Mihail Ioan, Cuprian Ermolai, Anuri Busurcă, Tudor Grigoriev, Dorofei Vasile, membri; Vasile Urluială, Constantin Dobrișan, Ioan G. Andreev, cenzori.

Lipovenii nu trăiesc exclusiv în Pisc. Îi găsim compact în Comorofca și Băligoși.

Comorofca și Băligoși

Un nume de neînțeles astăzi, dar care evoca o instituție prevăzută în tratatul de la Adrianopole, era **Carantina**. **Tratatul de la Adrianopole**, art. 5 alin. 8, prevedea dreptul guvernelor celor două principate de a stabili „nestingherit cordoane sanitare și carantine de-a lungul Dunării, și în altă parte în țară unde va fi nevoie de ele”, ale căror regulamente sanitare trebuie respectate de toți „străinii care ajung acolo”. În același spirit, Regulamentul Organic stabilea înființarea de carantine la marginea Dunării cu scopul de „a păzi Valahia de biciul

năprasnicei boale a ciumei”. Această instituție sanitară a fost plasată în capătul nordic al Bd. Independenței de astăzi, alături de ea înființându-se mai târziu și spitalul civil. De fapt, Carantina exista încă din anul 1830, primul medic al acesteia fiind Constantin Hepites. Corăbiile / vasele, odată ancorate, trebuiau să rămână în carantină timp de paisprezece zile pentru prevenirea epidemiilor. După expirarea termenului, se eliberau bilete de carantină. Iată un exemplu: „Spiridon Măzărache ot Chefalonia vine de la Țarigrad cu cartea de botez, intrând în carantină de la cincisprezece iulie și împlinindu-se **termenul hotărât de paisprezece zile** s-au slobozit prin afumare și aerisire” (28 iulie 1832, doctor C. Epites). Termenul de paisprezece zile stabilit de puterea protectoare Rusia lovea în interesele economice ale Țării Românești, deoarece, după cum a arătat dr. Ionel Cândea, staționarea favoriza Odessa unde carantina dura 2-3 zile, grâul rusesc putându-se astfel vinde mai repede și cu profit mai mare.

Înființarea Carantinei prevedea și crearea miliției naționale pentru asigurarea pazei graniței și a prevederilor carantinești. În timp, Brăila a devenit un puternic centru militar, format din **Reg. 3 Artilerie, supranumit „Franța”**, înființat în 1876 (str. General Eremia Grigorescu), **Regimentul 9 Dorobanți (1876)**, a cărui cazarmă a fost construită pe locul unde se află astăzi Liceul „Mihail Sebastian”, mărginită spre stânga de **Vadul Pontonierilor** (str. Sergent Tătaru) iar pe dreapta de **Vadul Cazărmii**. Vadul se numea al Pontonierilor, deoarece tot aici fusese dislocată în 1878 compania de Pontonieri (devenită, în 1913, Batalionul 1 Pontonieri iar acesta, în 1916, Regimentul de Pontonieri, azi - Batalionul 72 treceri, având cazarma în stânga șoselei Brăila-Viziru).

Denumirea străzii **Militară/Militarilor** corespunde amplasării pe strada Carantinei, dincolo de Temnița orașului (actualul Penitenciar), a **halei de exercițiu pentru dorobanți și a cazarmei de călărași**, după cum vedem în Planul orașul-

ui Brăila din 1913. Călărașii de atunci își perpetuează prezența prin numele de **Vadul Cavaleriei** (după ce se coboară pe Vadul Rizeriei) și prin mahalaua cu nume de rușine **Băligoși** (înainte de un alt cartier de renume – Comorofca), numită așa, pentru că, situată sub malul fostei cazărmi de „artilerie călăreață”, aici se aruncau mormanele de băligar din grajdurile regimentului. E vorba de **Regimentul 4 de artilerie călăreață** (unde recrutul venea cu calul de acasă) - *Casarma Călărași*. Aici s-a construit Școala Nr. 25. Urma **Vadul Olaneriei** (carosabil din asfalt-4480 mp, trotuar din piatră-2240 mp), al cărui nume ne trimite la existența unei cărămidării, care producea „olane” / țigle, în gropile născute prin extracția pământului galben apărând „Lacul Țigănesc”, mult restrâns astăzi, iar pe locul altor gropi astupate în anii 1970 construindu-se depozitele BJATM și ICM, care se întind până la linia de cale ferată Docuri. După 1989, în zonă a apărut Societatea zisă ROMANELU, care preluase depozitele cu cherestea de la CELHART DONARIS, condusă de soția generalului Stănculescu. Drept Vadul Olaneriei, a fost Piața Carantinei. [Să mai menționăm, pentru orientarea în teren: **Comorofca se află sus iar Băligoși, jos.**]

Amplasarea acestor unități în preajma Dunării se explică prin prezența turcilor la Ghecet, aici declanșându-se de fapt ostilitățile în timpul Războiului de Independență.

Locuitorii cartierelor amintite erau lucrători în docuri / port, adică hamali. Mulți își aleseseră drept ocupație *furtul*. Se împlinea astfel ursita care li se menea la naștere, moașa arătându-le portul ca sursă a existenței, de aici trebuind să-și asigure traiul, muncind cu brațele sau furând din tren și din barje.

Băligoșii este o parte de oraș de sub malul Cazarmei de Călărași, între Rizeria Română, Docuri și lacul cărămidăriilor. Acest cartier este format dintr-un număr de aproape 100 locuințe făcute în stilul cel mai rudimentar; de pământ, cu nuiele, care sunt locuite de muncitori.

I s-a dat numele de Băligoși, din cauză că pe acel loc de zeci de ani se aruncau gunoaiele și băligarele provenite de la grajdurile cazarmei de Călărași (Nae A. Vasilescu, 1906).

Descrierea coincide cu aceea din *Codin*, datând din 1896: *Codin părași strada Carantinei și începu să urce poteca ce înconjoară pe la spate cazarma de cavalerie și trece pe lângă movila de băligar a regimentului. Aici, platoul e drept deasupra Dunării; nu este frecventat decât de soldați. E locul nesfârșitelor grajduri și al depozitelor de nutreț* (ed.cit., p.65).

Astăzi, regimentul de artilerie călărească trăiește doar în amintirile celor vârstnici. Cei care merg la bacul pentru Ghecet-Tulcea sau poposesc o clipă pe Șoseaua-dig Brăila – Galați înaintea de benzinăria Lukoil descoperă **strada Independenței**, mai exact o jumătate de stradă pe partea dinspre șosea. Brăila este bogată în această denumire, „Independența” fiind piață, bulevard și...stradă. **Strada este chiar cartierul Băligoși!** Inventarul bunurilor imobile din municipiu, realizat în 2001, consemnează: carosabil din asfalt în suprafață de 4530 mp, carosabil pietruit -1400 mp, trotuar din piatră-300 mp, valoare de inventar - 1 078 896 930 lei.

Comorofca e un întreg cartier, locuit în majoritate de lipoveni, pescari și muncitori, situat pe vadul Olangeriei și malul orașului, în dreptul Docurilor, de la Cazarma de Călărași până la șanțul colector. Comorofcenii au locuințele construite în modul cel mai primitiv și neigienic.

Stabiliți fără nici o autorizație, cu case făcute de nuiele, stuf cu pământ și multe săpate în mal. [...]Numele de Como-ro-fca este rusesc și ar fi fost luat în următoarele împrejurări:

Între linia ferată și Docuri, pe vremuri era un lac foarte mare căruia i se zicea „lacul cărămidărilor”. Casele comorofcenilor începeau de la acest lac urcându-se pe mal. Din cauza localității băltoase erau foarte mulți țânțari, insecte insuportabile pentru orășenii subțiri. Țânțarii se numesc în rusește **Cumari** –

Cumorof - și de aci această așezare, care este locuită în majoritate de ruși și lipoveni, s'a numit **Comorofca** [adică **Țânțărești** sau **Țânțăreanca**, în traducerea lui Vasile Băncilă-n.n.], iar locuitorilor li s'a zis **Comorofcenii**. (Nae A. Vasilescu, 1906) [Semnalam faptul că și în Tulcea, la sud-est de lacul Ciuperca există o zonă numită Comorofca.]

Cartierul „era cuprins între strada Carantinei și Dunăre, pe un versant larg, **sălașul lipovenilor săraci (spre deosebire de satul lipovenesc, mai departe de oraș , așezarea lipovenilor înstăriți)**[subl. mea-I.M.], cu maidane, ulițe și ravine, cu bojdeuce și bordeie, totul dominat de argilă și stuf, în care *bărbații erau aproape absenți*, fiindcă plecau la pescuit, iar femeile blonde, îmbrăcate în galben și albastru, creșteau copii bălani și vârtoși” (Vasile Băncilă, *Literatura lui Panait Istrati în Copilărie și miracol brăilean*, Editura Istros, Brăila, 1996, p. 53).

Nu altfel o descrie **Panait Istrati** în nemuritoare pagini de cronică: *Piața Comorofcei se înfățișa ca un teren vast, în amfiteatru, oval, cu două ieșiri la extremități: una spre abator-puțin umblată, cealaltă, spre Cazarma de cavalerie, în direcția orașului și a portului. Piața avea o întindere de cel puțin două hectare și de jur împrejur se înșirau în neregulă casele mici cu fațadele văruiate în galben, improșcate cu noroi. Ferestrele erau vopsite albastru sau verde aprins. Curți desfundate; porți și garduri aplecate. În mijloc era maidanul de gunoaie, movile de murdării, gropi și băltoace de apă verde, în care zăceau stârvuri de pisici, de câini, de găini și de porci, pe care le sfâșiau porcii mari, flămânzi, ce se bălăceau în mocirlă și scormoneau cu râțul.*

Prin biografia lui Panait Istrati și povestirea **Codin** (1926), ca și prin ecranizarea operei în regia lui Henri Colpi, coproducție franco-română, două premii la Cannes, Comorofca a făcut o carieră universală. În textul francez, din 1926, Comorofca este *le quartier le plus fame de la banlieue* iar în cel de la *Akados*, 1935, apărut la câteva zile după moartea sa, cu o prefață de Ion

Minulescu (*Panait Istrati a plecat - opera lui a rămas*) se scrie: cea vestită prin „cuțitarii” ei. „*L'agglomération la plus miséreuse de la ville, et, en même temps, le seul faubourg où la police ne se hasardât jamais la nuit. / „Un fel de maidan țigănesc și, totodată, singura mahala în care poliția nu îndrăznea niciodată să pătrundă noaptea.*”

De cum se înnopta, cârciuma Anghelinei se umplea de muncitori din port, care veneau „să se refacă”. Încovoiați de munca grea, plini de praf, cu umerii zdrobiți de saci, dar toți tineri și voinici, având în buzunar „zile” de patru ori mai mari decât cele mai bine plătite zile de lucru, se „refăceau” dând pe gât, pahar după pahar, un rachiu tare sau un vin îndoielnic. Fără întrerupere erau aruncate pe grătar grămezi de obleți vii, care răspândeau un miros îmbietor de friptură. Odată cu stelele se iveau lăutarii; pe urmă, o parte din cheflii, cei mai năvăși, începeau o beție cumplită. Atunci, în mijlocul cântecelor și al jocurilor care făceau să se cutremure pământul, care răsturnau mesele, cu farfurii cu tot, „prietenii” fără veste își aduceau aminte de dușmăanii adormite, de insulte și răzbunări datorate. Își aduceau aminte, așa deodată, că o petrecere n-are haz, fără fălci rupte, capete sparte, câte un ochi scos sau câte un nas pocit. În sfârșit, duminica și zilele de sărbătoare erau cinstite cu sânge mai îmbelșugat, acela care țâșnea dintr-o inimă atinsă de vârful cuțitului, sau care curgea cu mațe cu tot, dintr-o burtă spintecată. (**Panait Istrati, Codin**, ed.cit., p. 49 și 51)

Despre acest cartier, cu mult înaintea lui Panait Istrati, scria (în *Monitorul Oficial* din 13 noiembrie 1893) **doctorul Felix**, unul dintre întemeietorii sistemului sanitar românesc, alături de Carol Davila și frații Minovici și a cărui amintire este nemurită de numele unei străzi din București. „Partea cea mai nesănătoasă a Brăilei, ocupată de români și străini, este **mahalaua numită Comorofca**, care nu se află pe planul oficial al orașului, deși face parte din orașul Brăila și care a fost neluată

în seamă de toate autoritățile administrative care s-au urmat, căci oricui i s-a îngăduit să-și facă acolo o casă sau un bordei, în chip cum i-a plăcut. Această mahala, în care nu se poate merge o mare parte a anului, din pricina noroiului cel mare, a fost locul principal al holerei, apoi părțile orașului numite **Cetățuia** (ocupate mai ales de lucrători musulmani) și **Atârnați**. Centrul orașului ocupat de populația mai avută și mai curată nu a suferit de holeră. În Brăila au fost 469 de bolnavi de holeră, dintre care au murit 230. Dintre bolnavi sau morți, 317 au fost bărbați și anume: 272 lucrători, 9 mateloți, 7 servitori, 3 soldați, un preot, un tălmaci, 4 funcționari, 2 comercianți, 2 școlari și 14 copii.”

«Timpul întâmplărilor din Comorofca lui Codin, arată Zamfir Bălan în studiul introductiv la volumul *Copilăria lui Adrian Zografi*, Editura Istros, Brăila, 1996, p. XVI, corespunde vârstei de 12 ani a lui Adrian Zografi, ca personaj». În căutarea unei locuințe cu o chirie mai mică, Joița Istrati se mutase în 1896 în Comorofca iar holera descrisă de dr. Felix avusese loc în 1893.

Aveam doisprezece ani. Ne mutasem în noua noastră locuință într-o zi ploioasă de aprilie.

- Așa, băiatu' mamei ! Am făcut - o și pe asta... Ne-am coborât o treaptă mai jos...Iată-ne și-n Comorofca cea vestită prin „cuțitarii ei”. Dumnezeu să ne apere de rele! Dar a trebuit să viu aici, ca să economisim doi lei pe lună din chirie. Asta face douăzeci și patru de lei pe an, tocmai cât costă un rând de haine pentru tine. Vezi să fii cuminte, dragul mamei, cum ai fost și până acum. În mahalaua asta lumea e rea: să nu te împrietenești cu nimeni. Oamenii se omoară între ei iar copiii își sparg capetele și își rup bruma de haine, care le mai au pe dânșii. Să nu te joci cu ei și nici să nu iei parte la încăierările lor: aș muri de supărare.

La zvonul pătrunderii holerei, autoritățile își aduseră, în fine, aminte că mahalaua Comorofca era un focar de infecție și trimiseră agenți sanitari, însărcinați s-o înece în var și în acid fenic. (...) Într-o bună dimineață a acestei luni de august,

se răspândi un zvon năpraznic: un om mort în ajun fu declarat « mort de holeră ». Se institui carantina. Curtea holericii fu izolată. În zilele următoare, medicul și internul care veneau să inspecteze mahalaua, ridicară câțiva suspecti. Înainte de sfârșitul săptămânii, doi oameni căzură în plină zi. După trei zile, încă unul. Pe urmă veni catastrofa : toată mahalaua fu contaminată, și, curând, întregul oraș. Serviciul sanitar *abia putea pridi:* aduna holericii, morți sau bolnavi, îi tria la spital și-i îngropa înecați în var. Un îngrozitor furgon negru umbla de dimineață până noaptea. Lua din greșală pe bețivii care, pentru a „ocoli” boala, nu găseau altceva mai bun de făcut, decât să se îmbete.

Când molima fu generală, carantina căzu de la sine și emigrările începură, după pilda celor bogați care fugiră cei dintâi. Călătoria săracilor nu era prea lungă. Cei din Comorofca se dușeră la un kilometru, în dosul abatorului, să-și întindă corturile pe un mare platou sterp. (p.125).

Comorofca lui Codin, eroul cu trăsături romantice, uriașul cu suflet de copil, bestia miloasă, **era cartierul lipovenilor, creștini de rit vechi rusesc**, al căror lăcaș de închinăciune se afla undeva nu departe de casa noastră de pe Cuza. Eram impresionat în fiecare duminică dimineața de spectacolul trecerii lor, în mari grupuri, către biserică, venind din Comorofca prin strada Carantinei, femeile purtând rochii croite din stămburi foarte viu colorate, și basmale asemenea, iar bărbații însoțindu-le solemn, puși la costume pentru acea împrejurare, majestuoși cu bărbile lor imense, cu grijă pieptănate. (Gabriel Dimisianu, op.cit., p.223).

În Comorofca, pe strada Sabinelor nr. 17 (evocate în superproducția *Răpirea sabinelor* de către romani după cucerirea Latium-ului, provincie având în centru Roma!) s-a născut **Vasilica Tastaman**, devenită vedetă a teatrului și a filmului românesc.

Comorofca și Băligoși erau flancate de strada Carantinei, canalizată și cu tramvai, scos de multă vreme. A fost reabilitată în anii 2000. Din Griviței, trecând Carantina ajungeai în Sabinelor. De aici, intrai în str. Viitorului, în vecinătatea Abatorului. Pe Rodnei, spre Dunăre, cei mai înstăriți aveau ghețarii, cu gheața tăiată din Dunăre și acoperită cu paie, numai bună pentru a fi pusă în frapiere, vara, la restaurantele din centru.

Viața se scurgea monoton între orele dictate de sirenele fabricilor, liniștea fiind spartă doar de strigătele oltenilor/iaurgiilor cu cobilițe sau ale geamgiilor; cu bătrâne spărgând pe băncuțe la poartă semințe, vecinii fiind săritori la nevoie sau atunci când își ridica cineva o casă, participând la nunți cu sentimentul că bucuria trebuie împărtășită; „monoton”, marcată de beții și bătaii, de iubiri interzise, de fete care greșeau și rămâneau gravide sau la nuntă, când, fiind *despletite*, erau duse cu alai, reluându-se tocmeala cu părinții fetei; de câte o crimă (omorârea zgârcitului cârciumar Spânu David la colț cu Grației), de înecuri (în fiecare an Dunărea își cerea tributul), de inși surprinși în baltă/insulă de către lupi, nemaigăsindu-li-se decât bocancii...

Două evenimente au ieșit din tipic. Mai întâi, scufundarea vasului „Mesapia” în dreptul lacului Ganea, în anii 1935-1936. Apoi, tot lângă lacul Ganea, în 1940, s-a descoperit un izvor, unde a început să predice un călugăr cu barbă și păr roșcat din Oastea Domnului. Grupuri de credincioși din Oastea Domnului se-ntreceau în cântări religioase și unde armeanul Ovsep Vasoiian a ridicat o troiță cu icoana lui Iisus Hristos, trei cruci mari cu Maica Domnului și un rezervor de apă și câniță cu lanț, sfințite de părintele Noaptes de la Biserica Sf. Ion. Astăzi, izvorul a secat iar crucile au dispărut, doar locul fiindu-ți arătat în dreptul cantonului CFR.

Viața oamenilor era asemănătoare. Se nașteau și creșteau în familii cu mulți copii, care erau dați la stăpân de foarte mici. De mers la școală, nici vorbă. [Chiar prin anii '80, cei care

ajungeau la liceu erau priviți ca niște „ciudați”.] Au fost alfabetizați și au primit certificat de 4 clase în timpul armatei. Se căsătoreau în aceeași comunitate, în care se cunoșteau toți. În Comorofca găseai și români, dar în Băligoși ajungeau la 30%.

Își câștigau pâinea în port, împărțind banii cu cârciumarii de pe traseu. Înainte de a păși pe Vad, se făcea o haltă *La Capcană*, devenită ulterior *La Codin* (după turnarea filmului româno-francez omonim), un birt unde astăzi se află o biserică - Biserica Nouapostolică România, în loc de un punct de atracție turistică (!).

Este bine de cunoscut că acțiunea filmului este plasată în Comorofca, dar cârciuma Anghelinei și băcănia lui Sărmăluță fuseseră ridicate în Băligoși. Când s-a turnat filmul, „regizorul francez Henri Colpi și stafful său au rămas uluiți de felul în care fuseses aranjat spațiul de filmat din cartierul Comorofca, unul dintre cartierele uitate ale Brăilei, în care a trăit Codin. Colpi nu mai contenea cu laudele, mai ales la adresa oficialităților orașului, care, credea el, făcuseră eforturi deosebite ca locul de filmat să arate ca pe timpul lui Codin. „Însoțitorii primeau laudele cu zâmbetul pe buze. Ce să-i fi spus? Că nu se aranjase nimic? Că așa arăta și acum cartierul, ca pe vremea lui Codin?” (Ion Bălan, op. cit., p. 67).

O salbă de cârciumi / băcănii pornea pe Vadul Olangeriei din colț cu Carantina, de la Fănel, urmat de Mihai Șchiopu (unde se instala și *dulapul* de sărbători), depozitul de băuturi „Băieți”, Chicuş, Iani, Cociu, David Mihalache și, pe Vadul Vrăbi-onț, Alexe. Se iscau bătați atunci când veneau cei de pe Islaz. Se mai aflau brutăria lui Vasoian de pe str. Viitorului nr. 22, vecină cu salonul de dans și ghețăria lui Basil Clony, care livra pâinea la abonament, dimineața și seara, și alimentarele lui Tanti Anica și Cambanița. Un loc distinct ocupa Căminul cultural „Ana Ipătescu”, unde rulau filme sovietice, și cafeneaua lui Aioniței.

În Băligoși se remarcă adventistul nea Gheorghe cu 7

copii; rusul lipovean Max, care le vorbea copiilor despre ascensoare urcând la zeci de metri; Ilie Țiganu, geambaș de cai, care jupuia / belea și pieile câinilor, și nea Pană Drăgan, fost director la o moară, cu 7 copii, automutilat (lipsă 2 degete la mâna dreaptă), ca să nu meargă pe front, având capacități paranormale: hipnotiza (enervat de către o femeie care-i vorbise urât, „a dezbrăcat-o” goală pușcă drept pedeapsă, în plină stradă), organiza ședințe de spiritism sau făcea prevederi de genul - în țările calde va ninge iar la noi vor veni călduri tropicale. Fiii lui erau deosebit de inteligenți, știau carte și jucau șah spre mirarea copiilor din cartier. Deși dotați, s-au pierdut, unii făcând și pușcărie în urma unor bătaii, neprovocate de ei. În această lume, circula o vorbă: *Nu ești bărbat dacă n-ai făcut pușcărie!*, parafrază a zisei naționale: *Nu ești bărbat dacă n-ai făcut armata!*, pe cale de dispariție după intrarea în NATO. Unul, din proxenet, a ajuns soț al fetei pe care o exploata, și nu invers ca astăzi, iar altul, la *Ciupercă*, spărgea paharul în dinți, după care îl mesteca tacticos și-l mânca. Atât nea Pană, cât și Gogu Țiganu, ca muncitori devotați Partidului, au ajuns primari în comunele brăilene.

Zonă de luncă, în fața Băligoșilor (redus astăzi la mai mult de jumătate după tălăzuirea râpei prin construirea drumului spre bacul de Smârdan, când oamenii, pentru a primi apartament la bloc, trebuiau și să-și demoleze locuințele) erau trei lacuri: *Lacul*, zis astăzi *țigănesc*, pentru că aici își instalau corturile vara Țiganii nomazi, de 300 - 400 mp și o adâncime de 2-3 m, fost adevărat port la Dunăre, *lacul între craci* (între linia de cale ferată ce duce în docuri și șosea), pe malul căruia se afla așa zisa Moară a dracilor, care producea bitum și mult fum negru, și *lacul Ganea*, care se conservă astăzi cel mai bine, drept fostele cărămidării din Brăilița, unde se află Rezervația arheologică. Copiii erau tot timpul în vreunul din aceste lacuri. Aici învățau să înoate, aici pescuiau la cauciuc sau cu butoiul fără fund.

Lacul țigănesc, în formă ovală, era raiul rațelor și al găștelor, ca și al copiilor, care se zbenguiau în el toată ziua, vara și iarna, la înot sau pe ghețuș cu patine improvizate din cauciucuri de mașină legate cu sârmă. Gheața subțire a dus la înecul lui Moș Mardale. Pe gheață „se transportau” iarna cu sania lemnele sau cerealele „furluate” din vagoane. Prin anii '70, salubritatea se obișnuise să descarce vidanțele în lac, până a fost alungată. Apoi, se aduceau materiale din demolări. Adesea „răsufla” apa în casă. De unde și vorba: *Bat broaștele cu laba-n geam!* După desecare, „a răsuflat” la BJATM.

Între lac și drumul din fața caselor din Băligoși era un teren pe care se jucau copiii sau se încingeau partide de barbut, terminate adesea cu bătăi. Aveau loc și crime. Hrișca lipoveanul, venit la o „fetiță”, care era chiar fosta lui soție, Anicuța, și găsind-o cu un „musafir”, pe nume Chibrit, îl va omorî. O figură aparte era semingioaica cu păhăruțul de lemn cu fund supradimensionat, doar cu câteva semințe, pentru care plăteai 25 de bani.

În zilele de sărbătoare, treceau cu barca de la Ciupercă la Corotîșca, renumita plajă din dreptul Ghecetului - „Trei papuci”, pentru că atât mai ieșise la suprafață dintr-o corabie turcească scufundată (!). Pe mal, prindeau raci „cu degetul”: făceau în apă găuri cu degetul și racul se încleșta de deget, trăgându-l apoi la suprafață. De Paști, se văruiau bordurile, se mătura strada, copiii erau înnoiți iar de Sf. Gheorghe, în drum spre școală, se cântăreau la un cântar gătit cu sălcioară, plătind 25 de bani.

Erau oameni cu simțul curățeniei, în perimetrul discutat trei băi: baia lipovenească Ustenia în Comorofca, baia lui Nichita la cantonul CFR, baia improvizată de la moș Simion și baia comunală la colț cu Dorobanți.

Un dialog cu locuitorii mai în vârstă îți oferă o istorie a vieții hamalilor brăileni, care, fără să fie roză, n-a fost nici așa de neagră, după cum o prezenta Panait Istrati. Practicau o meserie grea, dar onorabilă, nedistingându-i din masa locuitorilor, deoa-rece, atunci când plecau în oraș, la cafenea, până la ieșirea din cartier, umblau desculți. Își duceau pantofii în basmale și prima oprire o făceau la lustragiu.

Ce se mai întâmplă astăzi prin Comorofca, aflăm din ziare.

Colții sărăciei sunt scoși în Valea lui Codin, scrie Marian Gheorghe în *Adevărul de seară*, 12 oct. 2009 - Parohiile „Adormirea Maicii Domnului” și „Sfântul Nicolae” au deschis, din surse proprii, câte un cabinet deservit exclusiv de voluntari. Pacienții provin din cele mai sărace pături ale populației, ei fiind bătrâni, văduve, romi fără surse de subzistență. Bani pentru medicamente provin tot de la parohie.

Numai anul trecut, cei doi medici voluntari de la parohia „Adormirea Maicii Domnului” (dr. Ionelia Constantin, medic de familie, și dr. Elena Drăghici, medic generalist pensionar) au oferit 420 de consultații gratuite și medicamente de 1200 lei.

„Cabinetul medical a fost înființat de răposatul preot Ștefan Copae, în anul 2000. De la începutul anului, am acordat 280 de consultații. Ca mărime, suntem penultima parohie din oraș. Avem multe familii de romi, sărace, mai ales în Valea lui Codin, adică Vadul Olangeriei”, ne-a spus părintele paroh Cătălin Hurmuzache, care îngrijește de cabinet, dar și de cantina socială și de grădinița parohială „Familia”.

Strada Viitorului, ca o uliță din trecut, scrie Adriana Baranga în *ADS Brăila* din 1-7 septembrie 2011: *Una din străzile din cartierele marginase care are încă aspect de uliță de la țară poartă numele Viitorului degeaba.*

La capătul străzii Carantina, în marginea străzii Laterale

(astăzi Bd. Dorobanților), deci dincolo de Canalul colector (în afara orașului, în spirit ecologic!) fusese construit **Abatorul, locul de 7 hectare fiind dat de Primărie iar fondurile-banii de către breasla măcelarilor, după cum se lăudau aceștia**. Altădată, breslele/isnafurile aveau ziua lor, când defilau prin oraș cu steagul cusut cu fir de aur, patron fiindu-le un sfânt: Sf. Marina, 20 iulie-ziua dogarilor; Nașterea Sf. Ioan Botezătorul - Drăgăi-ca, Sânziene, 24 iunie, ziua dragomanilor (a mijlocitorilor de cereale); Sfinții Arhangheli, 8 noiembrie-ziua măcelarilor (sfinții luaseră sufletul de la oameni; măcelarii, de la animale). Se făcea slujbă la biserică pentru patronul lor sfânt cu artos și colivă. Rămas reper topografic, locul, doar locul a rămas, adăpostește 22 de firme, unde lucrau, înainte de criză, aproape 1000 de salariați. Întâi, dispăruse emblema-taurul imens, care ar fi cântărit 1671 kg. De fapt, odată cu lichidarea S.C. Sincar, fusese doar coborât și dat în custodia unei firme, de unde așteaptă să fie dus la Muzeu.

Astăzi, datorită amestecului de populație, zona lipovenească Comorofca a intrat în istorie, doar câteva familii de etnici ruși mai sălășluind aici.

Viața religioasă a lipovenilor brăileni

I. Melchisedec, 1871

În Țara Românească, numărul lipovenilor este neînsemnat: în total trei mii de suflete de amândouă sexele. Trăiesc ei mai cu seamă în Brăila, unde sunt înghesuiți nu atât în interiorul orașului, pre cât într-o slobozie (așezare care se bucura de anumite privilegii, fiind scutită de anumite taxe – n.ns.-I.M.) din marginea lui, situată la unirea râurilor Siretul și Dunărea, unde se și ocupă mai ales cu pescuitul.

Ei toți sunt veniți aici nu demult, după ce Brăila s-a ridicat la starea actuală, în urma ultimului război al Rusiei cu Poarta și a Reformei ce s-a săvârșit după aceea în Principatele Dunărene. **Așezarea lipovenilor în orașul Brăila și în satul Piscul datează după anul 1830.** (p.186)

După schismă, toți sunt popiști. Micul lor număr și mărginirea mijloacelor nu le-au permis până acum a-și construi propria lor biserică. Nu au nici popă al lor. Pentru cele mai necesare afaceri spirituale ei sunt siliți a se adresa la Moldova. **Datorită depărtării, au fost în pericol a cădea din schismă în cel mai pierzător eres. În urmă cu 5 ani, un necunoscut emigrant din Rusia, care reușise să cucerească stima și încrederea lipovenilor, aducând și un preot din Rusia, s-a dovedit a aparține sectei chlystismului, dovedindu-se a fi un scapet. Descoperit, a fost bătut de moarte și trecut peste Dunăre. „Fama” despre popa scopit a adus de la Iași un popă-rascolnic, care s-a**

însământat văzând novismele ereticești din timpul serviciului divin din rogatoriul lipovenilor. Rămășițele acestui scandal se regăsesc în **direcțiunea ascetică a unor lipoveni brăileni și schiturile – peștere, înființate acolo sub dealul de la Pisc, în fața Siretului.** (p.187)

Chestiunea lipovenismului era cu totul străină românilor; nimeni nu se ocupase a o studia în fond și a o privi cu ochi curat românesc. Unii o priveau din punct de vedere politic – victime ale cutărei politici străine; alții, din punct de vedere al ideilor cosmopolite și umanitare; ceilalți, ca ocaziune de a face paradă de **libertățile acordate statului român în urma Convenției de la Paris din anul 1858:** acordându-se drepturi politice tuturor locuitorilor de orice rit creștin, egali cu românii în toate privirile. Ei însă, deși au profitat de drepturi, continuă a se abține de la mai multe îndatoriri impuse de constituțiune și civilizațiune: **recrutarea** de care ei fug, ca și jidanii; **școala** proscrisă de superstițiunile lor; **altuirea** [vaccinarea] **copiilor** pe care o numesc **pecete a lui antichrist; actele civile**, de la care se sustrag cu feliurite subterfugii, din care cauză în țară niciodată nu s-a știut numărul lor, dovadă **Statistica D-lui Șuțu** în care nici nu se amintește de ei, ca cum n-ar fi existat în țară. (p. 189)

Când s-au introdus în România actele stării civile după codul francez, lipovenii s-au opus cu toată furia, ba încă au protestat și la Sultan. De frica lor, unii lipoveni din Galați au trecut în Turcia. Toate stăruințele autorităților n-au avut alt rezultat decât căpătarea oarecăror noțiuni despre cei morți, dar nu și de cei născuți și căsătoriți, ale căror nume nu trebuie să fie trecute în **condica lui Antichrist. Opoziția la actele civile cu deosebire a fost zgomotoasă în Brăila, Piscu, Galați, Piatra și în Cahul. În Brăila, popa Ivan Judin a împins lucrul până a îndemna pe lipoveni să moară luptând împotriva actelor civile. Pentru această urmare nebunească a sa, Judin fu caterisit de soborul ținut acolo în luna nov. 1862, sub președinția Vlădiciei Arcadie**

Vasluisky sau, după cum se zice într-o scrisoare lipovenească, «fu trimis la tatăl săi Iuda, carele cu nedrept a trădat la răstignire pre însuși Christos». (p. 200)

S-au găsit între lipoveni oameni moderați cari au liniștit spiritele, mărginindu-le într-o **opunere pasivă și secretă.** Guvernul, din partea sa, iarăși a menajat fanatismul și ignoranța lor, condus mai mult de priviri politice. Mitropolitul lipovenesc de la Mosqua condamnă: „ignoranță și grosietate au urmat din partea mitropolitului Kiril prin neprimirea condicelor metricali”. (p. 201)

Convenția de la Paris, art. 46: *Moldovenii și Valachii, de orice rit creștin, se vor bucura deopotrivă de drepturile politice.* (p.207)

Bisericile lor au un tip propriu, mai mult construite din lemn. Cele de cărămidă formează un edificiu lungăreț, de o mică înălțime, în forma crucii, cu antrete („intrări”) din trei părți. La mijloc au o cupolă și, la capătul dinspre apus, o clopotniță. La intrare este atârnat un ibric cu apă de spălat, pentru ca aceia vin la rugăciune să se curețe de orice întinăciune a mâinilor. Antretul dinspre apus este rezervat femeilor; în timpul serviciului, bărbaților nu li se permite a intra pe acolo.

Muzica lor religioasă reprezintă un rest din vechea psaltichie, transportată în Rusia de la Constantinopol pe la veacul al X-lea și apoi modificată cu timpul după gustul rusesc. Notele muzicale se numesc **cârlige (kriuki) iar cântarea – cântare pe cârlige (Kriukovoe pienie).** În biserică stau grupe deosebite: bărbații, femeile, copiii. Dascălul de la strană este înconjurat de copii. Cel ce intră în biserică depune mătânii la icoană, pentru care i se aruncă de la strană un fel de **podnojă** de postav sau de alt material spre a depune pe ea mătâniile. **Ei țin cu scrupolozitate tipicul monastiresc, cu serviciu îndelungat. Orthrina** o fac la miezul nopții, **liturghia** după răsăritul soarelui, **Vesperina (vecernia)** înainte de apus. Liturghia se face numai duminicile

și sărbătorile iar în alte zile dascălul face Orthrina și Vesperina. Ei țin cu scrupulozitate toate sărbătorile arătate în Tipic. În afară de cele comune și Bisericii ortodoxe, au și sărbătorile lor proprii întru memoria evenimentelor sectei și a bărbaților ce au murit în persecuțiuni pentru devotamentul lor la doctrinele sectei. Dascălul învață copiii a ceti Ceaslovul și Psaltirea și cântarea bisericească. Bărbat doct se socoate acela **versat în cetirea cărților = nacetcik** (214-215).

Lipovenii nepopiști, în România, ca pretutindeni, sunt mai puțin numeroși. Mai numeroși sunt în Brăila și în Ismail. *În satul Pisc, lângă Brăila, au o biserică și câteva case de rugăciune.* Deosebirea față de popiști: lipsa ierarhiei bisericești și a tuturor ierurgiilor legate de dânsa. **Capul lor religios este dascălul sau tipicariul: Nastavnic sau Ustavscic**, care săvârșește după tipic toate rânduielile religioase câte sunt permise unui laic. Dintre mistere ei au numai botezul, pe care Biserica permite și laicului a-l administra la nevoie, deși într-o formă prescurtată. Ei au ajuns la această idee din cauza greutăților ce au întâmpinat oarecând de a-și procura popi, neavând arhieriei proprii. Ei însă s-au obișnuit cu această stare de lucruri și s-au dezbinat de confrății lor așa de tare, **încât după formarea ierarhiei lipoveano-austriece, continuă a rămâne fără popi. Aflați în dispută permanentă cu popiștii.** (p. 226)

Fiecare se titluiește pe sine **creștin pravoslavnic**. Popiștii îi porecesc cu epitetul «barabulniki» [*Barabulă* înseamnă *gulie*]. Ideea ce exprimă ei prin acest epitet este că nepopiștii, deși sunt **tot lipoveni și măcar că se numesc creștini pravoslavnici, nu sunt astfeliu, precum gulia nu este cartof, deși are la vedere oarecare asemănare cu dânsa. Prescripțiuni de o mai aspră înfrânare:** poartă cu sine de-a pururea un pahar, căci cred că se spurcă dacă ar bea din paharul unei persoane de altă lege; nu mănâncă zahăr, pentru că cred că este făcut cu sânge și cu oase de tot felul de animale. Spre a deprinde pe copii la

asemenea pază de a nu se pângări prin mâncare sau băutură, nu le permit a primi de la străini nici un obiect de mâncare, chiar fructe, de care copiii în genere sunt foarte lacomi, fără o prealabilă învoire. Dacă permit unui eterodox a intra în casa lor de rugăciune, cer de a nu se închina, căci prin aceea li s-ar spurca rugăciunea. Dacă cumva eterodoxul ar săruta icoana lor, atunci trebuie resfințită. De aceea, ei își fac cultul cu ușile închise. Cultul lor constă din acele părți ale cultului ortodox ce sunt permise fiecărui creștin a le săvârși fără preot: *Orthrina, Orele (ceasurile), Vesperina, După cinarea (povecernița) mare și mică.* Misterul nunții este o mare piatră de scandal. Admițând odată principiul de a păstra numai acele ierurgii permise de canoane a fi săvârșite de o persoană laică și că harul preoției nu mai există pe pământ, zburând la cer de la Nikon, patriarhul Moscovei, ei, în aplicația practică (p.228), au întâmpinat o mare greutate cu misterul nunții, reclamată nu numai de doctrina creștină, dar și de legile naturii. Dezbinare de opinii. Unii, conduși de legile naturii, admit ca însoțirea naturală a bărbatului cu femeia să se socoată între păcatele, care se curăță prin simpla mărturisire și prin aplicarea unei epitimii. Alții, mai stricți doctrinari și mai aspri în disciplină, cer desființarea cu totul a căsătoriei, abținerea de la legăturile sexuale, castitatea perfectă ca niște monahi. Dezbinare între *nupțiali și antinupțiali. Uciderea rodului păcatului, darea altora spre creștere, botezul pe ascuns* (p.228).

Județul Brăila. În orașul Brăila este o colonie lipovenească de 50 de familii / 200 indivizi de ambele sexe. Au biserică și un popă. Construită în anul 1849 cu învoirea Mitropoliei din București. Are hramul Acoperământul Maicii Domnului (Pocrov). Sunt încă alte 93 familii, ce locuiesc pe sub dealul pe care este situat orașul Brăila și cătunul Pisc, în fața Dunării. Ei se numără parte la parohia din Brăila, parte la aceea din Pisc (p.234).

În cătunul Pisc (numit de lipoveni Hutor, din cauza apropierii lui de oraș), alipit de comuna Islaz, în partea Brăilei

dinspre nord, locuiesc numai lipoveni, din care vreo 300 de familii aparțin la secta popistă. Lor le aparține biserica cea mare din sat, în apropierea căreia este o casă, numită schit, cu 6 călugărițe. Este improvizat într-o moară de cai, dăruită spre acest finit de pietatea lipovenească. Călugărițele ascultă serviciul divin la biserica satului.

În sat mai sunt încă vreo 300 de familii nepopiști, porecliți barabulnici, dezbinați din cauza căsătoriei. Grupul cel mare, 200 familii, al **barabulnicilor**, are biserica aproape de a popiștilor; grupul cel mic, poreclit de ceilalți **(c)hatniki**, pentru că, neavând biserică, își fac cultul lor într-o **(c)hată (casă țărănească)**. Chatnikii mai au și **un schit sau sihăstrie**, în niște caverne săpate sub dealul pe care este așezat cătunul, în unghiul dinspre Siret și Dunăre. Acolo, până nu demult, locuiau bărbați și femei, numiți monahi și monahe. Aveau și o capelă, unde se adunau la rugăciune. Numărul bărbaților era până la 50 și unii dintre ei se mortifică pentru mântuirea sufletului până a-și produce rane pe corp prin purtare de lanțuri și prin alte chinuri, dictate de un bigotism grosier. De un timp însă bărbații au părăsit acel loc și s-au strămutat în Turcia. Astăzi, în acea sihăstrie se află numai 28 de femei, numite monahițe. Capela sihăstriei s-a stricat, drept care monahițele merg de se roagă cu consecanții lor în rogatoriul chatnikilor din Pisc. Trăiesc cu mila și ajutorul confrăților lor spirituali locali, al celor din Turcia și Rusia. (p.235)

Așezarea lor în Pisc datează de pe la anii 1830, după luarea Brăilei de la turci și după retragerea oștirilor rusești. *Ei au venit aici rânduri*. Mai întâi s-au așezat numai 4 familii. După sporirea numărului de coloniști, ei și-au construit și osebite rogatorii, una popistă, alta nepopistă. În anii 1855-1856, ei au cerut învoire de la guvern să-și repare acele rogatorii și au dobândit autorizațiune cu condiția ca reparațiunea să se facă sub inspecția Episcopului de Buzău, de a cărui eparhie depindea atunci Brăila. Primind ei și dezlegarea Episcopului, au purces

nu la reparațiune, ci la construcția din nou a două biserici: una popistă, consacrată *Intrării la templu*, alta nepopistă, a barabulnicilor, consacrată *Acoperământului Maicii Domnului (Pocrov)*. În fine, și-au construit și chatnikii un rogatoriu în onoarea a trei sfinți Kyril (de fapt, Kyrik-nota ns.I.M.), Iulita și Sf. Nicolai. Ramurile nepopiștilor se conduc de „ctitori țercovnii”. Ctitorul actual al barabulnicilor este un lipovean din familia Busurcă, familie care pe la 1856 aparținea popiștilor, căci un frate al său, în acel an, a făcut cu a sa cheltuială biserica cea mare a popiștilor. Iar la chatniki este ctitor Igor Borisov (p.236).

II. V.A.Cocoș, 1940

Barabulnicii sunt cei mai bogați lipoveni. Ei nu permit participarea la oficierea cultului a persoanelor străine și, dacă totuși se introduce vreun străin în bisericile lor, trebuie din nou sfințite icoanele și obiectele atinse de necredincioși.

Faptul că nu au preoți îi împiedică de a putea săvârși o altă taină afară de taina botezului, care este permisă oricărui creștin.

Conducătorul lor este un **țarcovnic-ctitor**, care citește rugăciunile în timpul oficierei cultului.

În Pisc (Chutor) au existat până la sfârșitul sec. al 19-lea două grupe de barabulnici, unii care aveau biserici și al căror număr era de 200 familii și alții, în număr de 100 familii, porecliți și *chatniki*, care se rugau în case particulare.

Chatnikii aveau un schit săpat în terasa Dunării și niște chilii săpate la fel în loessul terasei, unde locuiau un fel de călugări și călugărițe. Schitul număra 50 de bărbați și 20 de femei.

Pentru a căpăta fericirea veșnică, mulți din ei își chinuiau trupul prin lanțuri grele, pe care le purtau, sau prin producerea rănilor pe corp, care, de multe ori, erau mortale.

Murind sau emigrând în Dobrogea, numărul călugărilor

a scăzut iar capela schitului surpându-se a făcut pe călugărițe să se împrăștie și ele.

Cauzele dezbinării lipovenilor în multe secte nu sunt totdeauna de ordin religios, conflictele personale între indivizi dând naștere la diferite secte. *În 1908, în com. Pisc, erau peste 15 secte, născute din cauze de ordin social.* De ex., în familia Bursucă, popistă, deoarece un membru al ei, Igor Borisov, a făcut pe cheltuiala sa o splendidă biserică, care-i poartă și numele, un frate al său, din cauza unor conflicte familiare(!), a trecut la chatniki, fiind chiar țârcovniv.

După statistica lui Melchisedec, din 1632 suflete de nepopiști, 1200 erau în Pisc. (p.10)

Între anii 1818(?) și 1830, deci după trecerea Brăilei în stăpânirea domnului român (afirmație preluată de la A. Anti-pov), au venit primii emigranți lipoveni și s-au așezat într-o pădure, ce se afla pe locul unde este astăzi comuna Pisc.

Putând să-și exercite cultul în libertate, numărul lor a crescut considerabil, ajungând la 1236 suflete de religie popistă și 1200 de religie nepopistă. Ocupându-se cu pescuitul în bălți și cu căraușitul, au ajuns să facă negoț mare cu brașovenii.

Fiind bogați, și-au ridicat în comuna două biserici, una făcută cu ajutorul tuturor credincioșilor și una făcută de bogatul Igor Borisov.

Odată cu lipovenii din Pisc, au venit și cei din Brăila, care numărau 572 suflete. (p.14) [Sublinierile ne aparțin-I.M.]

Date statistice (după Melchisedec)

Tabela I-Lipovenii popiști și nepopiști

Loc.	Popiști	Nepopiști	Total
Brăila	572	-	572
Piscu	1200	1200	2400

Tabela II - Clerul lipovenesc, bisericile și schiturile

Loc.	Popi	Călugărițe	Biserici	Schituri
Brăila	1	-	1	-
Piscu	1	34	4	1

Tabela IV - Statistică guvern 1865: 643

Statistică Melchisedec 1871: 3008.

III. F. Ipatiov, 2001

După înființarea ierarhiei de la Novozâbkov, bespopovți au aderat majoritar la aceasta, acceptând hirotonisirea de preoți, ajungându-se la **o prezență aproape simbolică a nepopiștilor doar în Climăuți-Bucovina și în cartierul Pisc (o mică grupare formată din mai puțin de 100 de membri**, afirma F. Ipatiov, lucr. cit., p. 44), numiți de localnici *barabulnici*, denumire neagreată, considerându-se bespopovți. Ei au rămas fără preoți, având o *malennaia* (casă de rugăciune, asemănătoare unei biserici), în care slujbele sunt oficiate de un *nastavnik*.

În concluzie, cu excepția grupului din Brăila și Climăuți (10 persoane), putem afirma (idem, p. 47) **că în România, actualmente, nu mai există bespopovți [...].**

Hramurile bisericilor ortodoxe de rit vechi (Confesiunea de Fântâna Albă)

La Brăila toate bisericile mari lipovenesti sunt închinat Maicii Domnului. În felul acesta, orașul a fost apărat și ne-a ferit Dumnezeu de multe rele, că aici lumea încă se mai roagă.
(Pr. Vasile Cozma)

Biserica a fost cheia de boltă a existenței și a continuității comunităților de ruși lipoveni, prin credință rezistând tuturor regimurilor, inclusiv celui comunist totalitar. Biserica face parte din identitatea unui lipovean, credința motivându-l în viața de zi cu zi. Și aceasta s-a păstrat aproape intactă până la procesul de industrializare.

Preotul se bucură de o deosebită stimă și autoritate, fiind **păstor al sufletelor, dar și părinte**, călăuzitor al inimilor și minții enoriașilor. Statutul preotului rezultă și din rugăciunea: *Dă, Doamne, preoți, mie și copiilor mei!* La vederea preotului, mireanul/enoriașul invocă binecuvântarea acestuia prin împlinirea unei mătănnii către pământ.

În biserică slujesc preoți, care, din fragedă pruncie, au urmat școala slavonă de grămatic și cântăreț în cadrul bisericii, ținute de dascăli sau epitropi care au studiat, la rândul lor, la o mănăstire de rit vechi. Preotul trebuie să aibă un profil moral impecabil și să fie căsătorit. Are „vocație” și voce, fiind ales de poporenii parohiei respective în mod democratic, din rândul suitei bisericești sau chiar dintre mireni (listă cu 2-3 nume, propuse de mitropolit, la slujba de duminică), dacă îndeplinește

condițiile morale corespunzătoare demnității păstorești, precum și cele profesionale, „cunoașterea Sfintei Scripturi, a pravilei bisericești și a scrierilor Sfinților Părinți”, încununată de o viață pilduitoare. Ceremonia de hirotonisire ca preot are loc la biserica în care va sluji, săvârșită de un sobor de preoți, în frunte cu Sfinția sa Vlădica Leontie.

Bisericile popovcy-lor dispun de câte două lăcașuri, zise de vară și de iarnă, slujbele alternând și în funcție de importanța praznicelor sărbătorite.

Au primit câte 500 milioane sub primariatele lui Cibu și Simionescu (I;II)

I. Nașterea Maicii Domnului (21 sept. - unul dintre cele 12 praznice împărătești) și Aducerea moaștelor Sf. Nicolae - 22 mai). Protoiereu Averkie (Averian) Andreiov (hirotonisit în 5 aprilie 1992, prima zi diacon, a doua zi preot) și preot paroh Alexandr Costilov. [Absolvent al unei școli profesionale, al liceului și al unui an de studiu la Facultatea de Administrație Publică, hirotonisit în anul 2005]. Anterior, preoți au fost: Ioan (devenit mitropolitul Ioasaf), Filip Martinian din Ghindărești și Ioachim. Dascăl: Ilie Georgel. Anterior: Afanasie, Filip Costilov, Andrian Oprea.

Pe locul actualei biserici cu hramul **Nașterea Maicii Domnului** a existat o alta de lemn, ctitorită în 1839/1849, care aparținea Bisericii de rit vechi cu preoți proveniți din biserica nikoniană (beglopopovcy). Odată cu înscăunarea mitropolitului Ambrosie în 28 octombrie 1846, credincioșii devin supuși ierarhiei de la Belaja Krinița (Fântâna Albă) și ridică, pe ruinele primei biserici, în anii 1854-1856, după cum se poate citi pe pecetea înscrisă pe cărțile de cult, **Biserica din satul Hutor - Ovidenia Maicii Domnului 1856. A fost sfințită la 8 iunie 1857, sub „voievodul Dimitrie, mitropolit de Fântâna Albă fiind prea cuviosul Kiril”**. [Act de hirotonisire a preotului Aritieni la hramul bisericii *Intrarea în biserică* din satul Pisc, 30 nov. 1911, dat de Smeritul Macarie, Mitropolitul Fântânei Albe, translator din

limba rusă D. B. Malcoci: *Să păstorești turma drept credincioasă a lui Iisus iar tu să conduci turma încredințată ție după dogmele Arhipăstorului și a Vlădicei Hristos. Preotul Aritieni Martinov (Artemie), din Ghindărești, decedat în 1928, era bunicul soției preotului Averkie – Domnica (Matusca).*

Noua biserică a ars în 11 iunie 1923, orele 10-11, duminică, după încheierea slujbei. După mărturia unui cioban care se afla cu oile de vale, pe imaș, *biserica s-a înălțat la ceruri învăluită într-un nor*. Cu ocazia incendiului bisericii cu hramul „Vovidenia” (Intrarea în biserică), s-a găsit, sub pistolul acestei biserici, o cruce de stejar, din inscripțiile căreia, cu litere chirilice în limba slavă, se constată că a fost sfințită în anul de la facerea lumii 7365, după nașterea lui Hristos, 1857 (v. Andrei Antipov, p. 21).

Pentru refacerea bisericii, unul dintre epitropi, Igor Borisov, a plecat în Rusia după ajutor, însă cu daniile primite a construit, în vecinătate, o altă biserică, cu hramul **Intrarea Maicii Domnului în Biserică** (4 decembrie) și paraclisul **Acoperământul Maicii Domnului** (14 octombrie).

Așa se face că **actuala biserică**, construită din ofrandele aduse de enoriași, a fost **sfințită în anul 1977**, luându-și hramul **Nașterea Maicii Domnului** (21 septembrie) pentru a se deosebi de cel al bisericii construite, care primise hramul cel vechi. A fost **resfințită în 2013**.

Ținerea slujbelor în intervalul de 50 de ani până la zidirea celei noi s-a făcut în paraclisul cu hramul **Aducerea moaștelor Sf. Nicolae, sfințit în 1914 de Macarie; resfințit în 2012 de ÎPS Leontii**. Folosit în prezent la slujbele zilnice, dar și în perioada de iarnă.

Dimensiuni: biserică - 383 m², clopotnița - 91 m², casa parohială - 92 m² și curtea - 5002 m².

În linii mari, forma bisericii lipovenești se apropie de forma celei ortodoxe, cu altarul în formă semicirculară, orientat spre Est. Se remarcă prin crucea cu opt extremități. Spațiul

interior se constituie din altar, naos și pronaos, urmat de un pridvor, cu icoane, destinat persoanelor care nu au dezlegare de a intra în biserică, dar care pot participa la slujbă, și musafirilor. După altar, urmează naosul, în care, lângă catapeteasmă, pe un fel de podium, de 10-15 cm înălțime, se află corul bărbaților /copiilor (în ambele părți), care știu să cânte și să citească în slavonă - g(h)ramatnii. Cele două părți ale corului se reunesc în anumite momente ale slujbei, în fața porților cerești. Există o cântare simplă, *cântare cu cârlige (putevoe penie)* și o cântare de sărbători, *psaltică (demeistvenoe penie)*, folosind un sistem de notare arhaic.

Bine delimitate, prin iconostase lângă pereți, sunt spațiile următoare, destinate bărbaților, cu intrare separată, și cel al femeilor, în pronaos, care, la rândul lor, au intrare separată sau folosesc pridvorul, pe ai cărui pereți atârnă portretele celor care au marcat, de-a lungul timpului, viața religioasă a credincioșilor din localitate. Turla clopotniței este situată deasupra pridvorului, de unde pornește și scara de acces spre clopotniță.

În interior, bisericile lipovenești nu sunt pictate, elementele de rezistență fiind iconostasele.

În arcul de boltă al turlei principale de deasupra pronaosului este pictat *Pantocratorul*, figurat în bisericile ortodoxe sub chipul lui Hristos. Aici, *Pantocratorul (Господь Савоф)* înfățișează chipul lui Dumnezeu. Într-un cadru octogonal se află un medalion circular în jurul căruia stă scris: *Sfânt, Sfânt este Domnul (Savaot Tatăl) Atotțiitorul, Făcătorul cerului și al pământului*. Chipul Tatălui, numit ca-n Vechiul Testament *Savaot*, are în jur în registru circular șase îngeri cu buciune, cântând imnul înscris mai sus: *Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot*.

Elementul specific al bisericii îl constituie crucea cu opt extremități (colțuri), despre care a fost vorba.

În anii 2005-2012, biserică a fost învelită cu tablă aurită strălucitoare (inox utilizat la construirea rachetelor), adusă de la

Kiev - Ucraina, cu termen de garanție de 30 de ani la strălucire și încă pe atât la culoare. Costuri: 1 miliard lei vechi, obținuți de la Ministerul Culturii și Cultelor.

Slujba se ține după cărți originale și originare (păstrate în condiții excepționale, legate în piele și ferecate cu închizători de metal), dinaintea reformei nikoniene. Cercetând câteva exemplare din OKO- ЦЕРКОВНОЕ- „Ochiul bisericesc”/ „Cârmuitorul slujbelor”, pentru lunile iulie, mai și noiembrie, un fel de mineie pe luni, care cuprind slujba zilelor respective, descoperi locul tipăririi – Moscova și anul editării de la facerea lumii: 7118, din care scăzând 5508 obținem 1610; 7152, adică 1644 sau 7154, adică 1646. Alt nume: **Cormciaia (cârmuitoarea canoanelor bisericii)**, de la patriarhul Iosif (1650).

În urma incendiului s-a păstrat doar icoana „Arhanghelului Mihail”.

Cu ocazia extinderii paraclisului, au fost descoperite sub dușumea câteva icoane, restaurate, cu o vechime evaluată la peste 200 de ani: „Aducerea Sfintelor Moaște ale Sf. Nicolae”, „Sfinții Trei Ierarhi” și „Spălarea picioarelor...” [Icoanele deteriorate, scorjite, se învelesc în pânză albă și se pun la piciorul mortului în groapă.]

În curte, în dreptul altarului se află mormintele unor slujitori ai bisericii, între care acela al Mitropolitului Inokentie (23 ianuarie 1870 – 3 februarie 1942), după refugiarea de la Fântâna Albă - Bucovina, al doilea mitropolit expatriat. Mare va fi fost ura bisericii oficiale rusești, dacă sovieticii, odată ajunși la Brăila, în septembrie 1944, au descărcat două încărcătoare de automat/kalașnikov în mormântul mitropolitului, după cum relatează surse orale. De fapt, fusese „mâna” K.G.B.-ului, care-l urmărise pentru atitudinea sa împotriva propagandei ateisto-comuniste, așa de manifestă la secretarul său Feodor Efimovici Melnikov, condamnat la moarte în contumacie pentru „operele de dezmințire a ateismului”, dar nearestat, fiindcă trecuse în Basarabia.

În prezent, Biserica, declarată catedrală datorită prezenței masive a credincioșilor, păstrează racla Sf. Ambrozie.

În data de 2 noiembrie 2014, a fost înscăunat ca episcop în eparhia nou înființată a Brăilei (Galați, Brăila și Bordoșani), Ghenadie.

II. A doua biserică, igoroviană, s-a ridicat prin strădania unuia dintre epitropi, Igor Borisov Andreev, comerciant cu o bună stare materială (trei proprietăți în oraș, pe străzile Cetății și Albă), originar din Târgu Frumos, care, plecat în Rusia după ajutoare, cu daniile primite, a construit, în vecinătate, o altă biserică, între 1900-1904, cu hramul **Intrarea Maicii Domnului în Biserică**, zisă **Ovidenia Mică (4 dec.)**, pictată de un pictor kievian iconar, slujită astăzi de preotul paroh Ignat Lazăr, având ca dascăl pe Ivan Foca. Preoți dinainte: **1906 - Haralambie, Manoil, Macarie, Luca (1960-2001)**; dascăli dinainte: Ciumenco și Izotov Chiril. Păstorește 1000 de suflete.

[Prima sărbătoare de la începutul Postului Crăciunului, **Intrarea Maicii Domnului în Biserică**, cunoscută în popor sub numele de **Vovidenia sau Ovidenia**, amintește de momentul în care Fecioara Maria a fost adusă de părinții săi, Sfinții Ioachim și Ana, la Templul din Ierusalim. Acest lucru s-a întâmplat când micuța Maria avea doar trei ani iar părinții împlineau astfel făgăduința că, atunci când vor avea un copil, îl vor închina lui Dumnezeu.

Sfintele cărți bisericești istorisesc că Ana, cea pururea pomenită, care mai toată viața ei a fost stearpă, luând îndemn din Cartea Sfântă la cele ce s-au petrecut cu cealaltă Ană, care și ea era stearpă – maica Prorocului Samuel, îl ruga împreună cu bărbatul ei Ioachim pe Stăpânul Firii să le dăruiască și lor un prunc. Ei făgăduiau că, dacă le va împlini cererea, îl vor închina lui Dumnezeu. Și așa a născut Sfânta Ana pe ceea ce s-a făcut pricina mântuirii neamului omenesc, pe Născătoarea și pururea Fecioara Maria. Iar când ea a împlinit trei ani, a fost luată de

către părinți, dusă la templu de arhiereul Zaharia în Sfânta Sfințelor, locul unde o dată pe an intra doar el. Fecioara Maria a rămas acolo timp de doisprezece ani ca una care încă înainte de zămislire fusese hărăzită Domnului de către părinții ei.

Sărbătoarea Intrarea Maicii Domnului în Biserică s-a celebrat încă din secolul al IV-lea, conform mențiunii Sf. Grigorie de Nyssa. Data de 21 noiembrie reprezintă data sfințirii unei biserici cu acest hram în anul 543 lângă zidul ruinat al templului. Numele de Vovidenie provine din slavonă și înseamnă „ceea ce se face văzută”. Tradiția populară spune că de Vovidenie se deschid cerurile iar animalele încep să vorbească. În această zi se aprind lumânări, mai ales pentru cei adormiți și se împart pomeni.]

Anterior, în curtea casei sale de pe str. Oituz, azi Gh. Munteanu-Murgoci, vizavi de actuala Sf. Ovidenie, Igor a înălțat paraclisul **Acoperământul Maicii Domnului (14 octombrie)**, ca biserică a familiei, ctitorul locuind la etaj. Pristolul mobil al paraclisului (v. Doina Chirilov, *Istoria bisericii igoreviene din cartierul brăilean Pisc*, în *Zorile*, nr. 7/2006) a fost sfințit în cinstea praznicului Acoperământul Maicii Domnului de către episcopul Pafnutie din Moscova în anul 1805, în timpul țarului Alexandru al Moscovei și al Întregii Rusii (1777-1825). S-a aflat în curtea locuinței preotului Averkie, strănepot al ctitorului, unde era casa surorii Alexandra, fiind strămutat, în anii 1953-1954, în curtea bisericii Ovidenia Mică și funcționând ca biserică de iarnă.

Casa în care locuiește astăzi preotul Averian, de pe strada Oituz - Murgoci este casa originară (din cărămidă, zid lat, geam stradă, pod cu intrare) vizitată și zugrăvită de către **Nicolae Iorga** (v. cap. „Literatură”), pe când se afla în campanie electorală. Nicolae Iorga a candidat fără succes de două ori în Brăila: o dată în februarie 1905 la Colegiul III pentru Cameră și a doua oară în noiembrie 1914 la Colegiul II pentru Cameră. Întrucât în text amintește de „Ivan Andreev, fost pescar, acum

om de afaceri”, opinăm că vizita este din anul 1914, dovadă și referirea la biserică: *Dumnealui are și o biserică proprie, pe care a făcut-o împreună cu tatăl*.

Această parohie a fost numită, mai târziu, „parohia kalantaevților”, pentru că cei ce veneau aici se considerau adepții unui oarecare Kalantaev (1916), moșier rus moscovit, care se prezenta ca fiind ortodox de rit vechi, dar care, mai apoi, s-a dovedit a fi chiar potrivnicul bisericii, nedorind intrarea credincioșilor de rit vechi sub protecția Bisericii de Fântâna Albă, ci dezbinarea cu orice preț a ortodoxiei de rit vechi (v. Doina Chirilov, art. cit.).

Igor Borisov, figură controversată, a fost dat în judecată de epitropi, însă la proces poporenii i-au luat apărarea: *Îl cunoaștem pe Igor Borisovici Andreev drept un om cinstit care beneficiază de o autoritate însemnată în satul nostru. Știm că a construit biserica Ovidenie pe cont propriu și de care se ocupă cu grijă, responsabilitate și curaj, cum nu ar putea oricine. (...) Acest om a făcut și continuă să facă numai bine consătenilor, refuzând orice fel de răsplată (ibidem).*

Deși controversat, a dat identitatea sa poporenilor, care, întrebați cărei biserici aparțin, răspund: *Igoroskaia*.

Legenda explică îmbogățirea fabuloasă a ctitorului Igor prin descoperirea unei comori după ce a văzut flăcări deasupra aurului ascuns în pământ. Devenind bogat, a făcut prima biserică (Ivan Ivlampie, 50 de ani, p.374). Aurul ar fi aparținut turcilor, care ar fi îngropat mai multe butoaie de aur la izbucnirea războiului din 1877(!). Aurul, folosit la ridicarea unei biserici, era însă blestemat, blestemul trecând asupra celor trei copii ai săi: o fată bolnavă de nervi, un băiat împușcat de ruși în 1944 iar altul, șchiop (tatăl părintelui Averkie) [Luca Terente, 84 ani].

Pe scurt, arborele genealogic arată astfel:

1) Străbunic: Gheorghe Borisov Andrieș, n. Tg. Frumos, comerciant, 78 ani, domiciliu - comuna Izlaz (cf. Pașaportului, eliberat în numele M.S. Ferdinand al României, purtând viza - 28

oct. 1914, Odesa, *cu mențiunea: comerț - sfeșnice, policandre, obiecte de cult*. A murit în 1915, la 82 de ani.

2) Bunic: Ivan G. Andreiov, comerciant, 31 ani, Marfa, soție, 31 ani, Ivan, 10 ani; Teodosie, 8 ani; Petre, 4,5 ani; Alexandra, 1 an; cf. Pașaport 28 martie 1914, eliberat în numele M.S. Carol I (Charles I-er), dom. Islaz. A fost și dascăl în biserică.

3) Tatăl: Petre, paracliser; grădinărit, căruță, cal, Abator ISCIP, azi, din curtea de 6000 mp, mai posedă 15 ari.

4) Averkie Andreiov, n. 1953, fost sudor la ISCIP, preot din 2003.

5) Andrian, fiu, preot Carcaliu, hirotonit la 17 nov. 2013 [ajutor paracliser, dascăl, diacon - 2008, protodiacon - 2013]

Parohia creștină de rit vechi Intrarea Maicii Domnului în Biserică (Vovidenia) sau Ovidenia mică; 1912, autorizație de construcție, din zid și lemn, partea superioară. Sfințită în anul 1906 de către episcopul Kiril de Odesa și Baltica, care a trimis Sfânta Masă portabilă și Antimisul cu Ovidenia, neștiind că mai era o biserică cu același hram.

În fața intrării bisericii se află mormântul preotului Luca Ivan.

[Între credincioșii popiști, găsim mulți parveniți din Bordușani, la origine nepopiști, care, în timpul regimului Antonescu, au fost forțați să se boteze, episcop fiind Afanasie.]

III. Catedrala **Acoperământul Maicii Domnului - Pocrov**

„Acest praznic a început a se prăznuir pentru o pricină ca aceasta. În zilele împăratului Leon cel Înțelept în Constantinopol, spre o duminică, făcându-se privegherea de toată noaptea în sfânta biserică Vlahema a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, în întâia zi a lunii octombrie, și mulțimea poporului stând înainte, ca la patru ceasuri de noapte fiind, Sfântul Andrei cel nebun pentru Hristos și-a ridicat ochii în sus împreună cu ucenicul său, Fericitul Epifanie, și au văzut pe Împărăteasa Cerului, pe ocrotitoarea a toată lumea, pe Preasfânta Fecioară Născătoare de Dumnezeu, stând în văzduh și rugându-se, strălucind

cu lumină și **acoperind pe popor cu cinstitul său omofor**, înconjurată de oști cerești și de mulțime de sfinți, care stăteau în haine albe cu smerenia împrejurul ei, dintre care doi erau mai aleși, Sfântul Ioan Înaintemergătorul și Evanghelistul Ioan. Iar cele cu umilință graiuri ale rugăciunii ei către iubitul său Fiu și Dumnezeu nostru Iisus Hristos, acestea s-au auzit: *Împărate ceresc, primește pe tot omul cel ce Te slăvește pe tine și cheamă în tot locul preasfânt numele Tău; și unde se face pomenirea numelui meu, acel loc îl sfințește și preamărește pe cei ce Te preamăresc pe Tine și pe cei ce cu dragoste mă cinstesc pe mine, Maica Ta. Primește-le toate rugăciunile și făgăduințele și izbăvește din toate nevoile și răutățile*. Știind și noi pe solitoarea și **acoperitoarea noastră** să năzuim către dânsa, cu umilință strigând: **Acoperă-ne pe noi cu acoperământul tău, Preasfântă Fecioară, în ziua răutăților noastre; acoperă-ne în toate zilele noastre iar mai ales în ziua cea rea când sufletul de trup se va despărți, de față să ne stai întru ajutor și să ne acoperi pe noi de duhurile cele rele din văzduh, cele de sub cer, și în ziua înfricoșătoarei judecăți, să ne acoperi pe noi întru ascunsul Acoperământului tău”**.

Biserica **Acoperământul Maicii Domnului, hram 14 octombrie**, lăcașul de cult al lipovenilor, a fost construită în anul 1880, pe strada numită o vreme a Lipovenilor / Biserica Lipovenilor / Theodor Apostol, pe terenul donat de Sava Ivanof Rucasiniov, ocupat anterior de o biserică din lemn, ridicată în anul 1835. Prima sfințire a bisericii datează din 1849. Se pare că mitropolitul de la Fântâna Albă / Belaia Krinița (Bucovina), Kiril, n-a venit, trimițând însă „Sfânta Masă” (Podvijnoi Prestol). A doua sfințire a actualei biserici este din 1881, piatra de temelie fiind pusă în 1856. [Pentru alte date, vezi: Dosar nr. 498/1940, Cazierele bisericii lipovenilor, p.107-108]

Pe lângă această biserică se afla, în 1895, o asociație frățască a staro-obreaților, care avea drept scop unirea și înfrățirea vechilor credincioși pentru apărarea credinței,

ajutorarea săracilor, primirea musafirilor mireni sau episcopi din Fântâna Albă, răspândirea cărților religioase bisericești, precum și editarea, din 1 ian. 1896, a ziarului *Cuvântul Adevărului* (*Slovo Pravdi*). Editor și redactor: K.K. Stulovski, până în iunie 1896. Din iulie 1896, publicația a fost condusă de Teodor Efimovici Melnikov și se tipărea în tipografia Pestemalgioglu. A apărut regulat lunar până în 1 apr. 1898/1899, când a fost suspendată în urma intervenției guvernului rus, pentru că *în acest ziar se publicau regulat corespondențe din întreaga Rusie, descriind prigonirile la cari erau supuși vechii credincioși* (v. Andrei Antipov, lucr. cit., p. 22).

După răpirea Bucovinei de Nord de către Uniunea Sovietică, la 28 iunie 1940, mitropolia de la Fântâna Albă, după o „escală” la Slava Rusă, a fost mutată la Brăila, biserica *Acoperământul Maicii Domnului* devenind catedrala Mitropoliei de rit vechi a lipovenilor din întreaga lume, păstorită astăzi de Î.P. S. Leonti.

În curtea bisericii se află mormintele mitropoliților Ioasaf (1891) și Tihon (1878-1969), ca și o troiță ridicată pe 26 februarie 1899.

Arhivele Naționale, Sucursala Brăila, ne oferă doar 7 registre de casă pe anii 1932, 1933, 1935, 1936, 1937 și 1938, din care aflăm veniturile și salariile ostenitorilor bisericii. De exemplu, în 1932, preot era D. Sebastian, diac Nichita P. Borisov, urmat de F. Smirnov, paracliser M. Ustin, vânzătoare lumânări Evdochia Petrovici. Între epitropii din anul 1938 se află Timofte Antipov și Grigore Bezanov.

Biserica a suferit multe stricăciuni la cutremurul din 10 noiembrie 1940 (deși oarecari reparații se făcuseră și înainte, dovadă tipărirea unei cărți poștale cu imaginea Sfântului lăcaș, care se vindea, în scopul strângerii de fonduri necesare reparării, cu aprobarea Ministerului Muncii și Ocrotirilor Sociale cu nr. 87238 - 18/9/1939). Mitropolitul Tihon a făcut multe cereri de finanțare, dar, de-abia după 1947, au fost primite fonduri

pentru reparație, care a afectat însă mult structura inițială: demolarea etajului de la clopotniță, înjumătățirea turlei de la naos, demolarea turlei mici de la altar. Tot acum, pereții au fost legați cu tiranți. Adresa Primăriei din 30.01.1947, eliberată de Serviciul tehnic, adevărește starea lăcașului și propune soluții de remediere: „Construcția bisericii este foarte mult deteriorată din cauza cutremurului, având bolta crăpată în mai multe locuri la turla cea mare; turla de la clopotniță este mișcată și forfecată orizontal; zidurile de la sâni bisericii și de la altar prezintă crăpături verticale și oblice, ieșite din linia verticală iar tencuielile de pe pereți sunt căzute în mai multe locuri. Măsurile impuse: ancorarea tuturor arcadelor bisericii în centură de beton armat la turla de la clopotniță și de-a lungul zidului de la altar, demolarea turlei de deasupra altarului pentru a reduce sarcinile ce suportă zidăria, refacerea acoperișului...”. Lucrările efectuate în 1947 (reparație capitală): consolidare cu tiranți din oțel la coloanele arcelor și a stâlpilor de susținere a pereților; reducerea a câte unui nivel la cele două turle ale bisericii; tencuieli și vopsitorii în ulei (Răspuns la adresa Muzeului, preot paroh Oprea Florea - Fadei). Din același document aflăm: după pictura inițială, în 1965 au fost executate „reparații de picturi pe pereții interiori de către doi pictori autorizați, Dionisie Alexandru, viitor episcop, și Ivan D. Luca, preot în Pisc”. Despre reparațiile executate în 1947, sub supravegherea unui inginer de la Primărie, de către Mitrofan Iustin și Ierimie Călin din Pisc, aflăm și din mărturia lui Mitrofan Sava (dec. 2014): dărâmarea câte unui etaj de la turla de la clopotniță și jumătate de la turla mare și integral a turnului altarului; refacerea acoperișului de la turle și executarea tencuielilor necesare. Alte lucrări: executarea tencuielilor și vopsirea tavanului la cupola din partea femeilor și la turla cea mare; confecționarea tiranților pe toată lățimea bisericii în partea de la femei, bărbați și iconostas; străpungerea pereților și montarea tiranților cu plăci la exterior; confecționarea tiranților și montarea lor la arcadele geamurilor altarului. În 1961, biserica a fost reacoperită de maistrul tinichigiu Iorgu Iordan.

La cutremurul din 4 martie 1977, biserica a suferit la interior și la exterior, atât datorită cutremurului, cât și solului slab, macroporic, și hrubelor care brăzdează orașul vechi. La aceasta s-au adăugat pereții subțiri ai edificiului și golurilor din zidărie datorită ferestrelor și dantelăriilor acestora. Ca urmare, biserica a suferit o a doua reparație în anul 1979, fără să înlăture degradarea.

Deteriorarea lăcașului a impus începerea demersurilor de consolidare - reparație de către preotul paroh Oprea Florea-Fadei încă din 1990, dar proiectul privind lucrările de construcții și arhitectură aferente consolidării s-a finalizat de-abia în 1995 pe baza expertizei tehnice a dr. ing. Coșovliu Octavian. Obținându-se autorizația de construcție în martie 1996, în perioada iunie 1996-iunie 1997 s-au executat o fundație nouă, stâlpișori încastrați pe verticală și centuri încastrate în zidărie.

După decesul preotului Oprea Fadei, lucrările de consolidare au fost continuate de către noul preot Vasile Cozma în 1998.

În urma descoperirii unei cărți poștale din 1939, ce înfățișează forma originală a edificiului, și a avizului Direcției Monumentelor Istorice, S.C. Dedal-Bahamat S.N.C., constructor autorizat de Ministerul Culturii, propune refacerea volumetriei inițiale a Catedralei. După alți ani de „căutări”, s-a avizat, în 2004, proiectul de consolidare și restaurare, executat de S.C. Turn Studio București și finanțat de Primăria Municipiului Brăila, primar plin de solicitudine Anton Lungu. **În 8 nov. 2005, Min. Culturii și Cultelor include catedrala în grupa B cod Br-II-m-B-20913 pe lista Monumentelor Istorice.** În urma licitației, firma câștigătoare S.C. Dedal execută între anii 2006-2009 lucrările de restaurare, parohia participând la lucrări cu suma de 489000 RON, obținută printr-un amendament la Legea Bugetului propus de deputatul CRLR, Miron Ignat.

După efectuarea recepției, adunarea enoriașilor hotărăște continuarea lucrărilor prin restaurarea iconostasului și a

icoanelor, a candelabrelor și a sfeșnicelor, ca și executarea unui lambriu de-a lungul pereților interiori.

Restaurarea icoanelor a fost realizată, în următorii patru ani (2009-2014), de către preotul paroh Vasile Cozma, originar din Carcaliu, cu bunici pescari, absolvent al Școlii Populare de Arte, Secția de pictură, din Brăila, clasa profesor Vespasian Lungu (1984-1987) și al Liceului de Arte Plastice „Nicolae Tonitza” București (1987-1990), ajutat și de către alți voluntari din rândul enoriașilor.

La data de 21.11.2012 s-a semnat recepția finală a lucrărilor de restaurare a catedralei iar la 22.06.2014, s-a resfințit Catedrala de către Mitropolitul Leontie (Izot) împreună cu arhiepiscopul Nafanoil (Ichim) și episcopul Paisie (Halchim) și un numeros sobor de preoți și credincioși veniți din toată țara.

Alte lucrări: 1) în urma concesiunii de către Primărie și apoi a cumpărării terenului alăturat catedralei, pentru buna desfășurare a activităților administrative, s-a ridicat obiectivul „Capela - Trapeza și Anexe”, cu fondurile parohiei și ale fraților din America și Australia, păstoriți de arhiepiscopul Sofronie (Lipalit) și 2) pavarea curții catedralei cu piatră cubică, donată de Primărie (2008).

Pe str. Zidari nr. 5, se află sediul Mitropoliei și al Episcopiei de Brăila: Î.P.S. Leontie și episcopul Ghenadie.

Câțiva dintre preoții bisericii: Dimitri Sevastian-1932, Petru Borisov, Chirilă Ivanov, Oprea Florea-Fadei, Vasile Cozma (1998-to date)

În parohia catedralei se afla și localitatea Ghecet / Smârdan (evocată cu nostalgie de Fedosei Alexe, martor al stingerii etniei prin plecarea tinerilor, după al II-lea război, la școală sau în căutarea unui serviciu mai lesnicios, așa cum au plecat și viitorii mari campioni de box, frații Simion și Calistrat Cuțov, și al celor vârstnici la cele veșnice). Aici trăiau 17 familii de lipoveni, cu 109 membri, după 1944, între care familiile Fadei Anton și Varabiev Sazon aveau câte 7 copii iar Cuțov Ivan,

8 copii. Se stabiliseră aici după primul război mondial, atrași de Balta Brăilei, „împărăția peștelui”. Proveneau din Deltă, izolată de restul lumii, din Periprava și Mila 23. Neavând biserică, traversau Dunărea. Iarna, treceau cu barca pe gheață, câte 3 persoane pe fiecare latură, care, în caz de spargere a gheții, săreau în barcă. Pentru situații deosebite, familia Marcov Clim amenajase o cameră unde ținea icoanele și steagurile, recuzita pentru deces. Tot aici, în anumite cazuri, se făceau spovedaniile. Chiar în lipsa unui locaș de închinăciune, își aleseseră drept hram pe Sf. Nicolae de vară (22 mai, stil nou), sărbătorit cu mare veselie și cântece religioase, conduse de preotul Chirilă, la una dintre familiile Marcov, Cuțov sau Varabiev, care aveau spațiu mai mare.

Studii istorice ale catedralei.

1998: Monumentul prezintă caracteristicile arhitecturii clasice a bisericilor creștin-ortodoxe de rit vechi iar pictura interioară ilustrează stilul consacrat acestui rit.

Epoca de construcție a catedralei se află sub influența curentelor neoclasice și romantic, caracterizate prin prelucrarea formală a unor elemente specifice arhitecturii clasice grecești (coloane, profilaturi, antablamente) și, respectiv, gotice (denticuli care imită decorația în piatră).

Ca arhetip istoric, este o clădire de cult ce respectă succesiunea încăperilor ritului ortodox (pridvor, pronaos, naos, altar), deși, compozițional, se observă în plan o concepție mai modernă decât tiparul clasic.

Are un plan dreptunghiular, cu un pridvor cu turla clopotniță foarte înaltă deasupra, pronaos de formă dreptunghiulară, naos cu turla Pantocratorului sprijinită pe un sistem de patru arce în plin cintru și altarul spațios compus în plan din două părți, una dreptunghiulară și una semicirculară – absida propriu-zisă, deasupra căreia este așezată o turlă mai mică.

Dezvoltată de-a lungul unei axe longitudinale, cu tendința de a crea un spațiu unic, nava dreptunghiulară a bisericii are

dimensiuni în plan de 11,60 x 29,65 m și o înălțime totală la turla de pe naos de 30,14 m.

Structura este realizată din pereți portanți din zidărie de cărămidă legată cu mortar de var, cu grosimi variind între 50 și 100 cm, care prezintă îngroșări sub forma unor pilaștri în dreptul intersecțiilor tindei cu pereții transversali aferenți pridvorului și nartexului cu absida altarului.

Pereții susțin suprastructura alcătuită din:

- Turla mare deasupra naosului, de forma unui octogon neregulat, alcătuită dintr-o cupolă eliptică realizată din arce de lemn rezemate pe un contur eliptic din zidărie de cărămidă, care, la rândul său, reazemă patru arce în plin cintru din zidărie de cărămidă, susținute de cei patru pilaștri principali din zona nartexului;

- Turla clopotniță, constituită dintr-o cupolă de lemn, se reazemă pe o structură prismatică cu baza pătrată, alcătuită din pereți din zidărie de cărămidă și planșee de lemn, care se descarcă pe pereții portanți ai tindei;

- Bolta cu dublă curbura, alcătuită din zidărie de cărămidă, se reazemă pe pereții portanți ai pronaosului, acoperită la exterior de o șarpantă în două ape;

- Turla mică, de formă octogonală, constituită din cupola mică semisferică și planșeul de lemn cu absida aferentă zonei altarului, precum și o boltă îngustă semicilindrică realizată din zidărie de cărămidă, situate între absida și arcul transversal din dreptul catapeteasmei.

Silueta dată de prezența celor trei turla, precum și configurația învelitorii vădesc influențe ucrainene.

Acoperișul este realizat pe structură de lemn cu învelitoare din tablă zincată. Scurgerile apei de ploaie se realizează prin jgheaburi și burlane direct pe trotuarul din jurul bisericii, care prezintă pante spre exterior.

2009: Biserica Acoperământul Maicii Domnului are planul de forma unui dreptunghi, lărgit ușor în zona naosului pentru

a sugera brațele laterale ale unei cruci marcate în exterior prin rezalit, cu absidă semicirculară și pronaos. Coronamentul accentuează axul longitudinal printr-o turlă masivă pe naos, o alta mai mică pe absidă și turnul clopotniță de pe pronaos. Decorația exterioară aparține repertoriului neoclasic și se compune din pilaștri, ancadramente și cornișă (Maria Stoica, *Arhitectura religioasă...*, loc. cit., p. 565).

Sărbătorile religioase

Sărbătoarea sărbătorilor, praznicul praznicelor - Paștele, cele douăsprezece sărbători împăratești ale Bisericii creștine, praznicele și hramurile bisericesti (când se sfințește apă și se face praznic). Notăm mai jos cele douăsprezece sărbători împăratești:

Nașterea Maicii Domnului

Înălțarea Sfintei Cruci

Intrarea Maicii Domnului în Biserică

Nașterea Domnului

Botezul Domnului

Întâmpinarea Domnului

Bunavestirea Maicii Domnului

Intrarea Domnului în Ierusalim (Floriile)

Înălțarea Domnului

Pogorârea Sf. Duh peste apostoli

Schimbarea la față a Domnului

Adormirea Maicii Domnului

Paștele, Înălțarea Domnului și Sfânta Treime - coincid cu aceleași zile în care respectivele sărbători sunt prăznuite și după calendarul gregorian.

Sărbătorile sunt ținute conform calendarului iulian,

decalat cu 13 zile de cel gregorian, deci după stilul vechi. **Participarea la slujbele religioase** de duminică sau din timpul sărbătorilor de peste an reprezintă o **lege nescrisă** a lipovenilor, slujbele din biserică păstrând, prin rigoarea lor, specificul monahal. Desfășurarea slujbelor se face după **Rânduiala Sf. Sava cel Sfințit**, sărbătorit pe 5 decembrie, înaintea Sf. Nicolae, caracterizată printr-o mare rigurozitate, mănăstirească.

În preziua unei sărbători mari (și în fiecare sâmbătă), slujba începe în jurul orei 16 (din martie, când se trece la ora de vară, și pe tot timpul verii) cu **vecernia mică**. Durează două ore după care urmează o pauză și se continuă cu **vseñoșnaia /privegherea de toată noaptea**, vara - de la 20,00 la 24,00 / iarna - de la 2,00 la 6,00. (Pe timpul funcționării orei de iarnă, vecerniile încep de la orele 15:00). A doua zi, dis-de-dimineață, se oficiază **liturghia** care se termină în jurul orei 10. După amiază - **vecernia**, care ține aproximativ o oră.

În preziua unei sărbători mici, slujba începe în jurul orei 16 (ora 15 dacă se merge pe ceasul de iarnă) cu **vecernia mică** și se continuă cu **utrenia** și **vseñoșnaia /privegherea de toată noaptea**, care are loc numai după miezul nopții. A doua zi, dis-de-dimineață, se oficiază **liturghia** care se termină în jurul orei 10. Nu toate sărbătorile au în rânduială săvârșirea privegherii de toată noaptea, ci unele au utrenie (spre ex. de Tăierea împrejur a Domnului, în aceeași zi prăznuindu-se Sf. Vasile cel Mare).

În absența preotului bolnav, în locul Liturghiei se citesc de către coriști *Ceasurile*, *obednița*, *cineva numit de către dascăl citește apostolul iar evanghelia o citește dascălul în acest caz. Astfel de slujbe țin* bezpopovcy, care nu pot săvârși liturghia neavând preoți. Probabil de aceea și casa lor de rugăciune se numește Ciasovnia, pentru că se rezumă la citirea ceasurilor (ciasî) în lipsa liturghiei.

La noi, ne spune Pr. Vasile Cozma, nu se slujește Sfânta Liturghie fără Vecernie și fără Utrenie și fără o Priveghenie de toată noaptea. Lipovenii nu petrec sâmbătă spre duminică,

fiindcă la noi duminică înseamnă Înviere (Voscresenie) și, de aceea, toate slujbele de sâmbătă seara și duminică dimineața vorbesc de Patimile Mântuitorului (subl. mea-I.M.).

În perioada când Privegherea începe decuseara (de la Florii la Înălțarea Sf. Cruci exclusiv), atunci Miezonoptica (Polunoșnița) se citește dimineața înainte de Ceasuri, care precedă, de fapt, Liturghia. De la Înălțarea Sf. Cruci la Florii exclusiv, Privegherea e după miezul nopții, Polunoșnița constituind momentul de început al Privegherii. De Nașterea Domnului și Bobotează, Privegherea e întotdeauna de la 12 noaptea. A treia duminică de post, Privegherea trebuie făcută noaptea după 12, pentru că se săvârșește ritualul de înălțare a Sf. Cruci. De asemenea, și când praznicul Bună Vestirii Maicii Domnului pică în timpul postului mare (în majoritatea cazurilor adică), privegherea se săvârșește de la miezul nopții.

Începerea oricărei slujbe este marcată de clopot. Participarea la slujbele de dimineață se face fără a se consuma vreun fel de mâncare înainte iar cei care, din diverse motive, nu au putut participa la slujbă, trebuie să se abțină a lua micul dejun până după terminarea slujbei.

Programul slujbei bisericilor popiste

*** de vară, de la Florii la Înălțarea Sf. Cruci**

- Vecernia, 16⁰⁰-18⁰⁰
- Vsenoșenia, privegherea de toată noaptea, 20⁰⁰-24⁰⁰
- Utrenia, începe la 4⁰⁰
- Ceasul al treilea începe la 8⁰⁰

*** de iarnă, de la Înălțarea Sf. Cruci la Florii**

- Vecernia, 15⁰⁰-17⁰⁰
- Vsenoșenia, privegherea de toată noaptea, 02⁰⁰-06⁰⁰
- Utrenia, începe la 4⁰⁰
- Ceasul al treilea începe la 8⁰⁰

Săvârșirea slujbei de noapte este temeinic argumentată.

În cartea „Ochiul bisericesc” – *Oko Ĵerkovnoe* – ce cuprinde rânduiala slujbelor de peste tot anul, se menționează un citat din cartea proorocului Ieremia: **„Blestemat să fie tot cel ce face lucrurile Domnului cu nebăgare de seamă” (Ieremia 48; 10).** Acest fapt e menționat acolo cu scopul de a da de înțeles că slujbele nu sunt simple manifestări teatrale ce pot fi săvârșite cu neglijență, ci totul trebuie săvârșit cu evlavie, cu atenție și **la vremea potrivită.** Astfel, ceea ce numim *utrenie* trebuie făcut după miezul nopții spre dimineață, ș.a.m.d. Denumirea slujbei indică timpul săvârșirii ei. Sfinții părinți ne învață că rugăciunea pe timpul nopții este foarte importantă:

„Pleacă-ți genunchii, suspină, roagă-te, ca Domnul să-ți arate milostivirea Lui! El este mișcat mai mult în vremea rugăciunilor de noapte, când faci timpul odihnei vremea tânguirilor.” (Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvinte de Aur, Volumul V – Rugăciunea, tăria și puterea sufletului*, Editura Egumenița, Galați, 2013, p. 186-187)

„De ce Hristos Însuși Și-a petrecut noaptea pe munte? N-a făcut-o ca să ne fie pildă, ca să-l urmărim?” (idem, p. 190)

„Cu siguranță că v-am spus și mai devreme, dar o voi spune și acum: să ne sculăm noaptea!” (idem, p. 192)

„Să nu-ți fie însă întreaga noapte sortită somnului și nici să accepți să-ți faci nefolositoare jumătate din viață lăsându-te în voia somnului, ci împarte-ți timpul nopții între somn și rugăciune.” (Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii și cuvântări*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009, p. 101))

Etnie profund religioasă, biserica și tradițiile au avut dintotdeauna un rol hotărâtor în păstrarea identității iar participarea la slujbele religioase - o datorie.

Creștinismul de rit vechi cere participarea directă, cu smerenie la actul liturgic, femeile având capul acoperit și

vestimentație specifică (fuste lungi, bluze cu mâneci lungi, *poes/pois*) iar bărbații, pantaloni lungi și cămașă legată la brâu tot cu *poes*. Sunt restricții și în privința machiajului, parfumului, bijuteriilor.

Un accesoriu important îl reprezintă ***lestovka/lestovița*** (***originară de la Vasile cel Mare***), un fel de mătănii, cu următoarea structură, care poate fi urmărită la ilustrații:

- Triunghiurile reprezintă Sf. Treime (în interior, 7 mărgele=7 taine)

- 2 triunghiuri (fața + verso) = cei 4 evangheliști

- Marginea triunghiurilor, decorații = învățătura Evangheliei

- 12 Apostoli

- bobițe mari - 3-3-3= 9 cete îngerești (între ele, zonele libere reprezintă pământul și cerul)

- 38 bobițe= 38 săptămâni și 2 zile l-a purtat Fecioara Maria pe pruncul Iisus în pânțele

- 33 de bobițe - simbolizează cei 33 de ani ai vieții Mântuitorului pe pământ

- 17 profeții din Vechiul Testament despre venirea Mântuitorului, în total 109 bobițe.

Un alt accesoriu, nelipsit pentru efectuarea mătăniilor, este ***padrușnik-ul, pernuța pentru rugăciune***.

IV. Biserica „Acoperământul Maicii Domnului” Bespopovti. Scurt istoric al Bisericii creștine de rit vechi nepopiste (***bezpovovți***) din Pisc (oferit de diacul Leonte Gavril, al 14-lea dascăl al bisericii).

Nu putem ști precis când s-au statornicit aici (Pisc) străbunii noștri. Scripte nu sunt. Din bătrâni se spune că ar fi din anul 1800 sau după întronarea țarului Nicolae I, care a dezlănțuit iar prigoana contra creștinilor de rit vechi [...]

Bezpovovți, de când au luat ființă, adică după stingerea din viață a preoților care au fost hirotonisiți până la reforma lui Nikon și până în prezent, nu au căutat preoți și nici pe viitor.

Scrie este: 7. „Scoală-te, sabie, asupra păstorului meu și asupra omului care îmi este tovarăș, zice Domnul oștirilor (Domnul Savaot). Lovește pe păstor și se vor risipi oile și îmi voi întoarce mâna spre cei mici. 8. În toată țara, zice Domnul, două treimi vor fi nimicite, vor pieri, iar cealaltă treime va rămâne acolo. 9. Iar pe treimea aceasta din urmă o voi pune în foc și o voi curăța cum se curăță argintul, o voi lămuri cum se lămurește aurul. Ei vor chema numele Meu și îi voi asculta. Eu voi zice: «Acesta este poporul Meu» și ei vor zice: «Domnul este Dumnezeuul Meu !» (Zaharia, cap. 13, începând cu fraza a 7-a).

Această proorocie mesianică s-a împlinit faptic, altfel nici nu se poate explica prezența creștinilor de veche orânduială în mai multe țări din Europa sau poate și în alte continente.

În ceea ce ne privește pe noi, bezpovovți, păstrăm cu sfințenie ritualul sfânt (ca lumina ochilor) pe care l-am moștenit de la înaintașii noștri, bunici și străbunici, moși și strămoși.

Tot din bătrâni se spune că prima biserică construită în Pisc a fost nepopistă, incendiată în războiul din 1916, din greșală, de către ostașii nemți (care foloseau turnul clopotniței drept punct de observație a liniei frontului, râul Siret – n.mea - l.m.) și arsă complet. Iar în anul 1918 s-a construit alta care există și-n prezent. Câte familii au venit aici prima dată nu se știe, însă acum suntem în jur de 140-150 de familii, iar suflete circa 500. Dascăli, slujitori ai acestei biserici, au fost în număr de zece, conform pomelnicului. Nu se știe între ce ani a fost fiecare: Kiprian, Chirilă, Ignat, Vasile, Eftihie, Platon, Grigore, Leonte, Haralambie (1924-1966). Al 10-lea a fost Sebastian, recunoscut de împuternicitul cultelor regiunii Galați, cu decizia nr. 1 din ian. 1967. Actualul dascăl, Andreev Tit, este al 11-lea dascăl slujitor al bisericii din Pisc, care a luat ființă odată cu satul. [Andreev Tit, frate vitreg cu Luca Terente, a

fost căsătorit cu cea mai mică fiică a lui Haralambie, Anastasia/Nastea. Actualul deac este fiul feciorului lui Tit, deci nepot al lui Haralambie.]

Adresa Nr. 292/ 30 dec. 1988 a Mitropoliei Cultului Creștin de Rit Vechi, Brăila, comunică bisericii bezpopovți hotărârea Soborului Cultului Creștin de Rit Vechi din 29 dec. 1988, *ca de la data de 1 ian. 1989 să retragă acordarea asistenței tehnice administrative și economico-financiare de către biroul Mitropoliei, în urma refuzului numirii de preoți la biserică dvs. chiar din rândul creștinilor dvs., ca și a aplicării tipicului creștin din Cultul nostru, cu botez, cununii etc., de la data de 1 ian. 1989* desfășurându-se contractul de muncă numitului Andreev Tit și Andreev Nastasia în baza art. 129 din Codul Muncii. În încheiere, se recomandă a îmbrățișa datinile, prevederile canonice și religioase ale Cultului nostru și numirea de preot și, după aceea, veți putea fi o subunitate a Cultului creștin de rit vechi.

Biserica bezpopovților este cunoscută și sub numele de *biserică barabulnică*, de la numele unui ataman cazac, poreclit Barabulea (barabulniki). Alți cazaci s-au retras cu turcii în 1877. Au revenit în 1925 odată cu instalarea președintelui Ataturk la Sarichioi și Ghindărești, numiți turci / turceatî. Ritual de botez specific pentru cei ce vin dintr-o altă religie, în Dunăre.

După Rodica Chirilov (v. art. cit.), alți locuitori, care nu aveau preoți, numiți *feodoseevți*, până să-și facă o biserică, se rugau în case de rugăciuni.

Deacul nepopist *nastavnik / cisovnik* poate citi doar slujba dinaintea liturghiei, numită „Ceasurile / Ciasî” – „Ciasovnia / Ciasovenî”, fiind de fapt o rugăciune comună în capelă. Nu se fac prescuri. Ocolesc biserica de trei ori. Ar fi cam 130 de suflete, mulți plecând în străinătate. În spatele locuinței preotului Averkie ar fi avut colibele săpate în mal. Cunoaște mai multe ramuri: *ceasovenîi, fedoseevți, pomortî, spasovți, filipovți*

N-au altar, iconostas iar cădelnița este înlocuită cu

o cătuie. Ținută obligatorie la biserică: bărbații – *padiovka / papertea* anterior strâns pe talie cu cute) iar femeile, *subka*, bluza cutată la spate, dublată, matlasată, ondulată. Refuzând preoții, se consideră urmașii cei mai puri ai staroverilor, în filiație directă cu epoca dinaintea de Nikon. Prin lipsa comunicării s-au automarginalizat. Până prin anii 1970, refuzau și căsătoriile dinafara comunității lor, fiind quasi-consagvini.

[Însuși Vlădica Leontii cu bunic barabulnic - Bordei Olimpie, aflat în Pisc, l-a chemat pe Andreev Tit, fratele vitreg al lui Luca Terente, să-l întrebe dacă nu vrea să treacă la popovcy, fără a-l obliga. Propunerea a fost respinsă iar întrevederea i-a găsit pe amândoi plângând.]

Situarea bisericilor la capătul satului dinspre luncă/Siret, și nu în centrul comunității, se explică prin așezarea primilor locuitori în bordeie săpate în mal, mai aproape de apa Dunării, care le asigură existența. Aici, în râpa din dreptul casei părintelui Averkie, s-ar fi aflat și o mănăstire.

La lipoveni s-a păstrat până în zilele noastre **obiceiul**, izvorât din puternica lor credință religioasă, **efectuării crucii** înainte de a duce ceva la gură, indiferent dacă e mâncare sau băutură. De altfel, efectuarea crucii însoțește aproape orice acțiune cotidiană a lipoveanului, așa cum plastic a consemnat scriitoarea Passionaria Stoicescu (soția lui Andrei Ivanov, primul președinte al CRLR), în 1993: *Și nici cu semnul crucii pravoslavnice [...] să nu crezi că-i joacă. Te-ai sculat, faci cruce; te-ai spălat, faci cruce; ai de gând să duci paharul la gură, faci cruce; ai de gând să mănânci, la fel [...]; ieși din casă, faci cruce; intri în casă, idem... Cruci peste cruci, de când te naști și până mori, și zău că nu te poți socoti un om sfânt.*

Staroverii, când intră într-o altă casă lipovenească, obligatoriu trebuie să se închine la icoane, la fel și înainte de a o

părăsi. Trebuie să se închine, de asemenea, la plecarea de acasă și la întoarcere. Niciodată nu se așază la masă până nu rostesc rugăciunea. Înainte de a duce paharul la gură, lipovenii își fac semnul crucii.

Între canoanele bisericești și obiceiurile derivate din acestea trebuie să includem și o **Decizie obștească, dată în Hutorul Brăilei la 1 ian. 1882** și semnată de 154 de locuitori **cu scopul de a dezrădăcina unele obiceiuri ce au pătruns în sânul locuitorilor satului și l-au mâniat pe Dumnezeu, decăzându-i din milele Sale**. Sunt 15 reguli care prevăd *închiderea localurilor la ora 20,00 iar în ajunul sărbătorilor și duminica la 18,00; interzicerea cântecelor și dansurilor pe ulițele satului, ca și a adunărilor cu alai în scop distractiv ale copiilor, fetelor și femeilor; a legării, în Săptămâna brânzei, a cailor cu panglici colorate și a defilării cu cântece prin sat; a mersului prin sat ziua și noaptea cu harmoșka, pedepsită cu distrugerea acordeonului și cu lovituri de bice în caz de comentariu; a solicitării de bani și vin la petrecerea – akolișnuu (ocolului) de la ginerică; a trasului cu arma la nunți, a mersului cu făcliile prin sat; a prezenței femeilor prin cârciumi ș.a.* Prevederea nr. 13 fixează obligația opiniei publice: *orice semnatar al deciziei este dator a se implica cu hotărâre pentru eradicarea unor asemenea fapte oricând și în orice împrejurare pe teritoriul satului și nu cumva să spună că asta nu-l privește sau că nu este treaba lui*. Cel aflat la prima abatere poate fi iertat dacă-și cere iertare. Prevederea nr. 15: *În cazul când vinovatul nu-și recunoaște greșeala și aduce injurii celor prezenți, să fie biciuit public și înaintat organelor de ordine spre a fi anchetat și judecat*. Prevederea nr. 10 ne amintește de Codul ignat-nekrasovian: *Celui ce va încălca vreo regulă să i se murdărească cu păcură casa sau gardul iar dacă judecata obștească îl va găsi vinovat, să fie uns cu păcură și puf/pene de găină, purtat pe ulițe spre a fi arătat mulțimii iar la fiecare răscruce să i se aplice câteva bice serioase, urmând ca apoi să fie dat pe mâna organelor de stat spre a fi judecat*.

Obiceiurile rușilor lipoveni

(v. și Camelia Hristian, Ghena Pricop, Evdochia Smaznov, op. cit. , p 410 squ.) derivă din aspectele de natură religioasă, sărbătorile fiind ținute conform calendarului iulian, decalat cu 13 zile de cel gregorian, deci după stilul vechi. Prin „televiziune” (sic!), s-a ajuns la sărbătorirea Crăciunului, dar mai ales a Anului Nou, de două ori: pe stil nou (sărbătoare oficială, zi liberă), dar și pe stil vechi. Participarea la slujbele religioase de duminică sau din timpul sărbătorilor de peste an reprezintă o lege nescrisă a lipovenilor, slujbele din biserică păstrând, prin rigoarea lor, specificul monahal.

Înainte sărbătorilor de Paști, ale Nașterii Domnului și de Bobotează, preotul, însoțit de dascăl, trece pe la fiecare gospodărie și binecuvântează casa.

Pr. Vasile Cozma: *Slujba începea la 12 noaptea, în Ajun de Sărbătoarea Nașterii Domnului. Vin toți oamenii din sat. După slujbă, la colindat. Ajunul era Ajun, adică zi de post. De dulce se mânca de-abia de Crăciun, prima zi fiind petrecută în familie. De abia de Sf. Ștefan, ne vizitam și ne veseleam.*

Pe 7 ianuarie, cu mic cu mare la biserică, **Nașterea Domnului, Crăciunul**: nu se pomenea ca vreun suflet să rămână în casă după ce clopotele vesteau începerea slujbei.

După săptămânile de post (**Rajestvo Hristova**), lipovenii se înfruptă din bucate specifice: **haladeț** (răcitură fără usturoi, doar cu hrean), **lapșa** (tăiței de casă cu pui), tobă, lebăr, cârnați ș.a. **La ora 5**, bărbații având rubașka apretată și padiovca nouă, femeile cu brâul de lână, cele măritate purtând zbornic, o băscuță cu paiete, măgele, merg la biserică. **Se citesc 40 de molifte**.

Nu se bea și nu se mânca nimic până nu apărea prima stea pe cer, steaua care a condus magii.

După post, **cina sfântă**: masa servită pe o fața de masă albă, ce amintește de scutecele pruncului sfânt. Pe masă se pune și fân. În mijlocul mesei se aprinde o lumânare albă - Lumina Lumii și o bucată de azimă - Pâinea vieții. 12 feluri de mâncare diferite -12 Apostoli.

După liturgia de **Crăciun**, și nu înainte de sărbătoare, în seara de Ajun, este slăvită nașterea lui Hristos, printr-un singur colind în repertoriu. Este vorba de „**Se naște Hristos, slăviți-L**” („**Hristos rajdaetsja**”- „**Христос рождается**” – **Xrista slaviti**), cântare preluată din slujba bisericească, știută de către întreaga comunitate. Se pornea de la casa preoților pentru a primi binecuvântarea și se continua pe parcursul celor trei zile de sărbătoare până ce se parcurgeau toate ulițele satului. Deși cetele de copii s-au împuținat, câte un grup de femei li se alătură ca să adune un mic obol pentru cheltuielile bisericilor. Se adunau femeile și tinerele fete într-un grup, numit *charavod*, și umblau prin sat cântând **canonul Pascăi**.

A doua zi, sărbătoresc Soborul Maicii Domnului și participă la slujba dedicată Sf. Mare Mucenic Ștefan.

„Intrarea în Noul An trebuie începută la biserică în prima zi a anului, de Sf. Vasile, nu în ajun” (prof. Jipa Rubanov).

Pr. Vasile Cozma: De Anul Nou (14 ianuarie), niciodată nu se petrece. Se merge la biserică, pentru că de Sf. Vasile e Tăierea împrejur a Domnului.

La sediul comunității, mese organizate.

Moș Crăciun, Père Noel, Santa Klaus sunt așteptați de copiii din întreaga lume pentru a li se recompensa hărnicia și cuminența. **Ded Moroz** este singurul care vine însoțit de un personaj feminin, **Sneguročka**, nepoțica lui Ded Moroz, făurită, conform unui basm popular rusesc, din zăpadă.

Dintre obiceiurile păstrate până în zilele noastre, cel mai bine s-a conservat **Maslena-Maslenița** (Săptămâna Brânzei sau Lăsata Secului) – o sărbătoare a spiritului, dar și a bunătăților, plină de voie bună, fiindcă este săptămâna de dinaintea intrării în

postul Paștelui. „Sărbătoarea aducea o bunăstare sufletească... Nu am suferit niciodată în post, simțeam o bucurie pentru penitența cu care ne împovăra preotul, o mulțumire pentru slujbele frecvente la care participam pentru purificare, pentru Învierea care va veni (Ivan Ivlampie). Se interpretează cântece lirice și se organizează diferite activități distractive – **karahod/haravod**. Fiecare zi avea un anumit specific: joia, horă în stradă, băieții alegându-și fetele în vederea căsătoriei și putând merge în peșit, iar duminica, zisă a iertării, cer iertare apropiaților pentru greșelile pe care le-au săvârșit pe parcursul unui an întreg, încercând să fie mai blajini, mai umili, mai generoși, pentru a accede la purificarea spirituală și morală. Se pregătesc în acea perioadă numai preparate din lactate: colțunași cu brânză (*vareniki*), clătite cu brânză (*blini*), plăcintă cu brânză, piroști (*piroghi*) cu brânză ș.a.

Floriile reprezintă intrarea Domnului în Ierusalim, dar și învierea naturii.

De **Florii**, duminica dinaintea Paștelui, se merge la biserica sâmbătă noaptea (**Verbnâia**), se așterne un covor de iarbă proaspăt cosită prin biserică iar în timpul liturghiei, în momentul rugăciunii, se stă în genunchi, cu fruntea aplecată pe iarbă. La slujba din preziua Duminicii Floriilor, se duc crenguțe cu mătisoari (inflorescențe de sălcii) și după sfințirea lor, fiecare participant ține în mână, împreună cu o lumânare, o astfel de crenguță sfințită, *Creanga de aur*, care se pune acasă la icoane. Porțile caselor sunt împodobite cu diverse crenguțe înverzite sau chiar cu flori. Sâmbătă, înainte de Florii, se mănâncă icre iar duminică, pește (dezlegare la pește).

Postul Mare - șapte săptămâni de autoanaliză, curățenie fizică și spirituală, reculegere, întoarcere către sine, meditație. Postul Mare/Postul Paștilor, perioada de pregătire pentru Sfintele Paști reprezintă o călătorie duhovnicească spre Săptămâna Patimilor și Înviere. Caracterizat prin renunțarea la multe alimente, intensificarea rugăciunilor, atât în biserică, cât

și în particular, îmbunătățire personală și multă generozitate cu cei aflați în nevoi. Perioadă de înnoire duhovnicească, o perioadă a pocăinței, a curățirii inimii și minții, de reîntoarcere către poruncile Domnului și către aproapele nostru.

În prima săptămână a Postului Mare, este obligatoriu să mergi la biserică să te spovedești, primind de la preotul duhovnic, drept „pedeapsă” – *pitime/epitimie* -, pentru a se izbăvi de păcate, un anumit număr de mătăanii (25-35 de mătăanii), pe care urmează să le faci în decursul postului, dimineața și seara, în funcție de vârstă (până la pământ, în scăunel), dar și de abilitatea de a citi în limba slavonă. Se dau 3 sau 4 **lestovka** pentru Iisus Hristos (*Doamne Iisuse Hristoase, Miluiește-mă pe mine*; faci o cruce și mătania până la pământ), dar și altele pentru Maica Domnului.

Se postește aspru: ciorbă de fasole și prune uscate (suși). [Posturile sunt aspre și lungi (186 de zile pe an), ca și la ceilalți ortodocși de altfel.]

Fiecare rus lipovean are ocazia de a merge „bogu molitsa” și de a se împăca cu sine și cu Dumnezeu prin taina spovedaniei și a împărtășaniei. Merg la slujbă dimineața și după-amiază.

Credincioșii se spovedesc iar copiii și bătrânii se împărtășesc sâmbăta. În biserică slujbe și rânduieli liturgice deosebite. Dau atenție sporită rugăciunilor de acasă, mai multe și mai dese ca de obicei. Postul nu se limitează la simpla interdicție alimentară (cură de slăbire!), presupune un exercițiu de voință, dobândirea autocontrolului și înălțarea treptată a sufletului. *Feriți-vă de a măsura postul cu o simplă înfrânare în ale mâncării. Cei ce se înfrânează de la mâncare, dar au purtări rele, se aseamănă diavolului care, deși nu mănâncă nimic, nu încetează să păcătuiască (Vasile cel Mare).*

A șasea zi, Sfânta Împărtășanie. Se merge la biserică sâmbătă noaptea la slujba Învierii (**Vsenoșna**). La 12 noaptea se înconjoară biserica de trei ori în sensul acelor de ceasornic, în

frunte cu un sobor de preoți, în timp ce alaiul intonează imnuri și psalmi. Preotul, în fața intrării în biserică, strigă de trei ori iar mulțimea răspunde **Voistinu Voskrese**. După „luarea de lumină”, începe cântarea **Hristos Voskrese**. Slujba durează până la orele 3, primul cântat al cocoșilor. Apoi, dis-de-dimineață, la 6-6,30, se merge la liturghie, până la 10, când se sfințesc pasca și ouăle roșii, astfel ca mâncarea de dulce, după un post lung, să se petreacă înainte de răsăritul soarelui. Mielul nu face parte din tradiția rușilor lipoveni. Până la înălțare, oamenii se salută cu **Hristos Voskrese**, urmat de răspunsul la urare: **Voistinu Voskrese** / „Hristos a înviat!, Adevărat a înviat!” Spunând salutul, oamenii se sărută de trei pe gură, delimitându-se astfel de Iuda care l-a sărutat pe Iisus pe obraz. După-amiază, a treia zi, la cimitir. Merg pe Matei Basarab, până pe Târgoviște și apoi pe Pictor Iser, ambele biserici (**krestnii hod**), în alai, cu **firughi** în frunte. Pe masa-altar se sfințește apa iar agheasma se bea, după care se stropesc mormintele. Pe morminte, ouă roșii și pască pentru cei nevoiași. În Săptămâna Luminată, oricine poate trage clopotele de la biserică. „Accesul la clopotniță și simfonia clopotelor trase întruna de cei pricepuți, care îndrăzneau să devină clopotari este o experiență înălțătoare” (Ivan Ivlampie).

Azi, tot mai puțini țin postul: program încărcat, specificul muncii... „Cine vrea caută posibilități. Cine nu vrea caută scuze”. Altădată, credința era rațiunea de a fi, azi ne globalizăm, devenind cineva și nimeni în același timp. **Totuși, Postul Mare, taina spovedaniei, slujbele din prima săptămână și în special „OTPUK”- ul păcatelor vechi mărturisite mai adună toată suflarea lipovenilor la biserică.**

Partea feminină crede mai mult în Post decât bărbații, invers ca la începutul creștinismului, relevându-se astfel rolul mamelor și al soțiilor în educația religioasă.

[Cei mai habotnici țin postul cu sfințenie, mâncând doar șerpi, scoici, melci, porumbei.]

Paștele se sărbătorește, de obicei, în familie. Se vopsesc

ouă în toate culorile, se face pască sau cozonac, care se sfințesc în ziua Învierii. De Paști se joacă așa-numitul *katok*, un fel de biliard cu ouă vopsite, câștigătorul obținând ca recompensă toate ouăle intrate în joc. **Toți ortodocșii, și români și lipoveni, sărbătoresc Paștele împreună.**

Obiceiurile familiale s-au conservat mult mai bine în mediul rural decât în spațiul urban, unde tradițiile s-au adaptat transformărilor și provocărilor lumii contemporane, constată Gheorghe Leonard în lucr. cit., p. 21.

Nou-născuții la lipoveni se botează în primele 8-10 zile de la naștere. Când copilul este dus la biserică spre a fi botezat, mama rămâne acasă. De altfel femeia, după naștere, nu iese din casă timp de 40 de zile, după care vine preotul, îi citește o molitvă de purificare și îi sfințește casa. Copilul este dus la biserică pentru botez în zorii zilei pentru că există credința că nimeni nu trebuie să-i taie calea. Nașii nu sunt soț și soție, fiind de multe ori chiar frații și surorile părinților copilului. Naș poate fi și un copil începând de la 7 ani, când poate ține nou-născutul în brațe. Interlocutoarea mea (Cati) are 5 fini, botezați la 8, 10, 14, 18 și 20 ani. Miruirea (măsluirea) în timpul botezului se face de trei ori, precum și scufundarea totală tot de trei ori a copilului în cristelniță, însoțită de întrebarea *Te lepezi de Satana?* și răspunsul *Mă lepăd de Satana!* După botez, copilul nu se spală opt zile pentru a nu i se lua mirul, „fiind păcat să-l spurci cu îmbăierea” (Bariz Dorina). La botez, copilul primește o cruciuliță, pe care e imprimată crucea cu 8 extremități și de care nu se desparte toată viața. Se poartă aninată la gât și-l însoțește în mormânt. Diferă de la bărbat la femeie, datorită diferenței de statut, femeia neputând fi capul familiei. Este „imitată” prin gestul închinării în timpul rugăciunii.

Numele nou-născutului la lipoveni se pune după calendarul religios. Copilul trebuie să poarte numele unui sfânt sărbătorit într-un interval de timp fie anterior, fie posterior venirii sale pe lume. Acest interval este de 14 zile (șapte până

la naștere și șapte după), pentru băieți și de 28 pentru fete (14 înainte și 14 după). În general, nu se permite alegerea numelui sfântului în ziua căruia s-a născut copilul. De regulă, copilul are un singur prenume. La primul născut se pune prenumele bunicului dinspre tată, la al doilea, cel al bunicului dinspre mamă (Smaznov Evdochia). În trecut, la petrecerea de botez, veneau doar femeile; astăzi, vin cu bărbații. Nou-născutul primește hăinuțe și bani, puși la căciuliță. Au mulți copii (nu doar în familiile de preoți), neacceptând avortul: câți a lăsat Dumnezeu. I.C. consideră că sexul protejat (*copii dați pe gârlă*) este un păcat, încălcând porunca lui Dumnezeu: *Să vă înmulțiți ca nisipul*. Cineva îmi spunea în glumă că Nicolae Ceaușescu a luat modelul interzicerii sarcinilor după al patrulea copil de la lipoveni, el însuși provenind dintr-o familie cu 9 copii.

Pr. Vasile Cozma: „La botez copilului i se dau numai nume de sfinți, nimic în plus. Femeile trebuie să poarte nume de sfinte și bărbații nume de sfinți, numele de Nicoleta nu este potrivit, deoarece provine de la sfântul Nicolae, care a fost bărbat. Numele Maicii Domnului, *María* (cu accent pe *i*) iar la celelalte, Magdalena, Egipteanca, *Mária* are accentul pe *a*. Trebuie să ne socotim nevrednici să purtăm numele Maicii Domnului, netrebuind să sărbătorească nimeni, nici de Adormirea Maicii Domnului, nici de Sfânta Maria Mică. La noi pe nicio femeie lipoveancă n-o cheamă *María*”.

Mai numeroase și mai complexe decât obiceiurile legate de botez sau înmormântare sunt cele de **nuntă**, care a păstrat cel mai bine diverse motive folclorice, transmise din generație în generație, cântece lirice de dragoste sau pline de voioșie, strigături (multe adaptate la realitățile românești sau chiar apărute după ce staroverii au părăsit Rusia). De la momentul pețitului - **svatia** - (tânărul merge cu părinții la fată, însoțit de doi prieteni, pe post de martori), până la cel al mesei festive, nunta, ca și la români, parcurge o serie de momente succesive, obligatorii, peste care nu se poate trece. Este vorba de *devişnik*, de la *devita* „domnișoară” („petrecerea fetelor”); *akolişna*

(„petrecerea băieților”), cererea iertării de la familie, îmbrăcatul miresei, cununia religioasă, întâmpinarea mirilor.

Odată tinerii logodiți oficial, viitorul mire avea obligația să organizeze petrecerea numită „acolișnaia”. Avea loc în stradă și era un fel de adio de la viața de flăcău, de burlăcie. Asemănător, la casa miresei se organiza o altă petrecere - „devișnik”, la care participau atât tinerele fete, cât și flăcăii.

În intervalul de la logodnă și până la nunta propriu-zisă, altădată se organizau șezători, unde se confecționau batiste din mătase de diferite culori, cu marginea dantelată, pe care viitoarea mireasă le dăruia tinerilor în ziua nunții.

Nașii, părinții spirituali, sunt numai doi, nefiind soț și soție. Sunt frați / surori ai mirilor sau cel mult rude de gradul doi sau trei.

În momentul cumpărării – vânzării miresei, sunt interpretate cântece vesele cu referire la „generozitatea” celui care face târgul.

Băiatul merge la mireasă, de unde se pleacă purtând icoana miresei. După cununie, se merge la casa băiatului, unde este întâmpinat de părinți cu o altă icoană, semn al binecuvântării tinerilor. Nunta are loc la casa băiatului, împodobită special cu brazii purtați de alaiul nuntașilor.

Cununia religioasă are loc la biserică, după slujba religioasă de duminică, preotul punând tinerilor căsătoriți verighetele pe degetele inelare de la mâinile drepte.

La nuntă, femeile poartă **zbornik** (termenul provine de la verbul „zbor = a aduna”), care adună părul la spate în interiorul „cutiuței”, strânse în partea inferioară de două șnururi, legate de o fundiță. Cu părul astfel strâns, trăsăturile feței sunt mai evidente.

În timpul cununii religioase, părul miresei se împletește în două cozi și se acoperă cu *kicika* (o tichie specială) peste care se pune un batic. De la biserică, tinerii căsătoriți se întorc la casa mirelui împreună cu nașii și icoana care i-a însoțit în timpul cununii.

Nunțile nu se fac în post sau în ajunul unei sărbători (duminica este considerată și ea o sărbătoare importantă, de aceea la lipoveni nu se fac niciodată sâmbăta). Țin de obicei două zile (duminică, toată noaptea iar a doua zi, numai cu prietenii).

Rochia miresei este tradițională, închisă la gât, niciodată cu decolteu, fie el cât de mic. Este, de fapt, costumul bisericesc. În ultima vreme însă, fără a se renunța la croiala tradițională, rochiile de mireasă sunt fie albe, fie de nuanțe apropiate de alb. În timpul slujbei, nașa îi face miresei două cozi împletite invers și îi pune **kicikă și casiak (batic peste kicikă)**. Peste acestea se mai pune un șal cu ciucuri, care acoperă capul în întregime.

Darul de nuntă constă în diferite obiecte necesare în gospodărie și bani (care nu se strigă), date miresei în prezența mamei și a soacrei. Zestrea nu este obligatorie, icoana da.

Meniul este cel tradițional, dar mult mai bogat: pește rasol, marinat, scrumbie sărată, șunculiță de porc de casă, varză roșie cu măsline, ciorbă de găină, răcitură de cocoș, găluște cu varză acru ș.a.

Până nu cu mult timp în urmă, nunta lipovenească nu accepta prezența muzicii la eveniment, interpretându-se doar anumite cântece lirice din folclorul lipovenesc. Astăzi, se apelează fie la acompaniamentul unei formații muzicale din zonă, dar nu lipovenești, pentru că aceasta nu există, fie la muzică înregistrată, redată prin stație de amplificare.

Dansuri tradiționale, interpretate de femei spre dimineață. Bărbații intonează „dansuri” vechi cazăcești, care sunt atât de vechi, încât nici în Rusia nu mai există. În timpul petrecerii se strigă **gorika („amar”)**, pentru ca tinerii căsătoriți să îndulcească vinul oferit oaspeților cu sărutări.

Obiceiurile de înmormântare sunt dictate de canoanele bisericești. Mortul este așezat în camera curată (camera din față), sub icoane și, cât stă depus acolo, la căpătâiul său se citește Psaltirea fără oprire, trei zile și trei nopți încheiate (citorii

rânduindu-se între ei). Se tămâiază casa și curtea. Candela din cameră trebuie să ardă timp de 40 de zile.

Defunctul se spală și se îmbracă „în hainele consacrate întâlnirii cu Dumnezeu” (nu este îmbrăcat în haine de stradă: doar cămașă și pantaloni de pânză/bluză și fustă iar în picioare *tiopki*, un fel de târlaci, confecționați manual), fiind înfășurat într-un giulgiu alb, precum Mântuitorul, inclusiv pe cap, doar fața rămânându-i descoperită. Giulgiul poartă numele de *savân bellî*. Mortul „pleacă” astfel cum s-a născut, fără îmbrăcăminte, fără verighetă, fără cercei. Întreaga costumație este pregătită din timpul vieții de către oamenii vârstnici.

Până la venirea preotului pentru a-l conduce la groapă, este așezat pe o laviță. Apoi, se citește molitva și este pus în sicriu. I se pun un brâu, cruce la gât și mătănii în mână. Pe frunte, în jurul capului, are o cununiță de hârtie cu înscrisul slavon: „Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluiește-ne pe noi!” / „Sfinte, puternice și nemuritorule Dumnezeu, îndură-te de noi!”, iar în mână, între degete, i se pune o foaie de hârtie, un fel de „pașaport” pe care este notată binecuvântarea duhovnicului, mortul trecând astfel împăcat în lumea cealaltă. E scos din casă cu picioarele înainte.

Până la groapă, mortul este purtat pe *nasilki* (năsălie) de către șase bărbați / șase femei, aleși dintre cei mai apropiați prieteni sau dintre rude. Aceștia primesc o cămașă și stofă de pantaloni/ un batic și material pentru bluză și fustă. Când vine preotul, vin și două fete cu *firughi* / heruvimi și un copil care duce o cruce mică metalică, alături de femeia care duce coliva. Urmează preotul, „cel plecat și cei ce-l petrec” (Ivan Ivlampie). Coliva pe masă, pomenită; se zice Crezul; toată lumea ia din castron cu doar 6 linguri de trei ori; se poate da și o pâine celor ce nu vin acasă. La răscruci, cortegiul se oprește și se face slujbă. Nu se aruncă bani. Pe drum se intonează imnuri religioase. La biserică nu se împart covrigi și mere, ci bani, în funcție de statutul defunctului: 1, 3 sau 5 lei, pentru care fiecare trebuie să se roage timp de 40 de zile, făcând 15 mătănii pe zi.

Locul de veci nu se cumpără. Osemintele nu se dezgroapă nici la 7 ani. Mortul este așezat alături de rămășițele existente anterior în mormânt. În cimitirele lipovenești mormintele sunt orientate pe axa est-vest iar morții se înhumează cu picioarele înspre est, unde se plantează și crucea. Explicația e simplă: la a doua venire a Mântuitorului, când morții vor învia și se vor ridica din morminte la îndemnul lui Isus, ei trebuie să aibă în fața lor crucea.

La sfârșitul slujbei, în memoria defuncților, se servește colivă. Coliva se prepară simplu. Grâul (nedecorticat) se alege, se fierbe, se strecoară, i se adaugă miere de albine și se amestecă. Se servește cu lingura. Semnificație simbolică: grâul sădit în pământ rodește la vreme, așa și trupul mortului se va ridica la învierea cea de obște; mierea – dulceața Raiului pe care o dorim celor răposați.

Un amănunt interesant: la lipoveni nu este obiceiul ca la înmormântare lumea să se îmbrace în doliu. „Doliul se ține în suflet”, spun ei, deși, în ultimul timp, au început să se alinieze populației majoritare și să se îmbrace, ca și românii, în straie cernite (Ivanov Maxim).

Cimitire.

1) **Acoperământul Maicii Domnului**, pe str. Galați, în administrația Catedralei

[Str. Pictor Iser, Pisc, 3 cimitire, unul după altul, nedespărțite, cu intrări separate]

2) **Ovidenia Mare/ Nașterea Maicii Domnului**. Crucile vechi, troițe, din lemn, pe cale de dispariție. Azi, din metal (profile, cornier, țevi de la Progresul), beton și lemn. Crucile cu 8 extremități au în partea superioară încastrate cruciulițe din plumb/cositor/aramă, ca și acelea de la intrarea în case, multe dispărute/furate. [Miniaturizată, cruciulița, pe care este imprimată crucea cu 8 extremități, este purtată la gât de la Botez (și la școală) până la moarte, ca și brâul (pois). Este diferită de la bărbat la femeie, deoarece aceasta nu poate fi capul

familiei.] Dincolo de nume, aceeași inscripție: *Aici zac robii lui Dumnezeu, veșnică pomenire*. La intrare, pe stânga, o troiță degradată, are inscripționat numele de Busurcă, considerat, după unele izvoare, întemeietor al satului; iar pe dreapta, un altar de pomenire unde citește preotul, pe care se poate citi: *Fiul lui Dumnezeu, IC XC, NIKA („Învățătorul”)*. Pe unele cruci citim : *I N Ț I (Isus Nazarineanul Țarul, nu Împăratul!)*. Doar câteva cruci cu fotografii, între care a lui Cuzmin Gheorghe, Conf. Dr. Ing. la Fac. de Inginerie (1945-2007).

3) **Ovidenia Mică**, altar, Diacon Kirilov.

4) **Barabulnic**, doar câteva morminte răsfirate

Școala

Alături de Biserică, Școala are un rol primordial în păstrarea identității prin limbă.

- **Școala a fost înființată în 1904 de către învățătorul Andrei Cocos (120 de copii într-o singură clasă).** În 1908, roadele muncii sale de apostol sârguincios s-au arătat, construindu-se o școală cu patru săli de clasă, coridor, cancelarie, pe locul unde se află actualmente Școala Nr. 21 (str. Târgoviște nr. 28). În 1976, vechiul local a fost completat cu o nouă clădire. Pildă nemuritoare urmașilor, școala, înălțată prin truda lui, i-a purtat numele ca un prinos de recunoștință.

- O radiografie completă a „Școlii Primare Mixte Nr. 2 «Andrei Cocos»” aflăm în răspunsul la adresa Primăriei Suburbane Brăilița din 23 iulie 1948:

1. Elevi înscriși în cursul primar elementar cl. I-IV, 167 băieți și 152 fete, total 319; complementar cl. V-VII, 58 băieți și 51 fete, total 109; grădinița de copii - 57 băieți și 57 fete, total 114.
2. Școli secundare: 3 băieți și 2 fete
3. În comuna Pisc, există o singură școală primară cu 4 săli

de clasă și 10 învățători, în acest local funcționând și grădinița cu 2 învățători

4. Localul – stare bună, afară de acoperiș, care are nevoie de reparații și gardul, complet distrus.
5. Pentru a școlariza toți copiii, este nevoie încă de 4 săli de clasă și local special pentru grădinița de copii.
6. În cursul lunilor de iarnă, s-au organizat cursuri de alfabetizare,
7. unde au fost declarați reușiți 9 bărbați și 25 femei, total 34
8. În această circumscripție școlară mai sunt 169 bărbați și 351 femei, total 520 cetățeni, care nu știu să scrie și să citească. S-au luat măsuri ca imediat după terminarea muncilor agricole aceștia să fie aduși la școală să învețe a scrie și a citi.
9. *Analfabeții au primit cu bucurie aceste măsuri. E nevoie de cărți și rechizite școlare în mod gratuit.*

La reforma învățământului din anul 1948, școala se transformă în *Școală elementară de 7 clase cu predare în limba rusă*, având sediul pe str. Matei Basarab, unde se află astăzi Grădinița „Arlechino” (reabilitată în perioada Balcan-Simionescu, 4 miliarde de lei). Folosea drept săli de clasă și alte spații în casele Firs și Dumitru. În acel timp, grădinița se afla în localul fostei primării, unde a fost o vreme și aprozar. *Se revine la predarea în limba română în anul 1959.* Începând cu anul școlar 1963-1964, devine Școala generală Nr. 21, cu 8 clase. În 2010, primește numele marelui poet rus A.S.Pușkin. În prezent, școala beneficiază de 12 săli de clasă și cabinete: la parter - 6 săli de clasă și bibliotecă; la etaj - 3 săli de clasă, laborator de informatică, laborator de fizico-chimie, cabinet de limba rusă, înzestrat cu un punct etnografic lipovenesc, și cabinet de biologie.

Holul de la intrare, pictat de Ion Gâță (1946-1994), fost profesor al școlii, reprezintă scena răstignirii lui Iisus Hristos, o

secvență simbolică din viața lipovenilor și povestea „Pescarul și peștișorul de aur” de A.S. Pușkin.

Directorii școlii: Chihaia Radu, 1945; Ion Alexandru, 1945-1946; Cherciu Tudosie, 1946-1950; Popoacă Ion, 1950-1951 (Secția L. Română); Vienesu Dumitru, 1951-1954 (Secția L. Română); Popa Alexandrina, 1950-1951 (Secția L. Rusă); Debeleac Ioniță, 1951-1954 (Secția L. Rusă); Țurcanu Silvestru, 1954-1956; Munteanu Agafia, 1956-1963; Găgeanu Manea, 1963-1974; Ivanov Mihai, 1974-1975; Bărdăhan Mihai, 1975-1978; Cristian Gheorghe, 1978-1986; Popescu Ana, 1986-1990; Spiță Aurel, 1990-1991; Mocanu Vasilache, 1991-1999; Ichim Matroana, 1999; Ștefan Maria, 1999-2000; Mucuță Mioara, 2000-2002; Ștefan Maria, 2002-2005; Gheorghiu Anisia, 2005-2010; Jipa-Rubanov Fedosia, 2010-2011; Chirsanov Mihai, 2011 to date

Statutul Limbii ruse

- 1948-1964, obligatorie în toate școlile, cl. IV-XI
- din 1965 - limbă străină
- după 1989, eliminată treptat, aproape de dispariție [Ziua Internațională a Limbii Materne - 21 februarie, proclamată de către UNESCO în nov. 1999. Între 1950 -2010, au dispărut 250 de limbi, fiind în pericol alte 572. Între cauze: mass-media care impun limba engleză, limba dominantă].

- 2012-2013, Colegiul Economic „Virgil Madgearu” din București reia studiul limbii ruse ca limbă străină.

- Olimpiada Internațională de limba rusă, rușii lipoveni din România loc I din 30 de țări, deși în C.S.I. trăiesc în mediu rusec.

- astăzi, limba rusă este studiată ca limbă modernă 2 sau 3 de circa 500 de elevi

- lipsa profesorilor de specialitate

- **În Brăila, foștii absolvenți ai Gimnaziului „A.S.Pușkin” admiși în liceele brăilene studiază Limba rusă – limba modernă, pe grupe, în anul școlar 2014-2015, după cum urmează:**

- Cl. IX-27 elevi, Colegiul Economic, prof. dr. Aurel Suvac
- Cl. X – 14 elevi, Liceul „Mihail Sebastian”, prof. Fedosia Jipa – Rubanov

- Cl. XI – 12 elevi, Școala „Pușkin”, Prof. Maria Ștefan
- Cl. XII – 7 din 11 (Clasa din care provin a avut 18 elevi, 11 români și 7 lipoveni) , „N. Iorga-Pușkin”, prof. Mihai Chirsanov
- 6 iunie 2013, colaborare internațională. Prof. de religie Andrian Oprea a susținut o lecție demonstrativă cu asistență internațională, la ea participând reprezentanții Mitropoliei Moldova-rusească, ai Inspectoratului Școlar Cahul și ai Arhiepiscopiei „Dunărea de Jos”.

Cultivarea tradițiilor: la clasele I-VIII se studiază religia ortodoxă de rit vechi (grupe de 10 elevi, cu aprobare - 7); simultan la clasele VI+VII - 13 elevi, Istorie și tradiții.

- Grup vocal **Scorușul** („arbore specific vegetației ruse”), prof. Mihai Chirsanov, corepetitor Ivanov Adrian, a imprimat 2 CD-uri: *Liporockmania* și *Folclor modernizat*

- Teatru de păpuși **Matrionișki**, prof. Gheorghe Iulia, participant la Festivalul Național al Teatrelor de Copii și Tineret.

- Formație de dansuri rusești

- Ansamblu Coral – Prof. Milea

Olimpici Internaționali la Limba Rusă - Moscova

Mariana Parfene, Locul I, 1995, prof. Mihai Chirsanov

Natalia Chirilov, Locul I, 1995, prof. Matroana Ichim

Ani Grecu, Locul I, 1998, prof. Maria Ștefan

Alina Vasile, Locul I, 1998, prof. Matroana Ichim

Valentina Stafei, Locul II, 1998, prof. Mihai Chirsanov

Ani Busurcă, Locul III, 2001, prof. Maria Ștefan

Victor Ivan, Locul III, 2001, prof. Mihai Chirsanov

Raissa Oprea, Locul I, 2001, prof. Mihai Chirsanov

Andrei Vartolomei, Locul III, 2001, prof. Maria Iov

Iuliana Oprea, Locul I, 2004, prof. Mihai Chirsanov

Populația școlară, în scădere.

- **An de vârf: 330** (265 - gimnaziu, 65 - grădinița „Arlechino”)
- 2002-2003: 64% lipoveni
- 2014-2015: 54% lipoveni
- 2007-2008: 240 elevi din care 110 ciclul primar; 130, gimnazial

Cauze: îmbătrânirea populației și exodul familiilor tinere, care preferă alte zone, alte oportunități și chiar emigrarea definitivă. La școală, tot mai puțini copii, care, solicitând engleză/franceză, în clasa a V-a pleacă, din două clase de a IV-a rămânând una. Așa se face că aud limba rusă la bunici și în vacanță la biserică. Înțeleg puțin, dar nu vorbesc iar la bloc, vorbesc exclusiv în limba română. De menționat: circumscripția școlară nu mai e limitată doar la Pisc, în plus multe case au fost cumpărate de cetățeni din afara comunității.

Școala bisericească (după amiaza, la sfârșit de săptămână, vara în vacanță)

Între 1947-1952, Preotul Ivan/Ioan Timofeev de la Ovidenia Mare, devenit ulterior mitropolitul Ioasaf, într-o prăvălie, cu o sobă de fier; dascăli: Ciumenko, Af(t)anasie. Astăzi este predată de dascălii celor trei biserici popiste.

Etape: abecedar (azbuki); ceaslov, psaltire, șestodnevi (6 zile): Octoih - toate cele 6 glasuri, slujba de duminică și de fiecare zi și Krjukovoe peni - cântarea cu cârlige.

Graiul rușilor lipoveni

Este asemănător cu graiurile velico-ruse din regiunile de sud ale Rusiei (Kursk-Orël și Don-Kuban), din care s-au desprins microsistemele lipovenești din România (V. Vascenco, op. cit., p. 44) [Același cercetător, discutând despre „Meleagurile de obârșie ale rușilor lipoveni” în *Kitej-grad*, nr. 2/2005, identifică

zona drept loc de desfășurare a acțiunii „Însemnărilor unui vânător” de L.N. Turgheniev-gubernia Orlov și „Donul liniștit” de M.A. Șolohov- ținutul Donului.] [Cei care se consideră descendenți din cazaci îi urăsc pe ruși, numiți „dracii vii”.] Limba se distinge, pe de o parte, prin caracterul său arhaic, explicabil prin ruptura geo-lingvistică produsă începând cu secolul al XVII-lea ca urmare a emigrării credincioșilor de rit vechi, iar, pe de altă parte, prin prezența masivă în lexicul său a numeroase elemente aloglote, în primul rând românești (burcan, chilot, bicicletă, aparat, amendă, conced, malai, primar, curcan, viraplan), dar și ucrainene (nima, robiti, grosi, maladita, tufleac, hlopitz, krinița, cabac, burac, barabulea), turco-tătare (caun, baștan, baclazanea, bucluc, pilaf), slavă bisericească (otryk, abednja) etc. Croindu-și un drum propriu, graiul lipovenesc a păstrat aproape intactă structura gramaticală a limbii ruse, diferind mai ales în domeniul lexicului (când cuvintele românești capătă desinențe rusești), dar și în cel al foneticii (de ex., pronunția laringală a lui [g], deci ca [h] sau palatalizarea / înmuierea terminației desinenței verbale la prezent și viitor la persoana a III-a singular și plural (de ex., он любить (on liubit’), он поедеть (on poedet’), они пойдут (oni pojduť) etc.; „akanie” (*maladaja*) și „ikanie” (*icmen’ – ячень*). Morfologic, amintim lipsa genului neutru, înlocuit de la caz la caz cu genul masculin sau cu cel feminin: мая плечо (maja plecio), мой окно (moj akno).

Influența românească asupra limbii a fost simțită încă de la apariția primelor colonii de lipoveni pe teritoriul României, fără să cunoască o intensitate prea mare, datorită faptului că din motive religioase lipovenii au dus o viață extrem de izolată, graiul lipovenesc rămânând aproape intact. Începând cu perioada comunistă, se manifestă o tendință negativă în comunicarea în limba părinților, renunțându-se în ultima instanță la limba maternă. Fenomenul renunțării la limba maternă are loc, în special, la reprezentanții generațiilor mijlocii și tinere, dar, la nivelul întregii comunități, în procesul de

comunicare, se folosește **atât limba rusă, cât și limba română**. Cea mai bună dovadă a uitării / necunoașterii limbii ruse ni se pare a fi **editarea calendarului starover bilingv 2015/7523**.

Pătrunderea elementelor lexicale de origine română este un proces în plină desfășurare la ora actuală, poate și din cauza lipsei contactului direct cu limba literară rusă prin radio sau prin vizionarea unui post de televiziune la UPC (care ar fi mărit abonamentul pentru posturile ruso-ucrainene). Contracarare: program zilnic la Comunitate de vizionare a emisiunilor din limba rusă; studierea limbii materne pe grupe de studiu de la preșcolari la liceu; festivaluri de poezie rusă...

După informațiile noastre, un cercetător originar din Pisc, Pricop Chirilov, ar fi publicat studiul *Graiul lipovenilor din Pisc-fonetică, fonologie, morfologie, vocabular*, București, 1975, despre care n-am obținut informații.

Profesorul Victor Vascenco, în studiul *Graiul lipovenilor din Pisc (Brăila)*, din vol. cit., p. 79-92, consemnează particularitățile fonetice (vocalism, consonantism), morfologice și de formare a cuvintelor, morfologico-sintactice și lexicale. Întrucât studiul se adresează specialiștilor, ne-am oprit doar asupra „glosarului dialectal”, cuprinzând circa 150 de cuvinte, pe care l-am actualizat cu sprijinul domnilor Adrian Marcu și Adrian Oprea, cărora le mulțumim călduros, reținând următoarele cuvinte:

adukāt – avocat
 akatila – a fătāt pisica
 alei – ulei
 aparasila – a fătāt scroafa
 azbuka – abecedar slavon
 babaica – vâslă
 bacionîk – butoi
 batiuška – părințel (formula respectuoasă de adresare către preot)
 burac – sfeclă

disni – gingie
 ditionîk – copil
 drot - sârmă
 duja – foarte
 dvorka – ușă de sobă
 dvornîe ptițî – păsări domestice
 fasolia – fasole
 flanelka - bluză
 forâsti – boală [hvorîi; on forîi - el e bolnav]
 garișia – podul casei
 guliati – a se juca
 hospodi < gospodi - Doamne
 halavatîi – căpățânos (fizic)
 hariacki – friguri (boală)
 hryb – ciupercă
 hvala – fală [on hvalitsia = on falita (se fălește)
 (on) igraet – el cântă
 igrușa – pară
 ilikovîi – mov
 iubka – fustă
 kadeli – bomboane
 kanâcika – căniță
 kartuz – șapcă
 kasinka – batistă
 kamorka – magazie
 kașâli - tuse
 kațîlionâk – cățel
 kravati- pat/polog
 kravciha – croitoreasă
 krânița – fântână
 krujok – fund de lemn
 kukla – păpușă
 kușarka – moașă
 lavîcika – laviță (băncuța de la poartă)

laza – salcie
 lesnița – scară
 liotcik - pilot
 levșak – stângaci
 makan – cioban
 manistî – mărgele
 matușka – măicuță (formulă de adresare către soția
 preotului sau către maicile călugărițe)
 misiti testa – a frământa aluatul
 mujîk – soț
 nitki – fire/ațe
 nînci – azi (mai folosit decât sevodnia)
 nastîrnîi - încăpățânat
 nojni – foarfece
 pasuda – veselă
 moiū pasudu – spăl vasele
 paklal – am pus
 padveska – perdea
 paisnika - șale
 palet – deget
 [mizeniț – degetul mic
 pervîi atbalșova – degetul arătător
 vtaroī atbalșova – degetul mijlociu
 tretii atbalșova – degetul inelar]
 padmîșka – subsuoară
 paliot – a plivi
 palisadnik – gard în fața ferestrei
 pamăr (on) – el a murit (om)
 [zdox – a murit un animal]
 pasteli – lenjerie
 pazauciora (pazavcera) - alaltăieri
 pitușonâk – cocoș
 pîtati – a întreba
 platie – rochie

potnâi – transpirat
 pradavșik – vânzător
 prastina – cuvertură de pat
 pricioska - freză
 ramîciki – rame (de dimensiuni mici, cu model fin)
 samakatka – bicicletă
 snedanki – micul dejun
 skavrada – tigaie
 skorța – preș
 spiciki – chibrituri
 svatia – nași de cununie
 șapka – căciulă
 șioki – fălci
 șma (o)rkati nos – a sufla nasul
 șukati – a căuta
 șuriak – fratele soției
 tigaika – tigaie
 tiulia – perdea
 tupoi – greu de cap
 tut - aici
 țâbulia – ceapă
 uciora (vcera) –ieri
 uomîrîk – (stare de) leșin
 upateti – a transpira
 usio (vsio) – tot, totul
 vakoșka – fereastră
 valosi – păr
 varagușa – spuzeală
 vecera – cină
 velosiped – bicicletă
 vesnușki – pistrui
 vesnavatâi – pistruiat
 veșâiu stirku-atârî rufele
 zapân – șorț

[Zdarovie! – Sănătate!]

Zdarovinika !

[Dobraia zdarovia!]

zbutkavatsa – a-și bate joc

zbutoșnic – cel care batjocorește

zubiki - dințișori

Termeni bisericești

aufsenușnâi hleb / vsenovșnîi hleb (pâine împărțită la sfârșitul liturghiei)

firughi (horugvi) – steaguri cu icoane

gramâtnâi – cunoscător de carte bisericească

hristosâvatsia – a se săruta de Paște

kriosnîi – naș (de botez)

kriosnaia –nașa (idem)

krîlus – strana unde cântă corul

krîlaşan – corist

matușka – soție de preot (totodată este și diminutivul de la „mamă”, adică mămică)

[papadia-idem, peiorativ]

nasvicia [blagoslovite na sveciu, na ladân-pentru lumânări, pentru tămâie]

panakadila - policandru

panafida (panihida)-parastas

papertia – pridvorul bisericii

(on) poăti – el cântă cântece bisericești

pominanie – carnețel-pomelnic, transmis din generație în generație (începe cu patriarhii dinaintea lui Nikon, preoții actuali, rudele,

pomeniți în șoaptă în anumite momente ale slujbei)

priciastie – cuminecătură / împărtășanie

priciastniki – cei care se împărtășesc

ripidî - steaguri cu heruvimi și serafimi

subota roditeliskaia – sâmbăta părintească (a morților)

svaha – nașă (de cununie)

svat – naș (de cununie)

I.G. constată cu amărăciune românizarea, respectiv pierderea limbii. Exemple din propria familie: Irina, fata lui – *Nu vorbesc, se uită lumea la mine*; în casă, nu-i lege – numai limba rusă, dar și românește. Pe când era flăcău, tatăl, auzindu-și copiii vorbind românește, le spunea - *Unde vă este limba?* Înțeleg, dar nu vorbesc. Țiganul își știe limba, dar o și vorbește zgomotos în afara comunității.

Învățând la școală limba rusă literară, copiii râdeau de graiul bunicilor. Cu ei au descifrat și aceștia literele românești. Cei bătrâni, în special femeile, nu știu nici astăzi bine românește. Etimologii populare: cumpără-mi o *perdiană* „pâine intermediară”; (când venea de la doctor): mi-a găsit *atențiunea* cam mare (tensiunea).

Locuitorii sunt cunoscuți după poreclele lor: Babeaka, Halaok (g>h). Prenumele sunt diminutive: Șura (Aleksandr), Tania (Tatiana), Pașa (Paraschiva), Dunea (Evdochia), Lisaveta (Elisabeta), Vasiuca (Vasilica), Motea/Mona (Matroana) Varea (Varvara), Fenia (Fedosia), Nasta (Nastasia) etc.

Alte aspecte ale vieții comunitare

Familia

Bunicul patern este „capul familiei”. Mama, rol hotărâtor în domeniul administrativ, financiar, prepararea hranei, a hainelor curate, a băii de sâmbătă. Tatăl asigură sursele necesare existenței. Loc de cinste, stâlpul familiei. Decizii prin consultare.

Soțiile pescarilor erau casnice: reparau plasele, îi însoțeau – mâna dreaptă la pescuit, creșteau copiii, mulți la număr, educația religioasă (semnul crucii, rugăciuni); grădinărit, brodau, croșetau, torceau lâna, tricotau. Mergeau regulat la biserică.

Fiind foarte bune gospodine, erau solicitate de familiile înstărite din oraș pentru menaj permanent sau ocazional (O.A.). După 50 de ani, lucrau sezonier în agricultură.

Totul era marcat religios: rugăciunea esențială a mântuirii neamului (cartea Genezei, Profeții, Apostolii). Rugăciunea e binecuvântată: la intrarea sau la trezirea din somn. Semnul crucii înainte de a bea apă sau de a mânca, marcând orice gest cotidian.

Căsătoria era bazată pe sentimente, dar și aranjată după condiția socială (bogat cu bogat) sau de clerici. Dorind să-și protejeze neamul, nu admiteau căsătoriile mixte. Consecințe: stigmatizarea, izolarea, repudierea. Dezmoșteniți, nu erau primiți în Biserică. Se căsătoreau la Biserica greacă și abia apoi erau primiți. Erau acceptate doar cu botezarea celui străin prin botezul lipovenesc.

Divorțul, ultimul pas într-o relație, repudiat atât de biserică, cât și de membrii ultraortodocși din comunitate. Aprobabil doar de preot sau de sobor, dacă era iminent, pe motive întemeiate: nimeni nu este obligat să sufere. Azi, proces de consiliere - preotul aprobă sau nu dosarul. Ultimul pas într-o relație, după ce alte soluții nu au dat roade. Femeia divorțată cu greu găsea un soț în comunitate. Rar întâlneau și căsătoriile între văduvi. Convingerea că divorțul era o crimă s-a pierdut. Mentalitatea: o femeie trebuie să sufere fără drept de apel.

Copii - jocuri de-a valma cu copiii români sau țigani. Schimb de experiență: lipovenii învățau românește iar românii primeau cuvinte lipovenești.

Jocuri specifice vârstei și vremii, dar vorbeau rusește în timpul acestora.

Jocuri: Gâștele și lupul, Jocul culorilor, **Ciușka** = joc individual și de echipă, includea o doză de violență, de adrenalină (Ivlampie Ivan).

Casele au fost construite inițial, exclusiv, din materiale locale.

Gospodăria tradițională cuprinde **casa propriu-zisă** (de obicei cu 3-4 camere de tip „vagon”, nedecomandate, cu una sau două intrări, cu prispă având sau nu balustradă, construită din chirpici - un fel de cărămizi din lut, paie și bălegar uscat la soare -, lemn sau ceamur - material de construcție obținut din lut frământat cu paie tocate și cu unele substanțe minerale - și acoperită cu stuf sau draniță). Dezvoltată în profunzime, cu latura scurtă (8-12 m, plasată la stradă), perimetrul dreptunghiular. **Astăzi**, pentru mulți lipoveni aceste materiale au devenit o amintire, locul lor fiind luat de cărămidă, BCA sau bolțari. Tot astfel, acoperișul, în genere, „în două ape”, alcătuit din trei straturi succesive de stuf în solzi de pește, menit să dureze 50-60 de ani, dar și din carton, a fost înlocuit cu tablă sau țiglă.

Sucesiunea încăperilor era dată de **camera dinspre**

stradă, neapărat cu fereastra spre stradă (cel mai adesea zidită astăzi, dat fiind lipsa spațiului), folosită pentru oaspeți sau evenimente deosebite din viața familiei: nuntă sau înmormântare. **Aici se afla prednaia hata, colțul cu icoana – altar, un mic iconostas**, dar icoanele erau prezente în toate camerele. Icoana era amplasată pe un suport de lemn triunghiular (bajnička, bajnița), împodobit cu ștergare, draperii sau ghirlande de flori, în fața căreia se afla candela, aprinsă obligatoriu la sărbători sau în momentul rugăciunii.

Icoanele sunt așezate spre răsărit, printre ele aflându-se la loc de cinste icoana sfântului ocrotitor al casei și al familiei. În fața ei se fac trei mătănii.

Moștenite din generație în generație sau cumpărate, icoanele în stil bizantin sunt opera unor lipoveni talentați și cu credință, călugări și fii de preoți. Ele sunt dăruite tinerilor ce întemeiază o familie iar înstrăinarea sau vinderea lor este un mare păcat, pentru că lipovenii le consideră un mijloc de comunicare cu divinitatea. Ruși de rit vechi din Canada și Australia fac comenzi pictorilor din Pisc.

Oferind stabilitate și echilibru sufletesc, icoanele reprezintă cea mai mare bogăție a unei familii. Iată ce spunea bunica lui Ignat Chirilov: *Așezată la colțul dinspre răsărit, icoana nu e un tablou de depus praful pe perete. E o ființă, care trebuie hrănită. Trebuie să ardă candela sâmbăta și duminica și în ajun de sărbători (la toate icoanele). De la 50 de ani, candela trebuie să fie permanent aprinsă, să-l găsească moartea luminat.*

Studiul *Icoanele lipovenilor din Brăila*, semnat de Maria Stoica (Istros, VII, 1994, p. 305-339), pe lângă descrierea a 26 de icoane reprezentative, remarcă identitatea icoanei lipovenesti cu cea rusească, datate în prima jumătate a sec. al XIX-lea și aduse din Rusia. Reprezentând „zestrea principală a fiecărei case”, autoarea notează: *În conștiința lipovenilor mai este încă de neclintit credința conform căreia sfântul și imaginea sa sunt două elemente indivizibile, icoana fiind un fel de materializare a*

sfântului. Dacă acesta își apleacă urechea la rugăciunea omului și îi îndeplinește dorința, icoana se va bucura de un tratament deosebit: va fi împodobită cu flori, i se vor pune în jurul ramei șiruri de mărgel și draperii din pânză sau mătase iar flacăra candeliei nu va mai fi stinsă (p. 306).

Legătura cu icoanele urmează neabătut un ceremonial special. Un rus de rit vechi are la intrarea în casă, deasupra ușii o cruce, de plumb, bronz sau argint. Cu capul descoperit, te închini în fața crucii, bați la ușă și, intrând în vestibul, te întâmpină o mică icoană la care te închini din nou. Când gazda se arată, spui salut ritual religios obligatoriu: *Gospodi Iisuse Hriste pomilui nas (Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-ne pe noi!). Un „Amin”* rostit de gazdă este semn că ești binevenit.

Camera de la stradă și antreul erau prevăzute cu frontoane, streșini, frumos decorate, reprezentând simboluri specifice (pești, valuri, soare, căluți etc.). Azi, tot mai rare, sunt tăiate la traforaj.

Accesul din exterior era asigurat de antreu, deasupra intrării acestuia străjuind crucea din plumb. La unele case se mai păstrează pe casă crucea de lemn, în formă de triunghi – **lăsina**. După acesta se succedau una-două camere, în care se desfășura viața de zi cu zi a familiei. Mobilierul era din lemn masiv, sculptat și băițuit.

Camera a doua sau a treia cumula întreaga viață a familiei. Piesa principală o constituia cuptorul, care ocupa aproximativ un sfert din mărimea camerei. Era înalt de circa 1,5 m, având ca elemente componente cuptorul propriu-zis pentru coacerea pâinii, plita pe care se pregătește mâncarea, *pečka* (spațiul din partea superioară a ansamblului, unde dormeau copiii iar uneori și bătrânii) și *duchavaia* (o anexă din tablă, de formă paralelipipedică, fixată sub *pečka* și în continuarea plitei, în care se păstrează mâncarea să nu se răcească. *Pečka (pecika)* poate fi și numele întregului ansamblu, fiind sinonim pentru „cuptor”.

Urmau *bucătăria de vară, șopronul cu trei pereți, una sau mai multe magazii, grajdul și cotețul, baia de tip saună*.

Pereții interiori și exteriori, lipiți cu amestec de lut și bălegar, erau spoși cu var în alb sau în nuanțe de albastru (cu sineală). În partea de jos, la exterior, prezentau un brâu vopsit în gri.

Curțile erau înguste și lungi sau largi și scurte, în funcție de fragmentarea prin moștenire a lotului inițial de 500 mp. În curte, neapărat un salcâm. Nu lipseau spațiul pentru grădină, livadă și straturi de flori.

La stradă, curtea era închisă printr-un gard din scânduri de lemn, accesul realizându-se printr-o poartă, mică pentru persoane, și mare, pentru atelaje. Cu vizetă. Alt garduț (palisadnik) drept fereastră, împiedica iscodirea de către neaveniți. Gardurile, astăzi din lemn, fier sau tablă galvanizată, erau în trecut din stuf sau nuiele. La poartă se afla și o băncuță de lemn (**lavacika**), unde se depăneau povești sau noutăți.

Din case nu lipseau **bania** (baia cu aburi), **garnușka** (soba făcută din cărămizi lipite cu lut, folosită vara pentru prepararea mâncării sub un șopron), **zavalinka** (un prag în jurul casei, pe care se putea sta). Arătau rustic, asemănându-se cu satele românești.

Baia rusească. Din cele mai vechi timpuri, vracii și medicii marilor imperii recomandau îmbăierea trupului ca pe o metodă eficientă de revigorare a organismului, de prevenire a bolilor și a molimelor, de tămăduire a suferințelor fizice și chiar sufletești. Baia - procedeu de înfrumusețare și întinerire a trupului, dar și un mijloc de purificare spirituală, de înlăturare a energiilor negative. **Sauna** finlandeză, **ofuro** japonez, **hamam**-ul turcesc, baia cu aburi rusească și „banala” îmbăiere cu fierturi din plante au influență pozitivă asupra tuturor organelor, înlăturând oboseala și stresul, restabilind echilibrul emoțional și psihic.

Băi comunale în Egipt, Teba...Bizanț. În Rusia, slavii au început să folosească baia începând cu secolul al X-lea,

când călugării marilor mănăstiri, preluând modelul bizantin, au purces la construirea băilor, numindu-le „lăcașuri pentru neputincioși”. Baia rusească cu aburi umezi, spre deosebire de celelalte, este cu mult mai fierbinte, având un efect mult mai puternic asupra organismului. Atributul indispensabil, unic, al băii rusești este măturica din crenguțe de copac, un instrument cu ajutorul căruia trupul celui îmbăiat este „biciuit” metodic. Tocmai datorită acestei proceduri, considerată de europeni barbară, baia rusească fiind inițial o metodă de tortură, și nu o modalitate de relaxare. Cu timpul însă, faima băii rusești atotmăduitoare s-a răspândit până în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii.

Procedura băii rusești, deși pare greu de suportat, este o metodă extrem de benefică de combatere și prevenție a bolilor respiratorii, circulatorii, reumatice, stimulând circulația sanguină și numărul celulelor roșii, normalizând tensiunea arterială, echilibrând metabolismul. Măturile din rămurele de copac folosite în baia rusească ajută la deschiderea porilor, eliminând celulele moarte ale pielii, toxinele și microbii. Aceste instrumente de masare trebuie alese în funcție de afecțiunea fiecăruia. Crenguțele din care sunt alcătuite, recoltate din zone ferite de poluare, trebuie uscate în locuri umbroase, lipsite de umezeală și bine ventilate. În mijlocul măturicilor de baie se așază crenguțele mai groase iar de jur împrejur se împletesc ramurile subțirele, îndoite spre interior. Ele trebuie să fie ușoare, cu o lungime de aproximativ 25-35 cm. Înainte de a o folosi, măturica trebuie clătită de mai multe ori în apă caldă, după care se scufundă într-un recipient cu apă fierbinte, timp de 10-15 minute. În cazul că nu este suficient de moale, procedura poate fi repetată.

În camera de baie cu aburi, după ce trupul este bine asudat, se poate trece la etapa de masare a corpului cu măturici. În primele zece minute, măturica se folosește abia atingând corpul, mai mult pentru a direcționa aerul fierbinte către trup.

Se începe dinspre partea superioară a corpului, de la ceafă, coborând până la glezne, întâi pe spate, apoi pe față. Măturica acționează lovind fiecare parte a corpului timp de un minut. Persoanelor cu un sistem cardio-vascular mai precar le este recomandată așezarea pe piept, în zona inimii, a unui prosop înmuiat în apă rece. Odată ce corpul s-a încălzit și s-a obișnuit cu masajul, măturica se poate folosi cu lovituri mai puternice, în funcție de gradul de suportabilitate al fiecăruia, masând fiecare zonă a trupului: câte două minute pentru ceafă, spate, fese, coapse, gambe, călcâie. Din timp în timp, măturica se înmoaie într-un linghean cu apă rece pentru ușoara răcorire a trupului și pentru a evita supraîncălzirea mușchilor și articulațiilor.

Măturica se face din mesteacăn - simbolul băii cu aburi rusești; din stejar, venerat de slavi ca simbol al puterii, al longevității și al fertilității sau din brad - instrument excelent pentru masarea mușchilor (FAS, nr. 1105, februarie 2014)

Baia – **bania** - este așezată, de obicei, înspre grădină, având o încăpere numită *predbannik* (rostit *pribanik*), de unde se aprinde/se face focul zdravăn și unde te dezbraci înainte de a intra în baia propriu-zisă. În baie este o vatră clădită din pietre de râu, ce înconjoară cazanul cu apa ce urmează a fi încălzită; un al doilea cazan lângă vatră pentru apă rece; un pat de scânduri numit *palok* (*lejanka*), pe care te întinzi pentru a te putea lovi ritmic cu măturica (*venik*) din rămurele cu frunze uscate de stejar, dar și din mesteacăn sau carpen (cumpărată adesea de la țigani care treceau pe stradă, strigând: *Mături avem, măhuri!*). Astfel, „se făcea presoterapie și aromoterapie cu uleiurile volatile din frunzele de stejar sau de mesteacăn. Se făceau masaj reciproc, spălatul cu săpun și frecatul cu prosoape aspre de cânepă” (Ioan Maliș).

Temperatura aerului din baie urcă până la 60-80-90 grade. Când aburul binefăcător, rezultat din apa rece aruncată pe pietrele încinse, umplea încăperea, intrau întâi barbații, apoi femeile și copiii după o oră. „Aburul și bătaia cu măturica

puneau sângele în mișcare, acționau asupra terminațiilor nervoase periferice. Porii se dilatau, eliminând toxinele” (Smaznov Evdochia). După baie, intrau în apa rece de râu/lac sau la copcă, iarna.

Îmbăierea se face, de obicei, sâmbăta și înainte de orice sărbătoare, dar și ori de câte ori se îmbolnăvește un membru al familiei, baia fiind considerată un leac universal împotriva tuturor bolilor. Oricum, lipoveanul face întâi baie și apoi se duce la medic.

Există băi „negre” (la care focul se făcea din interiorul încăperii în care se afla vatra iar baia nefiind prevăzută cu un horn, fumul ieșea printre pietre chiar în baie, afumând pereții) și băi „albe” (unele chiar modernizate, în care fumul iese direct afară prin horn).

Drept combustibil, este folosit lemnul, stuful, gazul sau cauciucul.

Pr. Vasile Cozma: „Fiecare casă avea în fundul grădinii câte o baie, o saună de fapt. Iar baia are la noi o semnificație sacră. E un ritual întreg de curățire. Înainte erau băi negre. Acum s-au mai modernizat și sunt băi albe. Băile negre nu aveau horn. Era un cuptor cu pietre de granit înăuntru, aprindeai focul și fumul ieșea în toată baia care avea însă o ușă deschisă și găuri de aerisire. Și după ce se aerisea și se încingeau pietrele, se închidea ușa, se astupau toate găurile de aerisire, întrau în baie și turnai o cană de apă rece peste pietrele încinse. Se făcea un abur de te coceai, o căldură greu de suportat pentru cineva neînvățat. Se mai puneau și plante aromate. Bătrânii se duceau în Munții Măcinului, culegeau rămurele de stejar verde, cu frunze cu tot, și făceau niște măhuri. Puneai acea mătură pe pietrele încinse, turnai apă fierbinte peste ea, o țineai puțin să se încingă și începeai să te lovești cu ea mătura.”

Portul rușilor lipoveni reflectă pe plan material universul spiritual al individului și al comunității din care face parte,

reprezentând o punte de legătură între mistic, laic și trecut (Filip Ipatiov), deoarece este același de aproape 400 de ani. Hainele lungi, sobrietatea lor, brâul, acoperirea capului de către femei, caracteristici impuse de biserică, sunt reflexia misticului iar predominarea culorilor vii redă exuberanța și bucuria vieții. Inițial, portul cotidian se diferenția foarte puțin de cel utilizat la biserică. Somptuos la femei, simplu și sobru la bărbați, portul era etalat doar în zilele de duminică sau la sărbătorile importante, când comunitatea se aduna la biserică pentru a participa la slujbele religioase, sau cu ocazia unor evenimente (botezuri, nunți, manifestări artistice etc.). În zilele de lucru, portul este unul obișnuit și nu diferă aproape cu nimic de cel al românilor.

Piesa de bază a costumului feminin este sarafanul (*iubca* / *iupchi*), lung până la gleznă și larg, simplu sau cu dungi, care arătau statutul civil: fata tânără nemăritată – o singură dungă, femeie măritată – două dungi, văduvă – trei dungi. Sarafanul era purtat peste o bluză albă sau înflorată. Mijlocul era încins cu un brâu lat, de obicei roșu, cu ciucuri la capete, numit *cușac*. Cu timpul, brâul a fost înlocuit cu unul mai îngust, împletit din lână colorată.

Femeile și fetele poartă fuste viu colorate, din material înflorat în general, strâns pe corp, încrețite în talie și lungi, cât să le acopere gleznelor, bluze subțiri, căzute peste fuste și încinse cu brâuri subțiri, ornamentate cu motive geometrice și cu ciucuri la fiecare din capete. Bluzele aveau mânecile prinse la încheieturi cu nasturi sau ață și bufante. Fustele de sărbătoare aveau la poale două, trei *lente*, niște fâșii colorate de mătase sau alt material. Peste bluză se pune o *coftă* / *cohti*, un fel de taior strâns în talie, care acoperă brâul (*pois*), lăsând să i se vadă doar ciucurii bogați. În anotimpul rece, peste *coftă* se pune *cațaveica*, un cojocel mulat pe talie. Taiorul înflorat, îmbrăcat toamna și primăvara, era înlocuit pe timpul sezonului rece de o pufoaică (haină scurtă, vătuită și matlasată). În picioare purtau cizme de piele sau ghete.

Fetele și femeile nu umblă niciodată cu părul despletit, pentru a nu fi asimilate vrăjitoarelor. Obligatoriu este baticul, ales în funcție de gradul sărbătorii. Cele cu flori mari și în culori deschise sunt purtate la sărbători. În post nu sunt permise astfel de modele. Spre exemplu, exista un batic special pentru Bobotează, de obicei alb, cu franjuri, foarte mare și gros. Zestrea unei fete se măsura în numărul de baticuri și de fuste tradiționale sau de perne. Femeile măritate își strâng cozile într-un coc în creștetul capului, sub *chicică* (*kička*), un accesoriu vestimentar feminin, asemănător tichiei / scufilei, cusut cu foarte multă migală și cu diverse ornamentații, uneori cu mărgelile și paiete. Peste *chicică* se pune *casiakul* (un fel de batic triunghiular, făcut special în trei colțuri pentru a cădea pe spate). Pe umeri, femeile lipovence poartă *șalîca* – un șal de cașmir viu colorat și bogat ornamentat. Tinerile fete își împletesc părul într-o coadă lungă, bogată, legată cu o fundă lată.

Este obligatoriu ca femeile să intre în lăcașul sfânt cu capul acoperit cu batic (de obicei înflorat), să aibă fusta lungă și largă, legată cu un brâu special multicolor (*pois*), împletit din lână și cu ciucuri la capete, și bustul să-l aibă îmbrăcat cu o bluză cu mânecă lungă. Bluzele și taioarele pot fi confecționate din același material din care este făcută și fusta. În mână se ține o batistă. Femeile în vârstă poartă la biserică mătaniile – *lestovka* / *lastuka*. Costumele sunt moștenite, dar se fac și altele noi, la croitorese din comunitate, mai cunoscute fiind doamnele Maria Milea și Domnica Barisov.

Bărbații trebuie să fie îmbrăcați pentru biserică cu cămași cu mânecă lungă, legate la mijloc cu un brâu, și cu pantaloni lungi.

În biserică numai bărbații intră descoperiți. Persoanele de sex feminin, indiferent dacă sunt măritate sau nu, indiferent de vârstă (chiar și fetițele), trebuie să poarte basma pe cap.

Bărbații poartă pantaloni largi, peste care cade *rușașca* (cămașa căzăcească, încheiată la gât, cu unul sau cu doi nasturi),

lungă până la talie, în culori vesele deschise (albastre, roșu, galben), cu mâneci bufante, lucrată în casă, încinsă cu brâul din lână împletită, multicolor, cu ciucuri mari la capete (*pois*), care se trece cam de două ori peste trup, cu nodul făcut pe stânga (la femei pe dreapta). Pantalonii, negri, bufanți, vârați în cizme de piele neagră mai jos de genunchi, ca și cazacii liberi de pe Don. O altă piesă vestimentară masculină destinată în exclusivitate participării la slujbele religioase este *padiovka*, asemănătoare hainelor tradiționale ale cazacilor de pe Don, un fel de anterior călugăresc de culoare neagră, strâns pe talie, purtată mai ales de persoanele în vârstă și de cântăreții în strană, mai ales în zilele friguroase. În mâna stângă poartă *lestviakul*. Pentru biserică, există costume speciale, mai strălucitoare, dar, în viața de zi cu zi, se-mbracă astăzi după tendințele actuale. Bărbații însurați poartă un surtuc lung până la genunchi, negru, numit *kaftan*.

Purtarea bărbii este și acum tabu. Fără barbă, spune Isac Teodor, este *greh* (*păcat*). Își lasă obligatoriu barbă bărbații care ies la pensie. Tinerii, afirma Ioan Maliș, în funcție de ocupație, își lasă barbișon sau o barbă nerasă, dar îngrijită.

Evoluția portului este subliniată de Raisa Lazăr: fotografiile care includ mai multe generații arată diferența: buncii – haine tradiționale, părinții se desprind încet de elementele vechi ale portului popular iar copiii au renunțat aproape total la obiceiurile moștenite din vechime.

Mâncăruri tradiționale

(după vol. *Comunitatea* loc.cit., p. 82-84, și alte surse orale)

Conviețuirea cu românii de atâtea secole a dat naștere unei „bucătării mixte”, dar prioritatea aparține mâncărilor tradiționale specifice rușilor: *ști* (ciorbă de varză), *iuha* (ciorbă de pește), *lapșa* (tăiței de casă), *vareniki* (colțunași cu brânză),

blinciki (clătite cu brânză și smântână, băgate la cuptor), *blinele* (cartofi cu smântână) ș.a.

În cazul preparatelor, peștele se ține cu o mână de cap și se curăță de la coadă la cap; mare grijă să nu se spargă fierea.

Borș de pește (4 porții)

Ingrediente: 4 capete de pește, 4 cartofi, 2 cepe, un morcov, 4 roșii, sare după gust

Mod de preparare: Se pun la fiert într-o oală cartofii tăiați mărunt, ceapa tocată și morcovul tăiat rondele. Când zarzavatul este aproape fiert, se pun cele patru capete de pește și se lasă pe foc până ies ochii peștelui. Se adaugă roșiile tocate, fiind curățate în prealabil de pieliță. Când se servește, se presară pătrunjel și se acrește după gust.

Alte rețete.

1) Pește proaspăt scos din Dunăre, cel puțin 3 varietăți. Apă din Dunăre, ca să fie mai gustoasă. La ceaun, la foc de lemne. Se pun la fiert legumele: cartofi, ceapa, morcov, ardei gras, țelină, pătrunjel, roșii, tăiate nu foarte mărunt. Când sunt aproape gata, se adaugă peștele curățat și tăiat în felii potrivit de mari. Peștele este gata atunci când, trăgând de aripioare, se scot foarte ușor. Se acrește cu oțet. La sfârșit, se adaugă pătrunjel verde. Mai întâi se mănâncă peștele cu mujdei de usturoi și apoi zeama (Smaznov Evdochia).

2) 6 litri de apă, 500 g cartofi, o țelină, un morcov, două cepe, 1 kg de roșii, leuștean verde; 1 kg de pește diversificat (șalău, crap, caras, știucă). După ce se fierb legumele, se adaugă în oală roșiile tăiate mărunt sau date prin răzătoare și, când dă apa în clocot, se pune peștele. După câteva clocote, se sarează și se pune oțet. Pentru un gust mai bun, în farfurie se mai adaugă mujdei și frunze de leuștean (Bariz Dorina).

3) În zona Piscului se mai face și *supă de pește*. Aceleași alimente, dar fără oțet, usturoi, ardei iute.

4) Borșul de pește este mâncarea zilnică pentru pescar

în baltă. Cu tot felul de pești, biban – pus numai pentru a da gust bun la zeamă. Pentru carne, crap sau somn. Peștele din borș îl mănâncă într-o strachină de lemn specială, în formă pătrată, **stablea**. La colțuri, condimente : mujdei de usturoi făcut cu borș și cu oțet ; saramură din borș cu sare multă pentru a digera peștele gras. La coada străchinii, mic canal, ca un uluc, prin care beau la urmă zeama scursă din pește. Mănâncă întâi peștele, apoi borșul.

Borș cu perișoare de pește

700-800 g pește, 1-2 ardei grași, 1 morcov, 1 pătrunjel, ½ telină, toate mici (220 g), 1 ceapă, 2 roșii, 50 g franzelă, 2 ouă, ¼ l borș, piper

Morcovul, pătrunjelul, țelina, ceapa, se rad toate prin răzătoarea cu găuri mari și se călesc 2 minute în trei linguri untdelemn, apoi se sting cu 2 l apă, se adaugă puțină sare și se pun la fiert. Peștele se curăță de solzi, cap, piele, se trece cu cuțitul deasupra șirei spinării de ambele părți, se scoate carnea cca ¼ kg și se curăță de toate oasele. Capul, coada și șira spinării se pun să fiarbă în ciorbă.

Când sunt fierte, se scot, se oprește numai carnea de la cap. Se pune ardeiul tăiat felii subțiri și roșiile tăiate sferturi. Se fierb 5 minute, apoi se pune borșul și, când dă în clocot, se pun perișoarele făcute în felul următor: carnea se trece prin mașina de tocat împreună cu franzela muiată în apă și bine stoarsă, o ceapă mică tocată și călită 1 minut în 2 linguri untdelemn, sare, un vârf de cuțit piper, pătrunjel tocat. Tocătura se amestecă bine cu 2 ouă întregi. Se ia cu lingurița udă din compoziție cam cât o măslină mare, se dă drumul în supa clocotindă. Se fierb 15 minute cu capac. Se servește cu leuștean, după ce s-a potrivit de sare.

Crap la proțap. Se spintecă crapul mare și se desface în două, apoi se prinde în câte două bețe, sus și jos, astfel ca să

rămână deschis. Se leagă mijlocul acestor bețe de un par ascuțit la capăt, numit proțap, care se înfige în pământ ca un țărnuș. De o parte și de alta a proțapului cu crapul, se face câte un foc la distanța de câte 50-60 cm. Focul frige astfel de la distanță încetul cu încetul crapul pe amândouă părțile deodată, care capătă un gust foarte bun. Deoarece însă este anevoios a face două focuri deodată, se poate face și un singur foc și se întoarce apoi crapul când cu o parte când cu cealaltă spre foc.

Chifteluțe de cartofi (sau de pește)

Ingrediente: 1 kg cartofi (sau pește), 2 ouă, 2 cepe, o legătură de mărar și de pătrunjel, sare, piper. După preferință, se pun și două felii de pâine înmuiate în lapte.

Mod de preparare: Cartofii curățați de coajă se dau prin răzătoare (pentru chifteluțele de pește – peștele se dezosează și se dă prin mașina de tocat) și se amestecă cu ceapa puțin călită în ulei. După preferință, se pune și pâinea înmuiată în lapte. Se adaugă apoi verdeța tocată mărunt și cele două ouă. Se sarează după gust și se potrivește de piper. Din amestecul obținut se fac chifteluțe care se prăjesc în ulei. Înainte de a le prăji, se pot tăvăli prin făină.

Alte mâncăruri pe bază de pește: saramură de pește, pește uscat, rasol de pește, pește prăjit, pește afumat, pește marinat, fiecare cu rețeta proprie. De exemplu, marinată: se aleg știuci de aceeași mărime, tăiate în felii egale, păstrate într-un chipcel în apă. Apoi, se prăjesc la foc domol în ceaunul cu ulei. Să nu fie grase, deoarece grăsimea se alterează repede. Se zvântă în ștergare.

Blini (Clătite cu urdă sau brânză dulce / sărată), garnisite cu smântână

Ingrediente: 700 ml lapte, drojdie de bere cât o nucă, 50 g unt, 2 ouă, 300 g făină, o linguriță de zahăr, un vârf de cuțit de sare, 300 g urdă sau brânză nu foarte sărată.

Mod de preparare: În 200 ml lapte călduț se adaugă drojdia de bere și puțină făină, după care se pune la cald până crește compoziția. Se amestecă apoi cu 50 g unt topit, un ou, un vârf de cuțit de sare, o linguriță de zahăr, 300 g făină și 500 ml lapte. Clătitele obținute prin prăjire pe o parte și pe alta în tigaie (se unge, de preferat, cu untură proaspătă) se umplu cu amestecul obținut din 300 g urdă sau brânză amestecate cu un ou sau cu o ceșcuță de smântână. După ce se fac rulouri, clătitele pot fi introduse în cuptor pentru câteva minute. Se servesc cu smântână sau cu miere de albine.

Kaşnik sau Pšovnik (Budincă de orez)

Ingrediente: 500 g orez, 5 ouă, 250 ml ulei, 500 ml lapte, 100 g zahăr, un vârf de cuțit de sare

Mod de preparare: Se fierbe orezul și se lasă 10 min. acoperit după ce se ia de pe foc. Se adaugă zahărul și uleiul. După ce se răcește, se amestecă cu laptele, ouăle și sarea. Compoziția obținută se întinde într-o tavă unsă cu unt sau untură de porc proaspătă și se pune la cuptor pentru o jumătate de oră. Când este gata și este răcită, se presară cu pudră de zahăr și se taie în romburi sau pătrățele.

Vareniki (Colțunași cu brânză)

Ingrediente: 250 g făină, un ou, 200 g brânză telemea, două ceșcuțe smântână, 100 g unt, sare, o ceașcă apă

Mod de preparare: 1) Se face o cocă din făină, o ceașcă cu apă, un ou și puțină sare. Se lasă o oră, după care se întinde cu sucitorul și se taie cu gura unei căni sau în pătrate. În fiecare cerc (sau pătrat) se pune o lingură din amestecul făcut din brânză rasă, smântână (sau un ou) și puțină sare (dacă brânza e dulce). Colțunașii se pun la fiert în apă clocotită și puțin sărată. Se servesc cu unt topit și smântână. 2) Se întinde un aluat de

consistența celui pentru tăitei de casă, se taie rotund cu un pahar, se umplu cu brânză sărată amestecată cu ou sau cu vișine, se lipesc bine și se fierb 10-15 minute. Se servesc cu smântână (Smaznov Evdochia).

Alte dulciuri: **ladćiki, lipioški, pirajćniki, preaniki, pampuški.**

Pampuški: 1 ou, 3 linguri ulei, 1 cană lapte, un cub de maia, 2-3 linguri de zahăr, esențe. Se face o cocă, se lasă la dospit, se taie pătrate și se umplu cu gem sau cu brânză. Se coc la 40 ° C și se ung cu ou (Ioan Maliș).

Tradiția servirii ceaiului nu a dispărut, dar... Se bea din samovarul, aflat astăzi ca piesă de decor sau în podul bunicilor. Rușii erau mari iubitori de ceai și lipovenii au adus cu ei acest obicei, servirea ceaiului fiind un semn al ospitalității. Samovarul era un adevărat obiect de artă, construit din alamă, în diferite forme și mărimi. Era un vas în care apa se menținea un timp îndelungat la temperatura de fierbere, datorită cărbunilor și a lemnelor care ardeau într-un tub care trecea prin centrul vasului. În partea de sus se afla un recipient pentru ceaiul concentrat. Acesta era diluat cu apa fierbinte din vas și astfel era servit (Lazăr Raisa).

Făcut din ceai negru sau din plante, era servit în cești și se bea din farfurioare adânci (**blindćiki**), foarte fierbinte, cu zahăr cubic / candel, din care mușcai câte o bucată înaintea de fiecare înghițitură. Se bea ceai de tei întărit cu vin roșu sau cidru de mere și după baia de aburi (Ioan Maliș).

Samovarele pe bază de cărbuni și lemne au dispărut din uz, fiind înlocuite cu altele bazate pe electricitate.

De la sat la cartier urban

Întrucât comuna Piscu nu dispunea de venituri ordinare de cel puțin 20000 lei anual pentru acoperirea cheltuielilor obligatorii administrației comunale și își manifestase și dorința alipirii la comuna suburbană Brăilița, **Deciziunea Prefecturii cu nr. 31107/9 februarie 1942** prevede:

Art.1. Se desființează pe baza aprobării Ministerului Afacerilor Interne comuna Piscu, contopindu-se în compunerea comunei suburbane Brăilița (...)

Ca urmare, **de la 1 apr. 1942, comuna suburbană Brăilița includea și satul Piscu** (vatra satului Piscu Vechi-80 ha, vatra satului Piscu Nou-72 ha).

Satul Pisc este despărțit de Brăilița doar de strada Târgoviște (fostă Principesa Ileana, fostă Pavel Tcacenco, erou al tineretului comunist, de profesie „revoluționar”, m. 1926 la Chișinău): numere pare - Pisc; numere impare - Brăilița.

Până în 1953 cătunul / satul Piscu a fost inclus în comuna suburbană Brăilița, care devine, alături de Nedelcu Chercea și Radu Negru, cartier al orașului. Acum, denumirea de cătun / Hutor devine improprie, Piscul aparținând orașului. Vechea denuminație se regăsește totuși, vechiul sat putând fi considerat un model de conservare a ruralului în urban, chiar dacă vechile ocupații, pescuitul și grădinăritul își vor pierde din importanța în dauna activității din sectorul industrial, în special prin dezvoltarea vechii Societăți Franco-Române de Material de Drum de Fier în marea Întreprindere de Utilaj Greu „Progresul”

pentru construcții și pentru industria siderurgică, petrolieră și chimică. Numărul angajaților uzinei a crescut de la 1340 în anul 1940, până la 10677 în anul 1980, legătura acestora cu orașul realizându-se și pe noul pod cu linie de tramvai. Pentru salariații de la „Progresul” s-au construit în anii 1981-1985 ansamblurile de locuințe Progresul și Vidin, multe apartamente fiind repartizate muncitorilor proveniți din Pisc.

Câteva documente din anii '44 surprind împrăștierea locuitorilor în urma reformei agrare din 1945 (1), trama stradală, fondul locativ și numărul locuitorilor (2), introducerea studiului limbii materne (3), situația muncilor voluntare (4) ș.a.

1) câte 1 ha au primit Chirilov Aniche și Busurcă Leonte din fosta moșie Petre Grigorescu și moșt. Anton și Vladimir Grigorescu; Petre Andreiev din fosta moșie Ștefan Basarabeanu, ambele din comuna Nazâru etc. (Dosar 121 /1946)

2) Dosarul 134/1948 (Arhivele Naționale, sucursala Brăila): **Revizuirea numerotării clădirilor și apartamentelor pe anul 1948**, ne ajută să stabilim și numărul locuitorilor. **Dacă socotim ca multiplicator demografic 5 (cinci), rezultă, la un număr de 868 de clădiri, o populație de 4340 locuitori.**

Numele străzii	Nr. clădiri	Nr. apart.
Oituz, azi Murgoci	70	80
V. Lupu, azi Reșița	102	173
M. Basarab, sub comuniști, temporar, N. Ostrovski	124	162
Al. I.Cuza (azi Iezerului)	85	85
C. Brâncoveanu	77	77
Mihai Viteazu	86	86
Ștefan cel Mare (azi Pictor Iser)	26	26
Principele Nicolae, sub comuniști 30 Decembrie	23	25
Eroilor	27	35

Prelungirea Traian	14	16
Prelungirea Lăpușneanu, fost Regele Carol	16	21
Prelungirea Plevna	38	44
Fundătură	5	5
Locuri noi	135	163
Total	868	808

3) Prin Decizia nr. 286346/1945 a Ministerului Educației Naționale, au fost organizate școli ruse lipovene și ucrainene, desființate în 1955 prin voința populației lipovenești și ucrainene, rămânând ca limba rusă să fie studiată ca orice limbă de circulație internațională iar celelalte materii să fie studiate în limba română. Pentru pregătirea cadrelor didactice din localitățile în care locuiesc lipoveni, se înființase, la București, Școala Pedagogică cu limba de predare rusa, care a funcționat în perioada 1949-1958. În Pisc, Școala Rusă funcționase în localul de pe str. Nikolai Ostrovski, așa se numea atunci str. Matei Basarab, unde se află astăzi Grădinița *Arlechino*. Se predau în limba rusă toate disciplinele... și matematica și fizica și chimia, pe care dascăli luminați din rândurile etniei le predau însă în limba română.

Învățând la școală Limba rusă literară maternă, copiii își corectau părinții, dar mai ales bunicii, vorbitori ai graiului lipovenesc. Astăzi, mulți lipoveni consideră că „voința” revenirii la școala în limba română, le-a fost impusă, uitând însă că studiul în limba rusă înseamnă, implicit, izolare și reducerea posibilităților de integrare în societate.

- 1) Situația muncilor voluntare pe luna august 1948: 400 de oameni au efectuat 800 ore la curățarea șanțurilor - 2000 mc, 15 lei/ora + 12000 lei.
- 2) Societatea de stat RomPescaria, punctul Corotîșca distribuie terenuri de cultură în raza punctului unui

număr de 28 persoane în suprafața de 14,41 ha între 30 ari și un hectar.

În timpul ultimului război se construisese Linia Focșani-Nămoloasa-Brăila, ca stavilă împotriva unui eventual atac sovietic. Considerată inexpugnabilă, s-a afirmat că, dacă nu s-ar fi întors armele împotriva Germaniei, „linia” ar fi prelungit războiul cu 8-10 luni. Ea consta în existența a 1600 cazemate de-a lungul unui front de 160 km, dotate cu mitraliere și tunuri, al căror foc încrucișat ar fi oprit orice încercare de penetrare. Despre existența lor, distruse de sovietici, ne vorbește inscripția de pe monumentul ridicat cu ocazia construirii cazematei de la Muchea: *Cu banul strâns cu greu din munca voastră am construit aici un brâu de fier și piatră pentru apărarea țării noastre. Sectorul de lucru no.8, 30 iunie 1941*. Ultimele cazemate din acest „brâu de fier și piatră” s-au aflat în zona Pisc și despre ele depun mărturie cei născuți aici în anii 1930-1940, bucăți din betonul de fier de la Reșița și ciment Portland – Cantacuzino răsărind încă ici și acolo.

În aceiași ani, o apariție insolită era **bancherul Alfred Trivier**.

La ieșirea din Pisc, la capătul străzii Oituz, astăzi Gheorghe Munteanu-Murgoci, în prelungirea străzii Viilor, mergând pe Vadul lipovenilor, mărginit azi de gunoaie, înainte de îndiguirea din 1949, în timpul inundațiilor, era apă, și la Baldovinești și Vădeni, putând pescui cu barca până la Siret. Când îngheța, pe vadul ocupat / blocat azi de romi, copiii se dădeau cu săniile sau își confecționau patine din lemn, cu vârf de fier iar, pe ger și gheață ca sticla, dacă era vânt, deschideai haina și te ducea vântul. Aici, s-a aflat **conacul lui Trivier**, în curtea căruia s-a construit Prodaliment-ul, moară pentru ciocănele /urluiulă, crescătorie de porci, abator, fabrică de mezeluri, dispărute și ele astăzi. În anii 1990, aici mai existau Ferma nr. 9 Pisc de la COMSUI și Ferma de berbecuți a SINCAR. Astăzi, a mai rămas doar secția anexă a penitenciarului, ferma de porci, vizibilă

și de pe dig prin șurile de paie. Un singur lucru bun: a apărut o societate - SANITOP SRL. Fundată în 2003, 37 de angajați, produce mobilă de bucătărie.

Îmbrăcat în haine de voiaj (pantofi cu talpă groasă, pantaloni bufanți), cu baston, uneori parcurgea distanța până în Piața Traian, deși avea automobil, pe jos, flancat de cei doi câini de rasă despre care se zicea că aveau ...dinți de aur, imperturbabili la lătratul câinilor din cartier. Făcea mișcare la recomandarea doctorilor.

Bancherul Alfred Trivier (*Trivi*, în pronunția vecinilor), director la *Banca Belgiei (Banque Belge pour les Etrangers)* și la Banca Comercială Română, îi făcuse în dar soției sale Lucreția (fiică de învățători, de o rară frumusețe), căreia toți îi spuneau Dudu(ia), o fermă, administrată de Călin și soția acestuia, Salomeia, și un mic conac în Pisc.

Fermă model cu 40 capete de vite mari, din care 28 vaci cu lapte (care alimentau cu lapte, unt și brânză colonia franceză din Brăila) și restul sterpe, 4 cai, 4 boi, 4 mănzați, 30 porci, 2 pogoane de vie, 9 pogoane grădină de zarzavat, 15 pogoane de arătură și pășune, o pompă de apă cu un motor de 4 CP, o mașină de tocat paie și coceni de porumb, uruitor și mașină de tăiat sfeclă cu un motor de 8 CP. Alte surse vorbesc de 30 de vaci, de un grajd cu adăpători de presiune, vacile adăpându-se singure. Aveau mai mulți argați din Transivania. Via era plantată în trepte iar pe deal cultiva pentru nemți mazăre. Datele, chiar oficiale, sunt contradictorii. Astfel, la 29 dec. 1941, la proprietăți agricole Lucreția Trivier figura cu 0,5 ha pământ arabil și 2,5 ha vii. Văzând cireada de vaci roșii, specifice Basarabiei, rușii au vrut să le confiște, dar bancherul a prezentat documentele de proveniență.

Două evenimente relatate de vecini: un plop falnic ce străjuia conacul, în timpul unei furtuni a căzut distrugând acoperișul iar rușii, deoarece nu li se dăduseră păsările și ouăle cerute, au dat foc fermei printr-un butoi de pucioasă.

Pe fundalul evenimentelor din 1989, **cotidianul „Adevărul” din 18.03.1990** prezintă Comunitatea Lipovenilor din România, cu jumătăți de adevăruri, după cum rezultă din dialogurile purtate de mine însumi cu aceștia din anii 2012 și 2014:

[...] Dictatura ceașistă a disprețuit valorile culturale și spirituale ale lipovenilor, a umilit demnitatea acestora, urmărind să-i desființeze ca etnie. **La procesul de dezrădăcinare și deznaționalizare au contribuit, în mare măsură, colectivizarea agriculturii, desecarea Bălții Brăilei, precum și a unor zone din Delta Dunării, ceea ce i-a determinat pe mulți lipoveni, pescari din tatăl în fiu, să-și schimbe profesia și să-și caute de lucru în alte părți ale României.** De asemenea, au fost desființate școlile cu predare în limba maternă, Liceul Pedagogic care pregătea educatoare și învățători pentru școlile lipovenești, a fost interzisă activitatea cultural-artistică în limba maternă, au fost luate măsuri de marginalizare a activității cultural-artistice și spirituale. [...]

La aceeași perioadă se referă **Ioachim Ivanov (Kitej – grad, nr. 10/2010)**: Comunitățile lipovenilor au avut un caracter închis, contactele cu populațiile înconjurătoare se reduceau la strictul necesar iar moștenirea etnică, spirituală și culturală se perpetua în mod natural. Odată cu instaurarea comunismului, s-a zdruncinat modul de a fi al obștilor. Rămăși fără pământuri în urma colectivizării, au plecat să lucreze pe șantiere de-a lungul și de-a latul țării. Înainte, bărbații plecau doar la armată sau ca negustori ambulanți. Acum, pe șantiere, își recreau atmosfera domestică familiară. Vechile triptice din bronz, așa numitele «icoane de campanie», erau așezate cu sfîntenie în barăcile în care locuiau. Rugăciunile de dimineață și de seară erau nelipsite iar zilele de post erau păzite cu strășnicie în ciuda efortului fizic pe care-l depuneau.

O caracterizare succintă care explică mutațiile din anii

socialismului, dar și din anii de după decembrie 1989, oferă **prof. univ. dr. Ivan Ivlampie** în art. *Comunitatea ortodoxă de rit vechi, între tradiție, modernitate și globalizare* (vol. 6, Tulcea, p.143):

[...] Procesul de modernizare, început în perioada lui Cuza (de ex. starea civilă...), deși a trezit proteste, nu a afectat prea mult comunitatea lipovenească. Și în perioada interbelică, datorită modului de viață autarhic, dependent de ocupațiile și meseriile care asigură independența și izolarea față de mediul exterior, pescăria, agricultura, apicultura, cărăușia, viața a gravitat în jurul Bisericii, a cântecului popular și a obiceiurilor dobândite, a pescuitului și a grădinăritului.

Regimul comunist, fără a fi intolerant față de religiozitatea staroverilor, va lovi în modul lor de viață autarhic și în tradiționalismul consacrat. Învățăământul generalizat îi va atrage pe copii în școala românească, procesul de industrializare îi va rupe și pe staroveri de meseriile tradiționale, chiar și femeile fiind atrase în sectorul salarial al muncii. În scurt timp lipovenii se remarcă în sfera construcțiilor, ca săpători și zidari pe șantierele țării. Avansează pe post de maiștri, ingineri, învățători și profesori, devin artiști și sportivi remarcabili pe plan mondial. Dacă până în acest moment căsătoriile mixte, în afara comunității, erau blamate religios, ele încep să fie tolerate. Învățătura – luminile științelor - , meseriile moderne și ritmul nou al muncii distrug, accelerat, obiceiurile și cultura tradițională. Lipovenii se apucă de fumat, trăiesc divertismentul imaginilor televizate, discută despre noile realități ale universului social, în care se integrează, folosind cuvinte românești, dând naștere unei limbi ciudate, sau folosind numai limba română. Nunta, ca eveniment crucial în întemeierea familiei, ajunge să se desfășoare după tiparul modern: la restaurant, cu muzică hollywoodiană, cu scenariu identic. [...]

Profil sufletesc

Lipovenii s-au remarcat întotdeauna prin dragostea față de muncă, prin hărnicie, prin onestitate. Munca îmbinată cu rugăciunea. Masa în sine reprezintă un adevărat ritual, o „împărtășire” din bucatele binecuvântate de Dumnezeu. „Masa care începe și se sfârșește cu rugăciune nu va sărăci niciodată”.

Țin cele patru posturi și zilele de miercuri și vineri în amintirea patimilor lui Hristos.

Imaginea antihristului s-a suprapus peste realitățile istorice și sociale ale vremii respective, căpătând un caracter concret, aplicat la nivelul personalităților vremii, al statului, al bisericii oficiale. De aceea, **Bătrânii staroveri au inclus în „instrumentarul” necuratului și realizările tehnicii, unii refuzând televizorul chiar și astăzi.**

*Prin pierderea legăturii dintre divin și real, și-a reconstruit spațiul sacru la scară mai redusă. **Și-a transformat locuința în templu, icoanele și cărțile vechi bisericești dându-i legitimitate.** Au receptat icoana cu sufletul, ca ipostază a sacrului. Parte a existenței sale de la naștere și până la moarte. În fața icoanei, își rostește rugăciunile, icoana întovărășindu-l în toate momentele importante ale vieții.*

Cărțile sfinte sunt veriga ce păstrează legătura directă cu sursele originare ale credinței. Și aspectul exterior este o dovadă și o legătură cu începuturile creștinismului. Un decret din 1716 al lui Petru I prevedea dări duble pentru „privilegiul” de a purta barbă și haine de modă veche. **Înțelegerea medievală a obiectelor confereau acestora valoare materială și spirituală.** De aceea, hainele aveau un simbolism sacru, ritualic, și nu trebuie schimbate.

Familia avea și are rolul primordial. Bazele credinței, principalele deprinderi religioase, rugăciunea împreună/comună, cântecele, dragostea pentru icoană, idealurile morale

sunt înrădăcinate la nivelul familiei, păstrătoarea specificului prin sistemul de norme în alimentație și îmbrăcăminte. Cel mai în vârstă membru al familiei este păstrătorul obiceiurilor și tradițiilor strămoșești.

Îndeletnicirile tradiționale: pescuitul și grădinăritul

Îndeletnicirile tradiționale ale rușilor lipoveni, notează Ivan Evseev în eseu *Insularitatea – model cultural și paradigmă etnică*, loc. cit., p. 70, *sunt pescuitul și grădinăritul, ocupații determinate de mediul geografic al viețuirii lor, dar și de un determinism mai profund, spiritual* (v. și partea a doua a lucrării, dedicată pescuitului). [...] *Cu o aureolă sacră este învăluită și ocupația grădinăritului și cea a viticultorului. O ipostază biblică a lui Dumnezeu este cea de Grădinar (Viticultor). Iisus Christos va spune despre Sine și despre Tatăl Ceresc: « Eu sunt vița cea adevărată și Tatăl meu este lucrătorul »* (Ioan, 15,1). Practicat pe scară largă, contribuie la aprovizionarea cu legume, zarzavaturi și fructe de soi a marilor aglomerații urbane din România.

Grădinăritul este atestat încă din 25 decembrie 1861 într-o adresă a Prefecturii ce cuprindea exponatele oferite de orașul Brăila pentru expoziția Universală de la Londra:

Lipovenii bostangii cultivă semințe de floarea soarelui în mică câtime pe la bostănăriile ce au în cuprinsul județului și femeile lor la vând în târg cu paraoa, mai mult ca mezilic al copiilor. Astă floare priesce aici bine, peste tot locul și fără osteneală multă.

Asociați spațiului Deltei și al Dunării, lipovenii au fost pescari, pentru Deltă, dar și Balta Brăilei peștele fiind hrana zilelor de post, ca și „cea de toate zilele”. Dar și masa oricărui brăilean sărac.

Lipsa acută a terenului arabil a impus unui număr însemnat de săteni să lucreze pe șantiere terasiere: la îndiguiri, canalizări, construcții de iazuri, în care au devenit specialiști. Au

devenit „excavatoare cu barbă”, cognomen legat de munca de săpat în construcții și în agricultură. Chiar dacă apelativul li s-a părut unora umilitor, acesta nu are decât darul de a sublinia recunoașterea capacității și randamentului lor pentru o serie de activități de natură fizică specifice, comparabile cu cele ale activităților efectuate mecanizat.

Referindu-ne la zona noastră, au contribuit esențial la ridicarea digului Brăila-Galați, la îndiguirea Siretului și a Dunării, ca și a Insulei Mari a Brăilei. Au lucrat și la digul de la Fetești sau de la Golești-Focșani, la barajul de pe Milcov, care a fost însă măturat de apă. Lucrau în cadrul ICSIM, pe șantierele de construcții, locuind cu familia în barăci, în care s-au născut numeroși copii. Au lucrat și la ridicarea stadionului „23 August”. După inundațiile din mai – iunie 1970, prezența lor a fost semnalată pe marile șantiere de hidroameliorații din Transilvania. Cele mai grele munci. Plata la metrul cub, cu deviz „rotunjit” în înțelegere cu șefii. C.C. Giurescu, op. cit., p.137, consideră că lipovenii sunt meșteri în a construi diguri și zăgazuri, „rușii” fiind din vechime specializați în asemenea lucrări, în săparea heleșteielor.

Originar din Pisc, Pavel Tudose, în art. *Rușii lipoveni din Pisc... la cumpăna dintre ani*, în *Kitej-grad*, ian-feb. 2007, surprinde succint aceeași realitate: *Odinioară, buni grădinari, îndeosebi pescari, comercianți. Astăzi, ocupațiile tradiționale și-au pierdut din importanță în dauna activităților specifice sectorului industrial. Migrațiile sezoniere din industrie, munca fizică în agricultură, îndeosebi pentru lucrări în domeniul îmbunătățirilor funciare, dar și în construcții, constituie însuși modul lor de viață. [...] Prezența bărcilor „uitate” pe ulițe, dovada plecării în străinătate - ulițele abundă în pomi fructiferi și straturi de legume și flori; garduri înalte și frumos îngrijite. Case mari, frumoase și solide, dovada prosperității celor care muncesc în străinătate; model de conservare a ruralului în urban. Geamuri la stradă, frontoane frumos decorate, tâmplăria stâlpilor și a balustradei decorată cu gust.*

Buni legumicultori, au fost o prezență distinctă pe piețele municipiului, unde vindeau legume și zarzavaturi, semințe, plante medicinale și măhuri din sorgul cules din Baltă. În special în Piața Săracă, nume atribuit eronat. Inițial, în anii 1850, în Brăila, au ființat trei piețe cu rol alimentar, pe linia străzii Glasis / Bd. Carol / Bd. Independenței de mai târziu: Sf. Spiridon, la str. Silistra / Călărăși; Mare, la str. București / Regală și Mică / Galați, la str. Iași / Galați, numită și Săracă, din cauza sărăciei de produse în comparație cu cea Mare de la str. Regala. A dispărut odată cu ridicarea Blocului Turn. Numele ei a fost însă transferat Pieței Nordului, înnobită de către comuniști prin numele de „23 August”.

Iată cum i se înfățișa, în anii adolescenței, lui Miha Dragomir, trăitor în zonă pe str. Griviței:

„Așa-i spunea pieții – Piața Săracă
Era și piața ca mahalaua – săracă
Solzii peștilor intraseră între pietre
Pește ieftin: baboi, obleț, saramuriță
Și forfotă, și tânguiri de cumetre
Prin tarăbi cu mălai copt, bostan și alviță
Și cleștii grataragiilor, bătând ca la toacă
Era piața noastră – Piața Săracă”.

În perioada interbelică, s-au dovedit buni comercianți sau căruțași, negustori ambulanți, dar și meșteșugari iscusiți, tâmplari, fierari, croitori, cizmari, marangozi, astăzi o meserie uitată. Doar câteva persoane mai construiau lotci sau confecționau plase, instrumente de pescuit, coșuri de nuiel și rogojini.

Tinerele erau date „fete în casă”. Și astăzi ajută la curățenie.

Fiind un grup etnic conservator din punct de vedere religios, și-au recrutat **constructori și pictori de biserici din rândurile lor**, făcând dovada priceperii și talentului lor artistic, așa cum sunt, cu referire la contemporaneitate, Dionisie Vlase, Vasile Cozma, Iov Ivan, ca iconari în stil bizantin.

Aspecte urbanistico-edilitare

Așezarea s-a născut în partea de nord a cartierului, unde s-au ridicat și bisericile staroverilor începând cu cea nepopistă. Numai așa se explică situarea bisericilor la extremitatea cartierului, și nu în centrul acestuia.

Situarea asigura și izolarea sa, locuitorii ajungând mai rar în oraș, mai mult după ce linia de tramvai a trecut podul. Erau atrași de spectacolul comercial: bere, mici, plăcinte la Miorița, hala cu carne și lapte. Pește aveau acasă, măturisește Prusac Neftodi.

Avea aspect de sat mai mult decât Brăilița vecină, pitorescul fiind dat de prezența locuitorilor, în zilele de sărbătoare, îmbrăcați în haine tradiționale, pe băncuțele de la poartă. A fost mai puțin populat, îndesirea populației conducând la înjumătățirea loturilor inițiale și ocuparea loturilor virane. Uneori, lotul se împărțea în trei, existând astăzi și cazuri cu același număr la trei case, nimeni nevrând să-și modifice numărul inițial (de ex., pe străzile Reșița sau Mihai Viteazul).

Modernizarea cuprinde și aspectul caselor. De la gardul din stuf și nuiel s-a trecut la cel din scânduri iar de la acoperișul din papură și stuf la carton gudronat și apoi la tablă. Toaleta este în curte, canalizată sau nu, în general turcească. Ca și renumita baie - saună rusească.

Să mai amintim faptul că locuitorii din Pisc nu au legături cu cei din Comorofca, ci cu aceia din Carcaliu, dovadă posibilă a migrării inițiale din această localitate, de unde proveneau și mulți pescari de meserie, ce lucrau la Brăila.

Când apa din fântână seca, apăreau sacagiii. Conducta stradală realizată de primărie, cu sprijinul locuitorilor, fiecare săpând în dreptul casei și făcându-și cămin betonat, existând inițial și câte 5-6 cișmele pe fiecare stradă, pentru cei care nu se racordaseră sau pentru trecători. A urmat șanțul și apoi canalizarea. Canalizarea a fost proiectată și începută din

vremea lui Tataia, apelativul prim-secretarului Anton Lungu. Pe str. Iezerului – prima stradă canalizată - la barul lui Andrei („Handicapatu”), s-a instalat prima gură de canalizare, unde se adunau apele din ploi pentru jumătate din cartier. S-a realizat prin munca de lămurire desfășurată în anii '80 de către deputați. Astăzi, există guri de canalizare la fiecare întreținere stradală. Pietruirea unor străzi (de ex. Reșița) s-a realizat inițial cu zgură de la Combinatul Siderurgic Galați, care stârnea nori de praf. A doua pietruire, propriu-zisă, în 2012.

Iluminatul, inițial, cu lămpi de gaz și felinar la beci. În anii 1960, s-a introdus iluminatul stradal, cu stâlpi de lemn, dați cu creolină. Apoi și-n case. Înainte de a pătrunde radioul, a existat o stație de radioficare. Lumea a avut difuzoare. După 1970, apare și TV-ul.

N-au avut cămin cultural, mergeau în Brăilița, pe Mircea cel Mare, în casa lui Chiscăneanu.

Pornim dinspre strada Târgoviște, care se numise anterior Principesa Ileana / Pavel Tcacenco. Pe Târgoviște, se află Școala Nr. 21, numită în perioada interbelică „Andrei Cocoș”, după numele întemeietorului, astăzi, „A.S. Pușkin”. La întreținerea str. Târgoviște cu Reșița și Murgoci, un teren aparținând fraților prof. Bunea, lucrat cu zilieri, dat în arendă (graf / grof). A fost al CAP Brăila. La un moment dat, a fost teren de fotbal, împrejmuit cu plasă de sârmă. Pe strada Pictor Iser, paralelă cu Calea Galați, se află cimitirele ortodox și lipovenești. Caroiajul cartierului cuprinde 7 străzi paralele: Pictor Iser (fostă Ștefan cel Mare), Mihai Viteazul, George Topîrceanu (fostă Constantin Brâncoveanu), Iezerului (fostă Al. I. Cuza), Matei Basarab, Reșița (fostă Vasile Lupu) și Gh. Munteanu-Murgoci (fostă Oituz).

Pe Oituz / Gh. Munteanu-Murgoci se află bisericile Barabulnică (fără preoți) și Ovidenia Mică; pe Matei Basarab, fostă Ostrovski, o grădiniță reabilitată, la cheie pe 15 sept.

2011 (fostă Școala veche rusească); vizavi, băcănia lui Samson; biserica Ovidenia Mare, învelită, ca și cea Mică, cu tablă de cupru cu argint aurit din Ucraina, și Comunitatea Rușilor Lipoveni, având ca simbol o barcă. Clădirea Comunității, reamenajată în anul 2010, în urma cumpărării ei, este cunoscută sub numele de BOXATU, după porecla fostului proprietar Apostolatos Gheorghe, fiul lui Socrate, grec, și al Ilenei, româncă, fost boxer. A avut apoi magazin pe Nicopol. Vizavi se aflase și Primăria, care, azi, părăsită, în paragină, stă să cadă. Ar fi fost și jandarmerie, Grădiniță de copii, aprozar. Până la biserică, s-a aflat „ceainicul” (ceainăria) lui Cuzmin Petru.

Construirea primăriei pe str. Matei Basarab a consacrat zona drept centru al fostei comune, respectiv al cartierului. A fost și prima stradă asfaltată, în anul 1955. La prima ploaie, copiii dansau pe asfalt. În rest, reparații anuale, ca și pe Mihai Viteazul, în unele locuri rămânând doar pietrele.

La fiecare întreținere de străzi, câte un vad comercial. De exemplu, Târgoviște cu Matei Basarab și Nicopole: brutăria lui Zaharia în casele lui Popa Bubuleanu; băcănia lui Pricop Nicu (Băcanu); cârciumile Condruț Tudorache și Dumitru. Alte magazine: Ivan / Mihalache Sifonaru pe Murgoci, unde era și ghețăria TAPL (avea o grădină cu migdali și alți pomi fructiferi, care îmbiau copiii din cartier); pe Mihăilescu, la linia de tramvai; Gheorghiuță Aloman pe Mircea cel Mare (alimentară, aprozar, metraj, frizerie); Budiș / Smârdan. O cârciumă era și la Nanica.

La Dumitru și Firs, au funcționat și câte o clasă a școlii ruse în anii 1950. Apoi, la Dumitru a fost club, cu șah, table, bibliotecă și primul televizor. Către 1990, centru de pâine, vânzătoare-tanti Anicuța. Pe diagonală, alimentara lui Firs, cât cele două garaje de astăzi. Găseai de toate ca la orice magazin din centrul Brăilei. Găseai și metraj (cereai 3 m de *americă*, o vopseai acasă; săpun de casă). Aici a fost instalată și prima cabina telefonică, până

în anii `70, pentru a anunța, de exemplu, salvarea, ducându-te la Progresul sau la Prodaliment. La tanti Anicuța, era un raft pentru cei care cumpărau băutură de la Firs și o beau cu pâine caldă.

Magazine de pește: pe str. Eroilor colț cu lezerului, Emilian Ermalai iar cu Matei Basarab, Ilie Ermalai, vărul lui Emilian.

Pentru cai, cumpărau furaj de la Dorobanți: legătura de parâng (udată în interior!), la kilogram.

Firs - reper în topografia cartierului. Familia Firs Famin (părinți Trofim și Paraschiva). Oameni înstăriți, starea fiind explicată de gura lumii prin relațiile cu Terente, faimosul bandit. „Casa mare”, neschimbată, inclusiv dușumelile vopsite în roșu. O fotografie surprinde servirea ceaiului la o măsuță în curte. Samovoar vechi. Cu lemne. Câteva femei serveau ceaiul în farfurioare, din care sorbeau, mușcând din zahărul cubic. A trăit până la 90 de ani. 3 copii, între care **Toader a fost primul inginer (chimist) din Pisc**, lucrând inițial la Rafinăria Onești. În locuința acestuia din centrul cartierului, trăiesc astăzi Leonte Gavrilă (n. 1937, într-o familie cu 8 copii, pensionat în 1995, zidar teracotist, pensie mică după salariul de bază), căsătorit cu nepoata lui Firs, Tatiana, și fiica acestuia, Belov Liuba, strănepoata lui Firs, economistă.

Tot pe Matei Basarab, urmau fosta Școală Rusă, azi grădinița „Arlechino”, lăptăria lui Andreev Andrei, deputat de Pisc, și găzdia iar în curba către Târgoviște, dispensarul. Pe Târgoviște, în locul școlii vechi cu 4 clase, s-a ridicat noua clădire a Școlii Gimnaziale.

1989 și în prezent

Conform afirmației doamnei **Fedosia Jipa-Rubanov**, președinta comunității locale, în 2011, **Brăila este județul cu cel mai mare număr de lipoveni din țară**: oficial - 3500, dar în scriptele bisericilor, circa 10000!

Folosim prilejul pentru a trece în revistă toate datele privind demografia lipovenilor brăileni.

* *Tabla statistică a orașului Brăila, iulie 1832*: 89 sudiți, între care **20 supuși ruși**

* În 1835, în Brăila, de-abia ieșită de sub dominația turcească, erau 25 de pescari, fiind întrecută de Ploiești cu 55 și București cu 31 (*apud* C.C. Giurescu, op. cit., p. 233)

* „*Catagrafia regulamentară*” a orașului Brăila din anul **1838** - Spiridon Cristocă (1739 familii - 6387 locuitori): **271 lipoveni (4,24%)**, alogenii reprezentând 62,71%. Lista ocupațiilor practicate de către cei 1825 de birnici include între altele: muncitori „cu brațele” - 419; căruțași - 171, **pescari -79**

* **1871** - Episcopul Melchisedec (lucr. cit., p. 484) indică la 1870 în Muntenia, Moldova și Basarabia de Sud 13647 lipoveni popovți, față de 1518 bezpopovți. Numărul bezpopovților față de popovți era redus pretutindeni afară de Brăila - Piscu, și Climăuți, unde ambele secte își țin cumpăna.

* **1882**, referat Biroul serviciului de constatare comunal: 36000 locuitori stabili, 7200 familii, **150 familii de ruși și lipoveni**.

* **1894**, Dicționarul geografic al județului Brăila: orașul - 46715 locuitori, între care **257 ruși după naționalitate; 408 ruși**

după protecție și 341 lipoveni după religie (datele vizează anul 1891).

* **Alte recensăminte:** 1899 - 56330; 1905 - 60000; 1912 - 65711; 1927 - 89884

* **1930** (Recensământul general al populației, vol. II, partea 2, p. 522-750) - 68347 locuitori (scădere cauzată de criza economică și încetinirea activității Portului), dintre care lipoveni: Județ-total 1825 (Piscu - 1769, Municipiu - 55, Ianca - 1). La nivelul țării erau 57288 de lipoveni, aproximativ 3% din populația țării, din care 31344 în Basarabia și 3218 în Bucovina.

* **1948** – Populație municipiu - 95514; 1967 - 140390; 1977-194633 (cauza creșterii: industrializarea, migrarea satului la oraș). **Astăzi, ritm constant de scădere** datorită încetirii până la dispariție a producției de pe marile platforme industriale și a scăderii activităților portuare, ca și a natalității: 234110 în 1992; 216292 în 2002; 168389 în 2011. [Atlas istoric Brăila, p. VII-VIII]

* Ipatiov Filip, *Tendențele evoluției geodemografice a populației ruse și lipovenești prin prisma rezultatelor ultimelor recensăminte (1992; 2002), vol. 4.* Datele includ într-un singur grup atât pe creștinii ortodocși de rit vechi, care se și declară ca fiind lipoveni, cât și pe cei care pun mai mare accent pe caracterul etnic primar, numindu-se ruși. În plus, mai există ruși care nu sunt și lipoveni. Așa se face că statisticile oficiale ocultează aceste diferențe, înregistrând doar categoria de *ruși-lipoveni* (p. 155 squ.).

An	Total	Urban	Rural	Brăila
1992	38606	16233	22373	2341
2002	35791	15540	20251	3478

* **2002:** *Rușii lipoveni ocupă locul 5 după maghiari, rromi, ucraineni și germani* (la nivelul țării: **creștini de rit vechi: 38147; ruși lipoveni – 29246**).

* **Interpretare:** numărul rușilor-lipoveni s-a diminuat, mai mult chiar față de întreaga populație a României (- 7,3% față de - 5,9 %), dat fiind fenomenul de îmbătrânire, mai accentuat în mediul rural. Ultima rubrică înregistrează o creștere spectaculoasă în municipiul Brăila, cu 48,6 % față de 1992, rezultând un ritm mediu anual de 4%, o valoare mult prea ridicată, greu de explicat numai prin prisma mișcării naturale și migratorii a populației. Explicația probabilă: disimularea etnică a rușilor - lipoveni în 1992. **După apartenența confesională: în județul Brăila, 3499 ruși lipoveni față de 2792 de creștini de rit vechi.**

Rușii lipoveni, în număr de 29774 la recensământul din anul 2002 (alte documente, incluzând și rușii, dau o cifră de peste 40000), dintre care **3559, adică 1% din populația județului Brăila, reprezintă comunitatea etnică cu ponderea cea mai mare dintre brăileni și cu cea mai mare pregnanță în păstrarea identității etnice și culturale.**

Alte date din recensământul din 2002: **scăderea populației tinere de la 26% la 21%; ușoară creștere a celei mature și creșterea semnificativă a populației vârstnice de la 12,3% la 16%.** Scăderea natalității și migrarea externă vor marca scăderea în continuare a populației ruso- lipovenești.

2011: ruși lipoveni - 23864, din care în județul Brăila - 1938 (0,6%) [Județul Brăila: 304925 locuitori]. După limba maternă: româna 2484 = 0,85 %; rusa 1177 = 0,39 %. Urmează turca - 0,04%, greaca - 0,02 % ...; 0,48%, dacă se includ și cei care declară: religie creștină de rit vechi]. Ruși lipoveni: 1,06%, după romi: 1,12%; religie creștină de rit vechi: 32500, adică 0,16% din total populație. În Brăila, 1500!

[2011 - 20121641 locuitori; Brăila: 168389. Se constată scăderea populației stabile cu 12%; mediu urban: 62,5%; 0-14 ani: 15,9%, în Brăila cu 10%; etnia declarată: 18884, 8 mii; ruși lipoveni: 23,5 (Tulcea - 10,3; Constanța - 3,6; Iași - 2,8; Brăila - 1,9; Suceava - 1,7); limba maternă (prima limba vorbită în primii

ani ai copilăriei): 3/4 din rușii lipoveni care și-au declarat etnia și limba maternă au vorbit în timpul copilăriei limba rusă; **restul (1/4) declară limba română ca limbă maternă]**

Comportament electoral. Conform legislației în vigoare, fiecare grup etnic poate să-și propună un candidat propriu pentru a fi reprezentat în Parlamentul României (Camera Deputaților). Nu toate voturile rușilor lipoveni s-au îndreptat către acesta. A obținut peste 10000 de voturi, semn electoral **Lotca**, restul îndreptându-se către alte formațiuni, ceea ce dovedește un caracter mai puțin disciplinat. La Președinție și Senat, preferința a mers către social-democrație, indiferent cum s-a chemat formațiunea: FSN, FDSN, PDSR (idem, p. 188).

Analiza geografică a populației (F. Ipatiov, p. 148-151) pe baza recensământului din 7 ian. 1992, valabilă *mutatis mutandis* și Brăilei.

Populația activă: persoanele în vârstă de 14 ani și peste, apte de muncă, care constituie forța de muncă disponibilă (utilizată și neutilizată) pentru producerea de bunuri și servicii în economia națională; populația ocupată și neocupată aflată în căutarea unui sau chiar a primului loc de muncă.

Populația inactivă: toate persoanele, indiferent de vârstă, care nu desfășoară o activitate economico-socială și nici nu se află în căutarea unui loc de muncă.

- ponderea mai redusă a populației active (doar 42%) față de media națională cu 3,9% mai mică [16211 persoane din totalul de 38006]
- în mod corespunzător se prezintă situația la populația inactivă - pondere de 58% față de 54,1%
- Cauza: gradul mai accentuat de îmbătrânire a populației

Situația pe medii a activilor: analogie aproape perfectă cu gradul de ocupare a populației la nivel național; la urban diferența de 4% se păstrează iar la rural scade cu un procent [rușii lipoveni trăiesc într-o proporție de 42% în mediul urban, respectiv 16231 de persoane, comparativ cu 54,3% care a

fost gradul național de urbanizare la momentul efectuării recensământului].

- **Ponderea populației active, 42%**, vizibil regres față de 1966 și 1977, când era 49,3% și 46, 2%. Cauza: îmbătrânirea și ușurința cu care s-au făcut pensionările, la niște vârste destul de tinere, în anul 1992 (!), când, prin decretul lui Iliescu, **s-a admis pensionarea până la 55 ani (limita de vârstă), majoritatea celor de până la această vârstă alegând pensionarea.**

- **Sectoarele de activitate**

- **Pondere relativ ridicată a activilor ocupați** (în special în agricultură, care determină funcția economică a localității) **în sectorul primar – 30,4%, valoare superioară mediei naționale cu circa 6%.** În celelalte sectoare, proporții cu 3% mai reduse față de media națională: sector secundar - 43,3% iar la servicii - 26,3%.

- **Structura profesională:**

- înalți funcționari ai administrației publice, conducători și funcționari superiori din unitățile economico-sociale - sub 1%, ca și slovaci, ucrainenii și țigani. Statistica nu menționează deputatul!

- specialiști cu ocupații intelectuale și științifice - medie de două ori mai mică decât cea a României

- tehnicieni și asimilați: pondere, 6,58%, mai mică cu 4% decât media României (la subgrupa controlorilor și tehnicienilor din transportul feroviar, maritim și fluvial, de 4 ori peste media națională, în conformitate cu specificul ocupațiilor tradiționale - pescuit (pe traulere)

- funcționari administrativi: 2,2% din populația activă, față de media națională de 4,7%

- lucrători operativi în servicii, comerț și asimilați: la fel ca mai sus

- agricultori și lucrători calificați în agricultură, silvicultură și pescuit-medie superioară celei naționale-19,8%

față de 18,5% (la „pescari și vânători” - 3,4%, față de media națională de 0,04%, celelalte etnii nefigurând; la „agricultori și pescari individuali” – 10,05%, procent justificat prin asocierea lipovenilor cu pescuitul.

- muncitori și meseriași; în top, cu 30,6 %, cu peste 3% față de media națională, devansați de maghiari cu 35,4%. Dintre ei, la „muncitori – constructori și asimilați”-9,4%, cea mai mare valoare relativă în raport cu celelalte etnii. Fenomen explicabil: acceptă munci fizice dificile în schimbul unei remunerații pe măsură. În țară și străinătate, în primul rând la săpături (în agricultură, construcții sau alte domenii). Mare instabilitate a locului de muncă, pe care-l schimbă chiar de mai multe ori pe an. Această îndeletnicire și purtatul bărbii le-au atras supranumele de *excavatoare cu barbă*.

- operatori pe ansambluri de mașini, instalații, utilaje și lucrători asimilați: peste media națională-16,9 % față de 15,3%. La subgrupa „marinari, navigatori și asimilați” cu 3,7% pe primul loc între etnii, doar turcii având peste 1%: 1,22%

- lucrători necalificați (predilecția pentru muncile fizice): 9,32%, una din ponderile cele mai ridicate în raport cu media și cu celelalte etnii

- forțele armate: 232 persoane ocupate=1,43%, devansând celelalte etnii, care nu trec de 1% = sporturile pe apă, încadrați la cluburile militare Dinamo și Steaua!

Piscul și Comorofca s-au modernizat: apă curentă și canalizare, lumină electrică; s-au construit case mari, dar fără proporțiile armonizate dinainte; curțile sunt mai mici, fracționate după fiecare căsătorie din familie; a dispărut „lavâciki” (băncuța), principalul element de socializare dintre vecini (Smaznov Evdochia). Se vorbește din ce în ce mai puțin lipovenește, atât de tineri, cât și de cei în vârstă.

Cum ar putea să crească rolul cartierului în scopul reducerii diferențelor existente?

În fața Comunității Rușilor Lipoveni s-a aflat un panou

pe care se putea citi: *Consiliul Județean și Primăria municipiului Brăila implementează proiectul „Reabilitarea și modernizarea sistemelor de apă uzată în județul Brăila”. În Municipiul Brăila se vor realiza următoarele lucrări:*

- *Extindere rețea de apă - 17361 ml pe un total de 81 străzi din municipiu*

- *Reabilitare rețea de apă - 20241 ml pe un total de 66 străzi din municipiu*

- *Extindere canalizare - 74877 ml pe un total de 178 străzi din municipiu*

- *Reabilitare canalizare - 12891 ml pe un total de 73 străzi din municipiu.* Programul (fără termene!) se desfășoară sub sloganul: *Investim în mediu. Credem în viitor.* Parteneri: Consiliul Județean, Ministerul Mediului și Pădurilor, UE și Primăria Mun. Brăila.

Nu știm câți metri lineari au fost afectați cartierului Pisc. Sigur, str. Reșița a fost canalizată de-abia în 2013!

Vedem cum asfaltul de pe străzile Matei Basarab și Mihai Viteazul a devenit în unele zone o amintire, doar două dintre străzi având aspectul bun: G. Topîrceanu, asfaltată sub primarul C. Cibu, și Eroilor, numită și Calea lui Udrea, asfaltată cu ocazia inaugurării Stației de epurare, când era planificată și sosirea prim-ministrului E. Boc. Aici, asfaltul s-a turnat peste piatra cubică, putând trece și tancul.

* Telefon Romtelecom, după 1990. TV prin cablu din 1998 (S.C. ConySat), primul pe str. Mihai Viteazul, tras din Vidin. Din 2013, UPC pretinde o taxă suplimentară pentru posturile rusești și ucrainene. Tot din Vidin s-au tras și gazele. Din 2000, Magistrala din Vidin a preluat și Piscul. În prima iarnă, nu făcea față, treceau pe lemne. Gurile de canalizare există, astupate/betonate din cauza zgurii.

* Integrat în infrastructura rutieră a municipiului Brăila: direct - maxi taxi 16 și 17 pe str. Topîrceanu; 8, până la Progresul; auto Nr. 2 – Vidin; tramvai - Bd. Independenței- Școala „George

Coșbuc”

* Modernizarea și extinderea rețelei de utilități publice: asfaltare, canalizarea străzilor

Aminteam de prima stradă canalizată, lezerului, în zona barului lui Andrei. Astăzi, aici, este cea mai mare concentrare de localuri: pe lezerului la nr. 39, barul lui Andrei și pe diagonală, Boris / Borca Cuprian iar pe Davilla, Rodion.

Și casele s-au modernizat. De la gardul din scânduri, la gardul din cărămidă sau tablă galvanizată, destul de înalt ca să nu se vadă în curte. De la acoperișul cu tablă la cel cu țiglă modernă. Pe multe străzi au apărut case cu etaj sau tip vilă, tot cu etaj, cu uși cu deschidere electronică la garaje. Doar câteva case bătrânești mai amintesc de satul de odinioară, toaletele și băile fiind incluse în corpul locuinței.

Multe biciclete, tineri și mai puțin tineri, bărbați și femei, dar și multe, tot mai multe automobile.

Într-un **studiu de geografie umană din anul 2000**, elaborat de Ana Cristina Ionescu, se notează lapidar:

Cea mai mare parte a populației din acest cartier este reprezentată de pescari iar marea majoritate a femeilor sunt casnice. Nivelul de trai este scăzut datorită numărului ridicat de șomeri. Cea mai mare parte a locuitorilor din acest cartier au venituri personale extrem de mici.

Se constată că în acest cartier predomină lipovenii; ei reprezintă 80% din locuitorii acestui cartier, de aceea propriile lor opinii cu privire la orașul Brăila, la cartier, la economia orașului etc., au fost foarte greu de obținut.

Apariția bărcilor din fibră de sticlă a determinat dispariția unei meserii tradiționale la Dunăre: marangozia, cel mai renumit marangoz/constructor de lotci din Pisc fiind Diadea Fomin. „Erau foarte scumpe, mărturisește Oprea Androne, 68 ani, de pe strada Reșița, pescarii renunțând să-și cumpere

casă pentru o barcă, ca să-și poată întreține familia”. **Ultimul marangoz din Pisc a fost Traian Avram – Trofim**, care a construit ultima barcă acum 8 ani. A moștenit meseria de la tatăl său, care-și construise de unul singur o lotcă. Ambiționat, a studiat și a început să construiască: stejar uscat timp de 8 ani pentru chilă și crevace, brad uscat la umbră o vară pentru rest. Transformă lemnul în lotcă vie. „Opera vie” este partea care stă în apă. O barcă bună se moștenește din tată în fiu la pescari, trăiește zeci de ani, dacă te porți cu ea cum se cuvine, călăfătuind-o anual (dată cu smoală fierbinte și scoțând-o iarna din apă, pe suport de lemn cu față-n jos). A fost solicitat și în Austria, a apărut și la TVR. Fibră de sticlă și oțelul cu motor au înlocuit însă lotca de lemn și vâslele. Vorbindu-mi, îmi dă lămuriri despre ultimul turneu al formației *Tihii Dunai*, al cărei corepetitor este (cu **harmonica tradițională, un acordeon mai mic, ale cărui clape cuprind o singură gamă**, procurat de la fabrica din Tula) este, deplângând „uitarea” limbii ruse.

Dinamica recentă a proceselor și fenomenelor sociale are în vedere șomajul în contextul restructurării sociale, impactul scăderii nivelului de trai asupra fenomenelor sociale, divorțurile și căsătoriile, starea de sănătate a populației, participarea la procesul educațional și de instruire, participarea la procesul cultural, diferențieri teritoriale după veniturile populației, gradul de infracționalitate.

Până în urmă cu aproximativ 5 decenii, grup etnic închis, căsătoriile membrilor comunității cu parteneri din afara grupului fiind aproape de neconceput, cei care încălcau interdicția fiind repudiați de familie și colectivitate.

Mentalitatea conservatoare s-a schimbat. Recensământul din 1992 evidențiază existența a aproape 15% din numărul total al nucleelor familiale, al căror cap de familie este rus-lipovean, ca fiind mixte din punct de vedere etnic.

Locuind într-o majoritate românească, este firesc ca unul dintre parteneri să fie de naționalitate română (91%), doar 9% de altă naționalitate (Filip Ipatiov, *Rușii lipoveni din România*, ed. cit., p. 186).

Fapt divers / infracțional, nimic deosebit față de restul orașului Brăila. Câteva exemple: 30 apr. 2009: tentativă de viol; 11 mar. 2010: crimă pasională; 14 febr. 2011: incendiu de la un coș de fum defect; 28 ian. 2013: razie (a fost prins un suspect de 35 de ani, autorul a nu mai puțin de 3 furturi) etc.

Ieri, Piscicola, Abator, Progresul; azi, șomaj. Strada e golită de exodul în Italia, Grecia, Spania. Nu toți fac vreo ispravă. Cu facultate și master, nu au carte de muncă. Mulți nu lucrează, trăiesc căutând prin gunoaie. Oricum, ca și românii de altfel, **resimt izolarea. S-a strâns șurubul în străinătate.**

La pensie, bostană la Plaja lipovenească, la chiciul mare, dincolo de lacul de la Zagna, la canalul de scurgere. Dădeau pepeni, troc, contra cartofi și roșii. Colibă. În octombrie și noiembrie, foc la sobița de pământ cu plită. Felinar. Cal și căruță, timp de 15 ani (Pașa).

La Plaja lipovenească, canton silvic, bărci la adăpost; stație plutitoare, draglina, pompă, 2 camere, bucătărie. Responsabil: Pavlov Simion. A existat un restaurant ICSAP pe Chiciul mic, spălat de ape. Se zice „Plaja lipovenească”, de fapt „rusească”, pentru că fusese amenajată de sovietici, care construiseră și un pod de pontoane pe Dunăre. Aici își are sediul, asociația pescarilor comerciali autorizați „Ceabună”. Destul de mulți au devenit tibeicari, făcând naveta la Tulcea.

Quo vadis, Domine ?

Psalmul 105. v.34 *N-au nimicit neamurile de care le-a pomenit Domnul*; v. 35. *Ci s-au amestecat cu neamurile și au deprins lucrurile lor*; v. 36. *Și au slujit idolilor lor și s-au smintit.*

Rușii lipoveni au conștiința că sunt diferiți, că aparțin unei alte comunități prin limbă, origine, tradiții, obiceiuri religioase (ținerea posturilor și frecventarea slujbelor), **dar conviețuirea în același loc cu românii, despărțiți doar de str. Târgoviște, școala comună, aceleași condiții de creștere și educație au contribuit la ștergerea diferențelor.**

Au moștenit cântece, dansuri, obiceiuri din localitățile rurale de unde proveneau, care amintesc de locurile din care au pibegit: Donul inferior, gubernia Rostov, cazaci liberi de pe Don, pentru conservarea și reînvierea cărora au fost create mai multe festivaluri, începând cu 1995. Au fost organizate **Festivaluri naționale ale cântecului, dansului și portului popular**, Brăila fiind gazdă în 28-29 septembrie 1996, între cele 19 ansambluri folclorice de la nivelul țării aflându-se și cel din Brăila: **Tihii Dunai / „Dunărea liniștită”**.

În activitatea de revigorare a folclorului lipovenesc, începând cu 1999 are loc și **Festivalul folcloric național al copiilor**, Brăila fiind gazda acestuia în august 2002, între cele 19 grupuri artistice de copii aflându-se și formația brăileană **Reabinușka / Scorușul**. Se dovedește încă o dată că **arta tradițională reprezintă o valoare identitară fundamentală și formează un patrimoniu care trebuie respectat și păstrat.**

Mulți își recunosc statutul de asimilați, puțini mai gândesc în limba rusă. Izolarea determinată și de biserică. Acasă, s-a mai vorbit rusește, dar de la grădiniță și școala numai limba română. Atitudine rezervată fața de școală, mai ales în cazul fetelor, casnice.

O mare problemă este limba. Cei mai mulți nu vorbesc fluent limba rusă, nu au timp s-o învețe sau nu sunt îndrumați pe această cale de către părinți. Vor să vorbească doar românește. „Eu le vorbesc rusește, ei îmi răspund românește”. Țigani îi respectă tradițiile, își vorbesc limba oriunde s-ar duce. Doar bătrânii mai vorbesc graiul lipovenesc, tinerii optând pentru comunicarea în limba română. Puțini mai știu carte bisericească, cu totul de neînțeles dacă nu știi limba rusă. Chiar preotul, pentru a se face înțeles, folosește limba română: citește textul biblic în limba română, după care îl comentează în limba rusă.

Rasul bărbii se consideră păcat, barba rămânând un obicei păstrat până astăzi. Dacă cei tineri o poartă sau nu, bărbații ajunși la vârsta a III-a, în general, renunță definitiv la raderea acesteia.

Confruntate cu educația ateistă, tinerele generații încep să-și pună întrebări existențiale, la care nu au găsit răspuns în comunitate, întrucât credința staroveră nu a fost conceptualizată iar preoții, ca exponenți ai comunității, nu sunt pregătiți să o facă. Tinerii lipoveni renunță la practicile religioase tradiționale, amăgindu-se că au credința în suflet.

Frecventarea bisericii, postul, semnul crucii și rugăciunile au fost considerate caduce, înstrăinându-se spiritual. Copiii nu mai au receptivitatea părinților și a bunicilor, nu mai au timp să fie ca înaintașii.

Mai există cazuri de refuz al televizorului, „unealta dracului”. Cât despre buletinul biometric...

Am cunoscut două cazuri în care părinții și-au schimbat numele, ca să nu aibă de suferit copiii. Multe, mult mai multe: părinții nu-și învață copiii rusește, pentru a nu le împiedica

integrarea iar mulți alții își pun întrebarea dacă trebuie să învețe copiii limba rusă ca limbă maternă, deoarece s-au născut în afara patriei istorice. Mai mult: se întreabă de ce *Imnul lipovenilor* (intonat la fiecare acțiune a CRLR), adaptare a poeziei „Lipovani” a lui Erofei Ivanov, se încheie cu versul: *Nas prosti, rodnaia Rossia - Iartă-ne* (de ce!?), *mama/ natala Rusie* (nu ne mai considerați dușmani (ai Rusiei)..., traducând prin „Rămas bun”!

Astăzi, fenomenul se adâncește: originea etnică este renegată, limba rusă pe cale de dispariție în vorbirea curentă iar spiritul comunitar doar de fațadă.

În fața „înstrăinării foarte puternice”, **Aleksandr Fenoghen** lansează patetic îndemnul: **Veniți în patrie! Strângeți-vă în patrie! Recurgeți la istorie! Simțiți cu sufletul!** Și indică drept căi: **Apelați la muzică, la tradiții!** (*Kitej-grad*, nr. 11-12, 2003). [Patria, ca și Imnul să se refere oare la Rusia antenikoniană?].

În loc de încheiere, îmi permit să citez aprecierea profesorului universitar doctor Ivan Ivlampie, decanul Facultății de Istorie, Filozofie și Teologie de la Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați:

Efectele globalizării. Cea vârstnică se întoarce – în mediul rural, mai ales, - la modul de viață autarhic, în schimb tinerii, prinși în activitățile industriale sau pregătiți pentru meserii rămân fără loc de muncă. Aceștia migrează spre Occident, de data aceasta nu din motive religioase, ci de factură economico-financiară. Copiii lor rămân, de cele mai multe ori, în grija bunicilor, interesul familiilor fiind educația școlară care să le asigure un viitor mai bun pe o piață a muncii nesigură.

După 1989, pretutindeni în lume are loc revirimentul religiei, religia devenind o formă de manifestare a identității într-o lume prinsă în vârtejul multiculturalismului.

Prin religie, rușii lipoveni și-au conservat în timpurile moderne propria identitate, afectată totuși în păstrarea limbii, a obiceiurilor și a modului de viață.

Globalizarea afectează însăși structura de rezistență a staroverilor din România. Participarea liturgică a scăzut în intensitate, la slujbele religioase poporul participă rar cu fervoarea de altădată. Deoarece doar câțiva, bătrânii, frecventează constant slujbele religioase, unii preoți au decis, de exemplu, să unească vecernia cu miezonoptica. Copiii sunt participanți rari la aceste slujbe, internetul și jocurile de pe internet sunt mai „vitale” pentru sensul noii vieți, după cum și limba engleză la școală, în opinia părinților lor, e mai importantă decât limba rusă pentru devenirea personală și succesul profesional. Tineretul este absorbit de divertismentul noii culturi de masă, al canalelor de televiziune și al modului de consum al timpului liber. În tradiția vechilor credincioși noțiunea de timp liber era inexistentă, întregul timp era consacrat ritualic. Or, astăzi, timpul s-a eliberat de sacru și a devenit „liber”. Aceste observații vizează linia generală, mentalul comun al rușilor lipoveni din zilele noastre, excepțiile – tineri crescuți în spiritul tradiției – nu pot salva vechea comunitate. [Comunitatea ortodoxă de rit vechi, între tradiție, modernitate și globalizare, vol. 6, Tulcea, p. 144-145]

Bazați pe cunoașterea celor două comunități lipovenești din Comorofca și Pisc, datând de prin 1830, profesorii universitari Mihai Nistor și Ivan Ivlampie concluzionează: *Astăzi comunitatea din Comorovca nu mai există, membrii ei s-au dispersat, au pierdut limba, au renunțat la obiceiuri, au fost asimilați. Câteva persoane în vârstă rămase nu pot reprezenta renumele vechii comunități.*

Cât despre comunitatea din Pisc, nu după mult timp, va împărtăși aceeași soartă.

Aceste amare constatări au născut câteva întrebări:

De ce mesajul teocrației, care a dat naștere manifestării religiozității noastre, nu a ajuns până la conștiința acestei generații? [...]

Ce anume a determinat slăbirea credinței nu în

Dumnezeu, care este încă vie printre cei dispersați în oraș, dar și în Pisc, ci în caracterul sacru al fiecărui moment al existenței, ceea ce constituie crezul strămoșilor noștri în Împărăția lui Dumnezeu?

Am acceptat registrul civil, care ne înregistrează nașterea, căsătoria și moartea, am acceptat obligațiile pentru copiii noștri ce rezultă din legea învățământului, înscrierea noastră la locul de muncă prin cartea care va sta mărturie pensionării noastre – este evident că nu putem evita adaptarea la lumea Cezarului, spre disperarea poate a celor ce au ajuns aici fugind de Cezar. Dar cum au putut toate aceste adaptări la modernitate să distrugă - într-un timp foarte scurt – puterea de credință prin abandonarea tradițiilor, a obiceiurilor legate de sărbătorile semnificative sau de evenimentele majore ale vieții, precum căsătoria, prin renunțarea, în ultimă instanță, la limbă și la comunicarea în graiul părinților?

(Așa stând lucrurile), ***lipovenii din Pisc nu văd cum dintr-o comunitate se transformă în locuitori ai unui cartier urban, aproape prin nimic deosebiți de locuitorii altor cartiere, dacă n-ar mai fi rămas Biserica în care doar psalmodierea slavonă îi mai poartă nostalgic spre pierduta Împărăție a lui Dumnezeu*** (Mihai Nistor și Ivan Ivlampie, *Viața spirituală a comunităților rușilor lipoveni din zilele noastre*, vol. 2005, Brăila, p. 247).

Comunitatea rușilor lipoveni din Brăila*

06.02.1990, Brăila. *Prima întâlnire a Comitetului de inițiativă cu reprezentanții Bisericii Ortodoxe Ruse de Rit Vechi.*

O delegație a Comitetului de inițiativă a Comunității Lipovenilor din România, formată din Feodor Chirilă, Andrei Ivanov, Echim Andrei, Fedot Nicolae, Maxim Ivanov, Ivan Popov și Feodor Petuhov, s-a deplasat la reședința de la Brăila a Mitropoliei Ruse Ortodoxe de Rit Vechi, unde s-a întâlnit cu membrii Sfântului Sobor al Bisericii Ortodoxe Ruse de Rit Vechi din România, în frunte cu ÎPS Mitropolitul Timon și Consiliul eparhial, prilej cu care membrii Comitetului de inițiativă au prezentat pe larg scopul. S-a hotărât să se numească un reprezentant al Bisericii în Comitetul de conducere al Comunității.

12 febr. 1990, sentința civilă nr. 181 a Judecătoriei Sectorului I, a fost înființată ca persoană juridică, organizația nonguvernamentală Comunitatea Rușilor Lipoveni din România. Între cei 21 de membri ai comitetului de inițiativă s-au aflat și brăilenii Grigore Ștefan, Mihai Ivanov, Leon Chirilă, Erofei Ivanov, Petre Ștefan, Gheorghe Policarp și Andronic Bobrescu.

27.02.1990, Brăila. S-a constituit Comunitatea Locală a Lipovenilor din municipiul Brăila. La Școala Generală nr. 21

* Sursa principală de informație o reprezintă **Cronologia minorității rușilor lipoveni (1989-2009). Feodor Chirilă.** Doctor în științe filologice, profesor universitar la Universitatea „Spiru Haret”, Facultatea de Limbi și Literaturi Străine. E-mail: feodorc@yahoo.com. Ea include, în amănunt, activitatea C.R.L. din Brăila, dar și a Școlii Nr. 21 din Pisc / „A.S. Pușkin” din 2010, pilon central al vieții culturale din cartier.

a avut loc adunarea de constituire a Comunității Locale a Lipovenilor din Brăila. A fost ales Comitetul de conducere din care fac parte: Chirilă Leon, Ștefanov Vasile, Leonte Tatiana, Patap Ancuța, Ivan Iov, Ivanov Erofei, Ștefan Grigore, Ivanov Mihai, Avram Pentilei, Costîlov Mihai, Znogoveanu Maxim. Președinte al Comunității a fost ales profesorul Mihai Ivanov.
Sediu: str. Al. Davila nr. 6

8 apr. 1990, prima Conferință Națională a CRLR, alege Consiliul Național, 27 persoane, între care Vasile Ștefanov din Brăila.

21.04.1990, București. Ședința lărgită a Biroului Executiv al Comunității Rușilor Lipoveni din România. Comunitatea Rușilor Lipoveni din România urma să-și desemneze candidați proprii pentru alegerile parlamentare în județele: Tulcea, Constanța, Galați, **Brăila**, Botoșani, Suceava, Bacău, Ialomița, Neamț, Vaslui, Timiș, Iași, precum și în municipiul București, adică acolo unde există localități rurale sau urbane în care rușii lipoveni locuiesc compact. **Au fost, de asemenea, adoptat esemnul electoral - lotca și Chemarea electorală** către toți rușii lipoveni din România.

Septembrie 1990, București. Începând cu anul școlar 1990-1991, au luat ființă clase și grupe de învățare a limbii materne ruse în cadrul școlilor și al liceelor cu limba de predare română, unde peste 5.000 de copii ruși lipoveni studiază limba și cultura rusă maternă ca disciplină obligatorie, cu patru ore pe săptămână, la clasele primare și, respectiv, trei ore pe săptămână la clasele de gimnaziu și liceu.

Oct. 1990, apare organul informațional bilingv al CRLR Zorile (Зори)

22.11.1990, Chișinău. Cotidianul „Молодёжь Молдовы” publică un fotoreportaj despre rușii lipoveni din Bucovina și Brăila.

22.01.1991, București. Primii etnici ruși lipoveni - inspectori școlari pentru școlile rușilor lipoveni: prof. Ivli Iacob - pentru județele Brăila și Galați.

12.11.1991, București. Ministerul Învățământului și Științei a desemnat metodiști voluntari pentru organizarea și îndrumarea procesului de predare/învățare a limbii materne a rușilor lipoveni: Borisov Ilarion (jud. Brăila). Numirea metodiștilor voluntari s-a impus ca o necesitate, ei urmând să sprijine inspectoratele școlare județene în activitatea de organizare și funcționare a învățământului de limba maternă la școlile românești în care limba maternă a rușilor lipoveni se predă ca obiect de studiu.

07.01.1992, București. Recensământul populației cu privire la rușii lipoveni. Datele Comisiei de Statistică arată că în România trăiesc 38.606 ruși lipoveni, adică 0,17% din totalul populației țării. Brăila - 2.359.

11.04.1992, Tulcea. Cea de a II-a Conferință pe țară a Comunității Rușilor Lipoveni din România. A ales comitetul de conducere al Comunității, compus din 17 membri și 4 supleanți, între care Vasile Ștefanov – Brăila.

10.06.1993, Brăila. Lansarea pentru elevii ruși lipoveni a celei de-a doua antologii de tip școlar Книга для чтения для V-VIII классов („Carte de citire pentru clasele V-VIII”), E.D.P., 1993 (ediția a 2-a a apărut în 1998), ai cărei autori sunt Feodor Chirilă și Andrei Ivanov, a avut loc la Școala Generală nr. 21 din Brăila.

1-4 oct. 1993, Tulcea, are loc primul simpozion științific internațional cu tema **Cultura rușilor staroveri în context național și internațional**, următoarele având loc la Suceava, 8-9 oct. 1996 și București, 18-19 nov. 2000.

1994-1996, CN al CRLR, 17 membri și 5 supleanți, între care Vasile Ștefanov, Brăila

03.09.1994, Brăila. Consfătuirea cadrelor didactice care predau limba și cultura rusă maternă. 50 de cadre didactice din rândul etniei rușilor lipoveni (educatoare, învățătoare și profesori) din toată țara s-au întâlnit la Școala Generală nr. 21 din Brăila. În cadrul consfăturii au fost abordate probleme cu privire

la metodica folosirii primelor manuale școlare tipărite: Букварь (autor: Feodor Chirilă), precum și a celor două antologii de tip școlar: Книга для чтения („Culegere de texte”, autori: Feodor Chirilă și Andrei Ivanov), pentru clasele II-IV și V-VIII - pentru elevii ruși lipoveni din România, apărute la Editura Didactică și Pedagogică; predarea în școală a religiei ortodoxe de rit vechi; dotarea școlilor cu materiale didactice audiovizuale; modalități de formare de noi cadre didactice necesare pentru școlile din localitățile lipovenești, precum și perfecționarea continuă a personalului didactic existent.

26.03-01.04.1995, Tulcea. Prima Olimpiadă Națională de limba maternă a elevilor ruși lipoveni.

27.06-02.07.1995, Moscova. Elevii ruși lipoveni - învingători la olimpiadele internaționale (din trei în trei ani). La prima participare la Olimpiada Școlară Internațională de Limba și Literatură Rusă, aflată la a VIII-a ediție, la care au luat parte 300 de elevi din clasele primare, gimnaziale și liceale din 24 de țări, elevii ruși lipoveni au obținut trei medalii de aur (**Natalia Chirilov, Mariana Parfenie, de la Școala Generală nr. 21 din Brăila și Lavinia Mihei, de la Școala Generală nr. 1 din Tulcea**) și o medalie de argint (**Andrei Ivanov, de la Școala Generală nr. 12 din Tulcea**).

23-24.09.1995, Sarichioi, comuna cu cea mai mare concentrare de ruși lipoveni din țară, **Primul festival național: „Portul, cântecul, dansul și obiceiurile populare ale rușilor lipoveni din România”,** la care au participat 20 de formații și grupuri folclorice ale rușilor lipoveni, inclusiv din Brăila.

1996-1998, CN al CRLR include 21 consilieri între care Vasile Ștefanov, Brăila

14.01.1996, Brăila. Sărbătoarea Anului Nou după stil vechi. Manifestarea a avut loc la Școala Generală nr. 21 și a fost pregătită de întregul colectiv de profesori de limba rusă ca limbă maternă, la inițiativa inspectoarei Fenia Jipa Rubanov. Corul de copii a interpretat cântecele populare rusești, ceastuști (Ой,

мороз, мороз!, В лесу родилась ёлочка, По Дону гуляет ș.a.); s-au recitat versuri din creația poeților ruși, dedicate anotimpului iarna. Apoi, elevii claselor a II-a, a IV-a, și a VII-a au prezentat dansuri rusești. În final, Ansamblul folcloric lipovenesc „Тиховой Дунай” din Brăila a interpretat o suită de cântece populare rusești lipovenești. Truda organizatorilor și a interpreților a fost răsplătită nu numai cu aplauzele spectatorilor, dar și de Dan Mihai, patronul firmei „Select”, sponsorul manifestărilor, care le-a oferit tuturor dulciuri și sucuri.

25-30.03.1996, Tulcea. Cea de a II-a ediție a Olimpiadei Naționale de Limba maternă a elevilor ruși lipoveni. Acțiunea, organizată de Ministerul Învățământului și Științei în colaborare cu CRLR și cu Inspectoratul Școlar Județean și găzduită de Liceul „Grigore Moisil”, a întrunit 26 de concurenți - elevi ruși lipoveni din clasele a VII-a și a VIII-a din județele Brăila, Constanța, Suceava și Tulcea. Din comisia națională a făcut parte și Mihai Chirsanov (Brăila). Dintre cei 26 de elevi participanți, 12 elevi au fost distinși cu premii și mențiuni speciale.

10.06.1996, Brăila. Cea de-a doua ediție a Festivalului Minorităților Naționale. Sub genericul „Suntem copii ai acestui pământ”, manifestarea, a cărei artizană a fost lipoveanca Fedosia Jipa-Rubanov, inspector școlar de specialitate din Brăila, s-a desfășurat pe malul Dunării, la Brăila. Copii din 17 județe au evoluat pe scena amenajată pe faleza Dunării, între care și grupul vocal de elevi „Рябинушка” de la Școala Generală nr. 21 din Brăila, condus de profesorul de limba rusă Mihail Chirsanov.

28-29.09.1996, Brăila. Cel de-al II-lea Festivalul național: „Portul, cântecul, dansul și obiceiurile populare ale rușilor lipoveni din România”. Manifestarea culturală a debutat cu parada costumului popular în Piața Independenței din localitate. Prin fața tribunei au defilat 16 grupuri folclorice, având în frunte câte doi copii, purtători ai placardelor cu denumirea localității lipovenești de apartenență a grupului. Între acestea, „Тихий Дунай” din Brăila. La festival au participat peste 500 de

persoane din 30 de localități din toate zonele României unde locuiesc etnicii ruși lipoveni.

27.10.1996, Brăila. Hirotonisirea Înaltpreasfințitului Leontie, arhiepiscop de Fântână Albă, în înalta funcție de mitropolit al tuturor creștinilor ortodocși de rit vechi din lume. Au fost prezenți delegați din toate comunitățile cu creștini ortodocși de rit vechi care aparțin cultului de Fântâna Albă: din Alaska, Australia, Bulgaria, Oregon (SUA), Rusia, Ucraina, Republica Moldova, precum și din toate colțurile României. Deschis și pentru mireni, acest sobor a fost întrunit pentru a desemna noul mitropolit al creștinilor ortodocși de rit vechi din diasporă, ca urmare a trecerii în lumea veșnică a mitropolitului Timon la 21 august 1995. La sobor a fost propuși câțiva candidați pentru viitoarea funcție de mitropolit, dintre care fost votat și uns ca mitropolit arhiepiscopul Leontie. Hirotonisirea a avut loc în cartierul brăilean Pisc, în biserica „Nașterea Maicii Domnului”. Înaltpreasfințitul Leontie este al 12-lea mitropolit al creștinilor ortodocși de rit vechi de orientare de Fântână Albă.

08-09.11.1996. Suceava. Seminarul Internațional „Cultura rușilor lipoveni în context național și internațional”, ediția a II-a. Între referatele și comunicările științifice (30 la număr) s-a aflat și lucrarea *Modele antroponimice și toponimice în satele cu populație rusă din Dobrogea*, prof. F. Jipa-Rubanov.

03-05.05.1997, Brăila. A III-a ediție a Olimpiadei Naționale de limba rusă maternă. Comisia națională, compusă din Andrei Ivanov, profesor la Universitatea din București - președinte, a numărat printre membrii săi pe prof. Maria Ștefan (jud. Brăila), prof. Tamara Alistarh (Tulcea), prof. Coca Alexandrina (Suceava), Samoilă Vartolomei (Ghindărești, jud. Constanța). Un efort deosebit pentru buna desfășurare a olimpiadei l-au depus conducerea Liceului de Artă „Haricleea Darcle” respectiv a Școlii Generale „A.I. Cuza”, precum și Fedosia Jipa-Rubanov, inspector de specialitate la ISJ Brăila, profesorii Ichim Matriona, Mihai Chirsanov, Borisov Larion de la Școala Generală nr. 21 din Pisc -

Brăila. La olimpiadă au participat 24 de elevi din toată țara: 18 din clasele a VII-a și 6 din clasele a VIII-a. Tematica olimpiadei, axată pe programa școlară de predare a limbii materne elevilor ruși lipoveni, a cuprins ca domenii literatura rusă, istoria și civilizația Rusiei, precum și istoria, folclorul, obiceiurile și tradițiile rușilor lipoveni, cultura contemporană a României etc. Concursul a urmărit testarea modului de exprimare a elevilor în limba rusă literară, atât oral, cât și în scris.

18-20.07.1997, Lacul Sărat (jud. Brăila). Un grup de cadre didactice cu o bogată experiență didactică, între care Maria Ștefan, Matriona Ichim, Larion Borisov, Mihai Chirsanov (Pisc, jud. Brăila), s-a deplasat în tabăra de copii din Lacul Sărat, unde a lucrat la **elaborarea noilor programe școlare pentru limba rusă ca limbă maternă pentru clasele I-IV, respectiv pentru clasele V-VIII. Activitatea lor s-a desfășurat sub îndrumarea atentă a profesoarei Feodosia Jipa-Rubanov, inspector de specialitate la Inspectoratul Școlar Județean Brăila. În calitate de consultant științific, a participat ca invitat Andrei Ivanov, profesor la Universitatea din București.**

1998-2000, CN al CRLR, 20 membri, între care Luchian Cuprian, Brăila, și 5 supleanți, între care Maria Ștefan, Brăila. Biroul Executiv include 7 membri din rândul cărora Fedosia Jipa-Rubanov, vicepreședinte.

22-27.06.1998, Moscova. A IX-a ediție a Olimpiadei Internaționale de limbă și literatură rusă și a doua participare a rușilor lipoveni. La această ediție, au participat elevi din 31 de țări. Lotul național al României a fost alcătuit din 16 elevi: 10 liceeni care studiază limba rusă ca limbă străină și 6 eleve de gimnaziu, laureate ale Olimpiadei Naționale de limbă rusă maternă, reprezentând Comunitatea Rușilor Lipoveni din România. Cele 6 eleve s-au întors în țară cu **4 medalii de aur și cu 2 medalii de argint.**

28.07.1998, Brăila. Adunarea generală de alegeri a Comunității Locale a Rușilor Lipoveni. În cadrul adunării a

fost ales noul Comitet de conducere alcătuit din 9 persoane. Președintele comunității: profesoara Maria Ștefan. Ca vicepreședinți, profesoara Matroana Ichim și profesoara Fenia Jipa-Rubanov, iar ca secretar - profesor Mihai Chirsanov.

15-16.08.1998, Brăila. A IV-a Conferință Națională a Comunității Rușilor Lipoveni din România. Conferința s-a desfășurat în aula Facultății de Inginerie la care au participat 91 de delegați, reprezentanți ai tuturor comunităților locale din țară. În urma votului din 16 august, a fost ales un nou Consiliu de conducere a CRLR, precum și un nou Birou Executiv din care fac parte: Ecaterina Evdochim - președinte, **Fedosia Jipa-Rubanov - vicepreședinte**, Adrian Gheorghe - vicepreședinte, Feodor Petuhov - secretar general, Sebastian Fenoghen, Axinia Crasovschi și Svetlana Moldovan - membri.

16-17.09.1998, Brăila. Cultul ortodox de rit vechi are o nouă denumire. La solicitarea unor eparhii ortodoxe de rit vechi, a avut loc întrunirea extraordinară a Soborului Cultului Creștin de Rit Vechi, în cadrul căreia, la propunerea Înaltpreasfințitului Leontie, mitropolitul tuturor credincioșilor ortodocși de rit vechi din lume, și în urma dezbaterilor, care au durat două zile, s-a hotărât să se modifice denumirea oficială în limba română a cultului **Biserica Creștină Ortodoxă Rusă de Rit Vechi.**

03.10.1998, apare la Iași revista de cultură bilingvă, cu apariție lunară KITEJ-GRAD. Paginile revistei „Китеж-град” oferă publicului cititor informații despre istoria și cultura etniei rușilor lipoveni, precum și despre cultura rusă ca un pilon al culturii universale. Redactorul-șef al noii publicații a fost numit Leonte Ivanov, cadru didactic la Universitatea „Al. Ioan Cuza” din Iași. Din colegiul de redacție mai fac parte: Ilie Danilov, profesor la Universitatea de Medicină și Farmacie „Gr. T. Popa” din Iași, Catedra de limbi străine, Vladimir Danilov, Emil Iordache, profesor la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, **Iov Ivan, profesor de religie la Școala Generală nr. 21 din Brăila, Petru Ivanov, cercetător științific principal la Academia Română, filiala din**

Iași, originar din Pisc-Brăila. Publicația Китеж-град are 12 pagini, din care 4 pagini în limba rusă.

27.03.1999, Brăila. Emisiune în limba rusă la „Radio-Mix” din Brăila pentru rușii lipoveni. În cadrul canalului teritorial „Radio-Mix” - Brăila, se transmite în fiecare sâmbătă dimineața, la ora 7:00, emisiunea în limba rusă pentru rușii lipoveni, intitulată «Родная речь», realizată de etnicul lipovean Ștefan Grigore, profesor la Școala Generală nr. 1. Emisiunea este în limba rusă maternă a rușilor lipoveni pe care o receptează radioascultătorii din Brăila, Galați, Măcin, Carcaliu.

14-17.04.1999, Constanța. A V-a ediție a Olimpiadei naționale de limba rusă maternă. Au participat 23 de elevi (15 din clasa a VII-a și 8 din clasa a VIII-a) de la școlile din Brăila, Carcaliu, Ghindărești, Jurilovca, Mitocu Dragomirnei, Rădăuți, Slava Cercheză Tulcea. Comisia națională de examinare a fost alcătuită din profesorii de limba rusă ca limbă maternă: Alexandrina Coca (Rădăuți), Ileana Mihăilescu (Constanța), Tamara Alistarh (Tulcea), Fedosia Jipa-Rubanov (Brăila), Matroana Ichim (Brăila). Președintele comisiei de examinare a fost Emil Iordache - profesor universitar la Universitatea „Al. Ioan Cuza”. Membrii comisiei au apreciat nivelul ridicat de pregătire al elevilor concurenți, imaginația de care au dat dovadă unii dintre aceștia, bogăția de informații oferite de ei privind cultura, civilizația rusă, precum și istoria și tradițiile etniei rușilor lipoveni, originalitatea și creativitatea din timpul susținerii, atât a probelor scrise, cât și mai ales a celor orale.

1999, un grup de profesori(8), între care Mihai Chirsanov, Matroana Ichim, Fedosia Jipa-Rubanov, Maria Ștefan, a elaborat *Programa școlară pentru predarea limbii materne (clasele V-VIII)*, având ca bază de plecare pe aceea a dlui Feodor Chirilă din 1992, și *Programa de predare a Istoriei rușilor stroveri*.

06-09.05.1999, Botoșani. Cea de a V-a ediție a Festivalului Comunităților Etnice din România. Festivalul,

dedicat Zilei Europei, a cuprins o paradă a portului popular cu participarea formațiilor artistice ale mai multor minorități naționale. Din partea etniei rușilor lipoveni au evoluat: **grup vocal «Тиховой Дунай» din Brăila**, „Голубое небо” din Constanța, «Россия» din Fălticeni, «Канарейка» din Botoșani. La spectacolul de gală formațiile etniei rușilor lipoveni au primit câte o „Diplomă de onoare”.

10-11.07.1999, Tulcea. Prima ediție a Festivalului Folcloric Național al Copiilor Ruși Lipoveni din România. Cei peste 200 de copii de grădiniță și cei de vârstă școlară, mesageri ai celor 11 localități lipovenesti, s-au întrecut în a arăta bogăția spirituală și culturală a locurilor de baștină. Între aceștia s-a aflat și formația «Рябинушка» (“Scorușul”) din Brăila, pregătită de Adrian Ivanov.

2000-2002, CN al CRLR cuprinde 33 persoane între care Fedosia Jipa Rubanov (membră Birou Executiv) și Maria Ștefan din Brăila.

13.03.2000, Brăila. Comunitatea Rușilor Lipoveni din România are două inspectoare de specialitate din rândul etniei rușilor lipoveni la Ministerul Educației Naționale și, respectiv, la Inspectoratul Școlar Județean Brăila. Prin decizia MEN din 13 martie a.c., profesoara Maria Ștefan, directorul Școlii nr. 21 din Brăila, a fost numită, prin concurs, inspector de specialitate interjudețean în cadrul Ministerului Educației Naționale pentru studiul limbii ruse materne în școlile cu predare în limba română din județele Brăila, Tulcea, Constanța și Suceava, iar Matroana Ichim, profesoară de limba rusă la Școala Generală nr. 21 din Brăila a fost numită, prin concurs, inspector școlar cu evidența și politici de recrutare la Inspectoratul Școlar Județean Brăila.

03.05.2000, Tulcea. Ediția a VI-a a Olimpiadei naționale de limba rusă maternă. Au participat 23 de elevi - cei mai buni la limba rusă maternă din Brăila, Carcaliu, Constanța, Ghindărești, Jurilovca, Mitocul Dragomirnei, Rădăuți, Sarichioi, Slava Cercheză și Tulcea. Comisia națională de examinare a

avut ca vicepreședinte - prof. Maria Ștefan - inspector școlar de specialitate de la Ministerul Educației Naționale.

21.12.2000, București. Prof. univ. dr. Mihai Nistor - primul rus lipovean premiat de Academia Română. Etnicul rus lipovean, profesorul universitar doctor Mihai Nistor, de la Facultatea de Filosofie a Universității „Al. Ioan Cuza” din Iași, a primit premiul “Mircea Florian” al Academiei Române pentru cartea „*Intuiția estetică la Bergson*”, apărută în 1998.

17-20.04.2001, Brăila. A VII-a ediție a Olimpiadei naționale de limbă și cultură rusă maternă. Olimpiada s-a desfășurat la Școala Generală nr. 21 din cartierul Pisc-Brăilița, zonă a Brăilei locuită și de rușii lipoveni. La olimpiadă au participat 26 de elevi din clasele a VII-a și a VIII-a din localitățile: Brăila, Ghindărești (jud. Constanța), Mitocu-Dragomirnei, Rădăuți (jud. Suceava), Carcaliu, Sarichioi, Slava Rusă și Slava Cercheză (jud. Tulcea). Comisia națională de examinare a fost alcătuită din: președinte: Feodor Chirilă de la Universitatea „Spiru Haret” din București, vicepreședinte - Maria Ștefan, inspector școlar de specialitate, membrii: Agripina Nadia Anfimov, profesoară la Liceul „Bogdan Vodă” din Rădăuți, Tamara Alistarh, profesoară la Liceul „Grigore Moisil” din Tulcea, Mihail Chirsanov, profesor la Școala nr. 21 din Brăila. Elevii brăileni și-au demonstrat vastele cunoștințe de cultură și civilizație rusă acumulate cu sprijinul profesorilor de limba maternă sau modernă: Mihai Chirsanov, Maria Ștefan, Matroana Ichim, Fedosia Jipa- Rubanov.

25.05.2001, București. Consfătuirea profesorilor de limba rusă ca limbă maternă. În cadrul întâlnirii, a fost definitivată varianta nouă a *Programei școlare pentru limba și cultura maternă pentru ciclurile primar, gimnazial și liceal*, destinată elevilor etniei rușilor lipoveni, și elaborată în concordanță cu cerințele actualei reforme a învățământului românesc. Programa școlară, revizuită, prevede ca studiul limbii materne să se înceapă din clasa I, cu dezvoltarea capacității

elevilor de a comunica oral în limba maternă, iar în clasa a II-a, se va trece la însușirea alfabetului rus și formarea deprinderilor de receptare a mesajului scris (citirea/lectura), precum și formarea deprinderilor de a comunica în scris în limba maternă. Formarea deprinderilor de comunicare orală, precum și a celor de citire și scriere se va realiza după Букварь („Abecedar” - autor: Feodor Chirilă). De asemenea, a fost format colectivul redacțional (9) din care fac parte: Feodor Chirilă (coordonator), Tamara Alistarh din Tulcea, **Maria Ștefan din Brăila**, Natalia Neumann din Tulcea, Ana Miron din Gura Humorului, Jana Chirilă din Carcaliu, **Mihai Chirsanov din Brăila**, Paraschiva Bădescu din Slava Cercheză și Agripina Nadia Anfimov din Rădăuți.

25-30.06.2001, Moscova. Elevii ruși lipoveni - medaliați la Olimpiada internațională de limba rusă. Desfășurată în perioada 25-30 iunie a.c. în capitala Rusiei, Olimpiada de limba rusă a unit 260 de elevi din 29 de țări din întreaga lume. Dintre cei 17 elevi de la gimnaziu și liceu, care au alcătuit lotul României, 10 au fost ruși lipoveni (trei liceeni care studiază limba rusă ca limbă modernă și 6 elevi de gimnaziu care studiază limba rusă ca limbă maternă). Elevii români au fost însoțiți la Moscova de Mihail Chirsanov, profesor de limba rusă maternă la Școala nr. 21 din Brăila. Din cei zece ruși lipoveni, cinci au fost răsplățiți cu medalie de aur iar cinci de argint, pentru cunoștințele lor de limbă și cultură rusă. În ziua întoarcerii în țară, pe 2 iulie a.c., lotul olimpic a fost primit la Ministerul Educației și Cercetării de către ministrul Ecaterina Andronescu. Li s-au oferit olimpicilor câte o diplomă de excelență, premii în bani și o excursie în străinătate, în semn de prețuire pentru meritele lor școlare.

2002-2004, CN al CRLR cuprinde 33 consilieri între care Fedosia Jipa-Rubanov și Matroana Ichim din Brăila. Biroul Executiv include 9 persoane între care Petru Ivanof, Iași, originar din Pisc, și Fedosia Jipa-Rubanov, Brăila, vicepreședinți.

26.01.2002, București. Plenara Consiliului național al CRLR. În centrul atenției celor prezenți la ședința plenară s-au aflat achiziționarea sediilor pentru comunitățile locale ale rușilor lipoveni din Brăila și Galați și recensământul populației din martie 2002. Cei prezenți la ședință, analizând conținutul *Formularului tip* care va fi completat la recensământul populației din martie 2002, au recomandat ca etnicii ruși lipoveni să declare **la poziția 14: cetățenia română; la poziția 15: etnia rusă lipoveană; la poziția 16: limba maternă rusă; la poziția 17: religie ortodoxă de rit vechi.**

18-23.03.2002, Suceava. Olimpiada națională de limbă și cultură rusă maternă a întrunit 35 de elevi ruși lipoveni (11 elevi din clasa a VII-a și 24 elevi din clasa a VIII-a) de la școlile din județele: Tulcea, Brăila, Constanța și Suceava, unde se învață limba și cultura rusă maternă. În comisia națională de examinare s-au aflat ca vicepreședinte Maria Ștefan, inspector școlar la Inspectoratul Școlar Județean Brăila, și Mihai Chirsanov, profesor la Școala Generală nr. 21 din Brăila. Cele două probe de examinare, scrisă și orală, au constatat din subiecte privind cultura și civilizația rusă, precum și istoria, religia ortodoxă de rit vechi, tradițiile și obiceiurile rușilor lipoveni din România.

30.05.2002, Brăila. Lucrările Soborului Bisericii Ortodoxe de Rit Vechi, care s-au desfășurat la Mitropolia din Brăila, au fost conduse de ÎPS mitropolit Leontie, păstorul Bisericii Ortodoxe de Rit Vechi. Dezbaterile s-au axat, în principal, pe probleme legate de noul proiect de Statut al Bisericii Ortodoxe de Rit Vechi. Noul statut introduce o serie de îmbunătățiri cu privire la modul de organizare a Bisericii, conducerea și activitățile acesteia. Astfel, **a fost schimbată denumirea de „Cult Creștin de Rit Vechi” în Biserică Ortodoxă de Rit Vechi.**

August 2002, Brăila-Lacul Sărat, a 3-a ediție a a Festivalului Folcloric Național al Copiilor Ruși Lipoveni din România

09-10. 11.2002, Brăila. A VI-a Conferință a Comunității

Rușilor Lipoveni din România. 146 de delegați cu drept de vot. Delegații au dezbătut: darea de seamă asupra activității Consiliului național în perioada 16 august 2001-10 noiembrie 2002; raportul de activitate al deputatului; raportul Comisiei de cenzori; propuneri privind amendarea Statutului CRLR; alegerea Consiliului național; alegerea Comisiei de cenzori; alegerea Comisiei de etică și disciplină; adoptarea Proiectului de hotărâri. Cu un număr de 75 de voturi din 145 exprimate, pentru următorii doi ani a fost ales un nou președinte, în persoana Ecaterinei Evdochim, iar ca **vicepreședinți - Fedosia Jipa Rubanov și Petru Ivanof.**

11.02.2003, Brăila. Ajutor material acordat din partea Rusiei pentru Comunitatea Rușilor Lipoveni din România. Ajutorul, cel mai substanțial de până acum, constă în 10055 de cărți și manuale în limba rusă. Această donație a fost posibilă grație primarului orașului Moscova, Iuri Mihailovici Lujkov. Cărțile au intrat în patrimoniul CRLR și au fost depozitate temporar la Școala nr. 21 din Brăila.

01.03.2003, Brăila. Plenara Consiliului național al CRLR. Întrunit pentru prima oară după desfășurarea Conferinței Naționale de la Brăila (noiembrie 2002), Consiliul național a dezbătut și a soluționat numeroase probleme, fiind votată, între altele, componența Comisiei de editare de carte a CRLR, din care fac parte: Andrei Ivanov, Ivan Evseev, Feodor Chirilă, **Mihai Nistor**, Michita Danilov, Leonte Ivanov, Ilie Danilov, Svetlana Moldovan, Axinia Crasovschi și Alexandr Varona. Membrii comisiei vor alcătui planul de editare de carte pe anul în curs, ținând cont de faptul că orice carte, editată prin CRLR, trebuie să se refere la istoria, cultura, viața și activitatea Comunității Rușilor Lipoveni din România.

9.04-02.05.2003, Oradea. Olimpiada națională de limbă și cultură rusă maternă. Peste 100 de elevi, a căror limbă maternă este de origine slavă (rusă, sârbă și slovacă), au participat împreună la acest schimb intercultural. Comisia

națională de examinare pentru limbă și cultură rusă maternă a fost compusă din: președinte - Andrei Ivanov, profesor universitar la Universitatea din București, vicepreședinte - Maria Ștefan, profesoară la Școala nr. 21 din Brăila, secretar - Mihai Chirsanov, profesor la Școala nr. 21 din Brăila, membri: Paraschiva Fomin, profesoară la Școala Generală din Climăuți (jud. Suceava), Paraschiva Bădescu, profesoară la Școala Generală din Slava Cercheză. La Olimpiadă au participat 25 de elevi ruși lipoveni din județele Constanța, Brăila, Tulcea și Suceava, dintre care 16 din clasa a VII-a și 9 din clasa a VIII-a.

15.09.2003, Brăila. Deschiderea anului școlar 2003-2004 la Școala nr. 21 din Brăila, unitate de învățământ pilot pentru etnia rușilor lipoveni - a avut loc în prezența unor oaspeți de seamă, în rândul cărora s-au aflat deputatul CRLR Miron Ignat, chestor în Camera Deputaților și prof. univ. dr. Feodor Chirilă, prodecan la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine a Universității „Spiru Haret” din București, Ivan Popov, membru fondator al CRLR, Adrian Mangu, reprezentantul primăriei orașului Brăila ș.a. Adunarea festivă a fost deschisă de directoarea școlii, Maria Ștefan, care, în cuvântul său, a evidențiat rezultatele bune și foarte bune obținute de elevii Școlii nr. 21 la examenul de capacitate și la concursurile școlare pe disciplinele de învățământ, mai cu seamă la olimpiadele de limba și cultura rusă maternă, etapa județeană și națională, remarcând, totodată, premisele creșterii calitative a procesului instructiv-educativ prin competența personalului didactic calificat. În final, Miron Ignat și-a exprimat satisfacția că se află în Școala nr. 21, anunțând implicarea ei în cadrul unui proiect școlar Comenius tip 1, aceasta însemnând colaborarea cu școli din șapte țări europene.

20.02.2004, Brăila. Serbările populare tradiționale Мάслина, la Comunitatea Locală a Rușilor Lipoveni. Potrivit calendarului bisericesc ortodox de rit vechi, ultima săptămână înainte de intrare în Postul Mare este consacrată serbărilor

populare ruse, numite Мάслина (Săptămâna brânzei), când se mănâncă bucate tradiționale, preparate pe bază de lactate. Marcarea acestor sărbători populare ruse a avut loc în mai multe localități cu populație ruso-lipoveană din țară. La Brăila s-a realizat, însă, o îmbinare a tradițiilor cu activitățile școlare. Astfel, la Școala nr. 21, o unitate de învățământ etalon privind studierea limbii și culturii ruse materne, a fost organizat de către conducerea școlii și Comunitatea Locală a Rușilor Lipoveni un program artistic susținut de trupa de teatru, formația de dansuri precum și de cunoscutul ansamblu folcloric „Тихий Дунай” al Comunității Locale a Rușilor Lipoveni.

18-19.09.2004, Botoșani. A VII-a Conferință Națională a Comunității Rușilor Lipoveni din România. În urma votului exprimat, Miron Ignat a repurtat o dublă victorie: a obținut cel mai mare număr de voturi la ambele candidaturi, fiind ales președinte al CRLR pentru următorii 4 ani și desemnat candidat la alegerile parlamentare din noiembrie a.c. Conform statutului adoptat la Conferința de la Botoșani, președintele CRLR este ales o dată la 4 ani și nu la 2 ani, cum era înainte, iar organul executiv, ce se va întruni lunar, este Consiliul director, format din 11 persoane, alese de președinte și validate de Conferință: Vitali Constantin Finoghen - Sarichioi, Andrian Gheorghe - Manolea, Nichifor Vorobiov - Constanța, **Andrei Busurcă - Brăila**, Axinia Crasovschi - București, Ivan Lazarov - Jurilovca, Andrian Ampleev - Tulcea, **Fedosia Jipa-Rubanov - Brăila**, Ana Dumitru - Mila 23. Din componența Consiliului director mai fac parte președintele CRLR și reprezentantul Asociației de Tineret.

15.01.2005, București. A 15-a aniversare a Comunității Rușilor Lipoveni din România. Până în urmă cu cincisprezece ani, rușii lipoveni nu au constituit niciodată o organizație laică, cu foruri de conducere care să lupte pentru apărarea drepturilor etnicilor săi, pentru promovarea culturii și afirmarea tradițiilor specifice. Înființarea ei la 14 ianuarie 1990 a constituit un pas istoric în viața etnicilor ruși lipoveni. Jubileul de 15 ani a fost

sărbătorit în sala Centrului de Afaceri Româno-rus din București. Între luările de cuvânt, s-au aflat și președinții comunităților locale - Ana Miron din Gura Humorului, Feodosia Jipa-Rubanov din Brăila, Vasile Dolghin din Sarichioi. Fiecare dintre vorbitori a rememorat aspecte din viața comunității, vorbind cu emoție despre trecutul, dar și despre prezentul Comunității, despre realizările și proiectele de viitor.

10-13.03.2005, Brăila. A IV-a ediție a Simpozionului Internațional cu tema „Cultura rușilor lipoveni în context național și internațional”. Manifestarea științifică s-a desfășurat la Casa de Cultură din Brăila. La conferință, au participat peste 60 de oameni de știință din Rusia, Ucraina, Germania, Bulgaria, Republica Moldova și România, printre care mulți filologi, istorici și filozofi renumiți din rândul etniei rușilor lipoveni: Ivan Evseev, Feodor Chirilă, Mihai Nistor, Ilie Danilov, Procop Chirilov, Nichita Danilov, Alexandr Varona, Sebastian Fenoghen ș.a. Lucrările conferinței s-au desfășurat pe două secțiuni: *Istorie, cultură și Tradiții, folclor, agroturism*. Aria tematică a referatelor și comunicărilor a cuprins probleme ale istoriei lipovenilor, de cultură, folclor, viață spirituală a ortodocșilor de rit vechi din diferite colțuri ale lumii, precum și despre oamenii care și-au dedicat viața problemelor complexe ale comunităților de staroveri.

20-23.03.2005, Tulcea. Olimpiada națională de limbă și cultură rusă maternă a elevilor ruși lipoveni a fost organizată și în acest an împreună cu alte limbi slave (cehă, sârbă și slovacă). Concursul olimpic a reunit 25 elevi din clasele a VII-a și a VIII-a din Brăila, Tulcea, localitățile județului Tulcea: Sarichioi, Slava Rusă, Slava Cercheză, precum și Ghindărești (jud. Constanța), Manolea și Lipoveni din județul Suceava. Comisia națională de examinare la limbă și cultură rusă maternă a fost formată din președinte - Axinia Crasovschi, asistent universitar de la Universitatea din București, vicepreședinte - Maria Ștefan,

directorul Școlii nr. 21 din Brăila, secretar - Mihai Chirsanov, profesor la Școala nr. 21 din Brăila.

18-20.04.2006, Iași. Olimpiada de limbă și cultură rusă maternă. Comisia națională de evaluare a fost constituită din: prof. univ. dr. Feodor Chirilă (Univ. „Spiru Haret” din București), - președinte, Pașa Policov, expert la MEC - vicepreședinte, lect. univ. dr. Leonte Ivanov (Univ. „Al. Ioan Cuza” din Iași), - secretar general, conf. univ. dr. Ilie Danilov (Univ. „Al. Ioan Cuza” din Iași), prof. Fedosia Jipa-Rubanov (Șc. Gen. nr. 21 din Brăila) - membri. La Olimpiadă au participat 33 de concurenți, reunind elevi ruși lipoveni din Brăila, Iași, Rădăuți, Fălticeni, Tulcea, Manolea (jud. Suceava), Sarichioi, Slava Rusă, Slava Cercheză, Jurilovca (jud. Tulcea) și Ghindărești (jud. Constanța). Este prima ediție a olimpiadei de limbă și cultură maternă la care au participat și elevii din clasele de liceu.

2006 - Sfințirea sediului

27.10.2006, Brăila. Dublă aniversare. Înaltpreasfințitul Leontie (Lavrente Terentievi Izot), actualul mitropolit al Bisericii Ortodoxe de Rit Vechi, cu sediul la Brăila, a marcat două evenimente jubiliare: în luna august a împlinit 40 de ani de viață și pe 27 octombrie - 10 ani de când este mitropolit. Cele două evenimente vor fi sărbătorite pe 12 noiembrie a.c., în ziua când în calendarul bisericesc de rit vechi este pomenit Sf. Ambrosie, primul mitropolit de Belaia Krinița a Cultului ortodox de rit vechi.

09.12.2006, Brăila. Ședința Consiliului director al Comunității Rușilor Lipoveni din România. În cadrul ședinței au fost dezbătute mai multe probleme: Anul 2007 - anul internațional al limbii ruse; investiții, dotări pe anul 2007; reglementarea evidenței membrilor CRLR; editare de carte cu sprijinul financiar al CRLR; achiziționarea unor sedii noi pentru Slava Rusă, Carcaliu și Constanța ș.a.

Ianuarie 2007, București. Ajutorul financiar acordat Bisericii Ortodoxe de Rit Vechi de către Guvernul României. Cu

efortul substanțial al președintelui și deputatului CRLR, Miron Ignat, Biserica Ortodoxă de Rit Vechi a primit un ajutor în valoare de 14 miliarde de lei pentru repararea și consolidarea bisericilor ortodoxe de rit vechi din 25 de localități cu populație etnică rusă lipoveană și pentru suplimentarea schemei de personal cu 12 posturi clericale, precum și 3 miliarde de lei pentru asfaltarea drumului de la Sarichioi la Tulcea.

27.03.2007, Brăila. Întâlnire la Mitropolia Bisericii Ortodoxe de Rit Vechi. O delegație a CRLR, formată din președintele și deputatul Miron Ignat, prof. univ. dr. Feodor Chirilă, Nichifor Vorobiov, președinte al Comunității Locale a Rușilor Lipoveni din Constanța, Andrei Paramanov, președinte al Comunității Locale a Rușilor Lipoveni din Botoșani, și Eusehnie Carpușca, președinte al Comunității Locale a Rușilor Lipoveni din Roman, s-a întâlnit cu reprezentanții Mitropoliei pentru a discuta mai multe aspecte referitoare la colaborarea dintre cele două instituții, privind studiul limbii materne ruse, respectarea normelor și canoanelor bisericești, colaborarea cu comunitățile locale ale rușilor lipoveni și stabilirea unor întâlniri periodice între reprezentanții CRLR și Biserică pentru a analiza și soluționa eventualele probleme care se ivesc. Din partea Mitropoliei au fost de față ÎPS Mitropolit Leontie, PS arhiepiscop de Slava, Flavian, PS episcop de Moldova, Nafanail, PS episcop de Brăila, Paisi, precum și preoții: Simion din Carcaliu, Luchian din Slava Rusă, Alexei din Botoșani, Ioan din Sarichioi, Vasile din Brăila, Mihail din Tulcea, Siluian din 2 Mai, Piotr din Ghindărești, Peotr din Rădăuți, Tit din Brătești, protodiaconul din Sarichioi și consilierul bisericesc al Mitropoliei, Grigore.

2007, Colomna, Festivalul „Colominskii Zori”, ansamblul „Slavionskii Zador”, și în 2011, Domnica Barisov, creatoare de basmale / baticuri brodate manual

15.11.2007, București. Ședința de constituire a Comisiei naționale pentru religie. Comisia, care va coordona activitatea de predare a religiei ortodoxe de rit vechi în școlile în care elevii ruși lipoveni studiază ca disciplină de învățământ limba rusă

maternă și, implicit, religia ortodoxă de rit vechi, tot în limba maternă, include și pe Maria Milea, profesoară la Școala nr. 21 din Brăila.

Decembrie 2007, București. Ajutor financiar, acordat de statul român pentru consolidarea bisericilor ortodoxe de rit vechi. În urma amendamentelor depuse de către Miron Ignat, deputat CRLR, la Legea bugetului pe 2008, un număr de 23 de biserici ortodoxe de rit vechi au fost incluse pe lista finanțărilor de la bugetul de stat în anul 2008 pentru reparații și consolidări. Valoarea totală a fondurilor obținute este 1.520.000 lei. La aceasta se adaugă și obținerea finanțărilor pentru 4 unități școlare (fondul total obținut fiind de 1.600.000 ei).

29.04.2008, Constanța. Ediția a XIV-a a Olimpiadei naționale de limbă și cultură rusă maternă a elevilor ruși lipoveni. Au participat 54 de elevi din clasele gimnaziale și liceu, reprezentând localitățile cu populație preponderent rusă lipoveană din județele Constanța, Tulcea, Brăila, Suceava și Iași, dintre care 28, remarcați prin cunoștințe și talentul de a folosi corect limba maternă literară, prin creativitate și forță argumentativă, au fost distinși cu diplome, premii și mențiuni speciale. Din Comisia națională de evaluare au făcut parte: prof. univ. dr. Feodor Chirilă - președinte, prof. Pașa Policov - vicepreședinte, prof. Maria Ștefan - secretar, precum și profesorii: Nadea Casian, Fedosia Jipa-Rubanov, Paraschiva Bădescu, Claudia Ivanov, Valentina Nazarov - membri.

21-22.05.2008, Brăila. Prima ediție a Festivalului de Poezie Rusă. La concursul, inițiat de Comunitatea Rușilor Lipoveni din România cu scopul de a promova în rândul etnicilor ruși lipoveni interesul și dragostea pentru creația poetică rusă, au participat peste 50 de elevi ruși lipoveni de diferite vârste din județele Brăila, Tulcea și Suceava. Probele de concurs au constat din creația proprie de versuri în limba maternă și interpretarea unor poezii rusești. În final, cu prilejul unei călătorii pe Dunăre, au răsunat cântecele vechi, cât și cele noi din folclorul actual al etniei rușilor lipoveni.

02-06.02.2009, Brăila. Olimpiada națională de limbă și cultură rusă maternă. Cea de a XV-a Olimpiadă școlară a reunit 54 de elevi ruși lipoveni din gimnaziu și liceu - câștigători ai fazelor județene din Tulcea, Brăila, Suceava și Constanța. Concurenții, potrivit programei școlare, care au avut de susținut la Olimpiadă două probe obligatorii: proba scrisă (eseu, alcătuirea unui dialog pe o situație dată și exerciții de gramatică) și proba orală (lectura unui text la prima vedere, recitarea unei poezii și subiecte de cultură rusă, precum și de istorie, religie și tradițiile rușilor lipoveni). Din Comisia Națională de examinare au făcut parte: președinte - prof. univ. dr. Feodor Chirilă de la Universitatea „Spiru Haret” din București, vicepreședinte - prof. Pașa Ploicov, expert în MEC, secretar - prof. Maria Ștefan, inspector la I.Ș.J. Brăila, prof. Fedosia Jipa - Rubanov, Școala nr.21 din Brăila ș.a.

• **2011, Fălticeni, Ediția a XVII-a, Olimpiada națională de limbă și cultură maternă rusă : Lazăr Anfisa, Cl. a VIII-a, „A. S. Pușkin”, media 9,87, Premiul I**

• **2011: La Brăila și Lacul Sărat s-a desfășurat ediția a IV-a a Festivalului „ Poezia rusă de la slovă la slavă”,** cu trei module: interpretare de poezie, creație proprie și dramatizare/proces literar din poeți ruși ai „secolului de aur”.

• **2011: Școala Nr. 21, str. Târgoviște nr. 28, prin Hotărârea nr. 161 a Consiliului Local Municipal, primește denumirea Școala cu clasele I-VIII „Alexandr Sergheevici Pușkin”,** singura școală din România care poartă numele unui poet rus. Director Fedosia Jipa-Rubanov. A participat președintele CRLR, dl. Miron Ignat. „Botezul” școlii a fost oficiat de părintele inspector, prof. Florin Grecu. **Ziua Școlii - 6 iunie.**

• **1-7 aug. 2011, Brăila: Tabăra de lucru pentru profesorii de limba rusă maternă, „Bilingvismul și interculturalitatea româno-rusă”,** 50 de participanți, proiect coordonat de prof. Fenia Jipa Rubanov. A dezbătut temele:

1. Tendințe actuale în predarea limbii ruse maternă
2. Predarea limbii ruse maternă în condițiile bilingvismului și interculturalității româno-ruse
3. Locul și rolul elementelor culturologice în predarea limbii ruse maternă

4. Pedagogia erorilor în predarea limbii ruse maternă

2011, 17-18 oct., Moscova: Conferința Internațională „Despre Statutul limbii ruse în diasporă”: Prof. Mihai Chirsanov, director, a propus un nou tip de „școală rusă din diasporă”, care să cuprindă clase și grupe cu predare parțială în limba rusă în școli naționale.

2011, 4-7 nov., Festival „Kolomenskoe” (raion Moscova). Participă formația din Pisc „Tihii Dunai”, armonist - Traian Avram

2012, Olimpiada națională de limba rusă cuprinde 2 competiții separate:

- 1) Brăila: Olimpiada de limba rusă ca limbă modernă și
- 2) Botoșani: Olimpiada de limba rusă ca limbă maternă - pentru rușii lipoveni

2012: Datorită rezultatelor excepționale la olimpiadele școlare naționale și internaționale, ca și la Olimpiada națională de limbă și cultură maternă rusă, sunt **admise fără examen în 2012 la Universitatea București, Facultatea de Limbi și Literaturi Străine:** Alexandra Avram, CNNB; Florentina Fulger, Murgoci, Maria Sacolic, Iorga, Claudia Snagoveanu, Murgoci (prof. Maria Ștefan).

30-31 August 2012, Eforie Nord - Festivalul Interetnic al Cântecului, Dansului și Portului Popular pentru copii și tineret. Din Brăila a participat formația **Dunaiskie rozi.**

30-31 august 2012, Eforie Nord, Ultima Conferință a reprezentanților (Adunare generală) CRLR. Prin vot secret, ca președinte al CRLR și candidat pentru funcția de deputat la alegerile din dec. 2012, a fost desemnat **Miron Ignat** iar ca **membru în Consiliul Director (CD) al CRLR (9 pentru următorii 4 ani)** prof. **Fedosia Jipa-Rubanov**, președinte CRLR Brăila.

• **25-29 oct. 2012, Iași, a V-a ediție a Festivalului poeziei ruse - „Poezia rusă de la slovă la slavă”.** La secțiunea creație - Lazăr Anfisa, cl. X, Brăila, Locul I; la secțiunea Dramatizare sau montaj literar - Locul II, elevii pregătiți de profesorii Fedosia Jipa-Rubanov și Ana Oprea

Dec. 2012, Miron Ignat, al 4-lea mandat de deputat pentru CRLR. Cu o experiență de 12 ani de activitate parlamentară, economist de profesie, căsătorit, 2 fiice, 71 ani (în 2012)

6 iunie 2013, Brăila, Simpozion internațional cu tema „Școala și biserica, parteneriat pentru educație”, dimpreună cu lecția demonstrativă a dlui profesor Andrian Oprea

20 august 2014, Brăila - vizita de răspuns a formației de cântece și dansuri din Kolomna, regiunea Moscova, condusă de ministrul regional al culturii

1-10 sept. 2014, Universitatea de Cultură și Istorie din Sankt Petersburg, Tema: „Primul război mondial”. Participă, în urma concursului de CV-uri, ca reprezentanți ai României, prof. dr. Radion Palaghia și prof. Andrian Oprea, Brăila

4-8 oct. 2014, Rădăuți - 1) Festivalul de cântece religioase, ediția I, formația Șc. Gimnaziale „Al. S. Pușkin”, condusă de prof. Andrian Oprea, citată în fruntea tuturor formațiilor participante, înaintea celor din Ghindărești, Sarichioi, Carcaliu ș.a.

2) Reuniunea profesorilor de limba rusă și religie ortodoxă de rit vechi, participant prof. Andrian Oprea.

Personalia^{*}

Astafei, Petre – atlet, campion național și recordmen la săritura cu prăjina, antrenor

S-a născut pe 1 ianuarie 1942, în cartierul lipovenesc Pisc din Brăila. După absolvirea în 1960 a Liceului nr. 32 „Filimon Sârbu” din București, a urmat Facultatea de Educație Fizică și Sport din București, terminată în 1964. La liceu o va cunoaște pe viitoarea soție – Caterina Agapov (a absolvit liceul în 1961) cu care se va căsători în anul 1964.

După facultate, a fost repartizat la Clubul Sportiv al Armatei „Steaua” din București, de unde a și ieșit la pensie, în anul 1996, cu gradul militar de colonel.

În cariera de sportiv, Petre Astafei a obținut peste 10 titluri de campion național și 35 de recorduri naționale la săritura cu prăjina, fiind primul sportiv român care a trecut ștacheta ridicată la 5,03 m pe 3 martie 1967, la Poiana Brașov.

Din 1970 și până în 1990 a fost antrenor la „Steaua” iar în perioada 1991-1996 a lucrat la Cabinetul Metodic al Clubului Sportiv „Steaua”.

Este tatăl Alinei (Galinei) Astafei, recordmenă, campioană europeană și mondială, vicecampioană olimpică la înălțime, și al lui Petre Astafei – erou al Revoluției din decembrie 1989.

^{*} [Notele biografice sunt preluate din lucrarea „Comunitatea rușilor lipoveni”, Ghid de prezentare întocmit de Svetlana Moldovan, Editura Ararat, București, 2004; din lucrarea de gradul I a profesorului Leonard Gheorghe, susținută în iunie 2014, și Toader Buculei, „Brăileni de seamă”, Ed. Proilavia, Brăila, 2012]

Chirilov, Procop – lector universitar, doctor în filologie, dialectolog, metodist (n. 1929)

S-a născut în Pisc – Brăila, pe 8 august 1929. A absolvit în anul 1958 Facultatea de limbă și literatură a Universității „M.V. Lomonosov” din Moscova. După absolvire, a fost repartizat la Catedra de filologie slavă a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, unde a activat până la pensionare (1990). În activitatea sa didactică, a sprijinit și a menținut la un nivel înalt prestigiul culturii și al civilizației ruse în Ardeal, contribuind la pregătirea profesională a studenților și perfecționarea profesorilor de limba rusă (a activat și în cadrul Institutului de Perfecționare a Personalului Didactic din Cluj-Napoca).

A predat cursuri de Limba rusă contemporană și de Metodică a predării limbii ruse. A fost mulți ani conducător de lucrări pentru obținerea de către profesori a gradului didactic I. A făcut parte din numeroase comisii de examene în vederea acordării gradelor didactice I și II profesorilor de limba rusă din învățământul preuniversitar.

În 1975, a susținut la Universitatea din București teza de doctorat ***Graiul lipovenilor din Pisc – Brăila***, obținând titlul științific de doctor în filologie. A publicat numeroase studii din domeniul metodicii predării limbii ruse și al Dialectologiei limbii ruse în periodicul ***Studii de limbă, literatură și metodică*** al Catedrei de Filologie Slavă de la Universitatea din Cluj.

A prezentat numeroase prelegeri la cursurile anuale de perfecționare pentru profesorii de limbi străine la Brașov și Suceava.

A publicat articole în *Zorile*, privind istoria rușilor staroveri.

Chirsanov, Mihai – cadru didactic, metodist

S-a născut pe 28 iulie 1955, în Brăila. În anul 1980 a absolvit Institutul de Învățământ Superior din Constanța, după care, neîntrerupt și cu multă dăruire, lucrează în învățământ (la început la Școala Generală din Ulmeni - Buzău, apoi din Șutești

- Brăila, Lopătari - Buzău, iar actualmente profesor și director la Școala Generală Nr. 21 „A.S. Pușkin” din Pisc - Brăila).

La Școala nr. 21 și-a structurat activitatea în trei direcții: profesională, metodică, extrașcolară. În plan profesional, din 1990, când s-a introdus studiul limbii materne, a pregătit elevi pentru olimpiadele naționale și internaționale de limba rusă și a făcut parte din comisii de examinare. Elevele pregătite de dl. Chirsanov, Mariana Parfenie, în anul 1995 și Raisa Oprea, în 2001, au obținut medalii de aur la Olimpiada Internațională de la Moscova iar Valentina Stafei în 1998 – medalie de argint, Victor Ivan – medalie de bronz, în 2001. Datorită rezultatelor bune ale elevilor, profesorului Mihai Chirsanov i-a fost oferită, în anul 1995, *Diploma Laudatio*, iar, în anul 2001, *Diploma de Excelență* din partea Ministerului Educației și Cercetării.

În plan metodic, a fost membru, în perioada 1994-1995, al Comisiei Naționale pentru elaborarea programei și a manualului de comunicare pentru copiii minorităților naționale care învață în școli cu predare în limba română. A fost metodist în perioada 1995- 1996 din partea ministerului pentru Limba rusă maternă; membru, din 1998, al Comisiei naționale de elaborare a programei pentru limba rusă maternă. Este referent al manualului pentru clasa a VIII-a pentru elevii ruși lipoveni – *Russkij iazyk i Russkaia kul'tura (Limba rusă și Cultura rusă)*, editat prin Ministerul Educației Naționale în anul 1999, autor – prof.univ.dr. Feodor Chirilă.

În anul 2001 a participat la seminarul *Limba și literatură maternă* din cadrul programului de pregătire a cadrelor didactice pe probleme de didactică a disciplinelor școlare, organizat de MEC și Consiliul Național pentru Curriculum. În 2002 a fost la cursuri de perfecționare pentru învățământ în cadrul Școlii de Vară de la Eforie Sud – Constanța, avizate de MEC iar în anii 1993, 1995, 1997 și 1998 – la cursuri de perfecționare în Rusia.

Este responsabilul Cercului Județean de limba rusă și al filialei locale a Asociației Profesorilor de Limba Rusă și profesor

de culturologie și limba rusă în cadrul Centrului de Excelență deschis în anul 2002 la Brăila.

În plan extrașcolar, este coordonatorul ansamblului de copii **Reabinușka** („Scorușul”) din Brăila, având împreună numeroase participări la acțiuni ale CRLR sau pe plan local. În repertoriul ansamblului sunt și piese ale căror muzică și versuri sunt semnate de Mihai Chirsanov.

Este colaborator al periodicului *Zorile*, în care i-au apărut nu numai articole, dar și poezii, tălmăciri și scurte eseuri.

La sfârșitul anului 2003, primarul municipiului Brăila i-a acordat Diplomă și Medalie de Excelență pentru „deosebita contribuție la dezvoltarea municipiului Brăila.”

În cadrul CRL Brăila a îndeplinit funcția de vicepreședinte (în perioada 1996-2000) iar în perioada 2000-2002 a fost secretar.

Din septembrie 2011 deține funcția de director al Școlii Gimnaziale „A.S.Pușkin”. Se achită cu succes de toate obligațiile pe care le implică funcția de manager în crearea unui climat optim desfășurării procesului didactic în vederea atingerii performanțelor școlare atât în plan local, cât și național.

Cuțov, Calistrat – pugilist (campion național și european)

S-a născut pe 8 octombrie 1948 în localitatea Smârdan-Nou, județul Tulcea iar copilăria și-a petrecut-o în Brăila. A absolvit în anul 1982 Institutul de Educație Fizică și Sport din București.

A început să practice sportul din 1962, la Clubul PAL, Brăila, punându-și mânușile de box sub atenta observație a antrenorului Gheorghe Bobinaru. În anul 1967 vine în București ca militar în termen, la Clubul *Dinamo*, unde și rămâne apoi ca sportiv.

Are peste 720 de meciuri disputate, interne și internaționale, în cariera de sportiv, dintre care numai 15 au fost pierdute. Dintre titlurile importante și rezultatele la diverse competiții amintim: campion național la seniori, categoria

semiușoară și ușoară în perioada 1968-1977 (cu excepția anului 1971); campion balcanic în anii 1969, 1972 și 1974; 3 Centuri de aur în anii 1972, 1975 și 1976; medaliat cu bronz la Jocurile Olimpice din Mexic din anul 1968; campion european la categoria semiușoară, 1969, București; vicecampion european la categoria ușoară, Madrid, 1971; bronz la Campionatul european din 1977, Halle, Germania etc. Maestru emerit al sportului.

A fost considerat *cel mai tehnic boxer al României, unul dintre cei mai buni „semiușori” români, stilul Cuțov fiind foarte combativ.*

În anul 1979 s-a retras din viața sportivă. În perioada 1968-1972 a fost subofițer la *Dinamo* iar în perioada 1972-2001 ofițer în Ministerul de Interne. În anul 2001 s-a pensionat.

Cuțov, Simion – pugilist (campion național și european, vicecampion olimpic și mondial), 1952-1992

S-a născut pe 7 mai 1952, în localitatea Smârdan-Nou, județul Tulcea iar copilăria și-a petrecut-o în Brăila. În anul 1968 a început să se antreneze la box cu Gheorghe Bobinaru, în cadrul Clubului PAL Brăila. Și-a început cariera sportivă cu același antrenor cu care s-a pregătit și fratele mai mare, Calistrat Cuțov – campion național și european. A evoluat la acest club până în anul 1972, când s-a transferat la Clubul „Dinamo” din București cu gradul de subofițer iar din 1976 a fost locotenent-major.

A câștigat cinci centuri de aur la turnee internaționale organizate în România. A disputat peste 200 de meciuri interne și internaționale în cariera de sportiv, dintre care 20 au fost pierdute. Dintre titlurile importante și rezultatele la diverse competiții amintim: campion european la juniori, la Campionatul desfășurat în 1971, în România; campion european la seniori în 1973, în Iugoslavia; vicecampion mondial în 1974, la Havan, Cuba; campion european în 1975, în Polonia; vicecampion olimpic la Jocurile olimpice din 1976, din Canada, 4 titluri de campion național la categoria 60 kg;

S-a retras din viața sportivă în anul 1982. În perioada 1982-1988 a fost polițist în Ministerul de Interne. A ieșit la pensie în anul 1988. A decedat pe 20 noiembrie 1992.

Cuzmin, Gheorghe – inginer mecanic (n. 1 mai 1945, Pisc – m. 17 iulie 2007)

A absolvit în orașul natal, Brăila, Școala generală (1959), Școala Profesională de pe lângă I.U.G. „Progresul” (1962), Școala Populară de Artă – secția artă plastică (1963) și Liceul „Nicolae Bălcescu” (1967) iar la Galați, Facultatea de Mecanică a Institutului Politehnic (1972). Doctor inginer cu teza „Așchiere și scule așchietoare” (1998). Specializări la firma „Redi”, Torino – Italia (1978) și firma „Delapena” – Celtinam – Anglia (1978). Funcții: muncitor la I.U.G. „Progresul” (1962-1967); inginer proiectant la Institutul de Cercetări și Proiectări pentru Utilaje de Construcții, Brăila (1972-1977); cadru didactic asociat la Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, secția serală de subingineri din Brăila (1977-1984); șef de lucrări (1984-1999) și conferențiar din 1999 la Universitatea „Dunărea de Jos”. Din 1990 a activat în cadrul Facultății de Inginerie, Brăila. Membru al Asociației Oamenilor de Știință, filiala Brăila din 1989 și membru fondator al filialei Brăila a A.G.I.R. Domenii de competență: cercetarea științifică în domeniul ingineriei mecanice pe direcțiile așchiere și scule așchietoare, tehnologia fabricării mașinilor mecanice, echipamnete tehnologice cu destinație specială, expertizarea tehnică în domeniul tehnologiei construcțiilor de mașini; proiectarea constructivă și tehnologică a sistemelor mecanice; modelarea numerică a unor procese funcționale și de prelucrare mecanică. Activitatea științifică și tehnică se concretizează în 23 de lucrări prezentate la simpozioane naționale și internaționale, 28 lucrări publicate în reviste de specialitate, 9 brevete de invenție, 5 participări la saloane de inventică și inovare tehnică, 12 lucrări de cercetare elaborate în calitate de responsabil de temă, coautor la 5 contracte de cercetare cu întreprinderi industriale, și în cărțile

Îndrumar de laborator. Scule așchietoare (1990), *Mașini unelte și prelucrări mecanice* (1999), *Toleranțe și control dimensional* (2001) și *Tehnologia construcțiilor sudate* (2002). [Toader Buculei, *Brăileni de seamă*, p. 105]

Ichim, Matroana – cadru didactic, inspector școlar. S-a născut pe 10 aprilie 1957 la Brăila. În anul 1980 a absolvit Facultatea de Limbi și Literaturi Străine din cadrul Universității din București, secția rusă-română. Din anul 1999 a obținut gradul didactic I la limba rusă. Lucrează în învățământ începând cu anul absolvirii facultății. Actualmente, este profesor titular la catedra de limba română la Școala cu clasele I-VIII „I.L. Caragiale” din Brăila, predând și ore de limba rusă la Grupul Școlar „Edmond Nicolau” – ambele din Brăila.

În perioada 1990-1999 – membru în Consiliul de Administrație al Școlii nr. 21 din Brăila iar în perioada martie-septembrie 1999 a fost directorul aceleiași școli. Începând cu luna septembrie 1999 și până în 2005 a fost inspector școlar în Brăila. În anul școlar 1997-1998, precum și în 2002-2003 a ținut cursul de metodică a predării limbii ruse.

A primit o serie de diplome de merit pentru rezultatele elevilor la olimpiadele naționale și internaționale de limba rusă iar, în 1995, Ministrul Învățământului i-a oferit Diploma LAUDATIO, pentru rezultatele elevilor la olimpiada internațională de la Moscova. Începând cu anul 1995, a pregătit elevi pentru olimpiadele naționale și internaționale de limba maternă rusă. În anii 1995 și 1998, doi dintre elevii săi au obținut medalii de aur la Olimpiada internațională de limba rusă de la Moscova iar în anul 1995 a însoțit lotul olimpic la Moscova.

A fost vicepreședinte al comunității rușilor lipoveni din Brăila în perioada 1998-2000 iar începând cu anul 1991 și până în 1999 a fost conducătorul ansamblului folcloric de adulți din Brăila, **Tihii Dunai** („Dunărea liniștită”). În perioada 1998-2000 a fost membră a Comisiei de cenzori a CRLR.

A fost membră a Consiliului Național al CRLR (din noiembrie 2002 și până la următoarea conferință din 2004).

Igorov, Andrei (n. 10 dec. 1939, Pisc-Brăila - m.11.11.2011, Curtea de Argeș, înmormântat, conform dorinței, la Cimitirul Lipovenesc). Afirmat la clubul „Portul” Brăila, multiplu campion la juniori, transferat la C.S.A. „Steaua” București. În 1963, medalii de argint la canoe simplu 10000 m la Campionatele Europene și Campionatele Mondiale, ambele desfășurate la Jajce - Iugoslavia. În 1964, vicecampion olimpic la Tokyo, la canoe simplu 1000 m. În 1965, campion european la canoe simplu 10000m, București. A fost singurul sportiv din România care, la Regata Internațională de la Tampere-Finlanda (1967), a obținut marele trofeu datorită câștigării a trei probe în cadrul aceleiași competiții: 500 m, 1000 m și 10000m. Prin aceste performanțe a deschis drumul marilor campioni Ivan Pazaichin, Serghei Covaliov sau Toma Simionov, care plecaseră însă din Deltă. În 1963, i s-a decernat titlul de Maestru Emerit al Sportului.

Ca antrenor a debutat la A.S. „Portul” Brăila (1975-1978), unde a pus pagaia [vâslă scurtă cu o singură pala, care se manevrează cu ambele mâini și pe un singur bord, fără a o sprijini de ambarcație, specifică probei de canoe] în mâna multor tineri brăileni. În 1994, a primit titlul de „Antrenor Emerit”.

Ivanov, Erofei (n. 10 octombrie 1939, Pisc-Brăila-m. noiembrie 2007). A fost profesor de limba rusă timp de 37 de ani, ieșind la pensie în 2007. A publicat în „Zorile” mai multe poezii în timpul vieții iar în 2008, cu sprijinul financiar al CRLR, la Editura CRLR din București, a apărut, postum, cartea de versuri în limba rusă „Край ты мой, родимый”, din care poezia „Lipovani” a devenit imnul CRLR.

Ivanof, Petru – cercetător, economist, lector universitar, redactor (n. 1951 – m. 2007)

S-a născut pe 12 august 1951 în Pisc - Brăila. În anul 1978 a absolvit Facultatea de Științe Economice, specializarea Finanțe-Contabilitate din cadrul Universității „Al.I. Cuza” din Iași. În perioada 1978-1980 a fost economist – inspector Finanțe

la Serviciul Buget al Administrației Financiare a județului Brăila, apoi, în perioada 1980-1989, economist principal în cercetare la Centrul Teritorial de Cercetări Economice din cadrul Universității „Al.I. Cuza” din Iași. S-a mutat în anul 1990 la Academia Română, Institutul Național de Cercetări Economice – București, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, unde a lucrat până în anul 1994 ca economist principal și cercetător științific principal. Din 1994 a fost cercetător științific principal la filiala din Iași a Academiei Române, la Institutul de Cercetări Economice și Sociale „Gh. Zane”.

Doctor al Universității „Al.I. Cuza” din Iași cu tema ***Analiza economico-financiară în exploatațile piscicole.***

A elaborat o serie de lucrări de cercetare științifică publicate în reviste de specialitate și în volume din țară și străinătate.

Din anul 1981 și-a început activitatea didactică în învățământul superior. În anii 1981-1987 a fost asistent al Universității „Al.I. Cuza” iar din 1990 și până în 1992, lector la aceeași universitate. În perioada 1995-1996 a activat cu același grad didactic la Universitatea „Petre Andrei” din Iași. În 1996 a revenit la Universitatea „Al.I. Cuza”, ca lector, din același an fiind lector și la Camera de Comerț și Industrie din Iași.

Este redactorul, împreună cu Î.P.S. Flavian – Arhiepiscop de Slava, al Calendarului bisericesc apărut cu sprijinul CRLR în 2003 și 2004 la Editura „Kitej-grad” din Iași, cu binecuvântarea Î.P.S. Mitropolit Leontii.

Este redactor al revistei socio-culturale *Kitej-grad* a CRLR, director economic al editurii *Kitej-grad* din Iași și colaborator al periodicului *Zorile*. Este președinte al Fundației **Solidaritatea umană** a rușilor lipoveni din Iași, vicepreședinte al Fundației Academice pentru Progres Rural „Terra Nostra”, colaborator al Institutului de Cercetare a Calității Vieții – București, pentru zona Moldovei, membru al Comisiei de Evaluare al Institutului de Cercetări Economice „Gh. Zane”. Din anul 2001 este membru

al Sfântului Mare Sobor al Bisericii de Rit Vechi din România. A contribuit substanțial la înființarea Seminarului ortodox de rit vechi din România care și-a deschis porțile pentru elevii ruși lipoveni, începând cu anul școlar 2003-2004.

Din 1994 a fost președintele CRLR – Filiala Iași. Din anul 2002 și până în 2004 (până la următoarea Conferință Națională a CRLR) este vicepreședinte al CRLR și membru al Biroului Executiv.

Ivlampie, Ivan – doctor în filozofie, profesor universitar, decan al Facultății de Istorie, Filozofie și Teologie, Univ. “Dunărea de Jos” Galați

S-a născut pe 11 ianuarie 1964, la Brăila. A absolvit în anul 1987 Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași, Facultatea de Istorie și Filozofie, secția filozofie-istorie. A fost profesor la Școala nr. 2 din localitatea Independența – Galați (în anii 1987-1990) și la Școala nr. 31 din Galați (în perioada 1990-1995), la ultima instituție îndeplinind și funcția de director. Din 1995 este lector la Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, la Facultatea de Litere și Teologie. În ianuarie 2001 și-a susținut la Facultatea de Filozofie a Universității „Al.I. Cuza” din Iași teza de doctorat **Spiritualismul rus în secolul al XX-lea**, devenind doctor în filozofie.

În calitate de cadru didactic asociat, a predat, în perioada 1989-1995 cursuri și seminarii de Filozofie generală la facultățile tehnice ale Universității „Dunărea de Jos” din Galați. Din 1995 ține cursuri de Istorie a filozofiei contemporane, Filozofia culturii, Stiluri fundamentale în filozofia secolului al XX-lea, Metodica predării filozofiei, Metodica predării istoriei. Conduce practica pedagogică și Cercul de filozofie din cadrul Universității. În anul 1997 a organizat Simpozionul Național „Constantin Noica”.

Începând cu anul 1999, este director de studii, răspunzând de elaborarea dosarelor de acreditare la specializarea istorie-filozofie și a dosarului de autorizare la specializarea Filozofie,

Filozofie-Sociologie.

În anul 2002 a fondat revista de filozofie ΕΙΔΟΣ.

Între anii 2000-2004, îndeplinește funcția de secretar științific al Facultății de Istorie și Filozofie iar din anul 2008 și în prezent este decan al Facultății de Istorie, Filozofie și Teologie.

A susținut peste 34 comunicări științifice la diverse sesiuni de comunicări, colocvii și simpozioane internaționale, fiind un bun cunoscător al limbilor rusă și germană. Este autorul a numeroase articole, recenzii și a peste 50 de studii publicate în reviste științifice și de cultură.

Este autorul unor cărți cu tematică filozofică modernă și contemporană: **Meditații despre divino-umanitate**, Editura Dominus, Galați, 1999; **Nikolai Berdiaev și spiritualismul rus**, Editura Dominus, Galați, 2001; **Omul tranziției: exerciții de eshatologie**, Galați, Editura Axis Libri, 2010.

A participat la edițiile simpozionului științific internațional al CRLR, publicând, în seria **Cultura rușilor staroveri în context național și internațional**, comunicările *Naționalism și teocrație la „vechii credincioși”* (2001); *Viața spirituală a comunităților rușilor lipoveni din zilele noastre*, împreună cu Mihai Nistor (2005, Brăila); *Comunitatea ortodoxă de rit vechi între tradiție, modernitate și globalizare* (6, Tulcea).

A publicat articole în *Zorile*. În nr. 2/2001 prof. univ. dr. Mihai Nistor a scris în paginile *Zorilor* un articol omagial despre Ivan Ivlampie, cu prilejul susținerii de către acesta a tezei de doctorat *Spiritualismul rus în secolul al XX-lea*.

Jipa-Rubanov, Fedosia – cadru didactic, metodist, fost inspector școlar

S-a născut pe 8 iunie 1950, în Carcaliu, județul Tulcea. A absolvit în anul 1976 Facultatea de Filologie, secția rusă-română, din cadrul Universității „Al.I. Cuza” din Iași. A fost profesor suplinitor de limba rusă în perioada 1969-1972 la Școala Generală din localitatea natală, profesor titular de limba rusă la Liceul din Însurăței – Brăila în anul școlar 1976-1977, apoi, între

1977-1988, la Școala Generală din Vădeni, județul Brăila, unde, între anii 1977-1983 a fost director adjunct iar între 1983-1988 director coordonator. A funcționat ca profesor titular detașat în perioada 1988-1990 la Școlile nr. 11 și 8 din Brăila iar din 1990 și până în 1994 a fost profesor titular de limba rusă la Liceul „Constantin Brâncoveanu” din Brăila. Patru ani (între 1994-1998) a fost inspector școlar cu probleme educative la ISJ Brăila. Din 1998 a fost profesor titular de limba rusă la Grupul Școlar „Mihail Sebastian” din Brăila, director la Agenția Teritorială a Taberelor și Turismului Școlar din Brăila (2001). Din 2011, predă limba rusă la clasele de excelență ale Colegiului „Gh. Munteanu Murgoci” din Brăila.

Este metodist la nivel de țară la limba rusă ca limbă modernă, dar și ca limbă maternă. Ca metodist (din anul 1994), a efectuat o serie de inspecții școlare, a făcut parte din comisia de elaborare a curriculumului de limba rusă, a lucrat în echipă la programa școlară de limba rusă. A făcut parte din numeroase comisii de examinare, atât la olimpiadele de limbă rusă ca limbă maternă, cât și la cele de limbă modernă. Are elevi care au obținut locul I la olimpiada națională de limba rusă ca limbă modernă.

Se distinge ca un excelent organizator al diverselor manifestări ale comunității rușilor lipoveni: în 2002 a organizat un festival folcloric al copiilor ruși lipoveni, un festival folcloric al CRLR pentru adulți – în 1996, două olimpiade de limba rusă maternă în 1997 și în 2001, patru ediții ale Festivalului minorităților pentru copii, o școală de vară pentru profesorii ruși lipoveni în anul 1996, în vederea realizării programei școlare pentru Limba rusă maternă, tabere de odihnă, cât și tabere tematice pentru copiii ruși lipoveni, trei consfătuiri pentru profesorii ruși lipoveni.

Specializări la Moscova (Rusia) în anii 1994 și 1997.

Vicepreședinte al CRL Brăila din anul 1998; din 2000 președintele CRL și membră a Consiliului Național al CRLR din anul 1996, reprezentând Brăila. Din anul 2000 este și coordonatorul formației artistice *Tihii Dunai*, înființând în 2001 un ansamblu de tineret cu care Brăila a încântat publicul de la Festivalul Folcloric al CRLR desfășurat în 2001 la Sulina, județul Tulcea.

La sfârșitul anului 2003, primarul municipiului Brăila i-a acordat Diploma și Medalia de Excelență pentru deosebita contribuție la dezvoltarea municipiului Brăila.

Nistor, Mihai – doctor în filozofie, profesor universitar, laureat al Academiei Române

S-a născut pe 17 iulie 1937, în localitatea Brăilița - Pisc, județul Brăila. A urmat cursurile Școlii Pedagogice cu limba de predare rusă din București în perioada 1952-1956, apoi a absolvit, în anul 1966, Facultatea de Filozofie din Sankt Petersburg, secția Estetică, cu diploma *Magna cum Laude*. După absolvirea Școlii Pedagogice, a fost învățător la Școala Generală nr. 21 din Brăila iar până în anul 1961, când a plecat la studii în Sankt Petersburg, a fost student la Facultatea de Matematică din Iași și la Facultatea de Filozofie a Universității din București. Reîntors în țară după studiile universitare, și-a început activitatea în 1966, prin repartitie guvernamentală, la Catedra de Istorie a filozofiei și logică din cadrul Universității „Al.I. Cuza” din Iași, întâi ca preparator, apoi ca asistent iar din 1972 ca lector titular.

În anul 1978 a susținut teza de doctorat „Estetica intuiționistă a lui H. Bergson”, devenind doctor în filozofie, la Facultatea de Istorie și Filozofie de la Universitatea „Babeș Bolyai” din Cluj.

În anul 1991 a ocupat, prin concurs, postul de conferențiar la Catedra de Istoria filozofiei și axiologie din cadrul Universității din Iași iar din anul 1999 până la pensinare a fost profesor universitar la aceeași catedră, titularul disciplinelor: Istoria și

filozofia religiei, Estetică, Istoria filozofiei moderne, Filozofia artei, Estetică și Design social. A predat în anul universitar 1992-1993 cursul Istoria filozofiei la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Iași iar în anul 1994 – cursul Istoria filozofiei moderne și contemporane la Facultatea de Istorie, Teologie și Filozofie de la Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați.

În anul 2000 a primit conducerea de doctorat în Științe socio-umane, domeniul Estetică și Filozofia Religiei.

Este autorul volumelor: **Dicționar de religiologie**, 1982; **Istoria și filosofia religiei**, vol. I, 1990; **Intuiția estetică la Bergson**, 1998; **Fenomenologia sacrului**, 1999.

Este laureatul Premiului „Mircea Florian” al Academiei Române pentru cartea **Intuiția estetică la Bergson**, ce i-a fost decernat pe 21 decembrie 2000. Premiul i-a fost înmănat chiar de președintele Secțiunii de filosofie, teologie, psihologie și pedagogie din cadrul Academiei Române – dl. academician Alexandru Surdu, profesor la Universitatea din București.

Doctor în estetică, profesor de filozofie, este autor al unui număr de peste 60 de studii și articole în reviste de specialitate, în volume și în Analele Științifice ale Universității „Al.I. Cuza” din Iași. A participat la diferite sesiuni științifice naționale și internaționale. La ediția a III-a a seminarului științific internațional al CRLR a prezentat lucrarea *Raskolul și mișcarea ecumenică*, publicată în **Cultura rușilor credincioși de rit vechi în context național și internațional**, vol. III, 2001.

Este membru fondator al Fundației „Ștefan Lupașcu” pentru știință și cultură.

Este colaborator al periodicului *Zorile*.

Ștefan, Maria – cadru didactic, inspector școlar, metodist, traducător

S-a născut pe 19 noiembrie 1960 în Brăila. În anul 1983 a absolvit Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, specializarea rusă-română, din cadrul Universității din București. Predă în învățământ de 30 de ani, dintre care 24 ani la Școala cu clasele

I-VIII nr. 21 din Brăila, unde a fost și director de școală în perioada 1999-2006. Este, din anul 2001, profesoară de limba rusă cu gradul didactic I.

A participat la stagii de formare sau perfecționare în domeniu: în anii 1993, 1997 și 1998 la Institutul de Limba rusă „A.S. Pușkin” din Moscova, Rusia; în anii 1999-2000 și 2000-2001 – la Programul de abilitare curriculară organizat de Ministerul Educației Naționale și de Consiliul pentru Curriculum, destinat profesorilor din învățământul liceal și, în 2001, la Seminarul de limbă și literatură maternă pentru profesorii de gimnaziu, desfășurat în cadrul programului de pregătire a cadrelor didactice pe probleme de didactica disciplinelor școlare, organizat de Ministerul Educației și Cercetării și Consiliul pentru Curriculum.

Din martie 2000 până în 2002, a fost inspector școlar de specialitate interjudețean pentru studiul limbii materne în școli cu predare în limba română, la Inspectoratul Școlar Județean – Brăila. Din anul 2002 a devenit coordonator pentru minorități în cadrul ISJ Brăila. Este metodist la disciplina rusă din septembrie 2000.

În 1978 a obținut, ca elevă, medalia de aur la Olimpiada Internațională de limba rusă. Elevii pregătiți de Maria Ștefan i-au urmat exemplul, câștigând numeroase medalii la olimpiadele naționale și internaționale. Astfel, în anul 1998, eleva Ani Grecu a primit medalia de aur la Olimpiada Internațională de limba rusă de la Moscova iar în anul 2001 – Ani Busurcă – medalia de bronz. Pentru rezultatele deosebite în activitatea didactică, ministrul Educației și Cercetării i-a oferit Mariei Ștefan *Diploma de excelență*.

În perioada 1996-2000 a fost consilier județean în Brăila din partea CRLR. Din 1998 și până în 2000 a fost președintele comunității locale din Brăila a rușilor lipoveni. A reprezentat Brăila în Consiliul Național al CRLR în perioada 2000-2002.

Este colaborator al periodicului *Zorile*.

Vlase, Dionisie, cunoscut pictor iconar, originar din cartierul Pisc. Arta sa derivă din asceză și rugăciune.

Meseria a învățat-o, copil fiind, de la tatăl său și din studiul icoanelor vechi rusești sau din *Podlinik Ikonopisnîi*, un manual de artă iconografică de la 1901. A absolvit Școala Populară de Artă din Brăila. *Stilul în care pictează Dionisie Vlase este cel moscovit, cu personalitate distinctă față de cel bizantin, deși s-a născut din acesta. Icoanele impresionează prin strălucire, dar mai ales prin coloritul lor, în care domină galbenul, roșul, verdele și albastrul. Contururile figurilor sunt foarte puternice și nu abia sugerate ca în arta bizantină.* (Dan Bistricean, *Observator cultural*).

A pictat la Mănăstirea Manolea (jud. Suceava), la Tg. Frumos și la Botoșani. A lucrat pe lemn de tei, dar acesta este foarte scump și trebuie lăsat la uscat 5-6 ani. Astăzi, utilizează melamina. Nu are ucenici. După cum mărturisește, *când începi o icoană, trebuie să respecti anumite canoane. Nu poți picta oricum. Lucrarea este precedată de o perioadă de rugăciune și post. De asemenea, trebuie să studiezi viața sfântului pe care îl reprezinți. Nu spun că nu ai voie să imprimi o notă de originalitate icoanei, dar asta doar în limita regulilor cuprinse în Podlinik Ikonopisnîi. Cel mai mare meșter iconar (în stil moscovit) al tuturor timpurilor rămâne Andrei Rublev.*

Mare centru piscicol

De la cele dintâi mărturii documentare interne, Brăila apare ca un mare centru piscicol (subl. mea - I. M.), unde vin negustorii, nu numai din Țara Românească și din Moldova, dar și din Transilvania și Polonia, să încarce care cu morun, crap, somn și alte soiuri de pește, proaspăt și sărat (Constantin C. Giurescu, op. cit., p. 16).

Acest calificativ este datorat peștelui Bălții, primul factor care a contribuit la creșterea și înflorirea Brăilei, la „fondarea” ei de către legendarul pescar Brăilă (N. Iorga).

La muzeu, se pot vedea silexuri ce serveau drept vârfuri de harpoane și pietre din neolitic folosite ca greutate pentru ancorarea uneltelor de pescuit, găurite cu trudă la un capăt pentru a trece prin ele sforile plaselor de prins pește. Însăși situarea rezervației Brăilița-Pisc la malul Dunării mărturisește ocupația de bază a stră - brăilenilor / Ur - brăilenilor. *La Brăilița, afirmă cercetătorii N. Harțuche și Fl. Anastasiu în lucrarea Brăilița, Brăila, 1968, p. 17, descoperirea unor mari cantități de oase de pești și de scoici ne face să admitem că pescuitul a fost tot timpul o ocupație permanentă și sigură, oferind o importantă sursă de hrană. Acest lucru este confirmat nu numai de oasele de pești, dar și de numeroasele greutate de lut ars pentru scufundatul plaselor de pescuit.*

Îndeletnicirea omului cu pescuitul este aproape tot atât de veche cât și existența sa pe pământ, căci, desigur, unul dintre primele alimente ale omului primitiv - alături de vânat - a fost peștele, prins la început cu mâna sau înțepat cu sulița și apoi

cu undițe și cârlige. Drept urmare, se așeza pe malul unei ape, care-i asigura hrana. În neolitic, apare plasa din fire toarse din părul și lâna animalelor, apoi din fibre vegetale. Se obțineau cantități mai mari de pește, care depășeau nevoile de hrană și se utilizau pentru schimb.

Schela de pește îl determina pe Nicolae Iorga să afirme: *Nu Brăila este fiica principatului Țării Românești, ci ea este maica acestui Principat*. Altfel spus, exportul de pește a precedat întemeierea Principatului. Ca schelă a Țării Românești este pomenită în privilegiul lui Vlaicu Vodă din 20 ianuarie 1368. Urmează Alexandru cel Bun (1407): „Iembergenii mergând la Brăila după pește”; Mircea cel Bătrân, 1413, privilegiu acordat brașovenilor, care se aprovizionau direct, fără intermediari: „carăle cu pește de Brăila”, plătind ca vamă „18 ducăți de majă, adică un perper la vama Brăilei” (*maja*-100 de ocale; *perper*, monedă bizantină de aur din gr. *Hyperpeyron*) etc. Pescuitul asigura o parte importantă din venitul Domniei, stolnicul fiind cel ce strângea dijma din pește. O astfel de dregătorie a ocupat *Petre Stolnicul*, viitorul domn Alexandru Lăpușneanul, dar și unchiul domnului Constantin Brâncoveanu, *Constantin Cantacuzino Stolnicul*. Evident, avem în vedere pe *vel-stolnic*, pe *marele stolnic*.

Spre Brăila aflua, afirmă C.C.Giurescu, op. cit., p. 95, *tot ce se prindea în jumătatea de nord a Bălții Brăilei cu iezele și gârlele ei, aici se afla și lacul sau iezorul Șerban și Filipoiul cu vechea și importanta sa leasă, aici iezelele Pațiu, Ulmu, Trufașul, Noroaietele, aici gârlele Corotîșca, Gingărășoia și altele; de asemenea tot ce se prindea pe cele două brațe care mărginesc „balta”, adică Dunărea Veche și Pașca*.

Revenirea raialelor Brăilei, Giurgiului și Turnului în urma tratatului de la Adrianopol, sept. 1829, a determinat organizarea Domeniului Statului, triplă sursă de venituri pentru visteria Țării Românești: *moșiile din raelile* (sus menționate), *vânarea peștelui din apa Dunărei peste toată lungimea malului*

din stânga a acestei Dunări și în ostroavele ce cad în șenalul Dunării. Regulamentul în curs de elaborare trebuia să prevadă : vânarea peștelui în apa Dunărei, pentru toată lungimea malului din stânga, câtă se cuvine pe seama Statului, prin care mijloace s-ar putea face mai cu înlesnire, pentru sporirea comerțului pescăriei, fără însă de a se popri și particularii a vâna prin undițe mici și saci, pentru a lor trebuință, iar nu pentru neguțătorie (*Documente privitoare la Brăila*, vol. I. colecție îngrijită de Gh. T. Marinescu, Brăila, 1929, p.22).

Odinioară, domnitorii înzestrau mănăstirile cu venituri din pescuit (de ex. Vlad Călugărul la 31 iulie 1487, întărește Mănăstirii Snagov, pe lângă alte venituri și *părpării ... în întreg județul Brăila*, respectiv peștele Bălții); după 1829, atributul revine „divanului săvârșitor”, care, încă înainte de sfințirea Bisericii cu hramul „Sf. Arhanghel Mihail” (în spiritul obedienței față de ocupanții ruși), și nu cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” care nu fuseseră niciodată despărțiți în tradiția bisericii noastre ortodoxe, la 9 februarie 1831, hărăzise acestei biserici o parte din veniturile vânzării peștelui din părțile Domeniului și venitul unui loc în oraș (...), în valoare de 7000 lei anual (v. I.C.Filitti, *Primii ani de organizare ai Brăilei după eliberarea de sub turci*, în *Analele Brăilei*, nr. 1/1930, p. 17-18). În același loc aflăm înscrisă între înfăptuirile anului 1832 și o măsură ecologică: *dărmarea magaziiilor de pește ce erau în fața portului și pricinuiau o mare urâciune și putoare în oraș*, cărora le va fi repartizat un loc mai la margine în **planul Berroczyń din 1834**, aproximativ în locul unde se află „Piscicola”, unde citim *Magasin de pêcherie* și, spre malul Dunării, *Emplacement de pêcherie*.

După schimbul de experiență din secolele V-VI al populației daco-romane cu slavii, folositor pentru ambele părți (dovadă lexicul pescăresc), în acest vad, au venit și lipovenii acum 200 de ani.

Momentul este descris astfel de Gr. Antipa, op. cit., p.

19: *Invaziunea coloniștilor lipoveni, cazaci de pe la gurile fluviilor Volga și Don și hoholi, cazaci zaporojeni, veniți de pe Nipru, care s-au așezat în regiunea Dunărei de Jos. Ei, fiind de meserie pescari foarte îndemânatici, au adus cu dâșii instrumentele lor, în mare parte cu mult mai bune, care au fost adoptate, așa că, astăzi, pe toată Dunărea de Jos, pescuitul mare cu carmace și setce se face în mare parte cu instrumente rusești.* [Implicit, problema este tratată de profesorul brăilean Aurel Ștefan Suvac în lucrarea sa de doctorat „Terminologia pescuitului la lipovenii din Dobrogea”, Editura Istros, Brăila, 2008, care a chestionat și pescari din Pisc-Brăila.]

Andrei Antipov, în studiul amintit, notează: *Veniți pe la 1819 (sic!)-1830, imediat după ocupația turcească și căpătând învoire de a se stabili în aceste locuri, acești vechi credincioși au trăit la început în bordeie primitive, construite în pământ, având drept ocupație pescuitul în Dunăre și în bălțile din fața orașului Brăila, precum și cultivarea pământului, îndeletniciri ce le avuseseră în locul lor natal din Rusia.[...] La acești fugari s-au adăugat alții mai bogați, cari au venit cu averile lor, așezându-se, o parte, direct în orașul Brăila. Ei încep acum să facă pescuitul în stil mare, luând în arendă bălțile din fața Brăilei până la Gura Ialomița* (subl. mea-I.M.), *pe când alții aveau zeci de cară mari, grele, acoperite cu coviltir și cari serveau la transportul mărfurilor, la început pentru alții, ei fiind numai cărauși, mai târziu ducând mărfuri spre vânzare tocmai la Brașov, pe cont propriu* (p. 21).

Privire retrospectivă pentru toți cei de astăzi care s-au născut când Balta, după îndiguire, devenise „Bărăganul dintre ape”.

În Balta Brăilei, statul poseda o suprafață de circa 70000 ha: 15-20000 ha luciu de apă bun de pescuit (terenuri joase acoperite cu bălți și lacuri, mai mult sau mai puțin permanente, a căror întindere variază anual în funcție de revărsările apelor Dunării); terenuri ceva mai ridicate acoperite cu stuf și papură,

terenuri acoperite și ele cea mai mare parte a anului; terenuri mai înalte, compuse din păduri de salcie, pășuni și fânețe și chiar terenuri arabile, acoperite cu apă la viiturile cele mari ale Dunării, formând așa-zisele zone de împuiere pentru pești, precum și pentru hrana și creșterea puietului până la retragerea apelor. Acestui luciu de apă pescuibil i se adaugă circa 7000 ha reprezentând șenalul brațelor Dunării.

Domeniul piscicol al Brăilei era alcătuit din bălțile Coroișca și Paiul, canalul Filipoiu cu bălțile Șerban, Scurtu, Ursu etc.

Din exploatarea pescuitului în luciul amintit se realiza anual circa 3000000 kg pește, în valoare de 12000000 lei (la nivelul prețurilor din anul 1941).

Pescuitul în apele statului se executa „în regie”, cu dijmă (50% stat și 50% pescari), prin arendare în urma licitațiilor publice la persoanele particulare și prin buna învoială pe baza mediei venitului pe cei trei ani din urmă către cooperatori, prin pescarii vânători din comunele Piscu, Chiscani, Tichilești, Gropeni, Mărașu, Gura Gârлуței și Tufești din județul Brăila și din comunele Carcaliu, Măcin, Ghecet și Pecineaga din județul Tulcea. Numărul total al pescarilor vânători din comunele amintite era de circa 1200.

Balta aducea și alte venituri din exploatarea stufului și a trestiei în regie „cu snopul, cu tarpanul, cu carul sau cu taxe fixe anuale”, după cum se vede mai jos: în 1927 - venit 1700000 lei și în 1928 - 1100000 lei (cu snopul) și în 1929 cu tarpanul - 2270000 lei. Ca și din pășunat: 2700000 lei în 1923 și 19-20 milioane lei în 1929.

Exploatarea bălților și a gârlelor prin arendarea pe timp de 5 ani, fără luarea unor măsuri de curățire a condus la depopularea de pește, ceea ce a determinat elaborarea unei legi a pescuitului, 1895, prin care statul le-a preluat în regie, realizându-se lucrări de amenajare a suprafețelor piscicole sub îndrumarea lui Grigore Antipa, în calitate de Director general al Pescăriilor Statului.

Pescuitul în Baltă te duce imediat cu gândul la canalul Filipoiu, unde membrii Congresului Internațional de Agricultură, la 11 iunie 1929, 4,30 - 6,30 p.m., au asistat la demonstrații de pescuit iar la 7,30 seara, au vizitat expoziția la muzeul agricol și de pescuit la Camera de Agricultură (D II, 153). La 23 sept. 1932, ofițerii englezi de pe crucișătoarele engleze „Curaçao” și „Colombo” aveau inclus în programul vizitei în Brăila și un Muzeu (D II, 225), care aduna „bogate colecții de păsări și pești” (v. *Brăila în cărți poștale ilustrate, 1896-1948*, ed. cit., p. 49). Muzeul se afla la Administrația Pescăriilor de pe str. Vapoarelor nr. 8. Era și este o clădire monumentală, în care, după cutremurul din 1977, s-a mutat Tribunalul Brăila. Astăzi, este sediul IELIF / ANIF.

[Să mai reținem că în 1930, **Serviciul Pescăriilor Statului** poseda **ceamul Filipoiu** (construit în 1909, încarcă 34 tone) și **remorcherul cu elice Kilia** (construit în 1898, la Turnu Severin, 15 km pe oră)].

Deodată, spre dreapta se deschide o alee pe apă, o șosea pe apă, sub bolta sălciilor bătrâne, pe luciul verde închis sub care se întinde șuvița de apă lată de 7-8 metri a canalului Filipoiu.

O vedere încântătoare și răcoritoare. Nu se aude decât susurul apei, foșnetul pădurii. Rămâne să visezi, dacă poți, și mai ales dacă știi.

Pe stânga apare o casă, unde stătea odinioară Regele Ferdinand, când venea la vânat în baltă, ca prinț moștenitor, și de unde vapoșul nu mai merge; feeria trebuie văzută cu lotca. Și tot așa până la lacul Șerban (Vasile M. Sassu, op. cit., p. 20).

Pe frontispiciul pavilionului regal de la Filipoiu, strălucesc armurile Hohenzollernilor români. [Vulturul ține în plisc insignele regale.] În holul, care servea de sufragerie, eleganta mobilă de răchită... La Filipoiu, unde a vânat cel mai loial rege din Balcani, n-ar trebui, poate, să vâneze decât regii, fiindcă numai la picioarele lor pot să zacă, însângerați, vulturii regali (Sotir Constantinescu..., op. cit., p. 50).

La Filipoiu (unde se aduna apa de la Zăton în aval din jumătate din Baltă), ca și la Corotîșca, la retragerea apelor, la stăvilă, practic apa dispărea și călcai numai pe pește.

Ce a fost la Filipoiu, aflăm din **Darea de seamă pe anul 1930 a Administrației Generale a Pescăriilor și Ameliorarea Regiunii Inundabile a Dunării**, înființată în 1929 (**PARID**), **[președintele consiliului de administrație - «savantul Dunării», dr. Grigore Antipa]**, în care se prezintă lucrările de baraje de la Brăila.

La viituri mici, apa scade, bălțile se evacuează repede și 70% din ele se usucă, producând doar 700000 kg de pește față de anii cu viituri mari, cu o producție de 8-9 milioane. Pentru obținerea unei producții constant superioare, s-a decis curățirea și adâncirea tuturor gârlelor și reținerea apelor sub nivelul maxim procurat de viituri, atât timp cât peștele are nevoie să-și depună icrele iar puii să crească și să se dezvolte, cu ajutorul a 6 baraje, dintre care cel mai important este cel de la Filipoiu.

Barajul de la Filipoiu este fundat pe un masiv de 2500 piloți lungi de 8-13 metri, prevăzut cu fermeți metalici de 6 m înălțime, prin urmare menit de a susține împingerea unei coloane de apă de 5,50 m înălțime prin vanete. Este prevăzut cu o ecluză pentru trecerea vapoșelor și vaselor de serviciu. Barajul **are rolul de a ține înmagazinată deasupra insulei o cantitate de 3 miliarde metri cubi de apă**. Costul total al lucrării - 16 milioane lei, până la 31 dec. 1930 executându-se fundații, zidiri, fier și oțel în valoare de 9 milioane lei, întreaga lucrare trebuind a fi dată în exploatare la sfârșitul lui iulie 1931.

Realizarea unei investiții de asemenea amploare se explică prin faptul deja menționat că producția este în funcție de suprafața inundată. La Brăila, unde malurile se găsesc la nivelul de 4,50-4,80 m deasupra etiajului, inundarea bălții are loc când apele se revarsă peste maluri.

Anul	Survenirea viiturilor în lunile apr. - iun. și cotele de nivel	Producția totală - milioane tone
1906	De la 4,10 m la 4,80 m	19
1907	5,30 m în toată epoca	32
1910	De la 4,00 m la 4,80 m	17
1921	De la 1,70 m la 3,20 m	18
1923	De la 5,10 m la 4,30 m	23,5
1928	De la 2,65 m la 4,26 m	13858000 kg
1929	De la 3,96 m la 4,30 m	16911617 kg
1930	De la 2,37 m la 3,70 m	15069109 kg

Alte date de arhivă. D II, 298 - 22 iunie 1936: Adresa Cooperativei „Domeniul Brăilei” - Societatea cooperativă de pescuit Brăila-port cere autorizație pentru organizarea unui **congres al pescarilor** din regiune pe tema îmbunătățirii regimului de muncă: condițiile în care sunt obligați să pescuiască; protest contra dijei prea mari ce li se ia - 45%, din care prin scăderea tuturor cheltuielilor nu le rămâne nici 30% din valoarea pescuitului, cotă cu care nu-și pot acoperi cinstit valoarea uneltelor și întreținerea familiei.

D II, 378 - 27 oct. 1941: Adresa Administrației regionale a pescăriilor statului Brăila ca răspuns la **propunerea de înființare a unei școli de pescari și a unui atelier pentru confecționarea sculelor și uneltelor pescărești**. Este de acord dacă se vor găsi clădirea adecvată și fondurile corespunzătoare.

Modernizarea portului s-a tradus și prin ridicarea unor noi clădiri. Astfel, **în perioada construirii Agenției NFR, s-a înălțat între iulie 1905 și mai 1906 și Pescăria statului** (Al. F. Bădescu, inginer, diriginte al porturilor dunărene; M. Niculescu, inginer, diriginte de șantier și antreprenor C.I. Flachs, cost – 75437,95 lei), imortalizată în numeroase ilustrate din epocă.

Una aparține celui mai mare fotograf brăilean, **Marco Klein: „Pescăriile din portul Brăila cu ocazia visitei Familiei Regale Mai 1908”**. Este ornamentată cu stegulețe și ghirlande.

Clădirea era situată în port, în fața Vadului Pescăriilor, lângă gardul docurilor, și avea două corpuri identice la exterior. Într-unul se afla un compartiment al Administrației cu ghișee pentru efectuarea operațiunilor de vânzare a peștelui, o magazie pentru depozitarea peștelui și a icrelor, un pod pentru obiectele de lucru (plase, mușamale, felinare, lopeți de bărci, cângi etc.). Mai erau patru compartimente mari pentru pescari, având fiecare birou, spațiu pentru depozitarea și sărarea peștelui; compartiment pentru gheață; pod pentru nave, plase etc., și patru compartimente mai mici pentru alte afaceri. Între acestea se afla o curte interioară, unde se țineau licitațiile, operațiile de ambalare și expediere a peștelui.

În alte compartimente se aflau Serviciul Hidraulic Român, realizatorul investiției; localul administrației Pescăriilor și sediul Bursei.

Scopul construcției: controlul și efectuarea vânzării *en gros* de către Stat în condiții moderne de salubritate, în conformitate cu numele de „Pescăriile Statului”.

Deși noua clădire a Pescăriilor oferea o suprafață mai mare decât gheretele demolate, „traficul intens și tranzacțiile cu pește arătau că totuși spațiul era insuficient, mai cu seamă în ceea ce privește sărarea și depozitarea peștelui sărat” (v. E.O. Mocanu, vol. cit., p. 222-223).

Pentru sporirea instalațiilor, se propunea ridicarea unei clădiri anexă, situată spre Docuri, cu trei compartimente: unul pentru sărarea peștelui și două pentru depozitarea peștelui sărat. Hala existentă între noile compartimente și cele construite inițial, având o lățime de 5,35 m, se putea acoperi, urmând să servească drept abator, aici, 30 de lucrători, curățind și sărând 8500 kg pește zilnic. Prin hală puteau circula și căruțele cu coșurile încărcate cu pește spre a ajunge la magazine.

Apa necesară halei ar fi provenit prin instalarea unei conducte de aducțiune de la țeava de distribuție sau dintr-o fântână. În aval de cele două clădiri inițiale, urma să se instaleze o gheretă pentru cântărirea peștelui cu două cântare. Anexa și ghereta preluau un teren de 277,50 mp din curtea docurilor. Valoarea proiectului - 23000 lei.

În aceste condiții, **Pescăriile din portul Brăila deveneau un adevărat complex piscicol** unde cantitățile de pește sosite erau supuse unor operațiuni de prelucrare inițială, înainte de a fi depozitate sau comercializate.

Zecile de tone de pește aduse zilnic cu bărcile treceau prin sita sortării și atribuirii de destinații. *Împănat în lăzi cu gheață, lua drumul piețelor din oraș, al restaurantelor sau al altor localități. O bună parte a soiurilor alese plecau spre Capitală, făcând deliciul marilor localuri. Restul era sărat și pus în butoaie depozitate pentru vreme de iarnă, când pescuitul era aproape oprit.*

*Până să ajungă la halele Pescăriei, peștele era dijmuit pe drum de pescari. Îl dădeau tibeicarilor pe băutură sau pe bani pentru rachiu, dar toată lumea știa și închidea ochii în fața fenomenului împământenit, pentru că ciupeala era neînsemnată față de cantitatea ce se pescuia pe Dunăre sau din bălțile marelui fluviu. Era epoca în care peștele era considerat **hrana săracului**. Cu câțiva lei, o familie nevoiașă își astâmpăra foamea pentru întreaga zi* (Mircea Vasiliu, *Amintiri târzii*, Editura Istros, Brăila, 2008, p. 13-14).

Anii de început ai sec. XX, până la primul război mondial au înregistrat în portul Brăila o creștere importantă a comerțului cu pește, încurajat fiind de intensificarea pescuitului în bălțile din jurul portului, de dotările oferite de noua clădire a Pescăriilor statului. Negustorii erau foarte interesați să închirieze cele 11 spații comerciale / compartimente de la Pescării în vederea practicării activității de vânzare a peștelui.

Printre aceștia, un loc de frunte a ocupat **comerciantul Procop Vasilief**, care, la licitația din 21 aprilie 1911, a concesiionat pe timp de doi ani compartimentele nr. 5 și 6, în schimbul unei chirii anuale de 1120 lei. Insuficiența spațiilor comerciale a determinat Serviciul Hidraulic să aprobe solicitările comercianților de pește Procop Vasilief și Arghir Nicu, de a-și instala fiecare în Piața Pescăriilor câte o gheretă pentru vânzarea peștelui. Comercianții solicită ca închirierea spațiilor comerciale piscicole să se facă pe un termen mai lung de 3 ani și permisiunea de a depozita lăzi, butoaie, coșuri și alte ambalaje pe trotuarul din jurul compartimentului în schimbul unei taxe. Față de stricăciunile produse de comercianți se va introduce obligația depunerii unei garanții pentru despăgubirea acestora (*apud* Emil Octavian Mocanu, op. cit., p. 441).

Procop Vasilief a fost cel mai dinamic și mai înstărit negustor de pește din portul Brăila de până la primul război mondial, afacerile sale depășind semnificativ piața Brăilei. Astfel, în 1901 constituise o Societate al cărei obiect de activitate era vânzarea peștelui la Berlin. Același comerciant, în urma unei acțiuni judecătorești din 1905 pentru neachitarea cambiilor scadente la termen, intră în posesia averii debitorului său Enache Gheorghită până la concurența sumei de 5000 lei, constând din cherhanalele de la Gorgova și Mila 23 din județul Tulcea (DJBAN, Fond Tribunalul jud. Brăila, Secția 1, Dosar 308/1895, f. 1).

O mărturie în timp a acestui intens comerț o reprezintă conservarea compartimentului de vânzare a peștelui brăilean în cadrul halelor din Ploiești, unde deasupra intrării la sectorul de pește tronează firma **Poarta Brăilei**. Unul dintre întreprinzătorii prezenți aici era lipoveanul Emilian Ermalai, care deținea un magazin de desfacere (cherhana) și în Pisc (într-o clădire existentă și astăzi), la intersecția străzilor Iezerului cu Eroilor. Un altul, deținut de Ilie Ermalai, se afla la intersecția străzii Matei Basarab cu Eroilor.

Lipovenii erau nu doar pescari iscusiți, dar și **negustori / comercianți ambulanți pricepuți**. *Lipovenii din Ghindărești, Pisc și Carcaliu se ocupă mai mult cu comerțul ambulant de pește prin sate – mălăieri – decât cu pescuitul propriu-zis*, apreciază Grigore Antipa în vol. cit., p. 741.

Așa cum erau drumuri ale sării de la ocne la Dunăre, erau și drumuri ale peștelui de la Dunăre spre miazănoapte. Chirigii / cărăuși cu carul de 2, 4 sau 6 boi, cu căruța trasă de cai, care mergea mai repede cu peștele proaspăt, sau chiar cu un cal purtând povara, pe bani sau contra produse (mălai, făină, brânză, fructe). Acești negustori se numeau și mălăieri (schimb pe mălai), cel mai cunoscut mălăier, Mircea Mălăieru, deputat al țăranilor din Ilfov în *Divanul ad hoc*, dând și numele străzii de intrare în Brăilița.

Încărcau căruțele vara cu pește sărat (în special specii ieftine, caracudă, babușcă, plătică) iar când timpul era răcoros, cu pește proaspăt, pe care-l cumpărau din piețele mari de desfacere ori de pe la bălți în timpul pescuitului mare. Ei pleacă prin satele cele mai izolate, până în județele de munte, pe unde nu ajunge comerțul regulat. Fac negoț mai cu seamă în schimb-troc, dând pește pe ouă, mălai, brânză, păsări și pe tot ce are țăranul în gospodărie. Trecând apoi prin orașe, când se întorc la piață să cumpere alt pește, desfac în bani produsele luate în schimbul peștelui, așa că într-o călătorie fac un dublu comerț.

Zecile de căruțe, ce așteaptă în fața Pescăriei din Brăila atestă o ocupație de bază a lipovenilor din Pisc, care cutreieră satele, dar și bălciurile din zonă.

Cei vârstnici de astăzi, pe când erau copii, își însoțeau părinții sau rudele în astfel de călătorii neguțătorești.

Astfel, profesorul Larion Barisov, își amintește cum unchiul său Patap Ivan se ducea la Gropeni, cu căruța cu doi cai, cumpăra pește, îl spăla în niște căzi mari și îl săra. În spatele

căruței punea peștele sărat iar în față pe cel proaspăt. Pe drum, avea gazde. Plătea dormitul și masa (brânză cu mămăligă) în natură. La Urziceni, trăgea la han. Vindea peștele prin troc sau pe bani și aducea alimente.

Un alt coleg de-al domniei sale, prof. Colea Chirilov își amintește: tatăl Antrop, cărăuș cu căruță și doi cai (în adeverința pentru școală, primăria trecuse: „comerciant ambulant”), umplea căruța cu pește și mergea la Urziceni, Buzău sau Ploiești. Era și pescar iar vara avea bostană de 1-1,5 ha la Cotu Mihalea.

Tatăl dascălului Filip Costilov, Platon, pescar și comerciant, căruță cu doi cai. Mergea la Rm. Sărat, Focșani, uneori la Ploiești, în satele limitrofe. Trăgea la gazde prestabilite. Când era vreme rece, ducea pește proaspăt.

Bunicul și tatăl lui Botoșanchi Izot, comerț ambulant, plecau cu căruța de pește câte o săptămână în Vrancea sau Buzău. Făceau troc sau vindeau pe bani. Destui bani *ajungeau* și la cârciumile de pe traseu.

Și exemplele se pot multiplica odată cu fiecare familie interviuată.

Nu întotdeauna negustorul ieșea în câștig, un caz nefericit, reprodus la sfârșitul volumului nostru, relatându-ne Panait Istrati în romanul „Ciulinii Bărăganului”.

Până să-l predea la cherhana, pescarul vindea și direct consumatorului, „la vadul bălții”, pe bani sau pe băutură. Până la introducerea exploatării în regie a Bălții prin organizarea de licitații, comerțul mare (en gros) se realiza prin cherhanagii, comisionari, angroșiști și exportatori. Cel în detaliu, la oraș, prin breasla pescarilor, care vindeau în anumite piețe – Pescării -, special compartimentate (la Hală) și, la sate, prin comercianți ambulanți, căruțași și mălăieri, dintre care cei mai mulți erau lipoveni din Brăila.

Câteva societăți de exploatare și comercializare a peștelui din perioada interbelică

* Dumitru Apostolescu, n. 1861, Brăila, str. Plevnei nr. 282: **La Somnul de Aur**. Port. Pește en gros și en detail (firmă înscrisă în 8 apr. 1906, radiată în 1946).

* Magazin de fierărie și articole de pescărie, str. Galați nr. 75, Emblema: „**La Pescarul**”, Firma: „Iorgu Ghenovici, str. Galați nr. 73, și Alexe Pană, str. Plevnei nr. 227”; soc. în nume colectiv, 1 apr. 1921, radiată în 1935, capital 100000 lei.

* Firma M. Ionescu - Volintiru (str. Griviței nr. 217, dispensă de studii), Negoită Buzea (str. Roșiori nr. 203, 4 clase) et Co. Emblema Uniunea Comercianților Pescari „**Nisetru**”, soc. în nume colectiv, Halele Pescăriei. Înscrisă la 1 apr. 1943, încetat activitatea în 1946. Comerț de pește proaspăt și conservat, colectare de la punctele de exploatare din bălți, industrializarea peștelui și a produselor piscicole, import și export de pește și de produse piscicole en gros, en detail.

* **Cooperativa de Pescuit „Domeniul Brăilei”, 1928.** Soc. cooperativă de pescuit. Obiect: Exploatarea pescuitului în bălțile Statului și aprovizionarea cu materiale, scule și alte articole necesare pescuitului și gospodăriei. Port. Halele Pescăriei, capital vărsat: 495210 lei. Membri: 9; 3 cenzori și 3 supleanți. Primul președinte - Sebastian I. Ivanov, înlocuit în 1931 cu Mihail V. Trofimov.

* Cooperativa de Pescuit „**Bălaia Gropeni**”, 1928, soc. cooperatistă, obiect: intensificarea pescuitului, președ. Niță Tomescu, vicepreșed. Pr. Toma Chiorpec.

* Cerere de înmatriculare 4 aug. 1943, Dobre Răfoiu, str. Malului nr. 10, Anghel Bălăceanu, str. Frumoasă nr. 30; Soc. Răfoiu-Bălăceanu et Co. Soc. în nume colectiv, **Asociațiunea Pescarilor „Dunărea”**. Obiect: comerțul de pește proaspăt și conservat, industrializarea peștelui și a produselor pescărești, import și export de pește, Fața Portului 9. Capital social: 600000 lei, 7 acționari de naționalitate română și de origine etnică

română x 85170,4 lei fiecare. Data începerii activității, 15 iunie 1942. MO, P.III, nr. 114/18 mai 1943.

* Cerere de înmatriculare 19 dec. 1941, nr. 12; Alexandru Teodorescu, str. Mărășești nr. 18 și Constantin-Constantinescu Milea, Bd. Cuza nr. 183, în calitate de asociați împreună cu cei semnați pe verso ai societății în nume colectiv „Alexandru Teodorescu, Anghel Constantinescu Milea et Co”, cu emblema **Societatea Comercianților Pescari Angroșiști din Brăila, SNC**. Obiectul soc. en gros de pescărie pe cont propriu și în comision, reprezentanță pentru comerț de pește pentru diferite firme, exploatare de bălți, industrializarea peștelui și a produselor pescărești, import și export de pescărie și produse pescărești. Sediul social - Str. Halele Pescăriei, Port. Capital subscris, vărsat în numerar - 2000000 lei. Data începerii activității - 15 mai 1941. Durata - până la 31 dec. 1944, cerere de radiere, 31 martie 1943. Între cei 11 asociați, 3 lipoveni:

1) Firs T. Famin, (100000 lei) Pisc, str. Matei Basarab nr. 121, comerciant de pescărie cu firma înscrisă la oficiul Registrului Comerțului Brăila, sub nr. 25/1941, cetățean român de origine etnică lipovenească, n. 10 dec 1898, tatăl Trofim, muncitor, mama Paraschiva, casnică; nu posedă cazier, n-a executat în ultimii 10 ani nicio pedeapsă privativă de libertate. Semnează cu degetul. Camera de Comerț, 18 dec. 1941: i se acordă dispensă de 4 clase primare în vederea completării actelor pentru obținerea autorizației de a exercita comerțul de pescărie. Certificat Camera de Comerț: are practica necesară pentru a exercita comerțul de pescărie. Declarație: știe carte, să scrie și să citească, are 4 clase primare.

2) Ilie Ermalai, 240000 lei, n. 1877, primar com. Pisc, semnează cu degetul, dispensă de 4 clase în vederea completării actelor pentru obținerea autorizației de a exercita comerțul de pescărie. Pisc, str. Matei Basarab nr. 121, **comerciant de pescărie din anul 1931 la Ploiești și cu o sucursală la Brăila**, înscrisă sub nr. 170/ 1938.

[Din aceeași familie. 1. Emilian Ermalai, herghelie de cai Constanța. Faeton, donat Mănăstirii Slava, episcop Savatîi; 2. Constantin Titi Ermalai, mort la vârsta de 90 de ani. Cherhanale la Cahul și Manta (sat rus în Cahul, han inundat de Prut). Magazin în Pisc, pe str. Iezerului colț cu Eroilor (clădire existentă și astăzi). Colectare/desfacere de pește: magazine închiriate la București și Craiova (schimb de mărfuri). Pentru că nu afișase prețurile la tarabă în piața din Arad, închisoare câteva zile, în timpul regelui, unde soția i-a dus pernă și plapumă.]

3) Dumitru Ribacov, 60000 lei, n. 25 sept. 1909, Tulcea, tatăl Ioan, mama Nastasia, n-a fost declarat falit, 4 clase primare, Șc. Nr. 1 băieți Tulcea, str. Ștefan cel Mare nr. 475, comerciant de pescărie cu firma înscrisă la Of. Reg. Com. Br., sub folio nr. 67/1940.

La 31 dec 1942, cifra de afaceri stabilită de fisc 5300000 lei, 19 salariați, 11 români, 1 grec, **7 lipoveni** : Efori Vartolomei, n. 1891, zero clase; Filimon Vlass, 1904, 4 clase; Lisei Ivanov, 1905, 4 cl., Larion Leonte, 1885, zero clase; Ștefan Chirilov, 1892, zero clase; Gligore Teodorov, 1886; Alexei Golubantis, 1920, zero clase.

Proprietarul acestui bun natural (peștele) - statul - exploata prin intermediul **Direcțiunii Pescăriilor Statului, Administrația Brăila-Galați**, care:

1) **comunica zilnic cantitățile de pește și modul de distribuire**. De ex., pe 2 ian. 1915, se distribuie pentru piață 1568 kg, puncte de desfacere-508, vânzători de coșuri-240 și pentru țară-4471. Alte exemple: 4 febr. – 774, 8 martie – 2290, 6 august-9511. Astfel, cu începere de la 15 august 1915 nu se va mai da negustorilor ambulanți pește spre vânzare în oraș decât în aceleași condițiuni în care se dă celor din Galați, și anume: *Orice negustor care va voi a vinde pește de la stat va trebui să obțină mai înainte autorizarea biuroului pescăriilor, în afară de autorizarea Primăriei de a face comerț, și să dea o declarație după modelul ce se va indica, depunând și o garanție*

în numerar pentru respectarea obligațiunilor ce își ia (200 lei pentru negustorii cari vând în gheretele situate în halele din oraș; 50-100 lei pentru negustorii cari vând în gheretele situate în periferia orașului și 10-20 lei pentru cei cari fac negoțul în mod ambulant prin oraș). Cei ambulanți vor forma grupe de câte 5-10 inși, depunând fiecare garanția de 10-20 lei; fiecare vânzător va purta la haină o tăbliță cu numărul de ordine la care a fost înscris în registrul ce se va înființa de birou în acest scop și va avea asupra-i în tot timpul un carnet în care șeful biroului va trece prețurile cu care are drept să vândă. Administrator, C. Dumitrescu; Contabil, F. Amărăscu **Publicațiune**. No. 5344/7 august 1915.

2) **stabilea și publica Lista cu prețurile cu care se vindea peștele** provenit din apele statului, cu începere de la 17 ian. 1915, până la noi dispozițiuni. Câteva exemple dintr-o listă de 54 articole: ciortan de 1-2 kg, 0,60; roșioară 0,30; albitură 0,20; obleți mici-0,20; știucă de la 1 kg în sus-0,75; somotei până la 1 kg-0,50; chefal mic-0,40-0,60; icre morun cal. I proaspete- 30 lei; icre știucă-2,50; icre crap-2; raci suta de bucăți 4,00-8,00 (Primăria - Publicațiunea nr. 450/17 ian 1915). Alte publicații cu lista prețurilor noi la pește datează din 4 febr., 15 febr. (de ex., rizeafca - scrumbie mică de Dunăre și scrumbii obișnuite de mare-17 lei suta de bucăți (0, 17 bani bucata) etc. Iată un alt exemplu *in extenso*: **Administrațiunea Pescăriilor Statului Brăila - Galați. Biroul vânzării Brăila. Publicațiune**. În conformitate cu ordinul No. 65118/915 al Ministerului de Domenii se publică spre cunoștință generală, cu începere de la 23 august 1915 și până la noi dispozițiuni, speciile de pește notate mai jos se vor distribui cu prețurile arătate în dreptul fiecăreia. Urmează un tabel cuprinzând 53 specii de pește cu prețul per kgr., dintre care reproducem primele 5 specii: Crap mare de la 4 kgr. în sus – 0,90 lei; Ciortan-crap de 2-4 kgr. aprox. – 0,70; ciortan-crap de 1-2 kgr-0,50; ciortănică până la 1 kgr – 0,35; mreană – 0,50 lei. Vânzătorii detailiști vor pune în consumație peștele cu

prețurile stabilite aici, la care se vor adăuga spezele de transport și ambalagiu repartizate asupra întregii cantități primite, cum și un beneficiu pentru el de 10 bani la kgr. pentru peștele prevăzut în listă cu preț până la inclusiv 50 bani kgr; 15 bani la kgr. pentru peștele prevăzut în listă cu preț până la inclusiv 1 leu kgr; 20 bani la kgr. pentru peștele prevăzut în listă cu preț peste 1 leu kgr. La icrele negre se dă un beneficiu de 20 lei la una sută lei. Pentru vânzătorii din localitățile (piețele) de unde se cumpără peștele nu se acordă speze de transport și ambalagiu, deoarece ei nu au aceste cheltuieli. **Șeful Biroului Vânzării prin delegație, G. Atanasiu**

3) **permitea pescuitul și în timpul prohibiției (apr. – mai)** dat fiind apele excepțional de mari, doar la lin, mreană, cosac, plătică, caracudă, văduviță, babușcă, păstrăv, lipan, lostriță, raci, cu excepția crapului, șalăului, morunului, nisetului, păstrugii, bogzarului și cegii (Publicația nr. 4356 / 21 aprilie /1915) ;

4) **organiza exploatarea prin licitație sau tragere la sorți a dreptului de a pescări: Administrația Pescăriilor Statului Brăila – Galați, no. 2138.** Se aduce la cunoștință tuturor pescarilor vânzători că, în ziua de 20 apr. 1915, va avea loc în localul Administrației Pescăriilor Statului din str. Vapoarelor No. 6, tragerea la sorți pentru câștigarea dreptului de a pescări grupuri de bălți cari altădată se dobândeau prin licitație. Licitatia pentru obținerea dreptului de a pescări în orice baltă fiind suprimată s-au împărțit bălțile în trei grupuri și s-a fixat pentru fiecare grupare dijele următoare:

- Grupa I, dija 65% Stat, care cuprinde regiunile de bălți: Zagna, Curbanu, Gemenele, Orzea, Titcov, Măcin, Carcaliu și Armanu.

- Grupa a II-a, dija 60% Stat care cuprinde regiunile de bălți: Corotîșca, Brezoiasa, Mișailă, Fundu Mare, Noianu Gropeni, Bălaia, Gropeni și Popa Chiriac, asemenea și Bădălanul Galați.

- Grupa a III-a, dija 55% Stat care cuprinde regiunile de

bălți: Cociu, Bratușca, Arapu, Lupu, Baltina, Piatra Fetei, Țiganca și Stancu.

Pescarii vânzători cari doresc să ia parte la această tragere la sorți sunt obligați să se pună întocmai în regulă, atât în ce privește garanțiile, cât și sculele, cum și numărul oamenilor ce se cer, cu condițiunile speciale cari se pot vedea în cancelaria Administrației în orice zi de lucru de la 9-12 a.m. **Administrator, C. Dumitrescu.**

5) **asigura vânzarea peștelui, în principal, prin prăvăliile de vândut pește ale Primăriei, care le închiria, pe termen de unul sau trei ani, de la 1 aprilie (odată cu noul an bugetar), prin licitație publică, organizată în luna februarie a anului respectiv, cu depunerea unei garanții corespunzătoare de 50 sau 100 lei pentru fiecare prăvălie.** Primăria dispunea, în 1915, an luat ca martor, de prăvăliile nr. 3 și 4 în Piața Regală (Regala colț cu Carol) și no. 6, 7, 9, 28, 29 și 30 în Piața Poporului (care ființase pe locul ocupat din 1925 de Hală).

- 3 nov.1915 – Tabelul de **comersanți pescari stabili și ambulanți** care posedă carnete de identitate și vizate pe exercițiul financiar 1915/1916 numără **106 pescari.**

În anii 1950, la dana Pescăriei, cu panta lină, pentru a fi trase bărcile la mal, era și un atelier plutitor pentru reparația bărcilor. La 5 metri de cheu, se afla o magazie (250/150 m) pentru unelte, scule la uscat, bărci ș.a. Pe fundația vechii construcții din 1906 se ridicase cherhanaua, o clădire în formă de „L”, la care mergea o linie de tren DECAUVILLE, cu vagoneti trași de trolu. La intrare, era cabina recepționarului.

După reînființarea județului, unitatea a cunoscut modificări de nume și de structură. A fost integrată în anii 1970 într-un Combinat de Industrie Alimentară (lapte, morărit, abator, pescărie), Întreprindere Piscicolă, subordonată Centralei Peștelui. În 1996, SC Vermata SA (nume inspirat de la autorul primului plan al cetății Brăila, 1789 - căpitan austriac Johann von Vermatti), cuprindea: fabrica de conserve și, în paralel,

uzina de frig iar, la capătul acestora, fabrica de semiconserve / afumători.

Piscicola Brăila

Formația de muncă principală, brigada, compusă dintr-un brigadier, șefi de echipă, muncitori permanenți și sezonieri (în 1956, pescari permanenți - 322; sezonieri – 87)

Director Piscicola, Mina Saraev, originar din Periprava, 1956, pentru „a goli” Dunărea Veche/Blasova, aduce pescari de la Mila 23, Sulina, Chilia Veche și pe tehnicianul Filat Trofimov de la Mila 23, recoltând 56 vagoane de pește.

Salarizare mai 1958-aug. 1959 (dosar 130/1968): afundători și gărdași de la închideri, garduri, cotețe, lese - plătiți în regie: 5% din valoarea peștelui +100-150% premii; câștig realizat: șef de echipă - 1,30 cotă parte; pescar - 1,15 ; pescar ajutor - 1,00; brigadier-pescuit ape dulci, 8 ore, 26,80 lei; șef de echipă - 22; pescar - 21,20; ajutor - 19,20.

Dosar 141/1963: experimentare la punctele de lucru Corotîșca și Scurtu: 3 talie de baltă, 2 setci de scrumbii, 2 ave de crap de Dunăre din sfori și frânghii de polipropilenă și polietilenă. Scop: determinarea lungimii, masei, temperaturii și părților comestibile ale peștelui. Se achiziționează broaște vii în stare de completă vitalitate, sănătoase, curate, fără leziuni sau corpuri străine și în greutate de minimum 30 g bucata (cele mai mici vor fi aruncate în apă în stare vie)/STAS 3104-62.

Dosar 173/1961: mică mecanizare - construirea unei linii de decovil trolu electric în Vadul Pescăriei: economie anuală de 11134 lei.

Dosar 88/1967, raport director: unelte folosite în luna februarie: năvoade - 1; lăptașe - 10; irigi - 2; tifane - 2; agregate electrice (elecronarcoză) - 4; pește pescuit la Dunăre 5000 kg, din care de la agregate electrice - 2000 kg; specii predominante în ianuarie: somn - 2316 kg, babușcă - 12078 kg. **Fruntași în producție în întrecerea socialistă: punct Corotîșca-brig. Cuțov Tănase; punct Călcata-Damian Vasile; punct Cetate-Ignatenco Iordan.**

După îndiguirea Bălții, s-a trecut de la regimul pescuitului natural, la crearea de 12 ferme piscicole în lacurile naturale de pe terasă: Gradiștea, Jirlău, Vișani, Esna, Seaca, Lutu Alb, lanca, Plopu, Măxineni etc. (luciu de apă – 4300 ha), la care se adăugau „bunurile naturale” din zona Chirchinețu-Stăncuța, Gropeni și Fundu Mare, pentru care exista și un proiect de amenajare pentru 1400 ha. Se realiza o producție de 3000-4000 tone, livrată comerțului.

Dintre acestea, cea mai importantă era cea de la Măxineni, unde s-a construit un lac de 1680 ha prin elevație (de la cota zero în sus): 200 km de diguri și canale, linie Decauville cu locomotivă și vagonete, și o pepinieră, unde se asigura reproducerea artificială. Pentru o astfel de întreprindere la Măxineni a apărut și un liceu cu profil piscicol. Lacurile au dispărut iar liceul trage să moară.

De toate s-a ales praful, în timp ce în județul vecin, Slobozia, unde, în afara zonei Dunării de la Fetești, Țândărei, Borcea, se afla un singur lac natural, Strachina, există și astăzi întreprinderea Piscicolă. Datorită unui împrumut nerestituit la timp, prin penalizări pentru întârziere și majorări la penalizări, unitatea a fost falimentată, pe ruinele ei apărând firma TAZZ / TAZZ 3 / ROFISH / OMEGA GROUP, la care se intră prin curtea S.C. TRANS EUROPA, care a închiriat ... dana Pescăriei. Este singura unitate care mai există totuși, cele din Galați, Sulina/Tulcea, Constanța devenind amintiri.

În ziua când am vizitat „Pescăria”, se descărca ... sare marină adusă din Turcia. Altă dată, provenea din Ucraina. Cea din Târgu Ocna costă prea scump! Sărării de noi! Documentele sec. XIV prezintă sarea ca marfă de export în Imperiul Bizantin. Din venitul realizat în urma comercializării sării, Mircea cel Bătrân a construit cetatea Giurgiului la începutul sec. XV. În a doua jumătate a sec. XVI, alături de grâu, principala bogăție

a țării, lua drumul Constantinopolului sarea, anual extrăgându-se 8 milioane ocale. În 1890 s-a înființat NFR-ul tocmai pentru ca statul român să aibă propria lui flotă pentru a transporta ... SARE în Serbia! Cunoscutul negustor Hagi Moscu își dobândise averea din venitul arendării ocnelor, el aprovizionând cu sare aproape întreaga Peninsulă Balcanică, 10000000 ocale din cele 120000000 exportate în total! O știre TV: zăcămintele de sare ale României satisfac consumul Terrei timp de 20 de ani! Q.E.D!.

Consemnăm, pentru o viitoare monografie a întreprinderii, numele directorilor: 1968-1979, Șisu Aurelian (în 1968, raza de activitate includea și Fabrica de conserve din Galați); 1979-1982, Barbu Stelian; 1982-1983, Glăvan Costică; 1983, Gheorghe Corneliu; 1983-2001, Iorga Maria; 2002-2003, Șisu Adrian; 2003, Enciu Maranda, și al contabililor șefi: Abdurahman Abdurahman (1943-1979) și Gheorghe Corneliu (1979-1998), ultimul cu afinități pentru pescărie prin locul nașterii (sat Ciobanu, raion Hârșova), prin începutul studiilor (Școala Medie Tehnică de Navigație Mecanică și Pescuit Constanța, desființată în 1955, ca toate școlile medii tehnice din țară) și familie (bunicul - pescar, tatăl - agent de pescărie în raza comunelor Ciobanu, Frecăței, Gârliciu și Dăeni, pendinte de Revizoratul piscicol Brăila).

P.S. Dacă Pescăria se mai menține măcar ca nume, **Coroțișca, fosta cabană ridicată în 1924 de Pescăriile Statului, a dispărut fără urmă.** În 1937 trecuse la Fondul de vânătoare Balta Brăilei. A fost folosită în ultimul război ca punct de observare pentru flota fluvială germană. Din 1947, a intrat în administrarea Direcției Silvice iar din 1964 a OJT-ului / BTT-ului. Era singurul complex turistic dintre Giurgiu și Delta Dunării, oferind, la prețuri modice, cazare în cele 8 căsuțe și 4 camere de oaspeți ale cabanei. O ciorbă de pește și o saramură încununau traversarea Dunării. A fost abandonată în anii 2000!

DOCUMENTAR - interviuri

1) Interviu, 23 oct. 2014, cu dl. Prof. Dr. Neculai Patriche, Director al Institutului de Cercetare-Dezvoltare pentru Piscicultura și Industrializarea Peștelui Galați (ICDPIP)

Pe fondul încălzirii globale a planetei (macrofenomene hidroclimatice) [care se manifestă și în zona noastră prin călduri excesive, urmate de vânturi puternice, însoțite de descărcări electrice la fel de neobișnuite și mari, foarte mari cantități de precipitații pe intervale mici, provocând inundații. Elocvent este anul 2014: pe fondul creșterii cu un grad a temperaturii la nivelul globului și în Mediterană cu 2 grade, a crescut nivelul de evaporare cu 7%, de unde ploi urmate de inundații în sudul continentului și în Balcanii de Vest: Serbia, Caraș-Severin și Mehedinți.] **s-au produs dezechilibre naturale:** deșertificare și inundații (raport FAO), care impun regularizarea și gestionarea resurselor de apă, prin crearea de rețele de canale pentru reținerea apei în zona montano-colinară și drenarea către zona de șes (preluarea Dunării din aval și repomparea apei, cum ar fi: stația Stanca-Brăila și barajele de pe râul Olt). Acestora li se adaugă **fenomenul antropic:** influența societății umane asupra părții de Dunăre românească și tributurilor principale ai Dunării. Omul a scos foarte multe zone umede și le-a dat agriculturii; a creat ferme piscicole pentru compensarea cantității de pește care s-ar fi reproduș în zonele respective și ar fi ajuns în hrana populației, pe principiul că, **într-o crescătorie, gradul de siguranță alimentară a peștelui este mult mai mare decât cel existent în bunul natural, unde deversările de metale grele, de pesticide și alte substanțe toxice trec în carnea peștelui și, apoi, deranjează metabolismul uman.**

Scoțându-se din circuit foarte multe zone umede, care erau zone de reproducere și de hrănire a puietului, a fost

influențată direct populația existentă de-a lungul fluviului prin **diminuarea productivității**. Nu toate speciile sunt reofile (se reproduc în ape curgătoare). Crapul se retrage și se reproduce în baltă cât sunt temperaturile propice. Ecosistemul i-a asigurat necesitățile, după care se retrăgea în fluviu și făcea obiectul unei populații mai solide la pescuitul comercial. În partea dirijată natural, productivitatea și producția totală sunt net inferioare producțiilor care s-au luat în calcul prin amenajările piscicole făcute de-a lungul Dunării, dar și în interiorul țării. Urmărind și securitatea/siguranța alimentară, programul P.C.R. viza partea lucrativă, zona productivă, și nu cea de culegător. Pentru aceasta, **se crease și o puternică flotă oceanică, a treia din Europa**. S-a mers în direcția asanării unor zone care puteau deveni productive în agricultură (v. opiniile A. Saligny vs. Gr. Antipa și Ion Vidrașcu). Trebuia să se meargă pe un asolament agro-piscicol. Nici deseale inundații nu sunt favorabile terenurilor respective. Productivitatea naturală în zona umedă este de 300-400 kg /ha, față de 1000-1200 kg / ha într-o piscicultură semiintensivă, cu puține furaje. Dacă dai furaje în cantități mari, te duci în zona intensivă cu 3-4 tone la hectar, dar în detrimentul calității. Se poate discuta: **între un pește sălbatic și unul din crescătorie, calitatea peștelui sălbatic e superioară**, numai hrană naturală față de hrana combinată, făcută de om, nenaturală, care-i conferă alt gust. Zona superintensivă: peștele devine foarte gras, dezagreabil, mai puțin plăcut la gust decât cel din zona naturală. Dar, în zona naturală, au loc deversări necontrolate (accidente, dar și voluntare) a tot felul de substanțe. Fluviul nu poate epura totul, dacă există o presiune antropică continuă. **Personal, între un pește pescuit natural mai gustos și cel din crescătorie, îl prefer pe cel din fermă, cunoscând trasabilitatea, modul de hrănire fără pesticide. Mai ușor controlabilă.** [Personal –I.M., am văzut *La Japcă (Laminorul)*, la o canalizare unde se scurg dejecțiile, un „pescar” care prindea novac cu 3-4 cârlige pe fir, fără momeală, „ajutat” de altul care îl punea în portbagaj pentru piață !]

În natură, mai greu, dar se poate și în zona asta liberă. Sunt specii care ajung la maturitate sexuală în 3-4 ani, la o talie comercială, putând fi capturate. Altele ajung la maturitate la vârste mai mari; speciile pentonice devin mai vulnerabile, acumulând mai multe substanțe toxice.

Ca politică de stat, până în 1989: pescuit în bunuri naturale (Delta, lacurile superioare ale Deltei, dar și-n fluviu, mai puțin în râurile interioare, dar și oceanic (IPO Tulcea). Exportam și-n Occident făină de pește brichetată. [Flota de pescuit, loc 3 după URSS și RDG; IPO Tulcea - 60 nave pescuit oceanic cu 8000 de angajați. Pescuit costier: Namibia, Mauritania. Pescadoare mici – POLAR, uzină plutitoare = 700 vag. pește. Comerț favorabil: tona de stavrid = 200\$; 100 t/lunar = 2 milioane/lună. Erau 47 nave, asigurate la Lloyd. Reclame pe autobuze și zidurile caselor: **Consumați pește oceanic! Nicio masă fără pește!** Astăzi consumul de pește este un moft! Consum de două ori mai puțin pește ca-n comunism.-I.M.]

După 1989, fenomene antropice, de presiune umană continuă, până când omenirea nu va înțelege să se integreze în conceptul de serviciu eco-sistemic: pot să mă dezvolt într-un areal, într-un sistem economic natural atâta timp cât el mă suportă și nu creez transformări în el, astfel încât să nu-l denaturez.

O altă componentă antropică este suprapescuitul – pe o zonă, în loc să merg cu un efort de pescuit adecvat, care înseamnă un anumit număr de ambarcațiuni, de pescari și scule, merg după ureche, fie la presiuni, fie în zona de extract.

Principala problemă de azi este presiunea naturală. Asistăm la schimbări climatice: zone cu ariditate extremă și ploi torențiale pe o perioadă foarte scurtă. La gura râurilor / pâraielor unde se poate retrage o parte din pește, vine un supraddebit ce antrenează și solidele din zona montano-culinară, distrugându-se habitatul, se schimbă structura, cresc suspensiile, opacizează apa, inhibă creșterea componentei *fito*

pe seama căreia se dezvoltă *zoo*. Se dereglează tot lanțul trofic. Apar fenomene microbiologice, curentul carbonului, azotului, sulfului, fosforului, circuite denaturate. Nu s-au alocat resurse financiare pentru studierea schimbărilor. S-au cercetat doar efectele, nu cauzele.

În anul 2014, au fost patru inundații (a cincea în decembrie!-nota mea, I.M.), cu amplitudini foarte mari, pentru că acele buzunare, zonele umede, în care Dunărea se scurgea au fost asanate, nu mai preiau o parte din apă. Nu e mai puțin adevărat că, dacă am calcula volumele de apă venite în acest an, anul trecut și acum doi ani din ploi, comparativ cu volumele de acum 30-40 de ani, s-au depășit cu mult maximele istorice. Avem probleme: schimbări climatice de nivel hidrologic, de compoziție chimică, de temperatură. Ploaie rece. Apa pe partea de jos rece creează probleme migratorii. N-au fost scrumbii; au fost, dar și volum mare de apă și nu s-a reușit să se prindă în zonele respective. Dar și temperaturi destul de reduse. Apa rece în zonele montane s-a transformat în zăpadă. Apa, temperaturi cu 3-4 grade mai mici. Peștele simte acest ecart și nu migrează, stă în zona mării, în fața gurilor Dunării, unde pescuitul e interzis. A mai intervenit și suprapescuitul și pescuitul ilegal, braconaj, ce creează turbulențe în masa de scrumbii care vine la recrutare. Merg să se reproducă în zonele propice – fluviul Dunărea, scrumbia generativ dulce (se reproduce în apă dulce, deși trăiește și-n apa salmastră (M. Neagră). Venind, își schimbă osmoza, cea mai bună se pescuiește în zona Brăilei, mai puțin la Galați. Se spală, devine mai dulce. Aceste fenomene trebuie cercetate serios. Nu știm ce ne rezervă viitorul. Lipsesc studiile fundamentale. Doar măscăreala de la TV.

Pescăria actuală la noi este de 0,06 % din PIB. Rata de revenire trebuie să fie mică, pentru că tu nu produci nimic. De ce nu un procent? Unde să aloc? Proteină necesară sănătății oamenilor. După '89, ca să produci un kg într-o crescătorie, trebuie să investești mult: tehnologii, cunoașterea pieței pentru

debușeu etc. După 1989, până în 2001, la apariția primei legi, un cadru legal dezlânat, care a permis dezvoltarea și nede dezvoltarea sectorului pescăresc. Mutații: căderea marilor întreprinderi socialiste. Numeroși șomeri s-au îndreptat spre activitatea de pescuit. Era mai ușor să culeagă, să adune, să taie un lemn în pădure și să-l ducă acasă!

Lege în 2001. În 2002-2003, reglementarea exploatarei resurselor pe baza stabilirii anuale a cotelor de pescuit admisibile. S-au implementat cotele de pescuit: cât să pescuiești, ce specii, ce cantitate și cu ce efort. **2001: Compania națională.** A făcut tacurile. Cel care reglementează e **ANPA (2005)**, corp de experți, doar politicile de dezvoltare: regionale, naționale, colaborări internaționale. Apariția, o necesitate, coordonare sectorială, **aderarea UE, cap. VIII, pescuit și acvacultură.**

TAC (cota de pescuit admisibilă) pe baza cunoașterii resurselor Deltă-Dunăre. Câte ambarcațiuni, câți pescari, cu ce scule. Oprobriul pescarilor, resurse limitate. Nu-nțeleg că în loc de 10 bărci, trebuie numai 5 și că tacul trebuie să asigure traiul necesar celor 5. Zonă mai pestriță: electricieni, mecanici, toate meseriile, fără debușeu, populațiile locale din zona râului. Nu mai avem de-a face cu pescarul tradițional, din tată în fiu (10%), restul (90%) necunoscând vechile tradiții, nici cerințele sistemului. Pescarul tradițional nu s-atingea niciodată de materialul biologic care era sub talie, nu că nu l-ar fi putut vinde, ci pentru că acea cantitate venea anul următor. Un pește de 1 g, când iese din icră, ajunge toamna la 50/60 g iar anul viitor la 600-700 g. Pescarul adevărat, când intra peștele în zonele de reproducere, îl lăsa, nu făcea nimic, pescuia la gardul pescăresc numai reproducătorii care s-au reproduș măcar o dată iar în momentul când vedea că apele rămase aveau puiet blocat, venea și săpa privalul, îl decolmăta, ca puietul să fugă din baltă în râu. Nu mai face nimeni acțiunea asta. S-a pierdut nivelul de cunoaștere. Cei bătrâni cunosc, dar nu mai au putere iar cei tineri: nu-i treaba lor, e a statului sau a altcuiva.

Există o presiune. Nu fac acțiunile pe care trebuie să le fac, nu-mi protejerez resursa, o exploatez la maximum și am o problemă, deoarece rata de multiplicare a peștelui este o funcție care depinde de regimul hidrologic, de calitatea apei, de temperatură, de numărul de reproducători care există, de foarte multe variabile.

Am o presiune: 1) nu pot controla schimbările climatice; 2) pescuiesc mai mulți; 3) pescuitul ilegal. Statul încearcă prin diferite mecanisme să rezolve: crearea unor zone de protecție și prohibiție, pentru refacerea habitatului; probleme de incluziune socială - încercarea de retragere din zona de pescuit către alte zone/meserii; crearea de parcuri naționale, naturale, oaze în care efectul să fie din ce în ce mai mic, să se păstreze biodiversitatea; să lase să se exploateze. Nu ca la urși, care intră în bucătărie și strâng omul de gât, deși nu cred că peștele va intra în bucătăria cuiva !

Este necesară o reglementare cu viziuni mai economice și ecologice, în sensul de a lăsa această activitate de pescuit comercial la un nivel mai redus decât cel din prezent, bazată pe principiul cotelor și al efortului de capturare, pe respectarea cotelor. Intervin **presiunile sociale:** n-are ce face, bat gardurile, te omoară la drumul mare; lasă-l să facă o activitate, urmărind să nu depășească cota. **Nu-și depășește cota.** 1) La nivele foarte mari, ca-n 2014, sculele nu sunt eficiente. Capturi rare. 2) Curenți mici, plase în derivă, care curg. 3) Plase mari care stau la stanov, la viteze mari se răstoarnă. 4) Când apa are viteză mare, volum mare, populația piscicolă este mai puțin vulnerabilă. 5) Când apa este foarte mică (nivele mici) în anii de secetă, nu are viteză de curgere. Apa curge foarte încet, scula vibrează în apă, materialul biologic/ peștele aude și evită. **Nu toți, dar capacitatea de prindere în cele două perioade nu este foarte bună. Alți factori perturbatori: schimbările bruște de climă (prea rece/ prea caldă).**

Pentru o țară ca România, această activitate trebuie redusă

la un anumit nivel. Pescarul trebuie foarte bine pregătit, cursuri de reciclare: să înțeleagă fenomenul, ce înseamnă pescuitul, o resursă care are o regenerabilitate bazată pe niște funcții cu foarte multe variabile, așa că trebuie conștientizat să-și apere singur resursa. **Să se dezvolte acvacultura, care să preia foarte mult din zona de pescuit, și să se meargă către alte activități social-economice, deoarece cantitatea pescuită nu poate asigura traiul unui număr imens de oameni.**

Pescuitul ilegal: unealtă de pescuit ilegală, metodă ilegală, captură ilegală, vândută sub preț. Piața neagră trebuie rezolvată. Controale sunt până peste cap!

0,06 % din PIB. Dacă se dezvoltă acvacultura, se poate obține 10-20%. Pescuitul pe glob din oceanul planetar asigură 80 % din peștele consumat iar restul de 20% din acvacultură. Noi - 3-4 kg, alții - la 17 kg pe cap de locuitor. Resursa pe glob a intrat într-un declin foarte mare, pentru că populația a crescut foarte mult iar organizațiile mondiale dau, în ultimul deceniu, o foarte mare importanță acvaculturii. Tehnologii noi în acvacultură: somnul african poate ajunge la 600 kg/mcub. Dacă avem un bazin cu diametrul de 5 m și o adâncime de 1 m, deci 10 mcubi de apă, obținem 6 tone de somn. Sunt înglobate aici multă cunoaștere și tehnologie. Nu s-a indigenizat. Avem multe specii care trebuie introduse în zona de acvacultură. Mutația s-a făcut și în zona culegătorului, a îndestulat cât de cât piața, dar prețul a crescut și el destul de mult, încât gospodina preferă să ia 1 kg de carne: se prelucrează mai ușor, nu are oase. De abia în 2014 s-a făcut un studiu de piață în domeniul pescăresc (POPAN). Și-n Marea Neagră s-au schimbat curenții, cantitatea și calitatea hranei. Scrumbia: puietul se scurge primăvara în mare după reproducere, dar trebuie să găsească și hrană ca să crească. Migratorii trebuie să știe ce se întâmplă în fluviu și în mare. După 4-6 luni de la reproducere, ajunge la gurile Dunării, stă, se hrănește acolo, apoi în faza de puiet migrează în zonele unde ar trebui să găsească hrană. Dacă curenții schimbă spectrul

de hrană, supraviețuirea populațiilor e mult mai mică. Atunci se impune măsura de a reduce pescuitul: să lași să se reproducă mai mult. Dacă rata de mortalitate crește de la 20 la 50%; de la 50 la 70% și eu păstrez tot timpul același TAC sau capturez și mai mult. Capturile trebuie reduse la jumătate. Cote mai mici, să dau timp să vină un grup de reproducători mai mare care să se reproducă. Pe de altă parte trebuie mărite și intervalele și zonele prohibite, ca să reduc impactul pescuitului comercial asupra acestor activități.

Azi, efortul de cunoaștere merge către efecte, nu cauze. Lipsesc studiile iar măsurile luate pot fi și mai proaste. Există doar studiile de tacuri, la nivel de specialiști.

Nu e pește! Cu ce se face comparația? Împart un măr la trei persoane, simți că ai mâncat; dacă la 8, nu simți; dacă la 12, unii și renunță, dacă la 20, nici nu există. Pescarii - n-avem, dar în baș (fundul bărcii-nota mea, I.M.), are din toate, dar nu cât ar fi vrut el să aibă. Dacă ei sunt 20 și unuia îi vine rândul o dată la 2 zile să dea o toană și e furtună, scula proastă, toana a ieșit goală. **Totul pleacă de la necunoașterea problemei.** A venit unul cu barca, a lansat scula și a curs cu scula timp de o oră. După el vine altul și începe filtrarea. Și tot așa. Dacă durează o oră, dacă durează 2 ore, înseamnă că poți să dai 12 toane. Dacă în zonă sunt 16 bărci, îi vine rândul o singură dată pe zi. Dacă omul acela a traulat o singură dată și, vrând să prindă balena Moby Dick, a pus o sculă mare, n-a reglat bine toana și a ieșit pe partea cealaltă cu scula goală. N-a știut să se asocieze, fiecare cu câte o sculă. Se împărțea treaba. Dar fiecare vrea să fie antreprenor. Ori TAC-ul prevede câte bărci pot fi în zonă. Altfel, se ceartă, se bat, ca să tragă și a doua toană. Dacă sunt 6 bărci, le vine rândul de 2 ori - o dată dimineața, o dată noaptea. Ori nu și-a reglat bine sculele, că vine din industrie, unde a fost electrician sau altceva, dar vede pe cel venit din tată în fiu că a prins ceva și stă și ocupă locul degeaba. Apoi, într-o statistică apar 200 de pescari care au făcut și au dres...

Până la îndiguire, în timpul secetei, mâncau melci. Și trapanatos (ciulini de baltă), îi coceau și îi mâncau. Azi nu mai mănâncă. A venit aprozarul și le vinde legume. Înainte și le cultivau singuri. Satul s-a dezvoltat, nu mai vrea nimeni să mănânce melci, dar și-a adus aminte că bunicul mânca melci. Chestiune de retorică! Sunt, dar nu în cantitățile care erau. Erau unii care adunau, alții nu. Unii mai bogați, alții săraci. Fiți sigur că pescarul adevărat avea pește uscat și mânca scordalea. Mâncau în post: melci, scoici și raci, nevertrebate, nu caracatiță, nu fructe de mare ca la greci. Lipitorile se dezvoltă în zonele lacustre și în bălți. Sunt firme care solicită raci, lipitori pentru hirudoterapie. A fost un comerț cu lipitori, extrăgeau hirudinina. Chimia de sinteză oferă substituenți. Activitate minusculă. Și azi se exportă. Înainte existau centrocopuri, cooperative de achiziție: ouă, pene, broaște, raci.

Electronarcoza nu e tot una cu pescuitul electric propriu-zis. Sunt anumite frecvențe, valori ale amperajului și voltajului, bine standardizate. Narcoza nu face nimic, îi produce o stare de amorțeală: îl iei, îl măsoară, cântărești, activitate de cercetare. Prin anii '60, se practica pescuitul electric la scară industrială. Interzis din cauza efectelor constatate de specialiști. Tensiune mare: te aruncă din apă. Provocarea sterilității: frecvențele foarte mari denaturează gonada și nu se mai dezvoltă. Se ajunge până la castrare. Periculos este pescuitul electric: crearea câmpurilor de amplitudini mari, de frecvențe foarte mari și în sinusoidă pătrată, în vârf. Multe minuni de acest gen. Braconaj electric ilegal, substanțe toxice, gaz metan (butelie), dinamită. Tailandeze - plasă de monofilament, confecționată dintr-un singur fir. Au o foarte bună capacitate de prindere. În afara legii. Mulți solicită reintroducerea acestui tip de plase, pe baza principiului corect de altfel: dacă îmi dai cotă, de ce nu mă lași cu scula asta. Când termin cota, mă dai afară. Răspuns: nu avem capacitatea tehnică să vă urmărim pe toți. Dacă mergi 10 km, controale peste controale. Se anunță prin telefonie mobilă.

Nu crede în bara-bara, înțelegere cu poliția de frontieră.

Aparatul îți indică resursa și nu trebuie lăsat pe mâna oricui. Dacă vrei să ai cotă, trebuie să faci acest pescuit de eșantionaj. Nu poți să ai o statistică matematică cu o barcă la o mie de km. Trebuie mai multe puncte de extragere, bune, rele, ca să cunoaștem nivelul populației demografice pe puiet, pe specii, pe categorii de vârstă. Nu-i poți spune : pescuiești 5 kg și resursa să fie de 1 kg! Nu există un corp de experți care să spună că peștele acesta a fost electrocutat. Modele cât un telefon. Sunt hoți de meserie, fură în detrimentul amărâtului cu două plase. Să-i dea în cap? Nu poate, e înarmat.

Interzicerea pescuitului noaptea (din cauza capacității mai reduse de control) **și a utilizării setcii.** Setca pusă la stanov, la pândă, statică. Peștele intră în ea, nu-l filtrează ca să-l prindă. Apa fiind caldă, peștele intră în proces de autoliză, invadat de floră bacteriană, îl face terci, aruncă jumătate din el dimineața. Sunt zone unde setca e intezisă total. La noi, vara (inclusiv în Deltă). Se recomandă sistemul de pescuit tip-capcană (vintir și talian), unde peștele rămâne viu și după o zi sau două. **Chiar mărimea ochiului la setcă (la orice plasă) e reglementată: să rețină doar acele exemplare care au avut șansa să se reproducă cel puțin o dată, ca să ai rata de revenire în dinamica populației. Cruțarea puietului!**

Dacă producția de pește din interior ar fi fost de o sută de ori mai mare, peștele s-ar da cu 3-4 lei la piață și hoția ar dispărea! Dacă ar fi o ofertă generoasă la piață. Când îl aduce la piață, îl dă la jumătate din prețul pieței. Îl cumpără cel care are bani. Pescuiește 10-20 kg. Încearcă să-l vândă **la pietroi.** Pune o piatră pe un ziar să nu-l ia vântul și câțiva cărășei. Restul în portbagaj. Dacă vine poliția, fuge și pierde carășii. Alte găinării: la Giurgeni, la pod, nisetri de crescătorie din Bulgaria, via Tulcea? Cântare cu arc aranjate: în loc de 10 primești 5 kg. Sturionii, interziși. Alte specii. Pietroaie în burta peștilor. Cartofi

în borcanul de icre. Se impune a se conștientiza lumea. Vorba veche: „coada mișcă, capul pute!” Pedepse contra braconajului chiar prea aspre. Fura un pește și era condamnat la fel cu cel care îți dădea în cap. Efort conjugat de conștientizare și de ridicare a standardului din zonele respective. Creșterea nivelului fricii: executat de organele de control, scule confiscate, amenzi, făcut de rușine. Azi nu are unde să se ducă. Are copii de crescut. Muncește undeva! „Nu știu să muncesc altceva”. Nu știe, dar nici nu vrea. Program: 7 milioane pe lună și te învăț ceva. Se duce noaptea. Dacă lipsește 3 zile, se taie ajutorul. Măcar îl scot o lună din braconaj. Măcar câțiva! Fonduri europene: să creez locuri de muncă și să-i pregătesc.

Viitorul constă în estomparea acestui pescuit. Nu trebuie oprit, dar trebuie estompat, adus la niște dimensiuni reale, la o exploatare de tip industrial în sistem, integrată în serviciile eco-sistemice, fără intervenții brutale în dezvoltarea eco - sistemului. S-au dat mulți bani pe pescuit, cheltuiți pe axe: axa de mediu, axa de dezvoltare a acvaculturii, axa de dezvoltare a activității industriale, de creștere a valorii adăugate, axa de dezvoltare a incluziunii sociale și a asistenței tehnice. Programele, bine conturate, au plecat târziu, în 2010. Între 2010-2013 s-au depus proiectele, au trei ani de construcție. Apoi, acvacultură. Va mai dura trei ani până când aceste unități noi, moderne vor începe să producă, crescând producția. Urmează a doua etapă de proiecte pe baza planului național strategic, multianual de dezvoltare în domeniul pescuitului. În funcție de oportunități, de nevoi pe euroregiuni, pe județe. Programul pune 60%, investitorul-40%. Nu-ți dă mâna să-i pierzi. Nu e dezvoltare cu ochii închiși. Dl. Prof. Vădineanu: capacitatea de servicii ecosistemice, bazată pe întocmirea de studii teritoriale (gen PUZ, PUG). Să nu perturbe alte activități, în sinergie cu zona respectivă. Ca americanii în anii 1960: subvenții, unde este rentabil!

Viitorul trebuie să aparțină acvaculturii, și nu activității de pescuit, care trebuie estompată până la nivelul tradiției. Pescarii de la Dunăre ar trebui să trăiască doar din reținerea materialului biologic, predat la unitățile de cercetare contracost, unde, după măsurare, i se dă drumul înapoi. Se întăresc băncile genetice, se generează populație de sprijin. Să rămână un număr redus de pescari, să facă turism (de cherhana). N-aș vedea o activitate industrială de tip agresiv. Sunt zone și tronsoane de Dunăre unde pescuitul trebuie redus la zero; altele trebuie dezvoltate. Chiar în Deltă, unde există tradiție, trebuie găsită o formă. Spațiu închis, populație dependentă, nu pot merge în altă parte, trebuie să-i găsești alternative din care să poată să trăiască.

2) Dl. Florin Țigaridis, președinte asociația „Braifish”

În Brăila (3 tronsoane: km 165-169, 169-197, 197-227 și brațul Vlciu; de la Siret, km 165 - la aval de Hârșova, 227), **există 5 asociații de pescuit comercial: Braifish-Dl. Florin Țigaridis, 54 membri, pe municipiu; Nufărul Chiscani; Stăncuța; Ceabună-Pisc-Plaja lipovenească; Pescarlat Gropeni**, la care se adaugă și **pescuitul sportiv, de agrement (AJVPS). Prin stabilirea efortului de pescuit (TAC), este licențiat un număr de 80 de bărci, mulți pescari nemaiprimind aprobare, deși fiecare a investit 200 milioane în scule și 100 mil în barcă. Trebuie să se orienteze în alt domeniu, dar mulți vor bracona.**

Pescar autorizat, cumul 5 calități: 1) licență de pescar profesionist, în urma unui curs de specialitate, cu bani europeni; 2) ambarcațiune proprie și scule; 3) ambarcațiune înmatriculată în fișierul navelor de pescuit; 4) licență de pescuit pentru ambarcațiune, emisă din fișierul navelor de la București, unic în Europa; 5) autorizație de pescuit comercial ANPA, în bunul natural al statului, pe o ambarcațiune, cu numărul de pescari, 2-3 maximum.

Licența: nr. navei; tipul navei; port de bază; marcaj, nume, adresă, operatori. Marcaj la scule cu serie. În medie ai dreptul la 5 setci, 7 ave și 9 vintire/taliene.

Membrii asociației sunt PFA (Persoană Fizică Autorizată) pentru fiscalizarea veniturilor. Peștele prins este vândut de ei sau în cadrul magazinului propriu din Piața Radu Negru, str. Sebeș. Cantitățile raportate la asociație se înscriu și se raportează la ANPA pentru îndeplinirea cotei prevăzute pentru fiecare barcă, de 1-1,1 tone pe an pește din toate speciile extrase din resursă.

Are balta (Dunărea) pește? Grafic sinusoidal: apă mare, inundații, sporirea bogăției acvatice, apă în lășătură (văiușă), până la dig; infrastructură deloc. Vine în japșă, pe făgaș; prin prival, pleacă.

Cauze:1) Îndiguirea de-a lungul Dunării și al afluenților pentru prevenirea inundațiilor, când apa făcea distrugerii mari în sate și orașe. 2) **Prin îndiguirea Bălții, s-a luat această bogăție Brăilei.** Dintr-odată, peștele n-a mai avut arealul în care să se reproducă. Ne-au rămas insulele mai micuțe: Balta Mică cu tot lanțul de insulițe (din amonte în aval): Vărsătura, Chiciu, Insula Mică a Brăilei, I. Orbului, Calia, I. Fundu Mare, Harapu, care sunt ușor-ușor colmatate, pentru că nu s-a mers pe ideea de a se construi pe ele niște baraje gândite de oamenii de specialitate, care să permită bălților, ca-n fiecare an, să se curețe natural. Când punem baraje haotic din pietre, grăbim dispariția bălților. Automat, peștele nu mai are zone de reproducere, acea maternitate pe care o aveau înainte. În mod normal, s-a redus cantitatea de pește din Dunăre. Ceea ce luptăm acum, dar nu știm cu ce sorți de izbândă, **să facem în insula Fundu Mare (cea mai mare) un stăvilar din fonduri europene, în colaborare cu Parcul Natural Balta Mică a Brăilei, și altul în Insula Mică, undeva la Năvodari, zona Gropeni**, unde a fost punctul piscicol. Aceste două stăvilare, așa cum avem la Chirchinețu, ar da posibilitatea să se oprească apa în interiorul bălților și, când specialiștii consideră că este cazul, să se dea drumul în mod

controlat, după reproducerea și creșterea puietului. **Să se ridice stăvilarul de jos în sus, de la partea inferioară a stăvilarului și atunci apa va lua și din depunerile aluvionare din baltă, care se va autocurăța.**

Și pescuitul și braconajul au existat dintotdeauna. Pescuitul electric este foarte dăunător peștilor, tuturor viețuitoarelor acvatice. E folosit de oameni agresiv. Noi, ca pescari, nu putem intra în conflict cu ei, numai organele statului, care n-are însă dotările necesare pentru a-i urmări. Își pun patrulă în amonte și în aval, telefonând împricinatului când vede controlul. Trage la mal, ascunde aparatul în desiș, când e lângă mal, și, chiar dacă e în mijlocul Dunării, are timp să fugă sau să arunce aparatul. Au mai fost prinși câțiva, dar restul? Chiar dacă sunt prinși, nu sunt și pedepsiți. Dacă nu au aparatul asupra lor, nu pot fi pedepsiți. Spun că se plimbau pe Dunăre. Trebuie ceva efort. Să fie filmați. Organele statului: lipsă personal, timp pierdut, costuri materiale. Pescarii autorizați sunt școliți, să înțeleagă întreg circuitul, gândire constructivă. Puietul prins trebuie protejat, îl prinzi la anul, peste doi ani. Ca la un fermier: scoate pui și a doua zi face o mixtură și-i dă la porci. E ca și cum ar lua ouăle și le-ar da direct la porci. Prind puiet cu sacii și-l dau la animale. Pescarul vechi, cu părinți pescari, folosea plasa cu ochiuri mai mari. Chiar și la undiță. Dacă nu-s mai mari decât palma, n-ai ce face cu ei. Îi eliberezi. Nu-i greșită ideea cu dimensiunile minime. Puietul trebuie eliberat.

Nu se mai fac concursuri de pescuit sportiv.

PESCUITUL E O MESERIE, O PROFESIE. Poate da toane fără limită, poate sta și 24 de ore, câte toane rezistă fizic. O toană poate dura 15 min./ o oră/ 1,5 ore. Doar la scrumbie se pot da oricâte toane în aceeași zonă, zi și noapte, ea circulând / urcând în susul apei. În restul anului, ca acum (oct.-nov), 1-3 toane pe zi. Nu mai este pește? Schimbă zona.

Reconversie profesională? Chiar dacă s-ar angaja la silozul de la Gropeni, seara tot ar da o toană. Cel născut pe

malul Dunării nu se va lăsa de pescuit. E o pasiune, dar și un venit pentru familie. Și cel cu permis de la AJPVS poate prinde 3-5 kg la dimensiunile aprobate, având sau nu ambarcațiune de agrement.

Nevoi: infrastructură (stăvilare), sprijinul unor firme în efectuarea unor proiecte, acces la fondurile europene. Nu s-au calificat, neavând resurse proprii - 40%. Fonduri nerambursabile la pescuit s-au dat foarte greu.

În Grecia, din fonduri europene, în zona de coastă, asociațiile pescărești au construit puncte pescărești: clădire ca sediu, magazine, sală reparații motoare, sursă de căldură, cușete proprii pentru scule și îmbrăcăminte, loc de uscat după ploaie.

La Dunăre, n-ar fi fost nevoie de fonduri mari. Nu s-a acordat nici un fel de teren pentru cumpărare sau concesiune; câte un bordei pe malul Dunării.

Pe Vâlcu nu mai ai ce pescui, se plâng braconierii înșiși. Soluția: să aștepte să se refacă. Cauza: braconajul electric nu mai e pentru subsistență, pentru întreținerea familiei, ci a devenit o afacere!

3) Agenția Națională pentru Pescuit și Acvacultură Brăila (ANPA), inspectori: dna Dudu, dnii Tache și Caraman

Există 5 asociații comerciale: 90 bărci și 270 pescari (Ceabună 10, Gropeni 18...); permise eliberate de ANPA: 1730 gratuite, 270 cu 30 ron, 10 pentru elevi cu 10 ron; 4000 permise eliberate de AJPVS Brăila. Teoretic, numărul pescarilor sportivi este nelimitat, cu condiția respectării TAC-ului (Cota Total Admisibilă).

În urma îndiguirilor și desecărilor, compensatoriu, s-a dezvoltat acvacultura în R.S.R. pe terenuri sărăturate: la Corbu Vechi și Nou, se intra numai cu tractorul; Măxineni (2000 ha din care 700 pepinieră, puiet, reproducere naturală pentru crap, aclimatizare specii chineze - sânger, novac, cosar, soicar și 1300 crescătorie); Lutu Alb; Ianca; Esna; iazuri naturale la

Jirlău și Gradiștea. Vechea Fabrică de conserve și semiconserve din pește indigen și oceanic, administrator Caracostea, rezistă, în timp ce omoloagele din Tulcea, Constanța, Galați au dat faliment.

Insula Mare a Brăilei: inițial 4 sectoare agropiscicole, prima recoltă din 1964 record la porumb, redată numai agriculturii.

Deficiențe: lipsa managementului peștelui din toate programele, de la reproducere până la creștere și revenire în mediul natural. E necesară o autoritate unică de reglementare a sectorului pescăresc, de dorit ANPA. Există subvenții în agricultură, sector vegetal și animal (pui, porc...), niciuna pentru pește (puiet, apă, furaj).

Balta Mică: 3500 ha strict interzise, privaluri îmburuie-nite, invadate de ciulini - putrezesc, viciază apa - pepinieră naturală de ciprionide.

Împiedicarea investițiilor din cauza terenurilor care aparțin statului (proprietate publică sau privată a statului).

Presiune foarte mare asupra pescuitului natural: activitate legală, braconaj, activități umane-navigație, forestieră, transport; reglementări de mediu pentru conservarea biodiversității.

Preț apa pompată de ANIF din Dunăre - foarte scumpă.

Balta Mică: repunere în circulație a bălților naturale prin drenare; refacere canale de legătură (privaluri) dintre bălți și Dunăre; decolmatarea canalelor ca la Băndoiu și stații de pompare în caz de secetă pentru lacurile permanente.

Conservarea fondului existent: pescuitul comercial, redus până la 10%.

4) Dr. ing. Moisei Radu

1) **Planul de management al PN - BmB**, HG 538/18 mai 2011, MO P I, nr. 498 bis/ 13VII2011

Obiectivele planului de management

3.2.4.b) Utilizarea resurselor acvatice prin pescuitul comercial, pescuitul tradițional și pescuitul recreativ-sportiv

Pescuitul comercial este interzis în zonele cu protecție strictă, zonele de protecție integrală și în zona de management durabil - zona tampon, conform legislației în vigoare. În lacurile din zona de management durabil pescuitul este considerat o activitate tradițională reglementată în Regulament.

Pescuitul recreativ/sportiv este interzis în zonele cu protecție strictă și în zonele de protecție integrală, conform legislației în vigoare.

Cele două forme de pescuit – pescuitul comercial și pescuitul recreativ-sportiv – se desfășoară în limitele capacității productive și de suport a ecosistemelor acvatice lentice și lotice din PN-Bmb stabilită conform celor prevăzute la subcapitolul 4.1.2.

Reglementarea activității de utilizare a resurselor acvatice prin pescuitul comercial, pescuitul tradițional și pescuitul recreativ-sportiv se face în Regulament.

3.2.6.b) Reabilitarea ecologică a ecosistemelor acvatice lentice

Lucrările hidrotehnice executate pe sectorul românesc al Dunării în a II-a jumătate a secolului 20, îndiguirile fostelor bălți, barajele de la Porțile de Fier 1 și 2 și canalul Dunăre-Marea Neagră au declanșat importante schimbări în regimul debitului solid de pe secțiunea Dunării corespunzătoare PN-BmB.

În prezent, ca urmare a intervenției antropice descrise anterior, este evidentă manifestarea generalizată a procesului intens de colmatare în toate cele 52 de lacuri de pe cele 7 insule mari aflate în regim liber de inundație. Fenomenul colmatării se manifestă generalizat în toate lacurile din PN-Bmb, atât pe cele 27 de lacuri cu 3196,7 ha luciu de apă, pe care s-au realizat amenajări piscicole nesustenabile în anii 80 și pe restul de 25 de lacuri cu 1231,0 ha luciu de apă, pe care nu au fost amenajări piscicole, potrivit Anexei nr. 2.10.

În viitor, considerând că fenomenul colmatării se datorează, așa cum s-a arătat, unor cauze antropice, reabilitarea biotopurilor din BmB devine necesară și oportună. În consecință, Ad. a avizat în ședința CȘ din 28 aprilie 2006 următoarea strategie pentru decolmatarea lacurilor:

a) constituirea a 3 zone mari de refugiu pentru avifauna acvatică:

- I. zona de conservare specială Egreta;
- II. zona de conservare specială Fundu Mare;
- III. zona Năvodari

b) menținerea în permanență a apei cu ajutorul stăvilarelor în două dintre cele trei zone;

c) decolmatarea celei de a III-a zone;

d) extinderea ulterioară a metodei și la restul de 24 de lacuri situate în afara celor 3 zone.

Metode de decolmatare:

a) utilizarea draginelor cu evacuarea mecanică a pământului;

b) barbotarea prin pomparea aerului sub presiune în timpul retragerii apelor din lacuri, după scarificarea prealabilă la o adâncime de 60 cm sub nivelul fundului lacului în timpul sezoanelor fără inundații.

Indiferent de metoda aplicată, operațiunea de decolmatare va fi obligatoriu urmată de renaturarea biocenozei acvatice prin reconstrucție ecologică, însămânțare cu rizomi de stuf, nuferi și altele asemenea; reintroducerea în habitat a elementelor de microfaună și microfloră.

În cadrul proiectului LIFE 06 NAT/RO/000172, pentru zona Fundu Mare, sunt în curs de realizare acțiunile **A4** și **C4** „Studiul și reabilitarea hidrologică a complexului Fundu Mare”. Restul zonelor vor fi decolmate ulterior prin accesarea unor noi proiecte cu fonduri structurale, proiectul POP.

4.2. Utilizarea resurselor acvatice prin pescuitul comercial

Art. 29. Pescuitul comercial este interzis pe cele 52 de lacuri interioare din insule și ostroave, respectiv:

- a) în cele 2 zone de protecție strictă,
- b) în cele 8 zone de protecție integrală,
- c) în cele 8 zone de management durabil.

Pescuitul comercial este permis numai în zona de dezvoltare durabilă a activităților umane din PN-BmB, respectiv: pe Dunăre, pe brațele fluviului și în zonele dig-mal ale Insulei Mari a Brăilei, ale Câmpiei Bărăganului și ale Dobrogei, cu condiția să fie specificată zona pe autorizația de pescuit comercial.

Art. 30. Activitatea de pescuit comercial se va practica de către pescari autorizați de ANPA și care fac dovada că posedă autorizație de mediu anuală emisă de APM. Ad își dă acordul anual în scris pentru persoanele ce practică pescuitul comercial pe raza PN – BmB, în baza documentațiilor depuse de asociațiile de pescari și de pescarii individuali care practică pescuitul comercial.

Art. 31. Controlul activității de pescuit comercial și recreativ-sportiv se va face de către personalul împuternicit conform legii, în prezența reprezentanților Ad.

Art. 32. Pescuitul este permis numai în limitele cotelor aprobate, conform legislației în domeniu.

ANPA repartizează cota de recoltă pe asociațiile de pescari și pescari individuali, care vor depune lunar la sediul Ad. lista cu capturile realizate pe teritoriul PN-BmB, pe specii.

Funcționarea instalațiilor hidrotehnice pe teritoriul PN-BmB va fi coordonată de Ad. indiferent de natura proprietății, proprietarul fiind obligat să respecte regimul stabilit în CȘ.

Anexa 2.10

Lista lacurilor temporare din insulele și ostroavele PN-BmB

Denumirea insulei S. totală a insulei-ha Ponderea habitatelor acvatice-% Denumirea zonei amenajată piscicol	Denumirea lacului	S. luciului de apă ha
1. Harapu 242,4 ha/8,7%	x 1. Harapu	21,0 21,0
2. Fundu Mare	x	930,0
3. Calia 719,8 ha/ 30,4%	x 6. Lupu 7. Tăbăcaru	219,0 100,0 119,0
4. Chiciu Orbului 308,2 ha/ 19,8%	x 8. Orbul de Jos	61,0 30,0
	9. Orbul de Sus	31,0
5. Insula Mică a Brăilei <i>Fosta pescărie Năvodari,</i> <i>619 ha</i>	x <i>10. Popa</i>	2860,9 119,0
	11. Somnorosu	60,0
	12. Topiosca	76,0
	13. Cucova	183,0
	14. Jepșile de Sus	100,0
	15. Jepșile de Jos	81,0
	16. Zainea	20,0
	17. Strâmbu	30,0
	18. Plânge Bani	25,0
	19. Moșolea	40,0
	20. Toporași	15,0
	21. Tenislavu	35,0
	22. Conciu	30,0

	23. Șoarecele	20,0
	24. Sârbu	15,0
	25. Raștina	10,0
	26. Cortelele	86,0
<i>Fosta pescărie</i> <i>Chirchinețu; 1740,9 ha</i>	27. Cacaina	50,0
	28. Gâasca	203,0
	29. Jigara	224,0
	30. Begu	117,0
	31. Vulpașu	107,0
	32. Melintele	53,0
	33. Lupoiul	252,0
	34. Curcubeu	271,9
	35. Sbenghiosu	105,0
	36. Sinețele	68,0
	37. Dobrele Mici	80,0
	38. Dobrele Mari	120,0
	39. Cojoacele Mari	30,0
	40. Cojoacele Mici	25,0
	41. Desăgeii Mari	15,0
	42. Desăgeii Mici	10,0
	43. Cătimul lui Manole	10,0
	44. Feștilele	88,0
	45. Motoacele	32,0
	46. Balta Stanei	55,0
6. Crăcănel	x	300,0
	47. Ciontu 2	80,0
	48. Ciontu 1	60,0
	49. Chioru	70,0
	50. Șuțanu	90,0
7. Vărsătura	x	36,0

În anii 1985-1990, Vermata a închis privalurile naturale din amonte cu dopuri de pământ, care au devenit grinduri, și a lăsat liber unul singur, pe unde intră și iese apa, ca să controleze pescuitul. Acțiune de reabilitare: în Fundu Mare, prin proiectul LIFE, s-a deschis canalul Neamțu; la Chirchinețu, 2 canale: Chirchinețu și Milea. Trebuie decolmatate și lacurile.

Document aprobat de prof. dr. ing. Vasile Bocăneală, dir. ANPA Galați: adâncirea fundului lacului (decolmatare cu freza absorbantă/drăgi hidro - absorbante) și desfundarea privalelor/canalelor.

Aluviunile „târătoare” rămân la barajele din amonte-Portile de Fier I+II, cele în suspensie se depun pe o suprafață de 5 ori mai mică comparativ cu cea dinaintea îndiguirii zonei inundabile, deși nămolul reprezintă aceeași cantitate.

Management pozitiv, nu strici ceea ce funcționează!

Nu va mai fi pește când nu va mai fi apă! Peștele se adaptează: sturionii (fosile vii) și-au găsit loc de reproducere la Cazane și la Fetești, la stâncă, apă netulburată; pescuitul electric, contracarat prin ridicarea / ieșirea la suprafață.

Prof. Vădineanu: dezvoltare durabilă (ca la păduri: să nu tai mai mult decât crește).

[În anii 60-70 ai sec. XX, după îndiguirea IMB, cca. 10000 ha de păduri de plop și salcie au fost tăiate iar în locul lor au fost plantate păduri de **plop euroamerican**, o specie creată artificial în laborator, o clonă a unei specii de plop din alte zone geografice. Rezultat extraordinar din punct de vedere economic: creșteau mult mai repede decât speciile autohtone și aveau lemn de mai bună calitate. Din punct de vedere al biodiversității a fost însă un dezastru: în acești copaci nu creșteau decât câteva specii de păsări și insecte, deci erau niște păduri frumoase, dar „fără viață.”]

Pescarul tradițional – caracterizare*

Motto

Îndeletnicirile tradiționale ale rușilor lipoveni sunt pescuitul și grădinăritul, ocupații determinate de mediul geografic al vieții lor, dar și de un determinism mai profund, spiritual, numai astfel explicându-se faptul că, deși puteau fi, în același mediu, și vânători iscușiți, au evitat vânătoarea și au preferat să pescuiască și să-și cultive viile, livezile de fructe și grădinile de legume. Vânătoarea era asociată, într-o anumită măsură, păgânismului precristian și contravenea celei de a șasea porunci a Decalogului: «Să nu ucizi!» În schimb, pescuitul era o îndeletnicire cu multiple conotații biblice, asociată în textele Noului Testament, atât prinderii peștelui (animal sacru prin excelență), cât și captării sufletelor în „năvodul” credinței. Primii dintre apostolii lui Iisus Christos au fost pescari iar peștele era una dintre primele embleme christice.

Pentru toți locuitorii Deltei Dunării pescuitul nu este o simplă industrie iar peștele nu e doar obiectul unei îndeletniciri profane. El este „hrana esențială”, aidoma Pâinii noastre cea de toate zilele. Peștele este consubstanțial sufletului pescarului - măsurat, molcom și tainic. Peștele se bucură în familiile pescarilor de o dragoste vecină cu venerația. De acest lucru, din păcate, nu au ținut cont legiuitorii de ieri și de azi care l-au pus pe picior de egalitate pe „rybalka” („pescarul”) lipovean cu orice amator sau cu un detestabil braconier în ale pescuitului (Ivan Evseev, *Insularitatea în Revista de etnologie*, X, 2001, p.70).

Pentru a pescui cu succes, omul primitiv a trebuit să cunoască bine apele în care pescuia, dar și obiceiurile peștilor pentru a ști unde, când și cum îl poate prinde; când, cum și unde se întrebuințează instrumentele de pescuit (de ex., oria

* Aici și în continuare, avem în vedere lipovenii din Pisc, deși cei mai vechi și mai experimentați pescari din zonă au fost cei din Gropeni iar cei din Pisc erau recunoscuți, în primul rând, ca negustori ambulanti de pește (*Se ocupa mai mult cu comerțul ambulant de pește prin sate – mălăieri / schimbau peștele pe mălai, dar și pe alte produse/ - decât cu pescuitul propriu-zis*, Gr. Antipa, op. cit., p. 741) și abia apoi ca pescari vânători, după cei din Deltă sau din Carcaliu, cu care se aflau în strânse relații.

- când se retrage peștele în albie la iernat; năvodul - toamna în bălți; avele – când crapul fuge la stuf etc.). Exploatarea pescăriei, atunci, ca și acum, se face prin pescari experimentați care de mici copii au această meserie moștenită de la părinți și părinții părinților lor. Ei trebuie, arată Gr. Antipa, op. cit., p. 285, să știe la ce nivel al apelor, în ce anume locuri și mai ales în ce momente să facă gardurile pentru închiderea peștelui; să cunoască perfect obiceiurile speciei de pește pe care vrea s-o prindă, să știe în fiecare epocă în ce locuri îl poate găsi și cu ce instrumente îl poate prinde, adâncimile la care se află/se ascunde, fiind specializați după categoriile de apă în care pescuiesc, după speciile de pește și instrumentele de pescuit (gardagii, carmacgii, năvodari, zătonari etc.).

Se cere o perfectă cunoaștere prealabilă a naturii – ape și pești. Unii pești sunt statornici, preferând să nu părăsească bălțile în care trăiesc (linul, caracuda ș.a.). Alții, dimpotrivă, migrează din bălți în Dunăre și invers, făcând această deplasare în mod regulat (crapul, somnul, văduvița etc.). Există pești care vin din mare în Dunăre pentru reproducere (sturionul, scrumbia de Dunăre) iar anghila trăiește în apele dulci și pleacă la mii de kilometri, până în apropierea coastelor americane, pentru reproducere.

În enumerarea speciilor de pești ai bălții, cel mai adesea pomenit este **crapul**, a cărui carne deosebit de gustoasă era apreciată de însuși Mihail Sadoveanu:

E un pește cum nu se află altul mai savuros. «Bunătatea» cărnii lui e în raport cu greutatea. Cel de douăzeci de kilograme e cel mai bun. N-aș putea spune că un crap de douăzeci de kilograme se poate prinde oricând și cât ai bate din palme; însă dacă s-ar prinde oricând și cât ai bate din palme, atunci n-ar mai avea preț. Când umblu prin acele locuri, mă mulțumesc și cu unul care are jumătate din această putere; bunul renume al speciei rămâne neștirbit. Iar crapul «la proțap», aproape obligatoriu în meniul excursionistului, să nu-l primiți decât după ce veți fi

*răbdat toată ziua de foame.(...) Meșterul cel mai priceput și cel mai bărbos al tovărășiei a aruncat o singură dată prostovolul în închisoare și a scos o mulțime de pește: crap, caras, albitură. Alege ce-i mai mare și mai frumos; curăță și pune la fiert. Asta ar fi să fie borșul. Dar nu-i decât o «primă zamă de bază». Meșterul dă afară prinsoarea întâia și, cu un adaos de legume, pune în aceeași zeamă nisetru, viză, iarmă și crap. Cine n-a gustat din acest dublu extract de pește să se socotească nefericit și să n-aibă liniște până nu va izbândi să guste. Pentru pescarul Deltei, «crap» e numai crapul care trece de cinci kilograme. Celălalt pește din același soi, care a servit la prima «zămă de bază» are nume deosebite, după vârstă și greutate: puiul de crap se cheamă **ciu-ciu**; mai mărișor: **crăpuștean**; de la jumătate de kilogram în sus: **ciortănică-ciortănaș, ciortan, ciorto-crap (Priveliști dobrogene)**.*

Crapul (*Cyprinus carpio*), una dintre cele mai răspândite specii din țara noastră, are corpul fusiform, acoperit cu solzi mari, de formă rotundă. Capul este mic iar pe maxilar are 4 mustați, 2 mai scurte și 2 mai lungi. Spatele este negru-cenușiu, abdomenul albicios iar înotătoarele de pe burtă și cea anală sunt roșii-portocalii, foarte frumoase. Preferă lacurile, bălțile și râurile cu o curgere liniștită, cu ape care se încălzesc până la 25-30°C. Dimensiunile normale sunt de 40-70 cm lungime și 1-4 kg greutate, dar recordul mondial este de ...48 kg. **În timpul reproducerii, nu se hrănește.** Din familia Cyprinidelor, putem cita: morunașul, babușca, roșioara, carasul argintiu, obletul, avatul, acesta din urmă fiind singurul răpitor din familie. Ceilalți sunt fitofagi, hrănindu-se cu vegetație acvatică.

Știuca (*Esox lucius*) este un pește de talie mijlocie, cu lungimea de 30-50 cm, excepțional 1,5 m. Are corpul lung, fusiform, cu spatele de culoare verde spre negru, lateralele verde-gri, cu dungi verticale iar abdomenul este mai albicios. Dungile o ajută să se camufleze în ierburile din apă. Capul este lung, cu maxilarele în formă de cioc de rață iar mandibula foarte

mobilă și mai lungă decât maxilarul. Este un pește răpitor, hrănindu-se cu alte specii de pești sau alte viețuitoare acvatice: țâșnește din apă pentru a prinde insecte de deasupra apei, dar și „pescuiește” zdravăn alte specii. De unde porecla meritată de „vulpea bălților”. Până la 300 g se numește **mârliță**.

Este supranumită „rechinul apelor dulci”. Gura sa are peste 700 dinți ascuțiți cu care prinde tot ceea ce trece pe lângă ea. Uneori încearcă să prindă chiar și pești de dimensiuni mari și s-au întâlnit cazuri când s-a sufocat cu victima în gură. Se odihnește în poziție înclinată la 45°, cu capul în jos. Este cunoscută și ca „sanitarul lacurilor”, deoarece consumă exemplarele bolnave ale altor specii.

Salăul, pește de apă dulce, are o carne foarte gustoasă. Până la 300 g se numește **strapazan**. **Bibanul**, pește răpitor, trăiește mai mult la fundul apei. **Ghiborțul** (*Acerina cernua*) iubește apele stătătoare sau lin curgătoare, cu fundul nisipos sau mâlos, adânci și întunecoase.

Familia sturionilor cuprinde păstruga, morunul și nisetru, pești valoroși sub aspect economic; sunt printre cei mai vechi ce populează apele globului, proslăviți în poezia și proza antică. N-au lipsit de la mesele regilor daci Burebista și Decebal, fiind menționați în hrisoavele domnitorilor Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare. **Morunul**, cea mai importantă specie de sturioni, este un uriaș, putând ajunge până la 9 m lungime și 1300 kg. Poate trăi peste 100 de ani. Părăsește M. Neagră, urcând pe Dunăre, pentru a-și depune icrele, până la 7 milioane de boabe, la o anumită adâncime a apei, pe un substrat de pietriș. Apoi, se întoarce în mare iar puii urmează același traseu peste 1-2 ani.

Somnul (*Silurus glanis*) este un pește de talie mare, cu corpul cilindric până la înotătoarea dorsală, apoi turtit lateral. Capul este mare și turtit, gura cu dinți ascuțiți și deși ca o perie. Are trei perechi de mustăți, una foarte lungă, pe care o folosește ca momeală pentru peștișori. Culoarea este verde-cenușie pe

spate și laterale iar pe burtă albă-gălbuie. Nu are solzi. **Trăiește în ape adânci cu fundul nămolos**. Își procură hrana stând la pândă, prin atacuri fulgerătoare. Din cauza vieții sale nocturne, somnul poate fi văzut foarte rar, eventual ridicându-se la suprafață în perioada reproducerii sau înaintea unor furtuni mari. Numele său vine de la faptul că este un pește de pândă și stă mult timp nemișcat așteptând prada și pare că doarme. Spre sfârșitul toamnei, se adună în gropi adânci, în care se îngroapă în mâl și își petrece iarna.

Este pește răpitor, nu are solzi. Îi plac lacurile cu apă curată, cu fund nisipos. Spune Mihail Sadoveanu: *Și somnul își are numele lui deosebite: cel mic de tot e moacă* (până la 1 kg), *moaca devine somotei* (până la 2 kg), *apoi iarmă* (maximum 4 kg) *și iaprac* (de până la 8 kg); *către douăzeci de kilograme e somn – pană* (până la 400 kg). *Deci iarma e un pește mijlociu, cu carnea albă, fragedă și dulce*.

Ca și în cazul vânătorilor lăudăroși și pescarii sunt buni povestași.

Povestea cea mai fascinantă, devenită legendară, este cea a somnului uriaș (v. Petre Pintilie, lucr. cit., p. 139-144), relatată în anii 1960 de către **Moș Avram Babușcă-Șchiopul, din Ghecet, inventatorul unui barometru sui generis, care prevestea fără greș**: un borcan și zece lipitori. Interpretarea purtării lipitorilor: lipitorile, animale foarte gingașe, răspund imediat când în apă se face simțită lipsa de aer. Când se apropie furtuna sau ploaia, presiunea atmosferică scade, oxigenul din apă iese în aer și lipitorile încep să se agite, ba chiar încearcă să iasă din borcan. Când e aer destul, adică „vreme frumoasă”, ele stau liniștite și înoată cuminți pe fundul borcanului...

Pe vremuri, mulți pescari umblau să-și încerce norocul - **somnul uriaș** despre care se spunea că își are sălașul în epava „barabaftei” turcești, vasul scufundat în timpul războiului din 1877, pe Dunărea Veche, lângă Ghecet. Șansa de a prinde legendarul somn, legată de speranța scăpării de griji și necazuri,

a făcut pe mulți pescari să încerce marea performanță a capturării peștelui uriaș și vrăjit - care a rămas în amintirea tuturor localnicilor ca un simbol. Dar nimeni nu l-a prins vreodată și niciun pescar nu s-a pricopsit în trecut din meseria lui.

Moș Avram Babușcă-Șchiopul, născut pe la începutul sec. 20. Înainte de a ieși la pensie, cel mai priceput pescar de crapi cu unealta numită „cuc” [Cucul = un oval mare făcut din fier, cu diametrul de vreo doi metri. De el e prinsă o plasă conică iar de partea cealaltă niște vergele care se continuă cu o prăjină de lemn. Crapii stau nemișcați pe fundul bălții, la opușine, adică la poala stufului, sau scurmă la rădăcina plantelor acvatice după larve de viermișori. Din nămol se degajă bășicuțe de aer care ies la suprafață. Avertizat prin ele de prezența peștelui, pescarul înfige „cucul” peste locul respectiv, prinzând adesea mai mulți crapi deodată. Când se ridică unealta din apă, peștele atârână în plasă ca într-o sacoșă.], ca și cel mai mare specialist în pescuitul la copcă. Picior scurtat de mușcătura teribilului *Silurus glanis*. Purta o gheată ortopedică, din acelea făcute să corecteze diformitatea pe care medicii o numesc „picior equin”. Unii susțin că s-ar fi născut cu acest beteșug; el - scurtarea se datorește accidentului din copilărie, când somnul de la Barabaftă l-a înhățat în timp ce se juca pe malul Dunării. Numai întâmplarea fericită că peștele era sătul și, ca atare, nu l-a apucat decât delicat din vârful botului, l-a scăpat de primejdia de a-și muta sălașul din Ghecet printre cambuzele fostului monitor turcesc.

Somnul uriaș, povestește moș Avram, *era un somn de 300 de kile, care a făcut prăpădenie printre găștele și rațele gospodinelor din Ghecet; a înghițit câini, viței și chiar oameni, pe care i-a tras la fund în sălașul lui întunecos de la „Barabaftă”... Eu l-am întâlnit, și nu o dată sau de două ori... Într-o zi, când Dunărea se revărsase peste baltă și mergeam încet cu barca peste un limpeziș, l-am zărit la apa puțin adâncă, doar vreo 80 cm, stând liniștit pe fund. Era cât un barcăz. Spatele lui cenușiu-negricios abia se distinge de culoarea nămolului. N-aveam la*

mine decât tarpanul de tăiat stuful. M-am oprit încet deasupra somnului și, cu toată puterea, am repezit tarpanul în trupul monstrului. În momentul următor, tarpanul a zburat cât colo, barca s-a dat peste cap și am căzut în apă. Somnul a dispărut iar pe apă a rămas o pată de sânge... Mulți și-au încercat norocul să-l prindă, dar fie că se ferea („era viclean ca o vulpe”), fie că rupea carmacele și pleca cu ele, nimeni n-a izbutit să-i vină de hac. Moș Avram susține că ar fi pierit în urma dinamitării „barabaftei” în vederea recuperării ei ca fier vechi. Dovada existenței: piciorul ciopârțit! Legendă? Simbol al unei profesii pline de primejdii...

Tot moș Avram relatează: Somnul își sapă cu aripioarele o gropiță în nămol ca să-și depună icrele și, spre deosebire de mulți alți pești, își păzește icrele depuse. Depune cam 1000000 de icre, pe care bărbătușul le stropește cu lapți. Apoi, „somnoaica” stă în preajma „cuibului” și-l păzește, alungând orice pește din apropiere.

Doamna profesoară Valeria Gere, pescărită din fragedă copilărie, „continuă” povestea. Dihania înghițea rațele ce pluteau lin pe brațul Măcinului... Somnul trăsesese în adâncuri tenebroase un băiețuș ce înota în preajma unui anafor... Un somn uriaș, atras de sunetul obsedant al cloncului (obiect ce imită „cântecul de dragoste” al somnului aflat în perioada de înmulțire), a mușcat cu furie din găina pusă ca momeală în carmace. Firul s-a derulat și, înhămat la barca pescărească, i-a târât pe cei doi lipoveni (tată și fiu), purtându-i trei kilometri pe Dunăre, cu gând să-i atragă în adâncuri. Când s-au dezmeticit, au tăiat firul, reușind să scape, vâslind din răspuțeri... Un somn uriaș se străduia să răstoarne barca cu care localnicii din Ghecet făceau naveta la Brăila. Au scăpat printr-un miracol... Un copil de 12 ani trecea Dunărea înot și, din teribilism, se scufunda. A văzut un somn uriaș care pândește dintr-o groapă, aproape de mal...

O lansetă cu hrană bogată (coropișniță) zburase

din suport și se îndrepta spre o groapă din cotul pădurii de plop (Voalul Bunicii în Pădurea Vâlciului). Unchiul Andrei, cu dexteritatea și curajul unei leoaice, se aruncă în apă, apucă lanseta, reveni pe mal și începu lupta cu adversarul nevăzut: dădu frâu liber, înțepă, recupără, iarăși liber, iarăși fix. Puse lanseta pe spatele său voinic și trase de-a lungul malului până simți că forța nevăzută cedase din afunduri. O zvâcnire neașteptată îi înfipse al doilea cârlig în podul palmei. Cu ultimele puteri, smulse bucata de carne în care se odihnea cârligul buclucaș. Eliberat, se opinti cu toate puterile în lanseta încovoiată. În sfârșit, cedase. Recupără lent, fără să-l sperie, și-l târî pe malul nisipos. Om și vietate zăceau unul lângă altul ca doi eroi picați într-o bătălie. Somnul avea 76 de kilograme. A doua zi, tranșat, somnul se transformase, după o clipă de glorie, într-o uriașă oală de ciorbă.

Spune și **Mihail Sadoveanu**: *Somnul deltei ajunge până la patru sute de kilograme. E balaurul din poveste. Despre acest balaur se spun, la focurile de popas, istorisiri de te încrânceni (așa cum ați văzut!). Acest monstru respectabil al apelor dulci poate fi prins cu oriile ori cu cârlige (...)*

Se cere cunoașterea felurilor de migrațiuni. 1) La începutul primăverii, când somnul crapul, șalaul, avatul au nevoie de mai mult oxigen și merg la Dunăre, acum începând pescuitul mare la fluviu: *S-a arătat crap frumos la Dunăre; A ieșit somnul de la iernat; A ieșit multă albitură la gura Filipoiului...* Acum se acționează cu oriile, lăptașele, tifanele și tărbufulurile. **2) Primăvara**: din apele prea încărcate în aluviuni ale Dunării crescute, în bălți, spre locurile de reproducere. **3) Din bălțile adânci, la locurile de reproducere**. Știuca începe cea dintâi bătaia, încă înainte de topirea totală a gheții; apoi avatul, șalaul, somnul și, la urmă, crapul. **4) Vara**, în timpul retragerii inundațiilor, **și toamna**, când apa scăzută a mai rămas în bazinul bălții, care marchează pescuitul mare cu năvoadele. **5) De la baltă la Dunăre, pentru găsirea locurilor de iernat.**

Activitatea omului în relație cu „balta” este relativ mică, fiind limitată la întreținerea căilor necesare alimentării regulate cu apă proaspătă a bălților pentru ca peștii să poată ajunge la locurile lor de reproducere, hrană sau iernat, ea concentrându-se pe exploatarea pescăriilor, și anume, închiderea bălților la timp, ca să nu fugă peștele din ele, și mai cu seamă, strângerea recoltei, adică pescuitul.

Anul calendaristic pescăresc începea în februarie și se încheia în octombrie, de pokrov (14 octombrie). [La închiderea bălților Brăilei, pescarii din Gropeni plecau primăvara pentru a pregăti materialul (papură, stuf, nuiiele de alun) și nu se întorceau decât toamna, după ce se ridica leasa. Izolarea le ascuțea simțurile și le sporea spiritul de observație.]

Iarna, după îngheț, începe pescuitul cel mare cu năvoadele în bălțile adânci, pe sub gheață, care ține până în epoca dezghețului. Gheața groasă e spartă cu lomul de 50 de kg: prin copcă, se trage cu sfoară pe sub gheață năvodul de L=400/500 m; l= 200m. Atras de lumină și aer, peștele, moale, nu fuge; o toană de 4 tone, de 1-2 ori pe zi. Cu lăptașe, la gropi.

Alte activități, după înghețarea apei:

- recoltarea stufului cu târpanul, migăloasă, cota - 300 maldăre de stuf;
- tăierea gheței pentru ghețaria de la cherhana, cu întreaga familie, gheața fiind adusă cu sulite de fier;
- repararea sculelor: 6 membri din echipă reparau scule iar 4 cu 2 bărci, la Dunăre, pescuiau pentru familie: *umpleau traista pentru o țuiculiță și o saramură.*
- [Deși în zona Brăilei a rămas o amintire, este oportun să descriem o cherhana. **Cherhanaua** este o construcție simplă, răcoroasă, bine aerisită și podită, astfel ca să poată fi spălată ușor cu cantități mari de apă. Înălțată pe piloți mari, cu pereții împlețiți din sălcii, căptușiți cu stuf. Acoperiș din stuf, bun apărător contra căldurilor de vară. Streșini lungi și joase, ferite din toate părțile de soare, ca

să nu străbată căldura. Alcătuită din 1) michilia plutitoare, care se urcă și se scoboară în funcție de nivelul apei, de la Scurtu sau Filipoiu, un fel de debarcader acoperit unde acostează bărcile cu pește, aici efectuându-se cântărirea, spălarea, tăierea și spintecarea peștilor mari pentru sărăturare; 2) cherhanaua propriu-zisă, un singur spațiu mare în care se efectuează toate operațiile; 3) depozitele pentru materiale și unelte de pescuit.

- Peștele cel mai mare se spintecă înfigând cuțitul în spinare, chiar imediat după oasele capului. Peștele este întins pe masă și apăsător cu palma. Se taie paralel cu aripa dorsală până la coadă. De aici, întoarce cuțitul, îl afundă mai tare în pește și-l trage înapoi până la cap, astfel că peștele e acum gata spintecat și numai oasele capului îl mai țin. Se ia toporașul și se sparg oasele capului, așa că el rămâne complet desfăcut. Curăță bine mațele și beșica, și le aruncă în găleata de sub masă. Apoi, de o parte și de alta trage cu vârful cuțitului o serie de dungi longitudinale pentru ca sarea să intre mai adânc. Tăvălește peștele în sarea de pe masă pe o parte și pe alta, așezându-l într-o cadă mare: o pătură de pește, una de sare grunjoasă. Peste cada plină se pun teascuri cu greutate. Peștele își lasă o zeamă care se preface în saramură. Când se pătrunde bine de sare, este scos din cadă și vândut. Căzile cu pește se țin la o temperatură scăzută pentru ca sarea să pătrundă încet. Cea mai bună sărătură este cea de iarnă. La orice cherhana cât de mică se afla și o **ghețarie**, situată la oarecare distanță de cherhana, pe un grind mai înalt, nici inundabil, nici infiltrabil. În pământ se sapă gropi adânci, căptușite cu maldăre de stuf. Gheața este acoperită cu stuf. Deasupra, apa înghețată se transformă într-un bloc masiv. Conservat în gheață, peștele se vinde direct la piață ca pește proaspăt.]

De la mijlocul lui februarie până la sfârșitul lui mai este epoca scrumbiilor.

Februarie: bătaia știucii pe sub gheață, apa sălta gheața, umpleau vârșele. După dezgheț, pescuitul cu vintirele.

Luna mai - prohibiție în vederea reproducerii. Pescuit doar în Dunăre: setci pentru scrumbii și pripoane pentru somn.

De la sfârșitul lui mai (după perioada de prohibiție) începe pescuitul pe Dunăre și în bălți.) O parte din echipă pe Dunăre: scrumbii și somn (cu cârlige mari și țipari-nadă, cumpărați de la Sulina, aduși în bidoane/butoiașe). Fiecare avea și scule mici (vârșe și talie): ce prindea era al lui.

Când apele încep **prin iunie sau chiar în iulie** să se retragă, se fac închisorile, se pune pleterul pe maluri iar la gârle se fac garduri mari sterpe, cu un voiu / sboiu, două sau cinci sboiuri, cel mai înalt. [Pleterul este gardul continuu care îngrădește pe grind de jur - împrejur Dunărea. Este făcut din vreme și așezat alături, lăsându-l să plutească culcat la suprafața apei. Specialiști de la Tufești și Gropeni unesc miile de țărui și lăncoci cu crengi de alun, cumpărate din Dobrogea (Văcăreni, Luncavița) și aduse cu mahuna.] **Pleterele înconjoară toată Insula. „Se-nchide oala” la aceeași dată.** Dacă se-nchide prea devreme, se pierde peștele care n-a apucat să intre; dacă se-nchide prea târziu, riscă să scape tot peștele. Se ridică astfel un **gard imens de zeci de kilometri. Balta se trezește prizonieră, având ca loc de scurgere ... a peștelui doar Filipoiul, asemănat cu o strungă prin care ciobanul trece oile. Acum, se practică micul pescuit.**

La început de august, sunt „atacate” jepșile și ghiolurile, care au adâncimi mai mici, cu tifanele, care asigură peștele necesar în postul de Sf. Maria.

De la mijlocul lui august, când vremea se mai răcorește, începe pescuitul mare și sistematic al bălților cu plasele mari, care gonesc peștele și-l adună. Speriat de năvoade, peștele fuge la stuful de la marginea bălților, unde e vânat cu ave și vintire,

dar, dacă apa e scăzută și nu poate ajunge la stuf, se refugiază în gârlele mari și adânci, respectiv la Filipoiu, fiind pescuit cu prostovoale. Bărcile îl urmăresc de la gura Șerbanului, deșertând Filipoiu în câteva săptămâni.

Când apele Dunării încep să scadă, nivelul din albie coboară cu mult mai repede decât cel din baltă și atunci curentul în gârlele de scurgere, Filipoiu și Corotișca, este foarte mare. Este momentul când se așază leasa și începe primul pescuit mare. Simultan, se scot pletele, se spală și se usucă pe pomostele. Un al doilea pescuit mare are loc toamna, gârla fiind închisă cu un gard sterp.

În timpul retragerii mai timpurii a apelor, consemnează Grigore Antipa, op. cit., p. 673, se întâmplă ca somnul să nu-și fi isprăvit de „clocit” icrele, după lepădarea lor păzindu-le până „învie puiul din icră”. Și chiar de se retrage apa, el continuă să stea cu spinarea pe jumătate afară din apă, cu toate că arșița soarelui îi face pielea de pe spate ca o potloagă și ciorile îl ciupec. Acum se vânează cu hodoab(g)ele și cu ostiile.

Până în 1970, Dunărea, era mai largă după inundații. Rămâneau bălțile pline de pește și atunci, cu mic cu mare, pescuiau cu mâna, cu hodorogul, cu prostovolul, cu târătoarea, cu setca. La praguri, când scădea Dunărea, se pescuia la pripon. Răcii se prindeau cu mâna. Fiecare năzuia să prindă **krasnaia rîba „sturioni”**, dar se mulțumea și cu șalău, crap, somn, biban...

Pescuitul din zona Brăilei însemna pescuit în Balta Brăilei, între pești și baltă existând o influență reciprocă: peștii din fluviu intră în baltă mai cu seamă în epoca lor de reproducere, unde găsesc locuri pentru depunerea icrelor și dezvoltarea lor, precum și hrană pentru creșterea puietului iar peștii din baltă, deveniți mari, găsesc în albia Dunării un refugiu contra frigului iernii și a căldurilor prea mari de vară.

Străin de practica pescuitului, fie și ca amator, am încercat să reconstitui portretul pescarului din scrieri mai vechi sau din convorbiri: 1) cu pescari octogenari născuți în anii '30 ai

secolului trecut; 2) cu pescari licențiați, membri ai uneia dintre cele cinci asociații comerciale existente în prezent; 3) cu simpli undițari de pe malul Dunării, câțiva din cei 4000 cu permis gratuit, în marea lor majoritate pensionari, rezistenți ca și caracuda, care poate sta zile întregi îngropată în nămolul uscat de pe care s-a retras apa. Tot astfel și aceștia păzesc lansetele / undițele cu răbdare ... în așteptarea peștișorului de aur.

Să însoțim pentru început **o brigadă de pescari** împreună cu scriitorul Petre Pintilie (*Brăila*, Ed. Tineretului, București, 1966, p. 119-120: „Acești oameni ai bălților – cu priviri cenușii, bărboși și tăcuți – cunosc ca nimeni alții balta și tainele ei. Cunosc fiecare cotlon al pădurii și fiecare ascunziș de japșă, cunosc peștii și obiceiurile lor. Cel mai mult te uimește felul în care acești strașnici vânători **știu să citească urmele de pe apă**, după cum vânătorii dibaci de pe uscat știu să recunoască animalele după urmele lăsate pe zăpadă sau pe pământ. Iată, aici, brădișul japșei e deranjat: a trecut un cârd de ciortani. Acolo sunt bășicuțe de gaze pe suprafața apei: ele arată că peștele scurma la rădăcina plantelor. După mărimea acestor bășicuțe pescarii cunosc cu ce pește au de-a face: bășicuțele mititele trădează prezența caracudei; când e vorba de bășicuțe mai mari, ele sunt cauzate de lin; mari de tot, indică pescarului că în apropiere se află ciortanul... Acolo niște pești sar din apă: sunt babuște, acesta e obiceiul lor; dincolo se văd niște unduiri ușoare la suprafața apei: fără îndoială că trece un cârd de bibani. Roșioara înoată aproape de suprafața apei, săgetând-o cu aripioarele ei de un roșu aprins.

Toate aceste lucruri le știu din tată în fiu. Ei cunosc „potecile peștilor”, locurile pe unde aceștia circulă din ghiol în ghiol, din japșă în japșă. **Știu ce scule să folosească** – unde, când anume și la ce soi de pești – pentru că sculele sunt și ele diferențiate în funcție de vânatul respectiv. La scrumbii se dă cu setca, dar morunii se prind în carmace, niște cârlige de oțel groase cât degetul, legate de funie cu sfori rezistente.

Vintirele, lăptașele, năvoadele au fiecare întrebuințarea lor bine determinată. Nimeni nu știe mai bine cum se folosesc sculele de pescuit, de câtă dibăcie e nevoie ca să scoți la o „toană” (tragerea năvodului o singură dată; două trageri-două toane!) aproape 2000 kg de pește. Sau să pescuiești cu năvodul la copcă, fapt ce constituie o adevărată performanță, pentru că se trage pe sub gheață o unealtă lungă de sute de metri...

Cunoștințele lor sunt de ordin pragmatic, însușite în practica și în folosul meseriei. Pe vreme liniștită și călduroasă, peștii stau nemișcați pe fundul bălții sau se ascund în stuf; dacă bate vântul, peștele se adună spre malul dinspre care e vânt; după vânt, când apa din baltă se tulbură, peștii se ridică de pe fund, pentru că acolo li s-ar înfunda bronhiile și n-ar mai putea respira. Practica este dublată de dorința de a ști, de a le cunoaște obiceiurile și particularitățile. De ex., îmi spun aceștia, linul, cel mai rezistent pește la lipsa de aer din apă, are o carne cu proprietăți vermifuge: peștii răniți vin, se freacă de mucusul care acoperă corpul linului și astfel se vindecă (de aceea i se zice și „doctorul peștilor”); țiparul, adaptat cel mai bine la lipsa de aer din baltă, valorifică apele în care alți pești nu mai pot trăi (ridicându-se la suprafață, înghite aer; acesta trece prin intestin, unde se reține o parte din oxigen, iar restul e eliminat prin anus, oxigenând apa) iar roșioarele și babuștele se corcesc, dând hibrizi naturali”.

Îmi vorbesc și despre exploatarea la care erau supuși de cherhanagii – proprietarii locurilor de pescuit, ai sculelor și ai bărcilor – care făceau ca viața lor să fie aprigă și plină de suferință. Un proverb brăilean vorbește despre familia pescarului: *Nevastă de pescar / soartă de amar*. Despre același lucru aflăm dintr-o notiță din ziarul *Dreptatea Brăilei*, 21 mai 1915, intitulată sugestiv - **Din doleanțele vânătorilor de pește**. *Câțiva vânători de pește s-au prezentat la redacția noastră reclamându-ne că sunt nedreptățiți și, dacă va mai dura această stare de lucruri, o să se lipsească de această meserie,*

cum au făcut și majoritatea vânătorilor (lipoveni) din Tulcea. (...) Vânătorul aduce o cantitate de pește și se vinde cu 20 bani kg. Din această sumă statul ia 10 bani iar restul de 10 bani vânătorul. Din acești 10 bani tot nenorocitul de vânător plătește comision și alte diferite angarale, așa că nu mai rămâne decât cu 7 bani în buzunar, din care sumă trebuie să se hrănească pe el și familia lui și din care trebuie să-și cumpere și scule de vânătoare. Lacomul de precupeț îl cumpără cu 20 bani kg și apoi îl vinde cu 50 și chiar 60 bani kg. Vedeți dar ce deosebire mare există. Noi, vânătorii, trăim mai rău ca animalele, viața în pericol, bătut de vânt, furtună și ce rău suntem răsplătiți.

Pescuitul implica existența unei tovărășii, formată din minimum 2 oameni ca la setca de scrumbii, 6 la lăptaș, 10-15 la năvod etc. Cea mai simplă formă de tovărășie era când un pescar lucra cu un ajutor tocmit cu mâncare și un salariu fix sau o mică parte din câștig. Împărțirea beneficiului se făcea la 3: o parte se dădea apei (dijma proprietarului), o parte instrumentului (de la cherhanagiu) și o parte muncii, repartizată proporțional cu capacitatea, vârsta și puterea de muncă. Cele mai nedrepte tovărășii erau cele dintre proprietarii de instrumente și pescarii săraci care nu aveau niciun instrument.

„**Pescuitul**, notează și Jean Bart (Eugeniu Botez) în „Cartea Dunărei”, Biblioteca Ligei Navale, 1933, p. 72, **este o specialitate grea**, care cere o mare experiență și o aspră viață. Pescarul cunoaște din tată în fiu obiceiurile fiecărei specii de pește, epoca anumită de pescuit, locurile și instrumentele potrivite. Dr. Grigore Antipa își arată toată admirația pentru pescarii noștri, cari te uimesc cu precizia explicațiilor și observațiilor biologice, așa că pot fi invidiați de mulți dintre naturalistii titrați. **Pescarul este un specialist care nu se poate improviza**. Se cer anumite tradiții acestei clase, care trebuie încurajată și sprijinită, ca să nu ajungă a-și schimba greaua meserie pentru una mai ușoară – căci ar dispărea și un capital de cunoștințe necesare acumulate cu vremea, pe care cu greu le-am putea înlocui”.

Și din această profesiune nu lipsea lotca / barca / duba, care, la nevoie, îi servea și ca pat de dormit, ca adăpost sau casă de locuit, ca depozit de provizii și instrument de pescuit (săltătoarele). Cu lotca își aducea proviziile, își transporta peștele la cherhana și tot cu ea își plimba pe Dunăre, în zilele de sărbătoare, femeia și copiii; cu ea se ducea la biserică prin satele din apropiere și tot în lotcă își găseau chiar și copiii jucăria, deprinzându-se de mici să aibă piciorul sigur pe apă și să mânuiască lopețile, după cum spune Grigore Antipa. Cu ea trecea Dunărea pe gheață, punându-i tălpici sau, vara, „roate” utilizând-o ca pe o căruță.

Caracterizarea are la bază „viața în Baltă”, înainte deci de îndiguire. Părăseau casa și familia pe întreg sezonul de pescuit spre a se muta în baltă îndată ce primăvara se deschidea pescuitul. În tot acest timp, sunt musafiri acasă pentru 2-3 zile, în rest cumplită izolare. Păzitorii lesei de la Filipoiu (v. Gr. Antipa, op. cit, p.746) își ridică colibe din material lemnos și ostrețe de la garduri. Alții, colibe mai slabe/ bordeie din stuf, fără lut sau unse cu lut, la care tăpile, cosoroabele, grinzile, stâlpii erau din lemn gros de sălcii. Acoperișul e din stuf așezat românește: stuful întreg cu spicul în sus spre creasta casei într-o singură pătură sau mai multe. Au de înfruntat șoarecii și guzganii, muștele, tăunii și mai ales țânțarii, de care-i apăra poloagele.

Alături de alimentele aduse de acasă și peștele la discreție, balta îi oferă echivalente pentru toate plantele de pe uscat: leuștean, hrean, muștar, ciuperca, izmă de baltă, crengi de rugi(muri), frunză de salcie pentru ceai, ciulinele (fructele de la **Trapa natans**) fiert - „castane de baltă”; fructele de la plutnițe (**Nynphaea alba**) „smochine de baltă”. La nevoie: partea albă de la rizomii stufului și papurei (conțin zahăr și amidon), murii „leguma bălții”, bulbii de căprișor, mâncați de obicei de porci. În caz de boală, tătăneasă, izmă și rizomi de stânjenei.

Icoana Sf. Nicolae, patronul pescarilor, e nelipsită din

colibă. Superstiții: când cântă boul bălții de trei ori, apele vor scădea; când **Ivan pescarul (Pescărușul)** își face cuibul la o înălțime mai mare în malurile gârlelor, e semn că apele vor veni mari; când se prinde apa de lopată la lotcă, e semn că încep apele în sus să scadă; dacă pleacă la pescuit și întâlnește la capătul satului un popă, cei mai mulți se întorc acasă ș.a. Pentru toți aceștia, **pescuitul era un mod de supraviețuire.**

Pescarul de altădată trăgea la „băbăici” și, din lotcă, arunca năvodul, trăgând apoi „toana” cu brațele. După îndiguire, unii au trecut temporar la pescuitul oceanic și la acvacultură. După 1989, odată cu falimentarea industriei, în lipsa altei surse de subzistență, au ajuns pescari zidarii, electricienii ș.a., prea puțini mai provenind din familiile de pescari-pescari, de pescari tradiționali.

Uneltele de pescuit *

Cel mai răspândit la brăileni, amatori, dar și profesioniști, este **pescuitul la mal**. Aici trăiesc obleții, care asigură hrana zilnică a populației riverane, pescuiți cu instrumente simple (**undițe, pripoane mici sau plase de mână**) sau, în cazul celor de meserie, pentru comercializare, vânați cu **chipcelul** („chipcelari”) sau cu **priponul**. **La întinsură**, se merge cu **vintire, tifane sau năvoade**. **Pe sub maluri**, străjuite de sălcii cu rădăcini mari stufoase, care spânzură în apă ca niște bărbi enorme de lipoveni, se află hrana preferată a ciprinoizilor și în special a crapului, care găsește aici adăposturi sigure și umbrite, dar și mâncare abundentă. Este prins cu **tărăbocul**. **Pe fundul Dunării**,

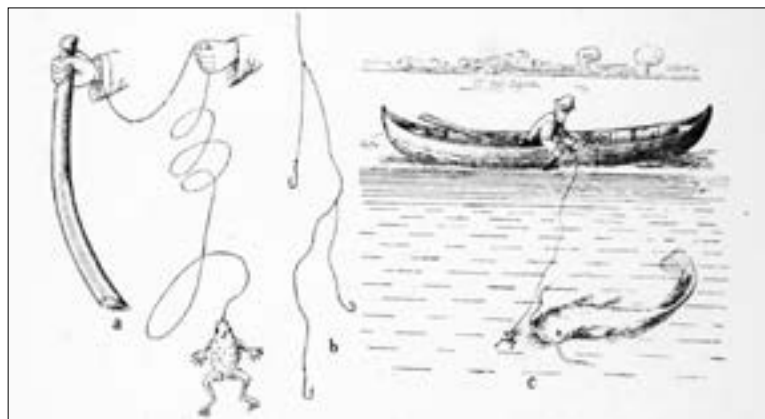
* Descrierea și modul de utilizare sunt rezultatul consultării lucrărilor lui **Grigore Antipa (Pescăria și pescuitul în România)** și **Aurel Ștefan Suvac (Terminologia pescuitului la lipovenii din Dobrogea**, ed. cit.), care utilizează și informatori din Pisc, coroborate/ confruntate cu relatările pescarilor din Satul Lipovenesc.

unde se află peștii mari, se folosesc **carmacele**, când apa e mai rece, **pripoanele de somn și de crap, oria de somn și avele de crap**. În **gropile de pe fundul Dunării**, unde iarna somnul intră într-un fel de hibernare, fără să mai mănânce, până vremea se încălzește din nou [canalul de alimentare se curăță de toate resturile de hrană, stomacul și intestinele secretă o mucozitate ce îi dă posibilitatea să reziste iarna fără să mănânce], se folosesc **lăptașul, prostovoalele și trandadaia**. În **mijlocul curentului la fața apei**, cu **setca** se prind scrumbiile (în 2014 n-au mai ajuns la Brăila !), care, primăvara, urcă la deal contra curentului, ținându-se tot timpul în pătura superioară a apei. **La ape mici și la retragerea apelor, se practică prinderea peștelui cu mâna**.

I. Instrumente care lovesc, apucă sau înțeapă peștele

A. cu mâner sau coadă: rogaciul, la crap; **ostiile-seghince** cu 1, 2 sau 3 *craci* în stufăriș sau la copcă sub gheață, cu care pescarul lovește și străpunge peștele.

B. undițele, exclusiv de către amatori/ sportivi; **nada** - mămăligă amestecată cu miez de pâine, viermuși, larve, insecte, rusalii; **baboi/oblete viu**; **clonc** – se bate cu lemnul în apă, scobitura de la discul din vârful său producând un zgomot

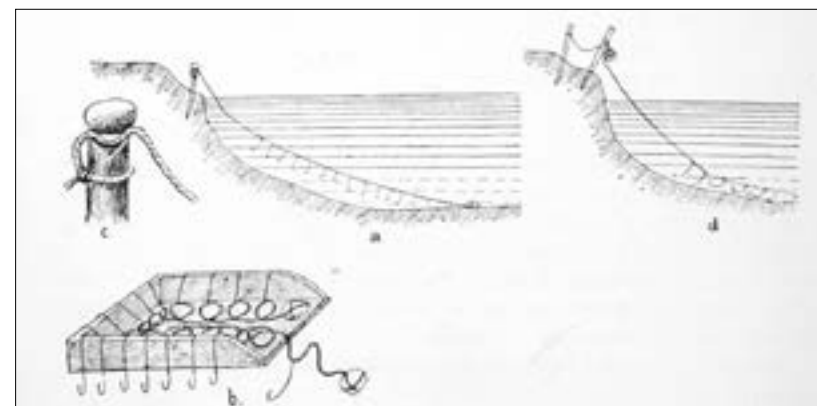

Clonc și modul cum se pescuiește cu el în Dunăre*

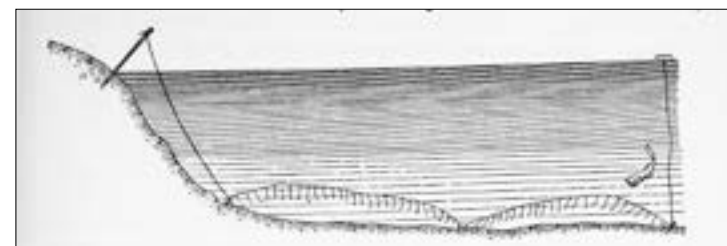
[* aici și în continuare figurile provin din lucrarea *Pescăria și pescuitul în România*, de Dr. Gr. Antipa, ed. cit.]

-clonc, clonc- care imită sunetul făcut când sare o broască în apă sau când bate somnul cu coada. Zgomotul „minte somnul”, care iese de sub potmoluri/maluri înalte abrupte sau din gropi.

C. cârligele sau șirele de cârlige: I. pripoanele (sfoară de 10-12 m cu 6-12 cârlige/undițe cu râme, lipitori, coropișnițe, mămăligă fiartă de două ori, mai consistentă, amestecată cu miez de pâine; pripoane de cegă, până la 100m, ca nadă Rusalii-mâncarea favorită a cegăi/ Răsură / Vetrică / Mitilică, insecte Ephemeride, ale căror larve albe, grase, le adunai cu fărâșul la gărlă, utilizate numai de români, nu de lipoveni); **II. Carmace** (rus. karmaki) - șire de cârlige mari de fier care se așază în apă astfel ca să plutească la diferite adâncimi și care prind fără mâncare peștele ce trece printre ele, numai înțepându-se și agățându-se

Priponul simplu; a) Modul cum se așază priponul în apă; b) Masa cârligelor; c) Parul crestă în cap, cu streaja; d) Pripon cu clopoțel.

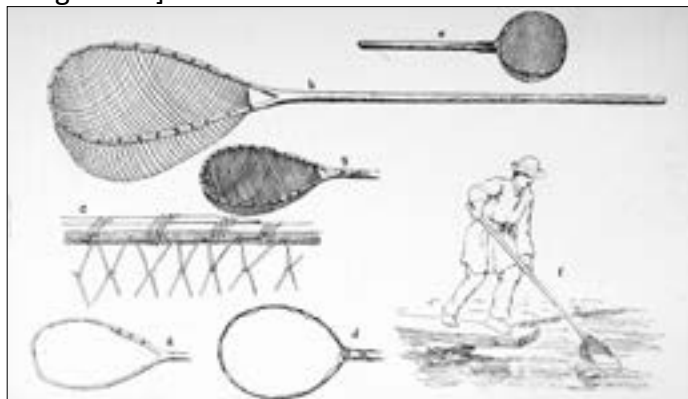
Modul cum se așază în Dunăre pripoanele de fund.

de corpul lui (în Deltă, în primul rând, morun, nisetru, păstrugă, pești cu pielea moale).

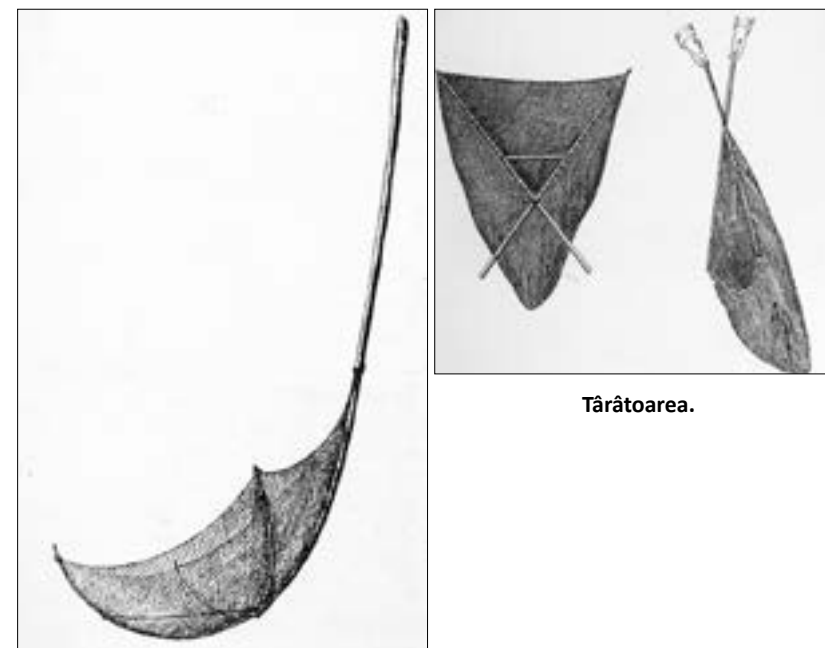
II. Instrumente de plasă (azi, 70% din peștele prins)

[Plasele erau confecționate de pescari cu ață și sfoară foarte scumpă, adusă de la Constantinopol. Mai târziu, de la Brașov: **brașolka**. În funcție de sezon, plase cu fir gros, subțire sau combinate. Peștii mari se prindeau în ochiuri mici, apoi se încurcau în cea cu ochiuri mari (Oprea Androne). Meșteșugul se transmitea din generație în generație, toată familie muncind la aceste plase: „Era o afacere autarhică” (Ivan Ivlampie). Mulți lipoveni le cumpărau de la cei care știau să le confecționeze pentru un ban în plus. Soțiile, chiar și fiicele, pescuiau alături de soți sau acasă confecționau și reparau plasele cu iglițe. Era o formă de industrie casnică. Astăzi, în comerț.]

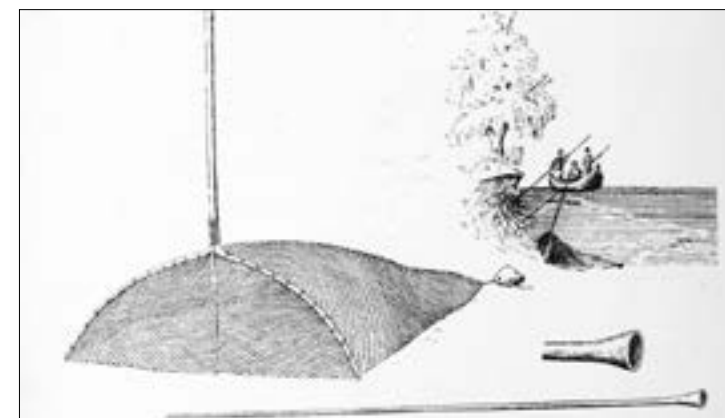
A. în formă de sac cu mâner: minciog (mică plasă în formă de coșuleț oval, cu ochiuri înșirate la gură pe o sârmă groasă și prinsă de o prăjină, aduce la suprafață peștele prins cu năvodul), **chipcel** (plasă lucrată în 4 colțuri pe care se așază 3 bețe/nuiele, formând unghiul), care prinde, la malul Dunării, pește mărunț, obleți, albitură, păstrat în **juvelnic**; **tărăbuf/tărăbuc** (în ape adânci, când ies la Dunăre, pentru crape, se bate apa, pe sub sălcii); **tărătoarea** [saci de dimensiuni mai mici, purtați cu câte două prăjini sau cu lațuri de lemn, legate de capetele gurii lor].

Minciogul sau ciropacul.

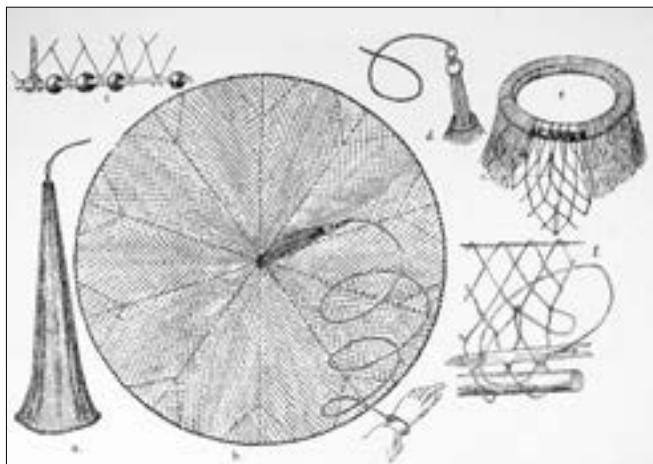
Chipcelul.

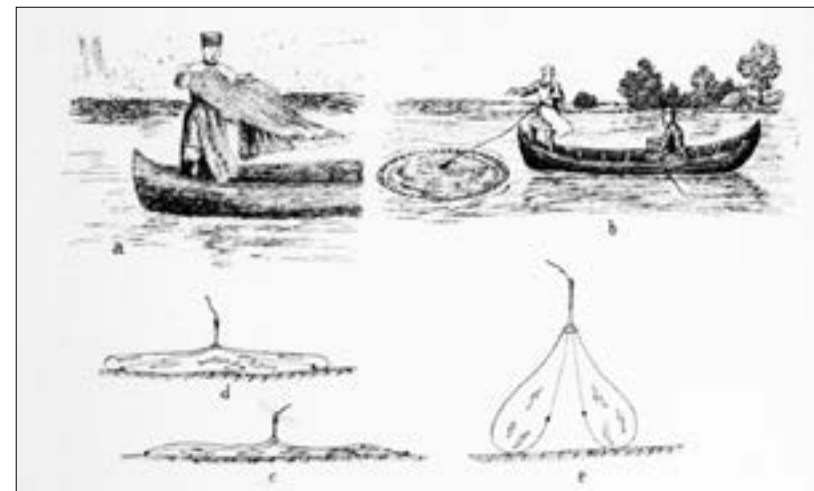
Tărăbuful și modul cum se pescuiește cu el pe sub sălcii.

B. prostovol - se aruncă asupra peștelui și-l acoperă.

Toamna, la pescăriile cele mari, mergeau cu năvoadele, în special în lacul Șerbanu, de unde, speriat, crapul se retrăgea cu încetul în Filipoiu, fiind ani când se grămădea aici peste un milion kg de crap. Câte doi oameni la fiecare barcă: unul la lopeți și altul, stând în picioare în partea dindărăt a lotcii, îmbrăcat cu un șorț mare de piele, sondează mereu fundul apei cu ghionderul, atingându-l ușor, ca și cum l-ar pipăi. După vibrațiile ghionderului, pescarii simt îndată „la mână” când au dat de un cârd de crapi. Atunci, se aruncă **prostovolul**. Când dau de un loc bun, fiecare aruncătură le aduce câte 20-30 kg de crap, așa că de câteva ori pe zi trebuia să deșerte lotca de peștele prins. Servește atât la pescuitul de la mal, cât și în larg, în apele unde se îngrămădesc în anumite perioade mari cantități de pește. Se compune dintr-o plasă cu ochiuri de 4-5 cm, de o formă perfect rotundă, cu un diametru de 4-5 m, având în centru o gaură - gura de sus, formată de jur - împrejur de aproximativ 60 de ochiuri, legate cu o sfoară de un inel gros de fier de 10 cm diametru. Pe frânghia groasă de care este legată marginea plasei sunt înșirate niște mărgelile de plumb cu un diametru de 1,5 cm fiecare. Alte elemente constitutive: strajele-sfori lungi de câte 2 m fiecare,

Prostovolul cu toate detaliile construcției sale.

Figură schematică arătând modul cum se aruncă prostovolul și cum se prinde peștele în el.

Modul cum se ține prostovolul când se aruncă în apă (la Filipoiu).

belciugul și frânghia prostovolului. Pentru a mânui prostovolul, pescarul trebuie să fie foarte îndemânatic, astfel încât, odată aruncat prostovolul, plasa trebuie să cadă perfect întinsă, ca un cerc pe fundul apei.

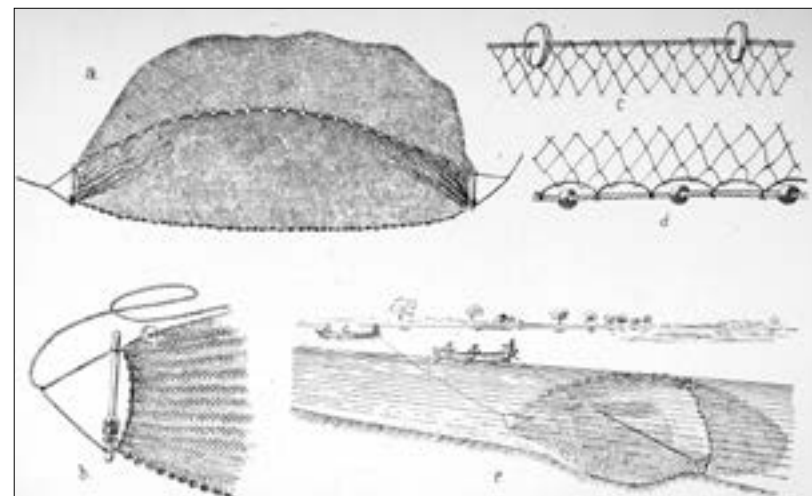
C. din plasă în formă de capcană, în care peștele intră singur înșelat sau ademenit: **vârșe/vintire** - un sac de plasă lung și ascuțit la capăt, întins pe mai multe cercuri, a cărui gură este îngustată și întoarsă înăuntru ca gura unei călimări. La Filipoiu, se pun chiar la mal în epocile când peștele fugind din bălți se retrage aici sau dă să fugă spre Dunăre. Cum însă curentul merge o dată de la Dunăre la baltă și altă dată de la baltă la Dunăre, tot astfel și vârșele se pun o dată cu gura spre baltă și altă dată spre Dunăre. Se prinde tot felul de pește: crap, știucă, lin, caracudă, șalău, mai ales albitură. Se poate pescui în toate epocile și mai cu seamă în timpul apelor mari, când cu celelalte instrumente nu se pescuiește. Se pun în apă la amiază și se lasă să stea ziua și toată noaptea. Se caută dimineața, se

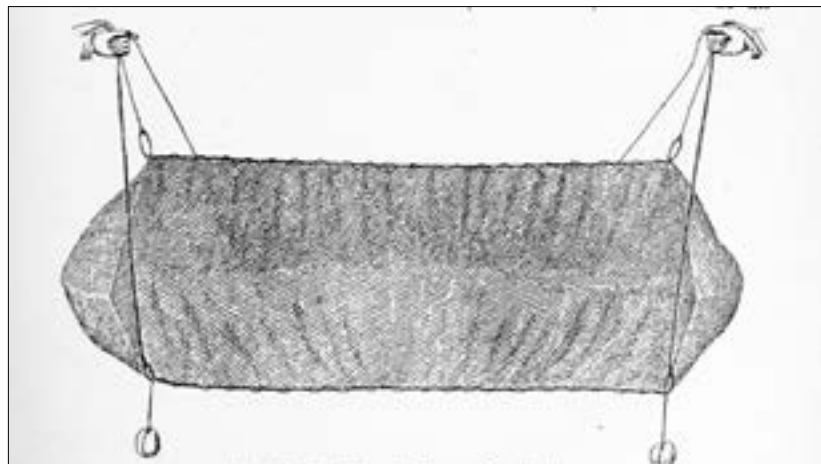
O barcă de pescari căutând un vintir de sub malul Filipoilui.

scoate peștele și se lasă apoi să se zvinte la aer până la amiază, când se pun iarăși în apă. Este instrumentul favorit al pescarilor mici.

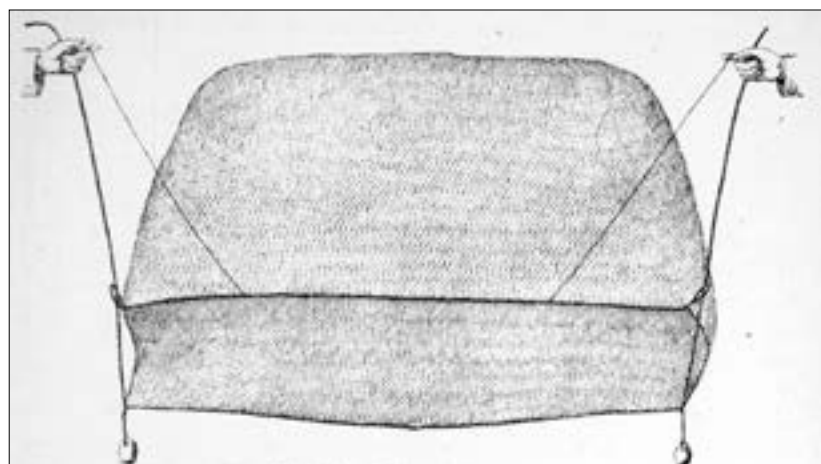
D. Plasele mari în formă de sac: lăptașul [saci de dimensiuni mari care au marginea de jos a gurii lor întinsă pe o coardă cu greutate, ce se târâie prin gropile de pe fundul apelor la adâncimi mari iar cu marginea superioară plutesc la suprafața apelor], **oriile** [saci mari, plutitori, purtați cu odgoane, duse de curent]. Oria de somn cu clonc. De la Paște la Sf. Petru, pe la mijlocul lunii mai, când înfloresc aliorul (*Euphorbia palustris*). După ce și-a clocit deja icrele, pleacă în cârduri din baltă spre Dunăre, a cărei suprafață este plină de cadavrele rusaliilor, mâncarea sa favorită. Mănâncă aceste insecte până nu se mai poate mișca și cade aproape în nesimțire la fundul Dunării, unde digeră în liniște, adăpostit de butuci, la răceală. Aude clonc-clonc și „vine la nuntă”.

Lăptașul. a) Instrumentul în total, b) Una din clece cu “câpăstru” și “codula” respectivă, c) Pluta, d) Camăna, e) Modul cum se pescuiește cu lăptașul la gropile de pe fundul Dunării.

O orie de somn de la Brăila

O orie de la Siret

E. Plasele care prind peștele înconjurându-l. Plase lungi, mai mult sau mai puțin înguste, care se pun vertical în apa și se trag cu o margine pe fundul apei spre a înconjura peștele și a-l scoate apoi la mal sau a-l prinde într-un sac. Sunt instrumente mișcătoare purtate de mai mulți oameni cu sau fără bărci. **Năvodul**, cel mai important instrument, prinde cea mai mare cantitate de pește. Plasă lungă de 100-400 stânjeni pescărești [un stânjen pescăresc măsoară distanța dintre cele două brațe, începând de la vârful degetelor, când amândouă sunt deschise, adică 1,40-1,50 m]. În bălțile Brăilei, năvoade mijlocii. Se compun din **matia / sac** (care trebuie să stea în apă cu gura deschisă, astfel ca marginea ei inferioară să fie lipită de fund

PESCUITUL CU NĂVODUL SUB GHEAȚĂ (I)

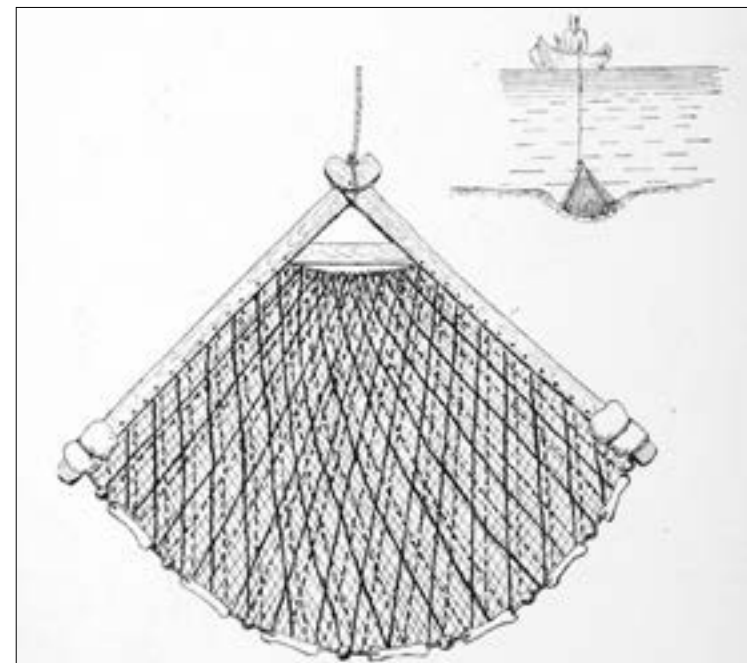
Sus: Săparea unei copci cu semenul și curățirea bulgărilor de gheață cu minciogul, sacovița - jos lângă copcă; Jos: afundarea matiei în căldare (dom. Brăila).

iar cea superioară să plutească la fața apei); **două aripi lungi, numite și crile** - două plase cu care urmărește și înconjoară peștele iar pe măsură ce sunt trase spre lotci de către pescari, adună peștele la un loc spre a-l face să intre în sac ca să-l prindă și **codulele** - odgoanele groase ale năvodului, de 70/80 m -150 m, care târăsc năvodul la fundul apei și apoi sunt trase la mal.

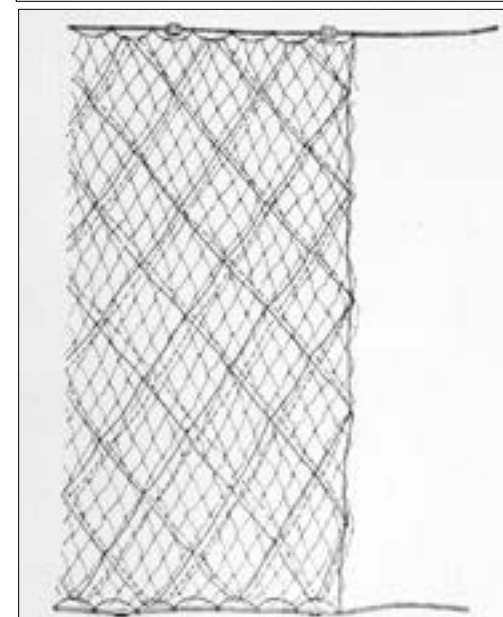

PESCUITUL CU NĂVODUL SUB GHEAȚĂ (II)
Matița cu peștele prins și adunarea peștelui cu minciogul.

III. Instrumente de rețea/mreje: se pun în calea peștelui și-l prind încurcându-l în ochiurile lor. **Setce, ave și trandadaiele** [o bucată de setcă cu trei rețele întinse pe o ramă de două leături și la partea de jos pe o coardă pe care sunt înșirate oase de cal]. **Setca** se folosește de obicei la prinderea peștelui mic în ape stătătoare sau a peștelui mărunț, de exemplu obleț, ochiurile plasei pentru obleț fiind de 10-12 mm. Este folosită și pentru peștii migratori, ca scrumbiile de Dunăre. Ochiurile setcii au o deschidere până la 4-5 cm iar plasa propriu-zisă este dublată de o altă plasă cu ochiurile mult mai mari, numită *setcă cu sirec*.

Trandadaia și modul cum se pescuiește cu ea în fundul Dunării.

Avă de baltă pentru Crap

Se fixează în locurile în care migrează peștii, dar se utilizează și setcile în derivă, purtate de curentul apei mai multe ore. De aceea, scrumbiile de Dunăre, care înoată împotriva curentului, intră vrând - nevrând în ochiurile setcii, unde se încurcă. **Ava** este o sculă cu trei rânduri de plasă, așezate vertical în apă, cu bucăți de plută în partea superioară și de plumb la cea inferioară. Se pescuiește pe Dunăre, pe fundul apei pentru a se prinde pește mare. Ava de crap are două rânduri de plasă rară, cu ochiul de până la 40 cm, la exterior, numite *sirec*, cea din interior fiind mai deasă. Cu ava pe Dunăre se pescuiește cu o barcă și doi pescari, care așază barca în latul Dunării și o poartă curentul la vale. **Setca** este mai mare în lățime ca ava iar peștele, când intră prin ochiuri, cade ca într-un săculeț.

IV. Instrumente în formă de coșuri din nuiete/lozii de salcie: odorob/hodorob. Cu el se pescuiește în ape mici, nu

Odorobul a) Pescuitul cu odorobul, b) odorob împletit, c) odorob îngrădit.

prea adânci, unde apa ajunge cel mult până la genunchi, prin japșe și zătoane, prin păpuriș și rogozuri, când vine peștele la bătaie. Folosesc ca momeală mămăliga sus la gura de la intrare care se îngustează către interiorul coșului. Pentru depozitarea peștelui prins, se folosesc **juvelnicele**, un fel de coșuri din plasă, în care se ține peștele viu, să ajungă la piață proaspăt, cu ochiul limpede și cu carnea vânjoasă la pipăit.

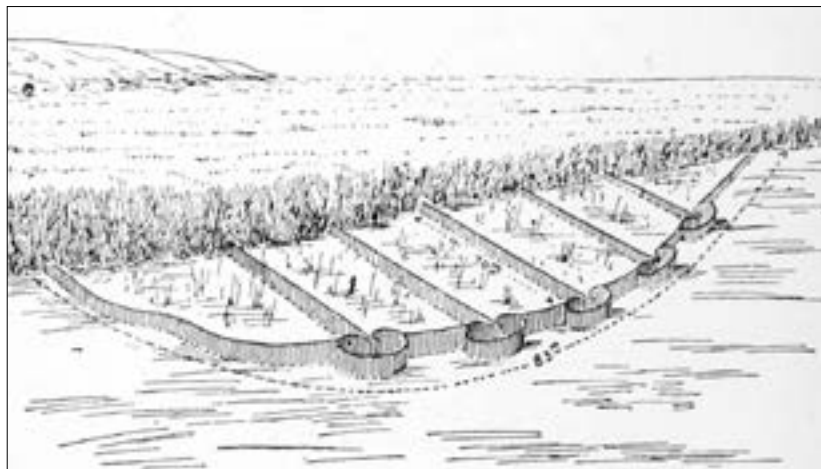
V. Instrumente de stuf sau de nuiete în formă de cotețe, făcute din bețe de stuf sau de nuiete, împletite cu papură în formă de lese, cu care se înconjoară un spațiu mai mic sau mai mare, cu o gură-limba cotețului-prin care intră peștele înșelat prin diferite metode și nu mai poate ieși - **cotețele propriu-zise. Zătoanele închid mai întâi peștele, după care îl silesc să intre în cotețe.**

Cotețele propriu-zise, niște îngrădituri rotunde, făcute din bețe de trestie sau de nuiete, împletite cu papură pe mai multe rânduri (voiuri sau sboiuri), cu o deschidere îngustă și întoarsă înăuntru, astfel ca peștele să nu mai poată ieși.

Grupe de cotețe simple, așezate în baltă la pleter pentru pescuit somnul când se retrag apele.

Zăton /zătoane denumesc 1) locul unde crapul se cârduiește iarna pe sub gheață, care trebuie căutat și înconjurat, dar și 2) instalațiile de garduri și cotețe pentru prinderea unui cârd. **Zătoanele se găsesc prin practicarea unor răsuflători „lumine”.** Îți dai seama de întinderea zătonului după sunetele produse de gheața lovită cu un mai special .

Un zăton de lângă mal.

VI. Gardurile și închisorile. Leasa de la Filipoiu

Filipoiu este o gârlă lungă de 27 km, care are aparența unui braț al Dunării și prin care se scurg apele din inundație aproape de pe întreaga Insulă a Brăilei, numai bălțile Domeniului având o suprafață de aproximativ 63000 ha. Capacitatea de înmagazinare a acestor bălți în timpul creșterilor celor mari ale Dunării, ca în 1897, este de 5 mld mc. Întrunind condițiile ideale pentru funcționarea unei lese, din timpurile cele mai vechi, aici se ridică cea mai sistematică și cea mai productivă leasă de pe întreaga Dunăre.

Odată cu închiderea generală a bălților, se face mai întâi un gard sterp foarte mare în fața lesei, adică în fața gurii ei dinspre Dunăre, la vreo sută de metri.

Gardul sterp de la Filipoiu.

Leasa are forma alungită cu aripile puțin deschise, care coboară de la maluri la vale formând câte o linie convexă spre mijlocul apei și continuându-se în pereții coșului. Dimensiunile lesei variaua de la an la an, după înălțimea apelor. **Lăturoaia**, partea cuprinsă între aripi, lărgimea ei la gura pâlniei, formată de extremitatea aripilor, se îngustează la vale până spre lățimea de 2 m. **Coșul** cu o lungime de 17-18 m era așezat pe zece perechi de pari mari, ascuțiți, adânc înfiți în pământ. Parii erau sprijiniți de fiecare parte de câte 4 **propte**le făcute din **ghile** groase, despicate la capete, în care intra câte o **pană**. Proptelele sunt legate de **talpă** cu curpeni de viță. În tălpi se fixează capetele cioplite ale parilor iar între fiecare doi pari este câte un orificiu dăltuit prin care trec **jugurile** făcute din lemn tare. Pe juguri se leagă cu funie de tei **lanți** de brad. Pe acești lanți se așază **șețul** (așternutul lesei), făcut din „cocinoaie” de alun împletite cu tei. Două grinzi mari (**sori**) fixează șețul în coș. În

sori sunt fixate câte 30 de **ghiondere** iar de ghiondere se leagă pereții laterali ai coșului (**vaje**), împlețiți din nuiiele de salcie. Vajele sunt susținute de câte două rânduri de lanți. Grinda care fixează capetele soriilor în pământ este făcută din lemn tare de stejar și e „încălecată” la capetele ei de câte un „rac”. Aripile lesei se fac din **pari**, **previne** și **propte**, care, legate între ele, constituie scheletul care se îmbracă cu **cocine de ghiondere** de brad împletit cu funii. **Sacul** e legat cu **sforace**: **sforacul de la gură, cel de la mijloc, cel de la capătul de dinapoi**. **Unghiile** – pârghiile care ridică coșul – au în jur de 3 m.

Pentru construirea unei lese sunt necesare cantități considerabile de lemn în fiecare an. Iată un exemplu: **78 de pari, 28 propte, 14 previne, 14 ghile, 20 lanți de fier, 2000 ghiondere, 2 vaje**, la care se adaugă **tălpi, juguri, răscruci, sori** etc.

La leasă cade o varietate de pești: **avatul** (intră întâi în baltă și iese primul), **somnul mare** și **somnul mic** (în cârduri), **plătica** și **albitura** (babușca, roșioara, știuca, obleții). Vine apoi **crapul „săltăreț”, crapul mic**, cârduri mari de **crap** și **ciortocrap, șalău și biban**. Lin și caracudă nu pică, pentru că stau în nămol.

Această construcție aparent faraonică trebuie raportată la imaginea construirii stăvilărilor de la Filipoiu din anii 1930-1931.

Gardul sterp de la Filipoiu.

Gardurile de leasă impresionaseră și călătorii străini de la Dunărea de Jos: 1) Paul de Alep (1652-1659) și 2) Evlia Celebi (1658-1659), care notau în termeni superlativi:

1) *Fac din douăsprezece mii de [trunchiuri de] copaci pari ascuțiți la capete precum sulile și îi înfig [în apă] în rânduri, de la cap la cap, afară de o latură, unde rămâne loc atât cât să poată pătrunde o luntre. La sfârșitul ultimului rând [de pari] fac un canal care are la capăt un fel de căsuță din lemn, priponită în pământ. Când [feluriții] pești și moruni ajung la ea, cad într-o capcană iscusită, iar oamenii care sunt meșteri la asta îi lovesc cu sulile lungi până mor, căci [peștii] nu au putere și nici cale de a mai ieși înapoi* (Paul din Alep, op. cit., p. 431).

2) *Este desigur o îndeletnicire și un spectacol curios acesta de a întinde în apa Dunării împletituri prinse și legate de stâlpi și de a pescui, ceea ce cu greu se poate imagina, cu greu poate veni în mintea cuiva. Cel care vede acest zăgaz înțelege cât de mari sunt priceperea și capacitatea omului și cât de mult a progresat mintea omenească în viclenii și tertipuri* (apud C.C. Giurescu, p.97).

În zona imediată, **la gura gârlei Corotîșca**, care este una dintre gârlele mari prin care se scurge o parte din apele bălților în Dunăre, se făcea o **leasă fără coș sau leasă cu sac**.

„Filipoiu, gârlă mare și vestită, ducând apele lacului Șerban și ale unei mari părți din Balta Brăilei în Dunărea Veche. Leasa de la Filipoiu, făcută din generație în generație de pescarii de la Gropeni, afirma și Constantin C. Giurescu în lucr. cit., p. 109, a dat cantități uriașe de pește. În 1916, era cea mai mare și mai sistematică leasă de pe Dunăre. Aceeași situație e și astăzi (1964). Numele e un augmentativ de la Filip și i s-a dat în legătură cu vreun pescar din partea locului.”

Zone de pescuit

Trecând râul Siret sau Dunărea dinspre Ghecet, lipovenii, așezați în acest perimetru favorabil pescuitului, s-au adaptat împrejurărilor istorice, care le-au restrâns progresiv arealul de pescuit.

1) **Apa străjuia Piscul înainte de construirea digurilor de protecție, la Siret 1952 și la Dunăre 1956.** Înaintea îndiguirii incintei Brăila-Dunăre-Siret, omul era mai liber, **pescuia**, când erau apele mari, dând cu plasa **din curtea casei**. *Apa Dunării*, spune Isac Teodor, *ajungea la marginea localității și forma o baltă cu pește și stuf abundent* (p.358).

Situație reîntâlnită doar la inundația din 20 mai 1970, orele 18, când Siretul a rupt digul de apărare, transformând perimetrul Brăila - Vădeni - Cotu Lung - Mihalea - Latinu într-un imens lac și oamenii pescuiau din nou, **din curtea casei**, la Vadul Eroilor.

Balta Zagna Vădeni aparținea Domeniului regal / Fundației „Regele Mihai”, pentru a cărei utilizare se plătea o dijmă modică. De altfel, în estul satului, înainte de îndiguire, a existat o mare baltă alimentată din Dunăre, *o lășătură*, cum spun localnicii, **Balta / Lacul Rățoaiele (50 m/ 500 m)**. Anterior, teritoriul a fost deseori inundat. De ex., satul Vădeni, în 1897, a fost complet distrus de inundații. Digul longitudinal care apăra împotriva inundațiilor incinta Brăila-Dunăre-Siret a fost construit în anul 1949, având o lungime de 10 km la Dunăre și 4,7 km pe râurile interioare (Siret) și apărând o suprafață de 4854 ha. Protejează fermele și terenurile agricole, canalele, stațiile de pompare și cantoanele din comuna Vădeni, dar și cartierul galățean-Siret. Prin îndiguire, desecare și defrișare se construiseră în comuna Vădeni fabrica de conserve Zagna, în jurul căreia apăruse și un sat cu același nume, care prelucra legumele din cele 9 ferme legumicole de pe raza comunei. În

prezent, teritoriul fostei bălți este redat agriculturii și aparține Agenției Domeniului Statului, precum și unor persoane fizice (v. Caraman, op.cit., p. 347 și 351).

Un «gard cu dulapi» pe gârla Zagna de lângă Brăila.

Se pescuia cu mâna, cu hodorogul în gropile rămase după retragerea apei în iulie prin privalul Veriga, de cca 500 m, paralel cu Siretul, aproape de vărsarea acestuia. La Veriga se făcea gard. Deoarece pescarii din Pisc erau puțini, veneau și din Carcaliu. În apa lacului Rățoaiele se pescuia la copcă. Chiar și copil fiind, dacă dădeai de cotlonul de crapi adormiți și ieșiți la aer, ca și sufocați, prindeai pe nerăsuflăte 10 ciortani, după cum își amintește profesorul Parfene Chirilov, născut pe str. Oituz, azi Munteanu Murgoci, lângă Vadul Eroilor.

Regimul comunist a introdus noi reguli. Deciziunea nr. 2156/2 iulie 1948, com. Brăilița: *Islazul, partea de nord spre Siret, inundată, dat în exploatare pescarilor vânători - cei admiși de noi și sindicalizați cu permise în regulă. Vor da Administrației jumătate din peștele vânat*. Întregul pește va fi vândut la prețul ce va fi stabilit de forurile superioare. **Pescarii nu au voie să scoată peștele din apă decât la orele stabilite**

de noi și comunicate din timp și numai în prezența delegaților primăriei Brăilița și ai mun. Brăila, la locul stabilit. Acestea vor pune la dispoziția pescarilor tot materialul necesar pentru închis scurgerile (trecătorile). Restul sculelor de pescuit îi privea pe pescari iar cei neautorizați erau deferiți justiției.

În zona dig-mal, s-au plantat puieți, care, inițial, au putrezit în apă, fiind măturați de viitura din oct.- nov. ROMSILVA numește fondul „Bâsca”, fond brăzdat de gropile rămase în urma efectuării digului: groapa Dădârlan, Gropile împreunate, Veriga, Groapa Mare, spre Galați; groapa Prodaliment, groapa Cărmidărie, cu proiectatul lac de agrement (între digul ridicat pentru linia de tramvai Brăila – Galați), populat la început cu liște și lebede, dar astupat astăzi parțial pentru dana Soc. Romaneli.

La jumătatea distanței Brăila-Galați, la Chiciul mic, se află Plaja lipovenească. La vărsarea Siretului - „Priza Dunării” (mal mai ridicat, distanța dintre dig și mal mai mare, 500 m), loc de relaxare pentru Combinatul Siderurgic, căsuțe, sală de conferințe.

II) După îndiguirea incintei Brăila-Dunăre-Siret, lipovenii au continuat să practice pescuitul în Balta Brăilei, „Amazonia românească” (Vasile Băncilă), de care au fost atrași Panait Istrati și Lucian Blaga, patria lui Terente. A urmat **îndiguirea Bălții Mari (Insula Mare a Brăilei):** „Nu Brăila, ci România și-a ucis Fluviul, extirpând bălțile, îndiguind. Paradoxal, chiar lipovenii au muncit la ridicarea digurilor!” (Ivan Ivlampie, p.359).

Îndiguirea, realizată în anii 1965, fusese discutată încă în anii 1910, odată cu înființarea **Serviciului de Punere în Valoare a Terenurilor Inundabile** (....nou creat, sub conducerea Inspectorului General, Ing. Anghel Saligny...). **Ideea a fost combătută de „savantul Dunării”, Grigore Antipa (Regiunea inundabilă a Dunărei), și de Ing. Șef Ion G. Vidrașcu** din Direcția generală a pescăriilor statului și fost șef al Serviciului hidraulic din portul Brăila, un perfect cunoscător al regiunii Dunării din

țara noastră, cu studii și observațiuni personale timp de 7 ani, sintetizate în conferința **Lunca Dunărei și regimul apelor ei**, de la Societatea Geografică Română, în prezența A.S. Regale Principelui Carol, moștenitorul tronului, și publicată în Buletinul Societății.

În această conferință, a atras atenția asupra a două chestiuni:

1) Rolul important pe care-l are Lunca Dunării ca bazin de înmagazinare a plusului de ape aduse de creșterile extraordinare ale fluviului și pericolul la care s-ar expune porturile Brăila și Galați prin îndiguirea completă în vederea punerii în valoare a terenurilor luncii, aici o întreagă cantitate de 24 miliarde mc de apă, care înainte de îndiguire se revărsa pe luncă, după îndiguire, forțamente, va trebui să rămână numai în albia fluviului, provocând astfel o supraînălțare de mai bine de 3 metri a nivelului extraordinar din 1897, adică în loc să avem la Brăila o variație de 6,95 m, am avea-o de peste 10 m deasupra etiajului, ceea ce ar însemna ca Brăila și Galați să fie expuse la un adevărat dezastru, deoarece Insula Brăilei cu o capacitate de înmagazinare de 5,25 miliarde mc nu le-ar mai fi reținut.

2) Încercările de transformare a Deltei Dunării în terenuri agricole nu va da randamentul dorit, deoarece terenul aici este format din pături groase de coșcove și rădăcini de stuf în putrefacțiune, care nu sunt proprii agriculturii. Cel mult se va putea face oarecari culturi numai pe grinduri, a căror suprafață e de 25000 ha, adică a 6-a parte din suprafața totală a Deltei.

Această situație îl determină pe Spiridon Georgescu, director al cotidianului **Egalitatea Brăilei**, să inițieze o campanie, începând cu **25 sept. 1915**, cu titlul avertisment: **Porturile Brăila și Galați amenințate de dezastru.**

La fel de tranșant, dar oferind și soluții, este Gr. Antipa într-o suită de lucrări ca *Regiunea inundabilă a Dunărei, starea ei actuală și mijloacele de îndreptare* (București, 1910) sau *3 Memorii privitoare la ameliorarea terenurilor inundabile ale*

Dunărei, prezentate d-lui Ministru al Domeniilor (București, 1913): **Bălțile mari permanente ale Dunărei nu pot și nu trebuie să fie secate și transformate în terenuri agricole, ci trebuie să fie amenajate în mod special și conservate ca bălți, spre a fi puse în valoare prin piscicultură.** După ce arată marile inconveniente ale îndiguirilor, concluzionează: *Pentru terenurile inundabile, singurul mijloc de a le pune serios în valoare...este **sistemul rotativ cu culturi alternante de agricultură și piscicultură** (Pescăria și pescuitul în România, ed. cit., p. 216).*

Acest „sistem rotativ” a stat la baza primelor planuri de desecare și îndiguire a ceea ce se va numi impropriu „Insula Mare a Brăilei”. În anii '60, sub Dej, se proiectase **înființarea a 3 sectoare agropiscicole**, cultivate prin rotație, la fiecare trei ani scoțându-se apa. Obținerea unei recolte record în 1964 a schimbat însă optica, trecându-se doar la agricultură, omițându-se faptul că **în lipsa apei încărcate cu aluviuni, care erau cele mai bune îngrășăminte naturale, terenurile nu se vor mai fertiliza iar producția va scădea.**

Balta Mare între Dunărea Navigabilă (brațul Cremenea) și Dunărea Veche (brațul Măcin), L=60 km; l=23 km=96000 ha. Dacă se adaugă la această suprafață și lunca inundabilă exterioară, se ajunge la 153000 ha. La viiturile de primăvară, întreaga baltă devenea o imensă întindere de apă. La retragerea totală a apelor, rămâneau peste 200 de bălți cu apă permanentă, cu un luciu de apă de aprox. 16750 ha. Aproape toate bălțile din interiorul Bălții Brăilei aveau legătură între ele, dar și cu fluviul, prin numeroase privaluri: Cluciu, Corotîșca, Rușava etc. iar principalele cuvete lacustre erau conectate între ele prin intermediul unor canale longitudinale (Filipoiu, Ulmu-Jaghia, Brezoiasca, Maicanu ...). Cel mai mare era canalul Filipoiu, care făcea legătura între un capăt și celălalt al Bălții pe direcția nord-sud, a celor mai mari lacuri: Șerbanul, Ulmul, Ulpașul, Rotundul, Copoiul, Zagna, Japșa Plopilor. Toate aceste privaluri și canale formau o adevărată rețea hidrografică prin

care se realiza alimentarea bălților cu apă din brațele Dunării. Amenajările din anii 1964-1970 (desecare și îndiguire-150 km) au dat naștere Insulei Mari a Brăilei, modificându-se radical relieful și microclimatul local. S-a scos din circuitul natural de revărsare a fluviului o suprafață de 72382 ha. Zona rămasă în regim liber de inundație - Bălțile Mici ale Brăilei (între Giurgeni-km 235 și Brăila-km 170) devine, în 2000, Parc Natural, zonă umedă de importanță internațională, protejată de Convenția RAMSAR. Cuprinde 7 insule din amonte în aval: Vărsătura, Chiciu, Mică, Orbului, Calia, Fundu Mare, Harapu. Suprafața Parcului, inclusiv a brațelor Dunării=21074 ha; suprafața totală a ariei protejate-17259 ha; 150 specii de plante; pădure-60%, predomină salcia albă și salcia fragedă.

Despre Balta îndiguită, citim un articol cu titlu edificator: **Cea mai vânată exploatare agricolă din România** (*România Liberă*, 30 iunie 2011), din care spicuim: „Insula Mare a Brăilei” deține 2,2% din suprafața agricolă a României, dar asigură 4% din producția țării. 55600 ha. 333000 tone de grâu, producție anuală. Îndiguită și desecată cu investiții și eforturi enorme. 2 atuuri: 1) înconjurată din toate părțile de apă dulce; 2) sistemul de irigații-rețea subterană de tuburi de azbociment cu o lungime de 1322 km. Deservită de 100 combine, 55 tractoare de 300 CP. În 2012, în locul celor 55 tractoare, vor fi numai 11, marca Steiger de 670 CP.

Este o realitate, care nu ne face să uităm că **această bogăție a fost răpită Brăilei și că Balta Mică a Brăilei**, zonă rămasă în regim de inundație liberă, **este în pericol de colmatare din cauza aluviunilor, care, odinioară, se distribuiau în întreaga Baltă de 72000 de hectare!**

Plecat în diverse delegații, procurai, oficial, și ceva pește, pentru a unge inerția birocratică, deoarece peștele era produsul reprezentativ al Brăilei. Balta încetase însă să mai producă pește.

În anul 1938, producția piscicolă raportată era de cca. **3800 t, obținută exclusiv din bunuri naturale** (aici și-n

continuare, date oferite de ANPA-Agenția Națională pentru Pescuit și Acvacultură, filiala Brăila).

În perioada 1950-1990, producția de pește a Brăilei era de aproximativ **2500 t anual, din care cca. 200 t în bunuri naturale** (Dunărea și bălțile ei). [După îndiguirea Insulei Mari a Brăilei și a unei părți a luncii Dunării (malul stâng), cca 100000 ha au intrat în exploatare agricolă și silvică. Diminuarea acestei suprafețe a fost compensată prin crearea de amenajări piscicole de către Întreprinderea Piscicolă Brăila/S.C. Vermata S.A.-4816 ha, Gospodăria de partid/S.C.Ceres S.A.-180 ha și IMB-475 ha. În acest timp, Întreprinderea Piscicolă preluase și rolul de administrator al resursei acvatice din bunurile naturale. Aceasta înființase și o fabrică de conserve și semiconserve din pește cu o producție de cca 2000 t anual.]

III) După 1989, odată cu falimentarea Vermatei, se pierd nu doar activele, ci și dreptul de exploatare asupra terenurilor, astfel că, **în anul 2010, producția de pește se situa în jurul valorii de 300 t, din care 240 t acvacultură și 60 t în mediu natural (Dunărea și bălțile ei).**

În acești ani, putem distinge două perioade: a vidului legislativ până în 2000 și a apariției legislației despre pescuit și acvacultură, odată cu schimbarea administratorilor terenurilor: ADS, CNAFP, ADS, ANPA.

Astăzi mai există următoarele 1) **bunuri și habitate piscicole naturale**: fluviul Dunărea și brațele sale, bălțile naturale ale Dunării (3127 ha), rețeaua hidroameliorativă și de irigații a județului, bazinele hidrografice Siret (malul drept), Buzău și Călmățui, aflate în patrimoniul ANPA și atribuite pentru pescuit asociațiilor de pescari comerciali și sportivi, legal constituite. Excepție: Parcul Natural Insula Mică a Brăilei, cu propriul regulament de exploatare și plan de management. 2) **19 amenajări destinate acvaculturii**, având ca proprietari: ANPA, primăriile Măxineni, Cireșu, Movila Miresii, Însurăței, Tichilești, Galbenu, ADS, C.J. Brăila, persoane fizice, totalizând

5902 ha, din care funcționale sunt doar Vișani, 724 ha; Batogu, 94; Vultureni, 39; Esna, 230; Seaca, 106; Lutu Alb, 350; Blasova, 375; Lacu Rezi, 37; Albina, 35, Chiscani, 28 și Galbenu, 22 (în anii cu precipitații), în total 2040 ha. Mai există **o fabrică de conserve și semiconserve** exploatată de S.C. Rofish SRL Brăila și **14 societăți de comercializare** cu 22 de puncte de lucru în orașul Brăila, Ianca și Făurei.

Deși în județ există condiții pentru realizarea unei activități pescărești îndestulătoare, rezultatele sunt slabe, cauzate pe domeniul astfel:

A) **Bunuri și habitate piscicole naturale**. Principala și decisivă cauză care a dus la diminuarea producției piscicole o constituie reducerea suprafețelor de reproducere și creștere a puietului de pește datorită îndiguirilor efectuate. Alte cauze: poluarea fluviului; braconajul datorat arealului mare și a măsurilor coercitive insuficient de drastice și corective; declararea majorității bălților naturale în PN-BmB ca zone strict protejate, lucru ce face imposibilă efectuarea de lucrări de drenare, curățire, ameliorare absolut necesare pentru buna reproducere și creștere a puietului de pește; lipsa instalațiilor adecvate de protecție a puietului la stațiile de pompare ale ANIF.

B) **Amenajări destinate acvaculturii**. Declin cauzat de natura juridică a patrimoniului (activele au trecut în proprietate privată iar terenul a rămas în domeniul public de interes național sau local), costuri de exploatare (cu apa și cu întreținerea amenajărilor piscicole); furtul piscicol și lipsa sprijinului financiar, a subvențiilor, așa cum se acordă la pui sau la porc.

C) **Procesare și prelucrare pește** (uzura morală a capacității tehnologice a unității existente; lipsa diversificării produselor; performanță scăzută a managementului; scăderea puterii de cumpărare, care determină achiziționarea produselor celor mai ieftine; concurența produselor din export.

Ultimii pescari tradiționali*

Când l-am cunoscut pe Babeaca, într-o duminică de iulie, se întorcea de la Piața Mare cu o pungă de plastic de 20 de parale cu două plăcuțe, o văduviță și câțiva cărășei. Luceau a proaspăt. Nu erau dați cu ulei și nu le ieșeau oasele din burtă, semn al stricăciunii. *N-am văzut vara asta nici ochii scrumbiei! Adusă din Moldova cu 25 lei /kg. Altădată, 1-3 lei; castronul cu obleți-1 leu.*

Ivan / Vanea Graciov, n. 1929, Chilia Veche [Între 1971-1973, s-a transferat la Tulcea, cu pescadorul în Atlantic, Las Palmas, un trailer-2000-2200 kg. Aranja cu trailerul plasele pe punte, dădea drumul la mătia de 200-300 m, scoțând 5-6 vagoane.]; **Chiriac / Chira Nichiforov**, n. 1930, Mila 23 - d. ian. 2015, Brăila [aduși la Brăila de Mina Saraev, director Piscicola, originar din Deltă, unde era pește mult, dar se plătea puțin], **Luca Terente**, n. 1930, Pisc (începuse ca *pălmaș*, la tras năvodul în Bordușani; când „s-a stricat treaba”, a revenit în Pisc, unde era balta Zagna-Vădeni, ridicându-și casă lângă biserica fără popi) și **Maxim Anisim, zis Babeaca**, n. 1931, Pisc [după ieșirea la pensie de la Progresul, în 1981, la 50 de ani, pescuia cu tatăl, doi pensionari; i-a rămas barca îngropată cu lopeți cu tot, la Stația de la Plaja lipovenească].

Descendenți din familii de pescari. Cu ei tradiția familiei cu pescari din generație în generație se stinge, doar Graciov având un fiu căpitan de cursă lungă pe un vas de croazieră cipriot. Pensionari la 60 de ani, pensii mici, calculate la salariul

* (care au parcurs etapele de mai sus, dinaintea îndiguirii incintei Siret-Dunăre-Pisc, a Bălții Brăilei și până în zilele noastre)

de bază, nu după venitul realizat. Nu le-a trecut la calcul nici toată vechimea. Au prins toți directorii de la Piscicola, timp de 30 de ani. *Am fost bogați până la Revoluție.* Planul era de 1-1,5 tone /an iar ei realizau câte zece planuri.

- După pensionare (1990), concesionau toane între km 172-173. Chira avea o barcă de 14 crivace, care ținea 8 persoane. Pescuia cu setci. Taxa creștea de la an la an. Astăzi, o toană costă 17 milioane, concesionată de oameni care habar n-au de pescuit. Când i-a fost furată barca din fibră (8m/3m/0,5 m), a fost mai bolnav ca niciodată, deși suferea de toate bolile. I-ar fi dat de urmă tocmai la Constanța, dar fusese transformată și n-a mai recuperat-o. (...) Pescuia de la Gura Gârлуței la Galați, cu setci de scrumbii și ave pe Dunăre, la fundul apei.

- *Eram bine văzuți. Pescar universal. Mergeam unde era nevoie: întâi în Baltă, apoi pe Dunăre. După indignare, la Brateș, Bădălan, la crescătoria de la Măxineni. N-am fire de păr pe cap cât pește am prins. Timp de 40 de ani pescar industrial. Din tată în fiu. De la 11 ani în barcă; la 13 ani, taica mi-a dat barca și scule, pescuind singur.* Copil fiind, trăgea la rame și arăta „bulbocii” făcuți de crap și caras. Pescarii de azi, *țiripcari*, nepricepuți la nevod și vârșe, nu știu nici cum să le așeze.

Piscicola Brăila-Galați avea arealul de la Hârșova la Isaccea. Puncte piscicole la Filipoiu, Corotișca, Fundu Mare-Chiscani, Insula Mică spre Gura Gârлуței, Jijila, Cetate/Dinogetia Garvăn. La punctul de pescuit, aveau colibe rezistente, mari, încăpătoare, din stuf cu târlaci, pentru întreaga brigadă (10 oameni). Mâncarea o făcea bucătarul sau primul din brigadă venit la otac. Curăța peștele și făcea borș. La masă, foloseau și **steabla**, o farfurie plată de lemn pentru pește și sarmuzac. La cherhana, peștele era dus la comun. În zori, se auzea șeful de echipă Manahu Traian: *Facem un nevod, posădăm „legăm”?*

Pe Brateșul îndiguit - ghiol mare- la mijloc se pescuia cu *nevodul*. La Cetate-Ignatenco. Pe Dunăre: cu tîfan, cârlige, pripon, setci de scrumbii, ave de Dunăre. **Vârjoi** - vintir mare, pentru somn pe Vâlcium, prohibiția nevizând peștii răpitori.

În Baltă, vintire, setci, năvoade, scule mai mici; vintirele aveau cercuri de alun/ frasin, azi sârmă. La cegă, cu lăptași, până la 2000 kg cu brigada. Pe lângă sculele de la Piscicola, aveau și sculele proprii: mai multe scule, mai mult pește. În iulie-august, când apa era limpede, se prindea peștele viu și se congela.

Ca momeală / nadă: la cârlige, ȕipari, aduși cu căldarea de la Sulina; lipitori tăiate pe jumătate; pentru somn, broscuțe vii, până în oct.-nov. când se făcea frig; mămligă, la coș.

Lucrau în brigăzi de 10-12 oameni. Între șefii de brigăzi, mai cunoscut fiind lordan Ignatenco. Întrecere între brigăzi. Graciov, fruntaș în producție, a primit casă la bloc de la sindicat în 1960 pe str. C. A. Rosetti. Tot în această calitate, Chira a fost în concediu pe Don și Volga, unde, la un cot – „cuibul peștilor”, făceau de pază femeii pentru a preveni poluarea, benzina fiind moartea peștilor.

Locurile de pescuit cele mai bogate: **privalurile Filipoiu** (la stăvilar, se aduna, când scădeau apele, peștele de la lacul / ghiolul Șerbanu, aflat la o distanță de 22 km) și **Corotișca** [„scurtătură” < *korotki* „scurt”] (la stăvilar, de la gura ghiolului Pațiu, cu vârșe-cercuri din cătină și setci). Brigăzile vegheau zi și noapte. Aveau colibe și dormitoare. Era pește mult și sacul (cu gura de 1,5m/2m, 12 m lungime) la baraj trebuia scos repede. Nu dovedeau să-l descarce. **Somnul de 70-80 kg se prindea la gard.** Pe malul Dunării, de la Măcin la Industria Sârmei, se ridica **gardul cu plete de alun și 2-3 voiuri. 700 pescari, pe sectoare**, vegheau, timp de 2-3 săptămâni, scăderea apei din Baltă, **cu talienele lângă gard.**

La gard, băteau „parușteni”-pari, diametru de 10 cm, din 7 în 7 metri. Leasa era împletită din papură și nuiiele de alun din pădurea de la Luncavița. Peștele intra în scule. Vegheau scăderea apei pe sectoare, scrisă pe stâlp, dormeau la sector, cu taliene de baltă și vintire. Până la gard, brigăzile cârduiau crapii cu 4-5 năvoade. După o săptămână, sâmbăta se duceau acasă,

puneau pește sărat în lăzi, pentru rasol și scordalea. Concediu, în luna ianuarie.

Umpleau un *caiuc* (barcă de pescuit cu năvodul, o ambarcațiune foarte mare de 20-30 crivace) din 3-4 toane cu plase mari, ca să treacă cel mic, cu 3-6 tone de crap. Iarna, alte plase.

Se făcea gard și la Zagna Vădeni pe Veriga, piloni de 10-15 metri. Din jumătate în jumătate de oră scoteau sacul cu 50-60 kg cu pește. Când se retrăgea apa în septembrie, dădeau cu năvoadele la crap.

Între Filipoiu și Corotișca era un canal artificial „Săpata”, unde se prindeau la undiță cei mai mari bibani (*cocoșatu, ghebosu*).

La început, lucrau în opinci, neavând haine de protecție. Cu timpul, au primit echipament-cizme, pelerine; bărci și scule, dar se plătea puțin, așa că mai vindeau și ei pește la Țăcău, Băndoiu sau Mărașu.

Instrumentele de pescuit uzuale: setci, năvoade, vârșe, taliane, ave. Cu prostovolul, la Dunăre. Aveau lotci, mari și mici, *balșai* și *malinkaia*, din care nu lipsea bazorul/ burețul. În lotci, **măsură pentru talia peștilor:** crapi-30 cm, lin – 20 cm, caracudă-15 cm. Celor mai mici le dădeau drumul în apă. Crapul – talia 32 cm, de la ochi la vârful cozii. Măsură n-aveau somnul și știuca, pești răpitori.

Foloseau și barcazul (barcă foarte mare, cu fundul lat, ambele capete ascuțite, 10 tone încărcătură) pentru „nevoade”, care prindeau cantități mari.

Utilizau și pescuitul electric, trecut în documente cu denumirea de „electronarcoză”, în Dunărea Mare/Vâlcu și Veche. Plecau 4 șalupe de 50 CP, curent de 280 volți prin cablul cu țeava la fundul apei, care transmitea curentul. Bărcile cu mincioage mergeau în urmă, culegeau repede, mai ales somnul, fără solzi. Puietul murea. Șalupele mai cunoscute: *Vrăbiuța, Ghimia și Pescărușul*.

Mergea șalupa *Vrăbiuța* la deal, prin anafoare. Arunca țeava de fier de 20 kg, care făcea masă cu fundul apei și curenta pește, devenit steril.

Pescuiau cu cloncul pentru somn (astăzi, interzis) **și cu lăptașe**, la adâncimi mari în Dunăre. La capete, la cele 2 bărci, se afla o greutate de 15-16 kg. **Se lăsa cucul (plasă cu cerc)**, crapul se zbătea, dar rămânea în sân. Scotea 300-400 kg crap de 2-3 kg. **Pescuit la copcă**: peștele se-năbușea, ieșea la copcă, la aer. Copca era tăiată în gheața de 50 cm din baltă; prindeau cu ave și năvoade șalău, crap, somn. [Iarna, umpleau ghețăriile de la punctele de pescuit cu întreaga familie. Plata se făcea când era plină, acoperită cu stuf, paie și pământ. Când o decopertai, aerul rece intra în cherhana.]

Spre Dig, la Chici, cu taliene, ave, setci, de pe plute, câte 2-3 zile.

T.L., specialist în vârșe. În Baltă se pescuiește cu scule mărunte, *vârși și talieni*. Când scădea apa, cu năvoadele până la îngheț, în ochiuri de baltă. Când se răcorea, brigăzile puneau sculele la uscat în magazii.

Captura cea mai mare.

Un morun de 150 kg, străpuns cu baporul (pe care mi-l aduce să-l văd – I.M.); **un somn de 50-60 kg. Nea Cuprian din Comorofca, cu lipitori drept nadă, a prins un somn de 100 kg.** Toana cea mai mare: 700 kg. Dădea cu setci la scrumbii, la canton, în Fundu Mare (tatăl, fiul Maxim și un ginere), cu barca de 18 crivace.

Un somn de 120 kg, la punctul Bălaia-Niodar (șef de punct Mitică Teodorescu), unde fusese repartizat la venirea de la Sulina.

La Jijila, la Crapina: 50 de zile, aproape de îngheț, 50 de tone (14 de văduvițe și 36 de crap). În zătoane, înconjurau peștele cu plase. Intra singur în sacul-matiță, îl scotea cu minciogul. Crapul făcea cotloane, se juca. Îngrămădeai peștele într-un colț plin de crăci, cu plase cu lanțuri, taliene (plase lungi ca niște saci).

3 moruni de 80, 118 și 170 kg, acesta având 30 kg icre.

I. G. era împreună cu Iordan Ignatenco. Mergea cu ava de la Ghecet la Chiciu Mare și l-a omorât cu baporul /timeacul.

Din auzite: la Pardina, un somn foarte mare, de 300-400 kg, cât o barcă, a prins un copil. La Km 6, pe Dunărea Măcinului, somnului mare i se zicea „Barabafra”! A prins somni de **50; 70 și 102 kg.**

Asamblau și năvoade/ ave de 800 m la Sibiu, Harghita și Bacău, din plasa fabricată la Galați.

Reparau și plasele, cu fir de bumbac și plută de plută, setci și vintire cu cerc de frasin și le cătrăneau. Azi, cu fir de relon fabricat la Galați. Au continuat să repare și după pensionare.

Pericol de moarte la 14 ani: trăgea barca pe gheața, care s-a rupt și barca s-a răsturnat; a avut noroc dând de un prundoi (o insulă plutitoare).

Accident: barcă de lemn cu scule, trase pe gheață; s-a răsturnat, apa deasupra bărcii, au fost salvați de alți pescari.

La inundațiile din 1970, la Zagna, linia de cale ferată a fost îndoită iar din casele de chirpici, au rămas doar tabla și ferestrele. S-a pornit o furtună pe apa ce se întindea până la Siret: singur a dus barca la privăluș, unde era cântarul; alta, cu 3 oameni la bord, s-a răsturnat, pierzând 1000 kg de pește.

La Veriga-Vădeni s-a scufundat să curețe gardul de rădăcini și buruieni. Curentul l-a dus în sac, tăindu-și degetele la stăvilă. Salvat de colegi, a rămas beteag, șchiopătând.

Și comercianți ambulanți. Mergeau la Focșani, Odobești, Panciu. Ajuns într-un sat, striga : *Pește sărat!* Nici un rezultat. Când a strigat pe țigănește: *Lași lașo!*, l-a vândut imediat. Mândri de condiția lor: s-a dus la Brașov cu 30 kg de icre de știucă, dar *nu știau sașii cum se mănâncă*.

Braconajul: curent electric, bărci de lemn sau de fibre, deoarece barca din tablă la contact cu curentul dublează voltajul, electrocutându-i. *Îi vede Cel de Sus. În loc de 2-3 lansete, media este de 10 (observate de orice trecător la baza de agrement!).*

Prohibiție : *pentru mine nu-i lege*. Odinioară, timp de 45 de zile, cât dura prohibiția, erai șomer. Sau împloteai pletere din alun, bătute pe malul Dunării. Dacă nu veneau apele, le prăvăleau.

[**Pe 29 oct. 2014, descinderi la braconierii din Stăncuța, confiscate unelte de pescuit ilegale:** 2 plase monofilament; 3 setci din fir de ață, neautorizat; 2 plase monofilament, 5 setci din fir de ață și 3 din fir de nailon; 2 plase monofilament și 1 prostovol; 1 plasă monofilament (era autorizat pentru deținere de setci și prostovol)].

Vara deveneau insulari.

1) În anii de **după îndiguirea bălții**, în funcție de punctul piscicol unde era repartizată brigada - Harapu, Fundu Mare, Corotîșca, Filipoiu sau Cetate, vara, în toate vacanțele, se înființau adevărate colonii, deoarece, pentru a nu întreține două gospodării, **lipoveanul își lua familia cu el**. Brigada avea 12 pescari, fiecare cu câte 4-5 copii. Joacă și voie bună. Șopron acoperit. Fiecare familie: pat pentru părinți, polog pentru copii. Somn, până la ora 3,00. Erau pe apă când apărea prima rază a zilei. Se lucra fără multă vorbă. Sculat din culcuș („petec”), copilul dădea ajutor la scule: scutura setca sau vârșele, scotea peștele, trăgea la rame, mânuia ghionderul, fiecare lotcă necesitând 2 pescari; sorta peștele (pentru pescărie/ „pentru țuică”), aduna lemne. La prânz, bucătarul/unul din echipă prin rotație pregătea borșul pentru toată lumea. Dimineața și seara, fiecare familie se gospodărea singură. De ex., brânză și lapte prin troc de la Gropeni etc. Puneau cloști de găini și rațe. În polog, saltea de paie, apoi de puf. Masa avea țărșii înfipti în pământ. Chiftele din pește, ardei umpluți cu pește ...Frică de lipitori.

2) După ieșirea la pensie, concesionau loturi de până la 2 pogoane, plantate cu puieti de plop. Până la creșterea puietilor, puneau pepeni, roșii, castraveți. Bostană (*na baștani*) la anafor, drept plaja lipovenească, prășit primăvara și toamna.

Își ridicau colibe, „vegheați” de guzganii din scorburii.

Vara 2014, cel mai nenorocit an pentru pescuit. Au venit apele mari, dar s-au retras repede, lăsând apa murdară; turbure, mîlîtă, ca braga. Dunărea mîloasă astupă bronhiile, peștele ieșind la suprafață să și le spele. Când e căldură (apa caldă, lipsă de oxigen; razele soarelui reflectă, obstrucționează vederea), coboară la fund. Iese la suprafață noaptea, ca să respire.

Viitor. Azi, ca și mâine. „*Are balta pește!*” [Zicala avea sensul metaforic de bogăție, de abundență, la Brăila având și sens propriu!] Balta a fost îndiguită iar Dunărea nu mai are pește. *Corentul i-a distrus, nu mai prădesc, nu mai fac icre, sterili. Nu mai sunt nici raci, nici scoici, nici melci, pe care-i mâncau în timpul foametei.* Nu mai este pește! Este crap de crescătorie, chiar dacă scrie „de Dunăre”.

Întrebat de părintele Vasile Cozma „Unde-i peștele?”, pe când îl plimba cu barca, Chira, mărunț de stat, cu barba-i impunătoare, a ridicat mâna îndreptând-o către fosta baltă: **Rîbo belo!** „A fost odată!”

Viitorul pescuitului la Brăila

• **STATISTICI (7 dec . 2014):** România - cea mai mare rețea hidrografică din Europa (potențial nevalorificat) și o cincime din suprafața amenajată pentru piscicultură din UE, dar are o producție doar de 0, 2%. Cel mai mic consum de pește pe cap de locuitor din UE, pentru că nu are o piață dezvoltată pentru acest sector. De peste cinci ori sub consumul de pește din UE, care este de 18 kg/an/cap de locuitor. Pe ultimul loc în UE la consumul de pește: 4 kg /cap de locuitor/ an, adică 75 g pe săptămână, de 5 ori mai mic decât UE. [România-piață de

pește de 350 milioane euro pe an; principalele orașe în privința consumului de pește: București, Iași, Cluj, Constanța, Brașov.]

• **Știrile PRO TV, 6 ian. 2015:** cea mai mare piață de pește la Năvodari (1,4 milioane euro) și Bursa peștelui la Tulcea (4 milioane euro)! Scop: încurajarea consumului de pește autohton, descurajarea braconajului și a evaziunii fiscale; prim pas în strategia de dezvoltare a domeniului piscicol la nivel național. Căutând pe Internet, descoperim că știrea e veche de vreo 4-5 ani, aflată în fază embrionară și astăzi. Era vorba însă de lansarea licitației!

Fondurile proveneau din **Proiectul pe axa 2 din cadrul fondurilor europene pentru pescuit și acvacultură, „Pescuit în ape interioare, acvacultură, comercializare și industrializare”**. **Aceeași solicititudine din partea UE, ca recomandare/directivă: eliberarea vechilor fâgașe în care se revărsau apele;** eliberarea albiei naturale ar reduce pericolul de inundații și ar spori zona de reproducere a peștelui.

A. Reabilitarea biotopurilor din Balta Mică a Brăilei, conform măsurilor prevăzute în planul de management, de la p.317-318

B. Măsuri de îmbunătățire și relansare propuse de ANPA-Agenția Națională pentru Pescuit și Acvacultură-, filiala Brăila, în conformitate cu OUG 23/2008, aprobată cu modificări de L 317/2009

Bunuri și habitate piscicole naturale

Problema de fond o constituie dezechilibrul creat de restrângerea unor întinse suprafețe de reproducere naturală și creștere a peștelui fără a se lua măsuri de compensare a acestor pierderi (alte suprafețe, stații de reproducere, repopulări din alte surse etc.).

În al doilea rând, lipsa unui echilibru între beneficiarii resursei și cheltuielile necesitate de refacerea stocului.

În acest moment, beneficiarii resursei acvatice vii sunt pescarii comerciali, pescarii sportivi, braconierii, păsările ihtiofage, protejate prin regulamente europene și legislație națională prin instituirea unor zone de protecție avifaunistică, cu prioritate în zonele umede, unde, din păcate, se aflau situate și așa numitele pepiniere naturale ale fondului piscicol.

Pentru zona brăileană, decisiv este modul de reglementare a planului de management și funcționarea PN-BmB, astfel încât protecția să vizeze și refacerea fondului piscicol, deoarece diminuarea acesteia conduce implicit și la lipsa hranei unor specii de păsări. Țelul trebuie să fie identificarea și menținerea punctului de echilibru în biotopul respectiv, deoarece protejarea exclusivă a unei specii conduce în final la apariția acestor dezechilibre.

Un rol important trebuie să îl capete asociațiile de pescari comerciali și sportivi, atât în protecția materialului biologic prin respectarea legislației în vigoare, cât și în repopularea bazinelor piscicole pe care le exploatează.

La nivelul MADR, ANPA a promovat până în anul 2010 acțiuni de repopulare a Dunării cu puiet de sturioni în cadrul Programului de populare și de susținere a Dunării.

Acvacultura

Acvacultura brăileană se desfășoară pe o suprafață de cca 5900 ha, cu amenajări care necesită volume mari de apă, cu cheltuieli pe măsură, care devin prohibitive în cazul apei furnizate de ANIF.

Cu toate că nevoia de apă pentru piscicultură este de cca 40000 mii mc, aceasta nu se găsește în pozițiile de calcul ale ANIF, fiind cuprinsă la «alți beneficiari» și implicând alte costuri.

Din acest punct de vedere, acvacultura brăileană nu poate rezista decât prin acces la surse de energie electrică ieftină sau subvenționată iar pentru amenajările create ca urmare a extinderii sistemului de irigații, subvenționarea transportului apei.

Fără aceste măsuri, suprafețele intrate în circuitul economic datorită utilizării lor pentru piscicultură vor dispărea, urmând să devină terenuri abandonate din cauza productivității scăzute.

Nu este lipsit de interes atragerea Min. Mediului cu resurse financiare, acesta având interesul protejării zonelor umede, declarate Situri ROSPA Natura 2000.

Crearea cadrului legislativ care să permită un răspuns ferm și legal în fața agresivității de orice fel îndreptate împotriva resurselor piscicole.

Situația pescăriei brăilene este reflectată în același timp în activitatea de comerț, care s-a adaptat cel mai bine, compensând lipsa de producție internă cu produse din import, Grecia, Ungaria, Polonia fiind statele care completează frecvent deficitul producției interne.

Măsurile necesare relansării pescăriei brăilene implică angajarea unor surse financiare importante. De aceea, trebuie stabilită o strategie de aplicare și o susținere politică pe termen lung, rolul de implementare revenind ANPA.

C. Respectarea prevederilor din Legea pescuitului și acvaculturii

1) Pescuitul de agrement reprezintă activități necomerciale de pescuit care exploatează resursele acvatice vii **în scop recreativ sau turistic** și se practică în ecosisteme acvatice naturale și amenajate.

2) Pescuitul sportiv reprezintă activități necomerciale de pescuit practicate în scop de performanță.

Acesta este permis **pe tot cursul Dunării și pe brațele sale, cu 3 undițe sau cu trei lansete cu maxim două cârlige fiecare (art. 46).**

3) ANPA, în scopul gestionării durabile a resurselor acvatice vii, orientării de perspectivă a dezvoltării sectorului

pescăresc, dezvoltării acvaculturii și ajustării capacității de pescuit în funcție de nivelul resurselor acvatice vii disponibile, **asigură cursuri de pregătire profesională, pe linie de piscicultură propriu-zisă și de legislație în materie**, din care spicuim:

Art. 68 interzice comercializarea produselor a căror mărime și greutate este mai mică decât cea prevăzută de reglementarea în vigoare, lucru pe care pescarii tradiționali îl respectau fără să fie școliți;

Art. 71 dispune confiscarea uneltelor de pescuit, a bărcilor cu motor, a mijloacelor de transport pe apă și pe uscat și alte instrumente de pescuit interzise, putând confisca și pe cele neinterzise utilizate pentru infracțiuni.

D. Statutul Asociației Județene a Vânătorilor și Pescarilor Sportivi – Brăila (A.J.V.P.S.)

Scop: art. 3 - conservarea biodiversității și protecția faunei de interes vânătoresc și piscicol, precum și a mediilor naturale de dezvoltare a acesteia, prin vânătoare și pescuit sportiv practicate în mod durabil, ca forme de odihnă activă și de petrecere a timpului liber de către membrii săi. [...] Pregătirea candidaților pentru dobândirea calității de membru vânător sau pescar sportiv.

Atragerea de noi membri prin (art. 7) reducerea cotizației anuale cu 50% pentru bărbații de peste 62 ani și femei, elevii între 14-18 ani, studenții de până la 25 ani; cu 75% pentru copiii de până la 14 ani și membrii de peste 75 de ani sau gratis pentru membrii de peste 80 ani și veteranii de război.

Art. 8. Obligații: să-și perfecționeze cunoștințele teoretice și practice; să nu comercializeze peștele dobândit prin practicarea pescuitului sportiv; să semnaleze cazurile de braconaj, de poluare a mediului înconjurător etc.

Propuneri

Ing. piscicol Șisu Adrian: acvacultură, apoi pescuit sportiv (concursuri pe Filipoiu și Blasova); recondiționarea fostelor heleșteie prin popularea cu puiet ca la Nucet-Târgoviște, Nădlag-Arad și Brateș-Galați.

A se relua exemplul fermei piscicole Blasova pentru creșterea sistematică a puietului cu reproducerea natural-dirijată în pepiniera existentă de 32 ha pentru obținerea puietului, urmată, toamna, de deversarea acestuia în lacul Blasova sau în heleșteiele de creștere pentru anul I pepinieră.

A se urma și exemplul domnului Aurel Constantin, care, în spatele Termocentralei, a folosit zona îndiguită, făcând un heleșteu de cca 20 ha, în care câteva compartimente au fost amenajate pepiniere pentru sturionii aduși de la Brateș / Nucet iar altele pentru pescuit comercial.

Practicarea turismului piscicol cu posibilități de cazare, mâncăruri cu specific pescăresc, lecții de pescuit și ...povești despre somnul uriaș.

Renașterea tradiției pescuitului

- Ziua/zilele Piscului

- punct muzeal în sediul Comunității: fotografii și unelte tradiționale (vintire, setci, prostovoale, pripoane etc.)

- conservarea / amenajarea unei case tradiționale din lemn și stuf cu expoziție de unelte tradiționale, atelier de împletituri din papură

- amenajarea unui canal, inundat, populat cu pește, cu vegetația specifică, utilizând canalul artificial deja existent, Veriga, la priza de apă

- de introdus Ziua Pescarului Minoritar și la Brăila [începând cu anul 2004, CRLR, prin sprijinul Departamentului pentru Relații Interetnice din cadrul Guvernului României, organizează „Z.P.M.”]

- **suită de acțiuni despre condiția pescarului de azi**, când pescuitul nu mai este rentabil (jumătate din cantitatea pescuită ia calea pieței negre): importanța conștientizării folosirii metodelor tradiționale de pescuit, a protejării florei și faunei prin practicarea rațională și legală a pescuitului; combaterea braconajului piscicol, a folosirii curentului electric și a plaselor monofilament;

- **promovarea bărcii cu vâsle („vâslitul-moștenire genetică”)**, care asigură o plimbare în liniște, nu cu zgomotoasele bărci cu motor, în colaborare cu Asociația „Ivan Patzaichin – Mila 23” > proiect „Rowmania”(engl. *rowing-vâslit*), 2011

- **Concurs bărci cu vâsle**, invitat Patzaichin cu canotca [o canoe ca o lotcă, în tradiția marangozilor din Delta Dunării (meșteșugarii bărcilor de lemn) și o îmbină cu liniile dinamice ale unei canoe moderne. De la lotca specifică zonei Deltei, s-au păstrat forma suplă, culoarea și lemnul(nu fibra de sticlă): pin românesc, un lemn ușor, pentru a-i menține o greutate scăzută, dar cu o rezistență ridicată la utilizare îndelungată. Întreținerea ușoară și costuri minime. Spre deosebire de canoe, canotca este mai stabilă. Tradiționala vâslă pescărească a fost adaptată și poate fi folosită și ca o pagae, dar și ca o ramă. Într-o canotcă pot intra două persoane cu bagaje sau două persoane și doi copii.]

- **Crearea de mici societăți comerciale (familiale), PFA (persoană fizică autorizată).** Exemple de activități: **O zi de promenadă (croazieră) pe Dunăre; Să învățăm să pescuim / lecții de pescuit** (valorificând astfel rețeaua hidrografică care dă posibilitatea de a pescui).

- **Concursuri pe Filipoiu / canalul de aducțiune Termocentrală (la Blasova-taxa de baltă, 24 ore-50 lei !)**

- **Turism de cherhana**

- **Workshop-uri : inițiere în prepararea peștelui**

- **Pescuit staționar pe Dunăre**

- **Centru de închiriat bărci pentru pescuit staționar și sportiv**

- Port de agrement la Chiscani

- Lac populat cu pește în Parcul de agrement (showroom pentru ambarcațiuni ușoare) - 4 ha la ieșirea din municipiu, Fond forestier Bâsca (Zona trecere Bac - lângă șoseaua actuală - dig amenajat pentru a servi drept suport pentru linia de tramvai Brăila-Galați). Proiect vechi (Mircea Andreev, patron APAN), abandonat în urma disputei dintre Prefectură (domeniu public al statului, 2005 - amenajare silvică aflată în administrarea Romsilva Brăila) și Primărie (domeniu privat al municipiului). Azi, zona e acoperită de bălării și gunoaie.

- Sprijinirea pescarilor în tranziția lor către un pescuit durabil

- Îmbunătățirea calității vieții și crearea de noi locuri de muncă (sere, apropiere de sursa de apă)

- Diversificarea economiei. Parte a coridorului 7 european, Brăila este clasată ca port european cu conexiuni la hinterland, care prevede implementarea de situri industriale de-a lungul Dunării, așa cum a fost în trecut, cu producția cât mai aproape de apă, ceea ce ar determina creșterea nevoii de transport pe Dunăre.

Azi, resursa piscicolă este în cădere liberă, pe Dunărea Veche practic nemaexistând pește, apele sunt pustiite, încât și braconierii se întreabă ce-i de făcut. Soluția: cruțare și prohibiție!

Pescuitul electric: deținerea de aparate și dispozitive care distrug resursele acvatice vii prin curentare / electrocutare **reprezintă o infracțiune.**

Pescuitul electric (Constantin Ardeleanu, AvP/13 mai 2009) *este și o metodă apărută pe plan mondial ca o necesitate de a putea controla, printr-o modalitate cât mai puțin stresantă pentru viețuitoarele acvatice, efectivele și structura populațiilor de pești. Este principala modalitate de verificare a bonității apelor, apanajul exclusiv al cercetătorilor și al paznicilor de la asociațiile de pescari, cu aparate de pescuit standardizate.*

Principiu de funcționare: un câmp electric trece prin apă între anod-pozitiv și catod-negativ și produce un răspuns muscular al peștilor, care îi obligă să se deplaseze spre catod, unde se află oamenii cu minciogurile. Provoacă doar o paralizie temporară.

Toți peștii reacționează în prezența unui câmp electric. La un aparat ce utilizează curent continuu (cele mai folosite), atât anodul cât și catodul sunt plasate în apă iar, la producerea câmpului electric, peștii se deplasează întotdeauna spre anod. La apropierea anodului de pești, aceștia încetează înotul, se întorc cu burta în sus și intră într-o stare de narcoză. [Braconierii folosesc curentul alternativ pentru efectul distructiv mai mare și consumul mai mic de energie.]

Utilizări multiple: determinarea cu precizie a structurii populațiilor piscicole, abundența lor relativă, calcularea efortului de pescuit pe unitate de suprafață, colectarea de pești pentru marcarea, pentru capturarea reproducătorilor sau pentru eliminarea speciilor invazive dăunătoare sistemului.

Îmbunătățirea legislației. Ordonanța 23/2008 interzice pescuitul cu setci, deoarece se prind setcile de elicele bărcilor cu motor. Revenirea la vechea regulă: pe timp de zi circulau vapoarele, noaptea se întindeau setcile (se aruncau seara la ora 21 și se ridicau la ora 5 dim.). S-a interzis pescuitul pe timp de noapte. Când pescarul avea dreptul să pescuiască noaptea, mergea 2-3 km cu barca iar „electricienii” se fereau de pescarii autorizați. Acum, după ora 22, nu mai au voie să pescuiască. Bărcile cu pescari se retrag, trece poliția de frontieră să controleze dacă a mai rămas cineva pe apă iar după ei vin „electricienii”!

Peștele din râuri și din bălți reprezintă un dar al naturii, ca și fructele pădurii. Nu suportă nici cheltuieli, nici vreun efort de producție sau de întreținere. Doar de prindere, de „vânat”, numai că vânatul electric și alte mijloace de braconaj au condus la dispariția, practic, a peștelui de pe Dunărea Veche.

Soluție: *crearea de rezervații speciale pentru pescuit* (așa cum există pentru vânat).

Dezvoltarea acvaculturii (alocare de fonduri pentru apă și furaj), deoarece peștele, prin prețurile mari de astăzi, a încetat să mai fie hrana săracului, cum era în perioada interbelică.

Nu va mai fi pește când nu va mai fi apă!

Literatura Piscului

La gura Privalului

La gura Privalului,
La coteala gârlelor,
La vâltoarea apelor,
Acolea este pește mult
Câtă frunză pe pământ.
La gura Privalului
Sunt doisprezece năvodari
Mi-mpletește la cotețe.
Mi-mpletea ce-mi împletea
Și la apă că le da.
Dete-o toană, dete două,
Dete toana cea de-a noua
Prinse puiul cel de mreană,
Cel de mreană roșioară
Mi-l bătea, mi-l chinuia,
Să spună unde-i pește mult;
Pește mai mult el știa
La gura Privalului,
La coteala gârlelor,
Acolea este pește mult,
Pește mult, pește mărunț,
Câtă frunză pe pământ.

(Ioan Brezeanu, *În vadul Brăilei*.

Folclor literar din zona Dunării de Jos, Brăila, 1970, p. 252)

Vin pescarii...

Vin pescarii de pe baltă,
 Cu căciulița udată,
 Cu cămașa de brădiș
 Și brâul din mogadici,
 Și la brâu cu două știuci
 Și-o plătică jugănită
 Ținea cârma fără frică
 Și se plimba prin cotețe
 Ca zapciul prin județe.
 Și judeca știucile
 Ca zapciul slugile
 Și-i judeca pe ghibani
 Ca zapciul pe țigani.
 Dar vâtaful ce-mi făcea?
 Mâna pe ghionder pune
 Și la cin că se ducea.
 S-a tocit cinul pe fund
 Tot trăgându-l peste grind.

(Liviu Mihăilescu, *Catalogul colecțiilor de etnografie și artă populară ale Muzeului Brăilei*, București, 1979, p. 37)

Lipovenii

**Ion Budai-Deleanu – Scurte observații
 asupra Bucovinei, 1803**

Lipovenii se află în cel mai mic și mai neimportant număr în Bucovina, neîntrecând numărul de 60 de familii. Locurile ce li s-au avizat sunt satele Varnița, Climăuți și Fântâna Albă; ei merită

atențiunea fiecărui cititor și scrutaător al oamenilor, cu atât mai mult că zvonuri multe s-au răspândit în public despre principiile religiei lor secrete sau obiceiurile ierarhice și instituții, fără ca să ne poată convinge cu siguranță că toate ar fi exacte.

Acești lipoveni, ori cum se numesc corect [corect: își zic, n.n] ei, pilipii, sunt afară de orice îndoială adevărați ruși; aceasta o dovedesc limba lor, portul și chiar și tipul. În Bucovina nu au venit nemijlocit din Rusia, ci din Basarabia, unde au multe mii de coreligionari. În anul 1783 apărură la Viena doi deputați ai lipovenilor locuitori la Marea Neagră, cu numele Alexandru Alexiev și Nichifor Lanov și obținură într-un patent, pentru coreligionarii lor o colonizare liberă și liberul exercițiu al credinței, ce constă din următoarele:

Li se permite perfecta libertate a religiei pentru ei, fiii lor și preoții lor;

Ei și copiii lor sunt deplin liberați de la timpul colonizării lor pe 20 de ani înainte de toată contribuția și de biruri;

Li se concede liberarea de serviciu militar;

După (trecerea celor) 20 de ani, ei nu vor fi tratați mai greu [corect: în alt fel, n.n] decât conform averii lor și ca alți supuși împărătești, ce se află într-o stare similară. Acest patent îl au lipovenii în original în mâinile lor.

Părerea generală este că atât lipovenii bucovineni, cât și cei moldoveni și basarabeni sunt așa-ziși rascolnici ruși, la ce eu nu mă opun și eu cred că numele lipovan li s-a pus incorect, căci ei se numesc [corect: își zic, n.n] pilipy și le mai zice și pilipovty. Relativ la religiunea lor, mi se pare că până acum nimeni nu a descoperit adevăratele legi religioase, obiceiuri bisericești și celelalte obiceiuri tainice ale lipovenilor pentru că nimeni nu este lăsat la întrunirile lor în biserică; și ei ocolesc [cu grijă] orice convorbiri legate de religia lor și alte obiceiuri. Trăsăturile feții lor sunt aproape peste tot similă: toți sunt blonzi și samănă mult cu cazacii donici. De altfel, sunt gospodari buni, oameni muncitori, sunt blajini și nu suferă pe cei buclucași, bețivi și alții

cu rele purtări. Ei se ocupă mai ales cu cultura cânepei și inului, fac tot felul de lucruri din ele, ca: funii, sfori, mreji, brăe etc. și fac negoț cu ele.

Religia lor pare a fi greco-neunită, cel puțin întrucât o pretind unele ceremonii bisericești și anume din motivul că au aceleași cărți ca și rușii, cu deosebirea că edițiile nouă nu au nici o valoare la ei, [le] caută pe cele mai vechi, [și] se slujesc de ele. Obiceiurile lor, de altfel cunoscute, sunt următoarele:

La **botez** se face ca și la ruși, cufundându-se copilul în apă, cu adaosul că, lipsind preotul, toate ceremoniile pot fi săvârșite și de servitorul bisericeii; numai în anii următori trebuie să se ceară și sancțiunea preotului;

La **nuntă** mirele și mireasa sunt provocați de preot în biserică să mărturisească dacă ei se dedică de bunăvoie și bucuroși căsătoriei; dacă zic da, sunt conduși (ca la ruși) de trei ori împrejurul altarului după mersul soarelui și după ce s-au schimbat inelele, mireasa depune îndată în biserică cârpa-i ce-a purtat-o ca fată în cap și se îmbracă ca nevastă. La nuntă nu-i permis să se joace, ci se bea mai ales mied și se cântă cântece cuviincioase. [În traducere lipsește textul care urmează: prima regulă a căsniciei constă mai ales în aceea că bărbatul nu are voie să se împreuneze peste zi în hainele în care fuseseră îmbrăcați la împreunare, ci soții trebuie să poarte peste zi haine curate, nepătate. Completarea noastră].

La **înmormântare**, mortului i se pune în jurul capului o coroană [corect: cunună, n.n.] de hârtie pe care [sunt] scrise cuvintele: *sfântă natură și nemuritoriule Dumnezeu, îndură-te de noi* [traducerea este incorectă *Sfinte, puternice și nemuritorule Dumnezeu, îndură-te de noi* [n.n.]; el zace cel puțin 2 zile [în casă], apoi este pus în groapă adâncă de un stângen și îngropat. Coșciugul constă dintr-un stâlp de stejar gros de 1 ½ picioare, tăiat în lung în două părți egale [ultima frază a fost tradusă incorect și afost corectată, n.n.] și care se scobesc după alcătuirea trupului, mai mult sau mai puțin; într-o parte a

bușteanului se pune mortul și cu cealaltă jumătate se acoperă. Pentru sufletul morților [corect mortului, n.n.] arde o lampă în biserică 40 de zile și 40 de nopți, după care se ține totdeauna o slujbă. Cheltuielile îngropăciunii fac de obicei 12 galbeni. Afară de aceasta s-a mai observat că lipovanii nu fumează tabac, nici îl trag pe nas, că nu beau nici vin, nici bere, pentru că le socotesc de produse ale diavolului; mai ales de fumatul tabacului, zic ei, că are pe dracul în sine cel căruia-i iese fum din gură. Conform principiilor religioase, ei nu pot avea nici numere la case, locuințele lor le țin ca și bisericile lor de sfinte; și una, și alta, sunt pângărite dacă intră un câine în ele; de aceea, ei își țin câinii numai în curți; lipoveanul nu depune în nici un chip un jurământ nici în cazuri politice, nici criminale deoarece, după tradiția lor, religia are drept urmare ca în orice caz și mai ales la judecări să se spună adevărul și fără jurământ; se zice că au și alte mai multe obiceiuri, pe care le țin tănuite.

Atâta este tot ce se știe în public [corect: oficial, n.n.] despre lipovani. Într-aceea, rușii, dușmanii lor fără de căpetenie, povestesc multe alte lucruri cărora nu le poți da crezământ a le examina, mai ales că multe s-au scornit pe socoteala lor din cauza urii religioase și a duhului de persecuție. Un bucovinean, care cunoaște bine limba rusească, și bun prieten, m-a asigurat că există o carte rusească tipărită, în care ar fi însemnate toate principiile și obiceiurile lor; el mi-a [mai] spus că sunt și secte între lipoveni, în[tre] care sunt însemnate ca principale: **Popovciki** (cu preoți), **Bezpopovciki** (fără preoți) și **Bogorodnițy** (adoratori ai Maicii Domnului), din care, dacă este adevărat, este de priceput că lipovanii, deși au preoțimea lor, nu toți adoră pe Maica Domnului [corect: pe Sfânta Maria, n.n.] în calitate de Maica Domnului și că sunt între ei unii care nu au preoți. Preotul lor cel mai distins în Bucovina este un anume **Petrovici**, cu care adesea unii au încercat a vorbi despre religia lui, dar la astfel de convorbiri ori nu răspundea și vorbea de alte lucruri, ori se recomanda [corect: își lua rămas bun, n.n.] și pleca. Aceasta ne

face să presupunem că lipovanii trebuie să aibă multe abateri esențiale de la religiunea greco-neunită. După părerea mea, secta lor pare a fi un nestorianism modificat care, cu vremea, va fi fost mult adaos de preoțime [corect: căruia, cu vremea, preoțimea îi va fi fost adus multe adaosuri, n.n.], parte din neștiință, parte din lăcomie, căci, dacă considerăm că mai tot Orientul este plin de această sectă a lui Nestorius, și că ea se deosebește și acum prin rigoarea obiceiurilor și traiului de alte secte din Orient și că nu adoră nici pe Maica Domnului în această calitate, ca *genetrix*, s-ar putea să-i ținem de un fel de nestoriani. Într-aceea, deoarece până acum nu am avut prilej să citesc ceva despre rascolnicii ruși și să-mi adun știri mai amănunțite despre originea lor, este natural înțelept lucru să amân judecata mea despre ei.

(apud Mihai Mitu, *Prima disertație românească despre lipoveni, în Cultura rușilor credincioși de rit vechi...*, vol. 3, ed. cit., p. 276-279)

Melchisedek

Episcop al Dunării de Jos între 1864-1879

Acești oameni, de un secol și jumătate, au găsit și găsesc ospitalitate între români; ei au fost priviți cu simpatie, ca jertfe ale asuprirei și persecuțiilor lor religioase [...]; agricultura, comerțul și meseriile române au fost totdeauna deschise lor; au trăit în această țară nebântuiți de nimeni, mulți dintre ei s-au îmbogățit; nici guvernul, nici Biserica, nici societatea nu i-a persecutat vreodată pentru ideile lor religioase; i-au oprit numai a le propaga în țară păstrându-le pe seama lor; instituțiile țării de cultură și luminare au fost deschise pentru dânsii, ca și pentru toți ceilalți locuitori, spre a se lumina și cultiva intelectualmintele.

(*Lipovenismul adică schismaticii sau rascolnicii și erezii rusești, București, 1871, p.515*)

Nicolae Iorga

La doi pași de Brăila, legată de suburbia Brăilița, cu frumoasa bisericuță nouă, satul Piscul te introduce într-o lume care se deosebește adânc de tot ce e obișnuit în viața noastră țărănească, de tot ce am văzut până acum în grupările noastre rurale.

Se chiamă Piscul, deși nu e nici o înălțime și face parte din România, deși populația de acolo e adânc deosebită de tot ce se poate întâlni în lumea noastră.

Case curățele, cu fereștile mari, îngrijit spălate, curți pline de coșare, de poieți, de tot felul de curioase înjghebări de scânduri. Câini sălbateci latră în curțile cu îngrijire închise. Vite nu se văd nicăiri.

Pe străzile largi, grupe de țărani neobișnuiți, cu pantaloni înfoiați peste cizme și, supt căciulă, lung păr uns și bărbi negre, roșii, albe, de care nu s-a atins niciodată pieptenele; rareori un cap tuns și o barbă rasă. Femeile, în haine lungi, cu cozile supt barizul negru, sunt albe, grase și în tinereță. Nu odată apare un tip asămănător cu al ostiacilor sau al vogulilor, ochi mărunți, oblici, oasele obrazului ieșite tare în afară.

Vorbesc rusește încet, moale, scuipând sâmburi de dovleac [...]

Sunt lipovenii noștri, starovierții, ortodocșii „credinții celei vechi”.

Unii sunt popvți, cu popi, și marea lor biserică, încununată cu două turnuri, dintre care unul, cu trepte de pagodă, domină cele câteva străzi acoperite cu zăpadă și ghiață. Celor fără „popi” bezpopovți, li se zice și „barabulici”.

Am prilejul de a pătrunde în tainele acestor dușmani îndărătnici ai statificării bisericii muscălești supt Petru cel Mare, vizitându-li, cu un medic cunoscut și iubit în localitate și cu un grup de prieteni, casele și lăcașurile de închinare.

La gospodarul Ivan Andreev, fost pescar, acum „om de afaceri”, e buna rânduială cu care s-ar putea mândri și un țăran german din cele mai bune ținuturi. Trei odăi mari și un antret, largi, luminoase, o bucătărie, o baie de aburi, încă o clădire la poartă. Mese, scaune, mari paturi pe care stau doldora marile perne moi, dulapuri vechi, amintiri din Rusia, ca un baston admirabil lucrat în stil caucazian.

Dar ceea ce domină, ce înghite totul, e ideea religioasă, devenită o obsesie, o patimă, o sacră manie sentimentală.

Cum intri în odaia de culcare, ai icoanele în față. Culese din toate părțile rusești și aparținând la toate epocile. Originale din secolul al XVII-lea lângă copii ale vestitelor modele din Kiev și mai ales Moscova. În odaia de primire aceeași catapiteasmă strălucitoare. Până și în cel din urmă colț se ascunde un chip încunjurat de aceiași nesfârșită adorație.

Și ce îngrijire iubitoare, ce nesfârșită jertfă pentru a le acoperi și încărca, a le încunjura de o luxuriantă împodobire asiatică! Platoșe de argint, veșminte de mărgăritare, adevărate sau false, pietre strălucitoare, cadre aurite. Pare că tot câștigul, toată agonisitele merg la acești idoli ai unei atotstăpânitoare credințe.

Deasupra ușii, invocații tipărite către Hristos Mântuitorul. Stampe cu sfinți în defilare, pe mai multe rânduri.

- La astea, spune Ivan Andreev, nu ne închinăm. Nu e voie: sunt de hârtie. Dar le ținem ca să știm la ce sfânt avem să cerem.

Dulapul cuprinde o adevărată bibliotecă de anticar. Cărți anterioare lui Petru cel Mare. Splendide vechi legături de piele sculptată, încheietori de alamă înflorită. Te-ai crede într-o cameră din departamentul de manuscrise al unui depozit admirabil îngrijit. Și aceleași cărți zac și pe toate mesele.

Nu lipsesc tablourile naționale, cu lungul șir al țărilor până la Alexandru al III-lea, iar, la mijloc, Petru cel Mare și Alexandru I-iu. Ori prezentarea împăraților Bizanțului. Fotografia

lui Nicolae al II-lea tânăr cu tovarășa lui. Dar și un Carol I-iu și o listă completă a miniștrilor național-țăranști.

- Dumnealui are și o biserică proprie, pe care a făcut-o împreună cu tatăl.

Deranjând un câne furios, care uită o clipă viforul sălbatec de care se zgribulea, deschidem ușa lăcașului așa de modest pe dinafară. Dar e în adevăr biserică, având toate cele de nevoie, până la cărți de slujbă, de aceeași vechime, și la cărțile de pomelnic. Am văzut acasă și un manuscris mai nou, delicat împodobit. Pretutindeni strălucirea argintului de pe icoane care sunt o mică avere.

Marea biserică e stampilată la intrare cu crucea veche, tăiată de două ramuri drepte și una oblică. Trecând pragul înghețat al puternicei zidiri, te afli într-o atmosferă de ev mediu solemn și misterios. Marea catapiteasmă de zinc e numai lumină. În dos altarul e îngrijit cu iubire nespusă, de gospodină migăloasă, fanatică. Pe pereți un zugrav foarte bun a observat cu cea mai conștiincioasă strictețe modelele arhaice moscovite. Totul e de o policromie fantastică.

Și înlăuntru s-a strâns o lume de închinători cum numai acele veacuri de credință exclusivă i-au cunoscut. Acoperiți cu halaturi negre ca anteriorul tânărului preot abia sosit din mediul pur rusesc, acești țărani par niște călugări devotați ai sectei căreia i s-au închinat.

Au venit pentru vecernie. Femei nu văd. Mi se spune însă că nu sunt înlăturate de la multe slujbe. [...]

„Să cetească”, aceasta e norma vieții lor. Nicăiri cartea nu e mai scumpă tuturor sufletelor decât aici. Orice vechi volum masiv închide adevărul etern cu care neconținut trebuie păstrat contactul.

Și cartea ține sufletele blânde și bune. Când vreau să cumpăr două păsări, din cele care pretutindeni, în aerul glacial, se zbat prin curțile făcute cu un minuțios meșteșug, gospodarul Ivan respinge plata:

- O, nu. Asta nu!

Și așa, în veacul cinematografelor și automobilelor, mii și mii de oameni trăiesc în preajma orașelor mari, de care se feresc cu groază, păstrând neatinsă datina comunicării cu sfinții și a unei iubiri de oameni dezinteresate și naive.

(*România cum era până la 1918*, I – România „munteană”, Editura Minerva, Bpt, București, 1972, p. 413-416)

Panait Istrati (1884-1935)

**Mihail
(1927)**

[Lipoveanca din Vadul Comorofcei]

A doua zi, la prânz, revenit în port și leșinat ca o pisică bătută, mă așezasem pe platforma unui vagon de marfă și mestecam boabe de grâu, pe care le ciuguleam cu degetele ca o pasăre, cu gândul numai la soarele care încă îmi perpelea spatele.

Mă credeam singur, dar deodată zării o lipoveancă; mă fixa prin crăpătura ușii unui vagon de marfă, de pe-o linie din față, în care se închisese, ca să-l măture și să adune gozuri. Ne privirăm lung în ochi, fără să ne clintim nici unul, nici celălalt, ca două animale blânde, apoi, nu știu de ce, începui să râd (ah, da! Râdeam de ochii ei mirați), dar biata femeie se porni pe plâns, ca o Maria Magdalena. [...]

Sării de pe platformă și mă apropiai:

- Nu mai plânge, îi zisei în rusește, nici tu nu ești mai fericită.

Dar lipoveanca, în loc să-mi răspundă, scotoci în sac – unde avea gozurile, mătura și fărașul – scoase un codru de pâine și mi-l întinse, cu un gest ce spunea: „na, mănâncă-!”

Cu pâinea pe genunchi, lipoveanca plângea sincer, lacrimile i-alunecau din ochii-i fiși și picau pe pâine. Apoi o auzii vorbind, ca un miorlăit:

- Dacă nu vrei să mănânci, atunci nu ești un bun creștin!
[...]

- De ce, mi-a spus ea, n-aduni plumbii ăștia care-i vezi pe pământ? Cad de la vagoanele desplumbuite dimineața și într-o zi ai putea să aduni cam două chile, adică optzeci de bani; poți trăi cu ei, sperând la mai bine. Multă vreme am făcut și eu asta, dar acum câștig mai mult măturând vagoanele, de unde scot de unu sau doi lei gozuri. Mai târziu, când o să fii în stare să-ți cumperi uneltele necesare: sac, mătură, făraș, ciur, o să faci și tu ca mine. Atunci n-o să mai fii atât de chinuit. [...]

Lipoveanca mea nu fusese totdeauna atât de nenorocită. Bărbatul ei fusese pescar, pe cont propriu. Cu cel mai vârstnic din cei trei copii – „un băiat de cincisprezece ani, puternic ca un taur” – pleca în fiecare seară la pescuit pe Dunăre și se reîntorcea în zori, cu peștele vândut și gologanii în buzunar. Și tatăl, și fiul, erau cumsecade: nu beau și încredințau toți banii babușei lor. Nu erau mulți, dar, o zi mai mult, alta mai puțin, treaba mergea. Și într-adevăr, totul merse târâș-grăpiș, „până-n ziua de Înălțare, anul trecut”, când ițele se încurcară, căci, în acea „dimineață blestemată”, băiatul bătu în geam pe la două din noapte și când îi deschise abia fu în stare să rostească: „Mamă! El s-a înecat!” și căzu pe pământul odăii.

Barca se răsturnase din pricina valurilor mari. Tatăl, încălțat cu bocanci grei, făcuse pe dracu în patru ca să se mențină la suprafață, în timp ce fecioru-său, cu picioarele goale, se lupta din răputeri să-i scoată „bocancii fatali”, singura piedică mare pentru acești înotători înnăscuți; dar, bătrân și istovit, tatăl căzu la fund, în clipa când unul din cei doi bocanci rămase în mâinile băiatului. Acesta îl auzi strigând, cu puțin înainte de-a pieri în valuri: „Petrușca! Salvează-te și fii bun cu maică-ta!”

Petrușca fu bun cu maică-sa, care era aproape să moară

de durere. „Dar nu mori cu una, cu două, când ești sărac!” Cine știe? „Poate trebuie să trăiești ca să ispășești niscaiva nelegiuiri ale taților și bunicilor?”

Gospodăria își reveni din suferință, grație eforturilor viguroase ale băiatului, care deveni într-adevăr cap de familie pentru frățiorii săi mici și pentru maică-sa, „îmbătrânită cu zece ani în șase luni”. Petrușca făcu minuni, ca să câștige atât încât mizeria să nu-și arate colții la ușa căminului. Dar degeaba. Intrau de trei ori mai puțini bani decât în vremea tatălui, deși băiatul se înhămasse la cea mai grea și mai prost plătită dintre toate muncile portului: descărcatul vagoanelor de grâu. De la șase dimineața până la opt seara, mântuia între zece și cincisprezece tone de cereale, cărate pe umerii lui de șaisprezece anișori. Și totuși n-ajungea ca să hrănească patru guri, fiindcă n-avea de lucru în toate zilele. Lipoveanul Petrușca era iute alungat de românii „care aveau cuțite mari, cam așa”.

Atunci, sărmana babușca trebui să lase grija casei în mâinile fetiței sale de doisprezece ani și să se amestece printre nenorocitele care cutreieră din vagon în vagon, să adune gozuri și țărână, și o dată cu ele și înjurături, ca să câștige încă un leu sau doi pe zi.

Și într-una din acele zile, de la începutul meseriei sale umilitoare, într-o după-amiază văzu „lumea alergând și o mare gloată de hamali adunându-se” la un post de lucru, nu prea departe de locul unde mătura un vagon. Nu vru să se ducă să vadă ce se petrece acolo, știind că hamalii „se înjură și se încaieră din nimic”, când, deodată, „ochiul drept începu să i se bată foarte repede și foarte tare” iar bătăile inimii i se răriră... Și atunci, aruncă sacul, mătura și tot, și alergă cât o ținură picioarele, ca să vadă „pe cine puneau pe targă să-l ducă?”

N-avu nevoie s-ajungă aproape, ca să se încredințeze că era chiar fiu-său, Petrușca, tânărul despre care tovarășii

spuneau „că-i fusese prins pieptul între tampoane și turtit ca o farfurie”, căci zărise de departe „brâu-i lat, din lână verde, care atârna cu un capăt în afară de pe targă”. Atunci i se înnegurară ochii, își pierdu judecata și îndată nu mai știu nimic...

O ridicară de jos și-o transportară într-o farmacie, unde se trezi cu dureri groaznice de cap. Farmacistul se dovedi om cumsecade, o ajută cum putu mai bine; dar ea fu un timp mirată, trezindu-se într-un pat curat, ea, femeie săracă. Apoi, deodată îi flutură pe dinaintea ochilor capătul de brâu ce atârna peste targă, memoria îi reveni și se ridică, urlând „ca o vită înjunghiată”, vru să se repeadă în stradă, dar căzu în pragul farmaciei. Bunul om o ridică, o culcă într-o odaie din spatele farmaciei, o mângâie frățeste, telefonă la spital, de unde i se răspunse că „nu era nimic grav”. Petrușca neavând decât un umăr strivit, dar că totul se va drege la loc.

Din nenorocire, acestea nu fură decât mângâieri de circumstanță și răspunsul celor de la spital o minciună plină de omenie! Adevărul, nefericita mamă nu-l cunoscuse decât la comisariat, unde omenia nimerește rareori și acest adevăr fu nemilos, așa cum îl presimțise inima și ochiul drept, care începuse să i se bată: da! Petrușca își „zdrobise și turtise frumosul piept, ca o farfurie!”

- Dar, barem Petrușca are un mormânt, spuse nefericita, sfârșindu-și spovedania. Lipovenii au alergat, care cu un leu, care cu doi, și nu l-au lăsat la spital, „unde morții sunt ciopârțiți și-i îngroapă unul peste altul”. A fost îngropat la cimitirul lipovenesc, „cu popă și slujbă, ca un bun creștin ce-a fost în viață”.

Mereu aceeași poveste! Sărmana femeie avea nevoie de-o mângâiere și și-o găsi în mormântul feciorului, ca și în mine dealtfel, după ce își descărcase inima de povara necazurilor. Și asta ne făcu bine la amândoi. Îmi spunea: „Nu sunt chiar atât de nefolositoare pe lumea asta!”

Ne întâlneam în fiecă dimineață, ca doi vechi prieteni. Îmi zâmbea, de departe, arătându-mi sacul ce-l umpluse cu gozuri; și eu îi arătam punga cu plumbi, legată cu o sfoară la gât, pungă pe care mi-o dăduse într-o zi, ca să nu mai pun plumbii în buzunare.

Și această faptură, pe care educația de odinioară mi-o arătase demnă de dispreț, îmi deveni atât de scumpă, că, uneori, neîntâlnind-o la prânz, o căutam de la un capăt la celălalt al portului, printre sutele de vagoane și furnicarul de trăsuri. O găseam, îi spuneam lucruri plăcute și alergam până la cea mai apropiată bucătărie ambulantă, de unde îi aduceam bucăți de ficat fript și pâine.

Dar într-o zi n-o mai găsis, deși răscolisem tot portul. A doua zi și în cele următoare, nici o urmă. Ah! Mă simțeam cel mai nenorocit dintre nenorociți! Eram sigur că e bolnavă. Tuberculoza o rodea cu încetul. Dar nu știam unde locuia. Nu-i cunoșteam nici măcar numele, fiindcă ne spusese totdeauna: ea mie „batiușca”; eu ei „babușca”.

Într-a cincea zi de lipsă, începui să răscolesc mahalaua lipovenescă. Și o descoperii. [...] În cocioaba ei, culcată pe un pat de scânduri, pironea cu ochi sticloși de febră numeroasele icoane adunate în colțul dinspre răsărit. Alături, ținându-i mâinile, fiică-sa și un băiețuș, amândoi atinși de boala care nu iartă. Pe masă, resturile unei ciorbe de fasole adusă de vecini. Și în fața acestei priveliști, eu, neputincios ca un ocnaș în fiare!

Văzându-mă apărând, avu o izbucnire de bucurie atât de vie pe fața-i pământie, c-am îmbrățișat-o cu o frenezie de care nu m-aș fi crezut în stare și am plâns din adâncul inimii mele, devenită omenească...

(în vol. *Neranțula și alte povestiri*,
Ed. Minerva, București, 1984, p. 325-330)

Ciulinii Bărăganului (1928)

[...] Primăvara și toamna, Borcea acoperea cu apele sale gălbui sute de hectare înțelenite. Și în această pânză nesfârșită de apă, carasul, ciortanul și știuca roiau, că până și pisicile se duceau să se îmbuibă pe malul bălților. Atunci era vremea pescuitului cu cazanul. Adevărată mană cerească. Bărbați, femei și copii, goi până mai sus de genunchi, cu traista după gât, se împrăștia în trăgători, înaintând cât se poate de încet în câmpia înecată, fiecare având alături un cazan vechi, fără fund. Apa nu trecea niciodată de genunchi. Bălăcindu-ne, peștele ne lovea peste picioare. Era însă albitură și noi umblam după cei mari. Acestora – după cum se știe – le plăcea să roadă din rădăcina ierburilor, al căror creștet plutea pe apă. Asupra lor ne așteptam privirea, stând nemișcați. Și cum le vedeam clătinându-se, paf! cazanul deasupra. Auzeam peștele zbătându-se între pereții vasului; n-aveai decât să-l apuci cu mâna și să-l vâri în traistă. Trebuia să fii prea neîndemânatic ca să dai greș. [...] După un ceas de pescuit ne reîntorceam la bordeiele noastre, cu sacii dolidora de pește. [...]

Aveam pe atunci nouă ani. Cu mama, care nu se arăta niciodată obosită, mergeam împreună la pescuit, fie în vremea revărsării apelor – când crapul ne bătea la ușă – fie în celelalte luni ale anului, când trebuia să-l căutăm în Borcea.

Pe Borcea nu mai era vorba de pescuit cu cazanul, ci cu chipcelul, prostovolul, plasa sau vârșile, adesea chiar cu năvodul în tovărășia altor pescari.

Trebuia să vezi această femeie-pescar, ca să-ți dai seama ce înseamnă o olteancă ce-și iubește bărbatul! Mai ales când arunca prostovolul roată – cu mânecile suflecate până la umeri, fusta ridicată sus de tot, părul strâns bine într-o basma, ochii, gura, nările adușecând nesfârșitul bălților – ai fi zis că s-a

pornit să scoată tot peștele din Borcea.

- Halal așa nevastă! strigau pescarii, văzând-o.

Niciunul dintre noi nu eram convinși că merită cumva să te spetești prea mult pe lumea asta. Munca nu duce la nimic.

În vreme ce pescuiam cu mama – și eu, la rândul meu, îmi scoteam partea de pește – tata, acasă, săra de zor, umplea hârdaie, zvânta peștele pătruns bine de sare și-l pregătea de vânzare!

Vânzarea!... Să vă ferească Dumnezeu de-o astfel de vânzare. Cinci până la zece lei suta de kilograme, livrate cu toptanul direct la negustorul hrăpăreț. Și tot erai mulțumit, numai să scapi de pește, fiindcă nu mai știai unde să-l pui! Se strivea, se strica și se împutea, după ce trebuise să ne bălăcim în mațele lui până la glesnă, în timpul când îl săram. Da, cinci până la zece lei suta de kilograme. Muncă pentru stat, ca să-i cumperi tonele de sare! Din tot acest pește care se strica și pe care trebuia să-l aruncăm în Borcea – de unde mama îl scotea cu atâta bărbăție și nădejde într-o zi mai bună! – nu ne rămânea nici măcar cu ce să cumpărăm un lanț la câini sau o baniță de mălai. Desigur, zicătoarea populară avea dreptate:

Bună țară, rea tocmeală;

Hât-o-n cur de rânduială.

Asta era; țară bogată, rău organizată și rău guvernată. Mama o știa ca orice țaran român.

În lungii săi ani de vagabondaj, de la un capăt la celălalt al Munteniei, avusese ocazia de mii de ori să constate cât de mizerabilă era viața băștinașilor. Depart de apă și prea săraci ca să-și plătească o bucătică de carne, trăiau numai cu mămăligă și verdețuri, în timp ce milioane de kilograme de pește zăceau, se pierdeau și se stricau pe sutele de kilometri parcurși de Dunăre, de brațele și afluenții săi. Dar cum să transporti această mană cerească, de vreme ce trei sferturi din țară e lipsită de comunicații, azi ca și acum o mie de ani?

Atunci mama avu o idee, pe care și-o realizează, fără să ne

spună. Economisind pe ascuns bani, îndopându-ne cu pește și nimic altceva decât pește – rareori un boț de mămăligă și mai rar un codru de pâine – izbuti în timp de un an să adune o sută de lei și să cumpere, de ocazie, o mârtoagă și o căruță, la care două din roți se bălăbăneau gata să se desprindă.

- Uite, îi spuse tatei, o să te duci tu și băiatul să bateți satele cu asta, vânzând pește sărat... [...]

(în vol. *Neranțula și alte povestiri*,
Ed. Minerva, București, 1984, p. 465-469)

Țața Minca (1931)

Vărsătura Siretului

Când Siretul sosește în preajma locului unde trebuie să-și dăruiască sufletul lacomei Dunări, albia lui se schimbă într-o luncă roditoare ce se întinde între Brăila și Galați. Ca s-o taie în toată lărgimea ei, locuitorii acestei lunci, care își zic „cei de pe Vărsătură”, nu pot s-o facă în mai puțin de două ceasuri, cu căruța. Atât e de vastă.

Dimensiunile neobișnuite ale acestei albie, cât și mărinimia ei, bătrânii pământului le tălmăcesc în felul lor. Ei spun că Siretul, la început, avea suflet, la fel cu noi, oamenii, un suflet ambițios. După plecarea lui din Bucovina, ademenind în drum o frumoasă fată de care se îndrăgostise, trufașul Siret hotârî s-o conducă, numai cu puterile lui, până la Marea Neagră și chiar mai departe, cu gândul să-i arate ținuturi unde cresc portocale și rodii, care sunt tot ce poate fi mai mândru pe pământ, dar care ar îngălbeni de gelozie în fața mândreților iubitei lui, al cărei nume e Bistrița.

Bistrița, copilă vijelioasă, nechibzuită, consimți la planul amantului ei, se uni cu acesta și împreună, se rostogoliră până prin locurile noastre, când, deodată, Dunărea le strigă: „Ei!

Numai drumurile pot să se încrucișeze, niciodată apele! Cu atât mai puțin îndrăzni-va un râu să taie corpul unui mare fluviu!”

Și Dunărea le deschise drumul, după cum se vede.

Atunci, furios, Siretul se apucă să-și lărgească albia. El o ajunsese pe aceea a Dunării, o întrecu chiar – în dorința lui de a-și duce dorul de-a dreptul la acea mare care scaldă țărmuri împodobite cu fructe de aur.

Dar lupta era prea nepotrivită, prea uriașă talia bătrânului fluviu. Siret și Bistrița, deși uniți într-un singur trup, fură învinși. Dunărea îi înghiți pe amândoi.

Totuși, datorită pătimășelor lor zvâncoliri, noi, „cei de pe Vărsătură”, ne bucurăm azi de un pământ cum puține se văd, căci în locurile astea s-au iubit ei mai mult ca oriunde, înainte de a-și dăruia tinerele suflete, morocănoasei Dunări care suflă tot ce întâlnește în drumul ei.

E drept, uneori plătim scump belșugul pe care ni l-au lăsat moștenire. Cei doi amanți tot nu s-au resemnat la o renunțare definitivă. Și, o dată la zece ani, ei își amintesc de visul lor de demult, se dezlănțuiesc neîmblânziți, ca un potop pe care nimic nu-l poate reține. Atunci suntem măturați ca niște derbedei, cu tot ce avem: țeale, vite, găini, cățel, purcel și întreaga sărăcie. Din recoltele noastre, nici urmă! De la case, doar acoperișurile se mai văd. „Vărsătura” dispăre sub o apărie care se întinde de la muchea Galaților până la aceea a Brăilei deasupra căreia ne ducem să tăbărim cu colibele, așteptând ca mânia îndrăgostiților noștri să se potolească.

Apoi, când totul a reintrat în ordine, totul nu mai e decât prăpăd. Dar, de asemenea, totul e mai nou, mult mai nou decât înainte, căci mânia dragostei e veșnic roditoare.

De la platoul Brăilei până la acela al Galaților, lunca Siretului își umple sufletul de dorinți. E un pântec de pământ, pe care elemente pătimăse l-au arat cu corpul lor și l-au fecundat

cu doruri. Ele au făgăduit omului totul – și nu i-au garantat nimic, afară de dorință, această putere care îngăduie inimii noastre să țină piept existenței, micșorând satisfacția și combătând restriștea. [...]

Pe „Vărsătură”, pământul n-are alt scop decât să împungă pe om să se măsoare cu Dumnezeu. El se oferă lui, bogat de sevă, îl face să-și pună în joc toată sudoarea, dar, când e vorba să recolteze, o mână nevăzută cântărește rezultatul într-un chip, pe cât de plin de făgăduieli, pe atât de amenințător. Aici, Dumnezeu zâmbește omului cu o gură de căpcăun: „Iată, îi spune el, un pământ pe care n-ai decât să-l zgârii ușor, ca să trăiești în belșug. Pentru asta te-am pus la cheremul a doi titani, Siretul și Dunărea, așa ca valurile unuia, ale celui alt, ori ale amândurora împreună, să te trăsnească tocmai în clipa când, nemaitemându-te de secetă, tu începi a te prea îngrășa. Astfel, îți vei aminti de mine prin puterea cea mai dragă mie: Dorința”.

Dorința pentru oamenii de pe „Vărsătură” e o nevoie neclintită de-a crede în mai bine, în ciuda nesiguranței cu care îi copleșește adâncătura băltoasă unde trăiesc. Ei simt o bucurie, știind că pământul lor a fost furat Siretului. Primăvara și toamna, îi vezi cu ochii ținți în zare la apa care vine; și, i-ai crede fericiți, când îi auzi cu câtă patimă se întreabă dacă potopul va năvăli ori nu peste sărmanele lor căsuțe. Ca și cum n-ar fi vorba de soarta lor.

Știind din tată în fiu că țarina lor e binecuvântată, că „se face mult, când se face”, ei seamănă pe spetite, împingând brazda până sub nasul Siretului, dar, adesea, n-o fac decât ca să abandoneze acestuia mai mult de jumătatea recoltei. Ba, uneori, i-o lasă chiar toată, mai dându-i și gospodăriile lor pe deasupra, ca s-o ia la goană și să-și ridice colibe pe muchie.

Cam același lucru se petrece cu vitele și cu păsările. Fiecare crește cât mai multe, fiindcă, spun ei, „iarba și apa sunt la un pas; cresc singure”. Asta e adevărat. Numai atât că o mare parte din această crescătorie se duce tot pe apa Sâmbetei, căci

la o bătaie de pușcă de casele lor se întind mii de hectare de baltă, unde stau la pândă: hoțul, lupul, vulpea, uliul, iar aceștia se servesc din grămadă ca din propriul lor avut.

Nu-i nimic. „Omul e făcut pentru necazuri”, spune țăranul nostru. În ochii lui, siguranța unui venit fiind de neconceput, puținul pe care-l recoltă îl consideră ca o favoare căzută din cer. El e încredințat că nimic nu-i aparține pe deplin, de la bucata de pământ, al cărei adevărat stăpân e Siretul, până la bietele sale dobitoace, care reprezintă toată averea lui, dar pe care, totuși, ele le încredințează unei pășune, de unde acestea nu se mai întorc.

Să lupți cu pământul, să-i ceri cât mai mult și să nădăjduiești că-l vei avea, dar, să nu obții decât necesarul, adesea mai puțin decât necesarul, și uneori nimic, iată ce umanizează pe omul de la gura Siretului – acest ținut al României unde gospodăriile nu sunt împrejmuite decât doar ca să fie apărate de năvala vitelor; unde lacătul de la poartă nu slujește decât ca să spună vizitatorului că stăpânul nu e acasă; unde fata de măritat încrustează mii de ceasuri din apriga ei singurătate iernatică, într-o cămașă de noapte pe care o brodează ca s-o dăruiască în ziua nunții celui mai iubit dintre comeseni.

Acolo, orizontul e mai aproape de om; bolta cerească, mai sus și mai balonată. Și, ori în ce parte ai întoarce privirea, peste tot făgăduiala își dă cot cu primejdia. Asta și îndreptățește expresia, comună țăranului de pe „Vărsătură”: „Când nu mai știu unde să dau cu capul, ridic brațele la cer și mă gândesc la altceva”.

Nu e vorba de disperare, e prompta deșteptare a dorinței, care vine să strige omului: *Totul e pentru tine. Nicăieri nu stă scris că ceva poate să ți se refuze.*

În felul acesta, el ajunge să înțeleagă că *posesia* nu stă în *saturație*; că ea se află puțin în vibranta satisfacție pentru care ai combătut voinicește, dar că ea stă toată, toată, în plina

dorință, această mare chemare a vieții.

În dimineața unei zile de aprilie, când soarele se înalță și îți scaldă fața cu o lumină nouă, arăturile, acoperite de o verdeață dreaptă ca peria, umflă pieptul țăranului de-o bucurie nemărginită. În picioare, în căruța lui, omul își contemplă semănăturile și strigă tare: „Doamne, cât sunt de frumoase!”...

Acela, și nu altul, e momentul care-l răsplătește de toată truda. Și chiar, săptămâni de-a rândul, el înghite bucuros și mistuie bine, reaua lui mămăligă de orz ori de porumb.

Pentru locuitorul de pe „Vărsătură”, tot ce urmează clipelor sale de arzătoare dorință este fericire banală ori eroism pasionat.

Primul caz e când îi „cade din cer un an de belșug”. Atunci, își cumpără un porc, îl îngrașă și-l mănâncă la Crăciun – ospăț care îi îngreunează corpul și-i adoarme spiritul, dar asta nu durează decât cinci ori șase săptămâni; el mai profită de prilejul acesta ca să căsătorească vreunul dintre copiii lui, împrejurare care-l împinge la îndrăzneli cam caraghioase și îl face să spună mai multe nerozii decât de obicei. Atunci, el nu mai are nici o dorință și-i prost.

Al doilea caz e chiar acela care-i umple trei sferturi din viață: lipsa, parțială ori totală, sărăcia, înotul voinicesc împotriva valurilor amenințătoare. Și, cu cât el se vede mai respins, mai dat înapoi, cu atât dorința i se îndreaptă, uriașă, și-l ațâță împotriva nenorocirii.

Întorcându-se acasă, de la semănăturile lui înecate ori pârlolite, el se oprește în mijlocul ogrăzii – ca o locomotivă gata să plesnească – și strigă la ai lui:

- Să nu mai guste nimeni nici o picătură de lapte! Să-l duceți, tot, la târg!

Acest „tot”, de-abia se ridică la trei litri.

Cât despre „picătura” de care el vrea să priveze pe viitor gurile mici, bietul om bate câmpii, căci, demult, singur cel mai

mic dintre copii se mai bucura de câte o înghițitură, seara, după muls, și nu ca să se hrănească, ci ca să înceteze din plâns și să nu se mai țină de fusta mă-sii.

- Să-l duceți, tot, la târg... Și Rada să nu mai cumpere pâine. Să aducă toți banii de pe lapte!

Ce mai daraveră și cu „pâinea” asta! Ca să potolească pe cei mai pofticioși, Rada, ducându-se în fiecare zi la Brăila să vândă laptele, sacrifica un litru de lapte unui kilogram de bună pâine neagră, din care împărțea prețioase felii la întreaga hărmălaie de frățiori și surioare. Adevărat cozonac!

Acum, nimeni nu va mai gusta nici pâinea.

Și, dintr-odată, toate privirile se ținutuesc drept înainte, spre acea linie verzuie care astupă tot orizontul de la miazănoapte. Acolo e scăparea: acolo e balta, cu miile ei de hectare de papură, această plantă generoasă, pe care Domnul nostru, Siretul, o face să crească fără ajutorul omului. Ea e bună ca să faci dintr-însa rogojini și coșnițe frumoase. O mai vinzi și așa cum e, cu maldărul ori cu căruța, ca și pe stuf, acest frate al papurii, bun la învelișuri și împrejmuiri.

Balta e sânul hrănitor al țăranului de pe „Vărsătură”. Iată de ce, în ceasurile de restriște, toate privirile se îndreaptă spre ea. Tot la baltă se gândește omul aceluia ținut, când vorbește de mărinimia luncii lui.

Balta nu-i a nimănui. Nimeni n-o cultivă. Nimeni n-are dreptul să se proclame stăpânul ei, afară doar Siretul, care a creat-o. Ea nu cere nici o supraveghere, nici o menajare. Ea nu se teme nici de om, nici de Dumnezeu. Când o devastează, ea e ca stejarul care a pierdut o frunză.

De-acolo vine vorba românească, aplicată dezbaterilor lipsite de înțelegere: *Hai s-o lăsăm baltă!*

Căci balta e necunoscutul, nepătrunsul, nesfârșitul.

Intri într-însa pe unde poțtești, ca pasărea care-și ia zborul încotro vrea. Și, de îndată ce-ai înaintat puțin, tot una e

dacă faci o sută de pași ori o sută de mii: papura, stuful și acest hermafrodit de pipirig, bun de nimic, înșfacă omul ca într-un clește, dublându-l în înălțime.

Îl înșfacă, dar frățeste. Ei știu că dacă frățânul lor e acolo, e fiindcă bietul om trebuie să fie tare nenorocit; că, în satele de unde vine, lucrurile stau prost de tot. [...]

Frăția papurei, a stufului, te pătrund de groază: totul e rece, lipicios, și îmbrățișările lor îți zgârie mâinile și fața.

Nu simți decât umezeală, nu vezi decât ostilitate și nu știi ce se petrece dincolo de o lungime de târpan. Dobori, înaintezi, faci goluri și maldări, în vreme ce piciorul, trosnind, se scufundă în mazăga bogată de sânge vegetal, în vreme ce mii de ierburi cărnose, reci, ca niște șerpi lătăreți și vâscoși, se strecoară între piele și ibirboc.

Apoi, te rătăcești, dacă cerul e înourat și nu mai știi încotro e satul. Căci pământul se învârtește mai ales în jurul omului, al omului pustiit, îndeosebi, ca să-și dea și mai bine seama de pustiul lui. Dar omul e mai tare ca pământul și ca pustietatea. El vine mai de departe și de mai sus.

Și el are amintirea acelei veșnicii, care se rostește într-însul prin zvâcneli asemănătoare acelora care, sub imboldul sevei, fac să crească nebună imensitatea vegetală din jurul lui.

Singur, stând pe un maldăr, el răsucesce atunci o țigară și se gândește acasă, la ai lui, care îl așteaptă ca să îl dezbrace de zdrențele ude, să-i spele picioarele și să-i spună că vaca a fătat un drăguț de vițel. Asta îl face, pe loc, să regăsească drumul spre sat.

Nu, nu ești pierdut pe pământ. Ești încă și mai puțin pe lunca Siretului, unde trăiește o lume căreia îi place dorința și o baltă plină de povești, care le-o întreține.

(în vol. *Chira Chiralina*, Ed. Minerva, București, 1982, p. 497-504)

Codin (1935)
O noapte în bălți

[...] Unchiul Dumitru nu era „învoit” să taie în baltă. Permisul costa un pol pe an, și el n-avea de unde să-l dea. De aceea pleca pe înserate, pentru ca, după ce tăia o parte din noapte, să poată ajunge în piața orașului învecinat, înainte de ziuă.

Adrian mirosea că „e rost de baltă”, după pregătirile ce se făceau în ziua plecării: se dădea cailor mai multă hrană și pe urmă erau lăsați să se odihnească, apoi umpleau traista cu un codru mare de mămligă, ceapă și sare. Băutură: o ploscă cu apă.

Dar cea mai sigură dovadă că unchiul pleca la “tăiat”, Adrian o vedea în hainele de cerșetor pe care Dumitru le îmbrăca, precum și în chipul lui care devenea dureros de îngrijorat, căci nu se știa niciodată cum o să se termine treaba. Unchiul se ducea să fure, fura ceea ce stăpânul moșiei nu muncise niciodată, nici nu însămânțase. Uneori, în loc să ajungă dimineața la târg, se pomeneau în curtea boierului, cu căruța și cu caii confiscați. Turcul care păzea mlaștinile, îi prinsese. Un nechezat de cal era de-ajuns, ca să-i dea de gol.

Într-o seară, unchiul Dumitru și cu Adrian plecaseră târziu, ca să nu fie văzuți de vecini. Erau șapte kilometri până la bălți. Noapte caldă de iunie, cer înstelat. Unchiul mâna, fuma și tăcea, în timp ce Adrian asculta vâjâitul vântului în urechi și nu scotea o vorbă.

Odată ajunși în împărăția tăcerii, deshămară caii și îi legară de căruță, cu traista de ovăz pe după cap. Pe urmă, Dumitru intră în baltă, cu târpanul în mână.

Trebuia să se ducă departe, să intre în apă până la genunchi, până la burtă chiar, fiindcă la mal furtul putea fi ușor descoperit. Dar unchiul era voinic, întreprinzător: pentru a tăia

cel mai bun stuf și pentru a câștiga patru lei în piață, nu șovăia să pătrundă cât de adânc.

Plecând, îi spuse încet lui Adrian:

- Fii cu băgare de seamă la cai... Dacă vezi că-i apucă neastâmpărul, mai dă-le o mână de ovăz, mai ales celui din dreapta, care e năvăș. Vezi să nu adormi, că răcești. [...]

Dumitru plecase demult. Adrian ținea privirea ațintită către vârfurile stufului, care trebuiau să se aplece mai mult la întoarcerea unchiului, din pricina maldărilor pe care acesta le târa cu el. Mișcarea se trăda de foarte departe, pe urmă devenea din ce în ce mai lămurită, până când, în sfârșit, îmbrâncind în dreapta și în stânga, unchiul se iveau. S-a ivit și în noaptea aceea, dar era deja obosit după primul drum. Se udase până la piept, iar sudoarea curgea șiroaie de pe el.

-Ah, e greu de data asta... spuse el, dând drumul să-i cadă la picioare maldării și târpanul. Apele sunt înalte și cojanii au „ciordit” tot ce era mai ușor de tăiat. Trebuie să mă duc tocmai la dracu, ca să găsesc stuf bun!

Se așeză, se șterse și-și răsuci o țigară. Pe urmă vorbi ca pentru el însuși:

-Nu voi putea să tai mult, în noaptea asta... O cărucioară de trei lei, cel mult...

Și întorcându-se către Adrian:

-Ei, nu ți-e foame? Hai să îmbucăm ceva!

Strivi o ceapă între palmele sale, o sără, și-i dădu jumătate nepotului, în chip de friptură. Mâncară cu poftă, apoi traseră un gât din ploscă.

-Sunt liniștiți caii?

-Da, răspunse Adrian, dar cel din dreapta nu mănâncă și ciulește mereu urechile la vânt.

-Ticălosul!

Luă târpanul și plecă pentru al doilea drum. La fiecare drum aducea doi maldări sub brațe, așa că seara, la întoarcerea din târg, spunea:

-Era o încărcătură de zece, de douăsprezece, de cincisprezece drumuri.

Și aceasta, pentru trei, patru sau cinci lei câștig și cu prețul unor chinuri și nenorociri fără seamă, cum s-a întâmplat în noaptea aceea. [...]

(în vol. Chira Chiralina, p. 273-276)

Sotir Constantinescu (1) și George Buznea (2)
Brăila prin veacuri și în zilele noastre
(1937)

(1) Pescarii din Bălțile Brăilei sunt aproape în unanimitate Lipoveni – cari descind din vechii Cazaci de la Don cari, prin secolul XVII au făcut schismă în biserica pravoslavnică rusă și, fiind persecutați, au început a emigra, mai întâi în Basarabia și apoi în întreaga Deltă și în lungul Dunărei, pe ambele maluri, până aproape de Vârciorova.

Sunt un neam de oameni ciudați, cu apucături și moravuri uneori bizare: primitivismul n-a dispărut încă nici din viață, nici din sângele lor, mai ales; sunt cruzi, șireți, curagioși și posaci.

Dar sunt și prietenoși, adesea devotați și isteți; cei stabiliți în orașe se adaptează relativ ușor la mediul civilizat, devenind buni negustori și chiar intelectuali de elită.

Locuiesc iarna în satele de pe malul Dunărei sau de prin deltă – specific lipovenești ori în mahalale aparte – și în suburbiile mărginașe ale porturilor dunărene – vara în colibe sau pur și simplu sub cerul liber al bălților, de unde își câștigă existența prin pescuitul în dijmă cu Statul. Se mai ocupă, firește, cu contrabanda de pește, „meserie” pe care o practică cu o rară ingeniozitate, de la copilul de cinci ani, până la octogenarul bărbos, care vâslește voinicește – dar... mutește – printre tufșurile de sălcii, cu lotca încărcată de pești mari și aurii,

noaptea în bătaia lunei sau dimineața la apariția primelor zori trandafirii.

Vorbesc limba rusă, sunt ortodocși, ziși de „legea veche”, mențin vechiul calendar Iulian, se îmbracă – femeile mai ales – pitoresc, se închină la fiecare pahar de vin sau de vutkă dată pe gât, ca și la fiecare îmbucătură, se îmbată, dansează căzăceasca pe vine, se iau la bătaie, se taie cu cuțitele de despicat pește, merg la curțile cu juri, unde vine să depună favorabil pentru criminali tot satul în frunte cu preotul (deoarece „el” – mortul... e mort, iar viul are nevastă și copii), iubesc, cântă și mor în această sălbatecă împărăție a bălții, unde vulturii sunt regi iar sălciile leagănă hamacuri de plasă, în cari uneori – când apare câte un Terente – cad tinerele orășence – ce se încumetă să se aventureze prea mult cu barca prin misterioasele și întunecatele privaluri.

(2) Delta noastră!

Când într-o dimineață cu nourași albi, tivind răsăritul ca o dantelă desfăcută pe umerii Aurorii, am văzut, pe canalul Măcinului, panorama fluvială a sălciilor despletite în undele blonde și am auzit peste zgomotul valurilor șalupei, simfonia albastră a zorilor cântată de sutele de mii de păsări, am înțeles nestăpânita admirație a naturalistului german care a scris „Vogel Paradis”.

Apoi, când am intrat pe faimosul braț al Filipoiului și ne-am înfundat, din ce în ce mai adânc, în împărăția Deltei, am înțeles de asemenea de ce neamțul, foarte scump la complimente de altfel, a spus în cartea sa, că nici la vestitele guri ale Nilului nu a văzut atâta bogăție de faună și de floră, ca în bălțile românești.

În adevăr, la dreapta și la stânga noastră, speriate de fâșâitul vâslei, se ridicau din sălciile uriașe ciudate zburătoare, pe cari nici unul din noi nu le văzuse în desenele cărților de zoologie, iar pe maluri, din apă sau din țărmul cleios, cresc plante uriașe, asemenea celor de la Ecuator, cu origini necunoscute și

forme bizare pe cari, în mare parte, botanica le ignoră până azi iar ochiul le vede pentru întâia oară, în decorul acesta de o impresionantă și paradisiacă sălbăticie.

Iată și pe lipovenii bărboși și tăcuți, complicii sau trădătorii lui Terente, oameni cari prin înfățișarea și portul lor, par fiii acestor sălcii melancolice, cari le ocrotesc contrabandele și idilele cu femeiuștile lor bălăi și gălăgioase. Poloage de pânză ieftină, cari îi apără de țăntari și de soare, le servesc drept locuință. Într-un ceaun uriaș atârnat de craca unei sălcii, deasupra unui foc potolit, fierbe faimosul borș pescăresc, acela care face deliciul străinilor și redeșteaptă curiozitatea gastronomică, la acei cari nu-l cunosc decât din auzite.

Dintr-un vas de asemenea uriaș, misticii cetățeni ai Deltei, iau în căni de pământ un lichid verzui pe care-l sorb cu mare poftă. E ceaiul lor făcut din izmă fiartă în apă și îndulcit cu o bucătică de zahăr, pe care o scot din sân și o țin cu o dexteritate specială între dinți: un kilogram sau chiar mai multe de apă fiartă și de un leu zahăr cubic, iată zacusca lor obișnuită. Nu ignorează însă nici țuica sau rachiul, care trezește în oamenii aceștia tăcuți și molâi instincte ancestrale. Atunci cuțitele, cari spintecă crapii și somnii de sute de kilograme, se învârtesc în burțile lor cu ușurință. Dar fiindcă urăsc apariția justiției civilizate în pitoreasca lor sălbăticie, hoiturile celor căzuți sunt legate cu saci de nisip și scufundate în apă.

Tragediile rămân astfel înmormântate în fundul canalelor sau ale lacurilor mute ca și cei care le-au făptuit.

Foarte rar, apele azvârl la țărm rămășițele acestor distracții însângerate: cadavre putrede, a căror identitate a fost ascunsă la timp, la focul haiducesc dintre sălcii, în noaptea când tovarășii au jurat cu cruci mari și mâna pe capetele copiilor și femeilor lor, să nu spună nimic.

Acum, soarele se ridică din orizontul de sălcii, aurind apele și lungind umbrele de-a lungul canalului.

În bătaia razelor, înfipse pe frontispiciul pavilionului

regal de la Filipoiu, strălucesc armurile Hohenzollernilor români.

Pe sub sălciile din preajma acestui romantic popas regal, zăresc o clipă umbra aristocrată a regelui Ferdinand, care se odihnea aici după vânătorile din baltă. Iluzie...

În hall-ul care servea de sufragerie, eleganta mobilă de răchită nu e ocupată de nimeni; pe scaunele goale încerc să fixez, un moment, siluetele amfitrionului și ale suitei sale.

Acolo trebuie să fi stat suveranul întregitor, în costum vânătoresc, cu cizmele stropite de noroi și fața stropită de soarele bucuriei unei recolte abundente de rațe, lișițe și alte sălbăticiuni ale Deltei.

Dincolo, I.I.C. Brătianu, cu chipul lui solemn, înecând o clipă amarul protocolului în paharul plin pe care-l ciocnește voios cu regele său.

Mai departe, la un colț de masă, modest și atent, un tânăr cu ochelari: I.G. Duca.

Toți cei care au fost și nu mai sunt, pe scaunele goale de viață și pline de amintiri.

Leșim în cerdac, afară.

În pacea dimineții, sus în apele albastre ale văzduhului și jos în apele verzi ale canalului, înoată un vultur regal. Un vânător din cercul nostru ridică arma.

Îl opresc cu un gest solemn.

Vulturul de sus seamănă așa de bine cu vulturul de pe frontul pavilionului, ține în plisc insignele regale!

Nu! La Filipoiu, unde a vânat cel mai loial rege din Balcani, n-ar trebui, poate, să vâneze decât regii, fiindcă numai la picioarele lor, pot să zacă, însângerați, vulturii regali! Se pare că pasărea heraldică e de aceeași părere cu mine. Ea s-a ridicat pe valurile văzduhului atât de sus, încât aproape nu se mai vede.

Ca și umbra regelui, pe care oaspeții din ce în ce mai burghezi ai pavilionului regal, parcă vor s-o alunge...

Ceea ce nu se poate.

(Tipografia „Slova”, Brăila, p. 45-50)

Emilia Dumitrescu (1921-2005)

Peisaj în bălțile Brăilei

(1998)

Nea Cuprian făcea parte din peisaj ca într-un tablou pictat la mijloc cu un drum prăfos pe care merge departe un om bătrân...

Făcea parte din peisaj ca o salcie plângătoare cu rădăcinile înfipite bine în pământ și risipindu-și frunzișul bogat – părea bătrân ca o salcie noduroasă, noi nu-i dam nici un fel de vârstă – nici nu avea nevoie, poate era aproape de umbrele serii...

Era mic de statură, slab, mergea ușor aplecat – trăsesse toată viața la lopeți – avea plete și mustăți albe, ochi ca apa – poate albaștri, purta o pălărie ponosită mică, neagră, cu boruri înguste lăsate în jos sau o căciulă gri cu urechi legate sus; vorbea domol, încet, rar, fără accente, nu țipa, nu striga, nu înjura dar era iute în mișcări: vesel, vioi, râdea vorbind, vorbea râzând, știa toate cele ale apei, ale peștelui, ale bălților, ale pădurilor, ale cerurilor de toate culorile, ale locurilor acelor și ale altora de mai departe și de foarte departe până unde se poate. Cred că prindea peștele noaptea – atunci poate scutura uneltele de pescuit: vârșe, plase, talie, năpărci, vintire, năvoade – ziua era în slujba noastră, a tuturor, cu imensă bunăvoință și adoptând o formulă fermecătoare, încerca să ne apropie tainele prea ascunse ale bălții...

Erau vremuri aproape magice pe atunci! Ele ne îndemneau către un anume fel de a ne petrece vacanța sau timpul liber și acea dorință nu îngăduie analiza și mai ales întrebările de azi, de acum, după atâta vreme. Dorințele și întrebările de-atunci și-au pierdut urmele, ștergându-se repede în păpurișul de pe mal.

Nea Cuprian făcea parte din peisaj ca o salcie sau ca

o frântură de trunchi rămas uscat pe marginea cărării și te împiedici de el, era ca o pasăre pe care o binecuvântezi și ea se uită iscoditoare de pe o creangă dorind să înțeleagă cine ești și ce cauți acolo, era ca o barcă veche care trece peste sunetele apei accentuând ecoul pădurii: doar ochiul o vede, sufletul o simte, dar urechea nu reușește s-o audă.

Nea Cuprian, totdeauna vesel, atent și îndatoritor, era ca o dimineață când ea se pregătește să intre din culise direct în spectacolul lumii, fără să se oprească pe scenă; era ca un foc de vreascuri pe care-l aprindeam la marginea pădurii, să facem jar să prindem pești în țepușe sau pe tablă – tabla aceea și plita sobei erau zeițele noastre, amândouă de aur, ca să frigem peștiișorii argintii. Așteptând înfometate, săltam în jurul focului și țipând ca indienii, mânuiam sulite lungi meșterite și ascuțite din ramuri drepte de salcie. Era un fel de ritual magic pe care-l foloseam ca să putem îmbuna pădurea de alături regăsită în farmecul puterii și înțelegerii ei ocrotitoare, gata să ne adune lângă ea – la marginea ei – cu bucurie și entuziasm protector.

Nea Cuprian nu putea foarte bine să fie ca o altă întâmplare povestită seara la alt foc, în alt colț de rai unde lumina juca printre alte priveliști pe care cu greu și le pot închipui cei care nu l-au văzut niciodată. Pitoresc inconfundabil; libertate, lumină, emoție, liniște, rare împușcături la rațe și bătaia ritmică a vâslelor în apă.

Țipa o pasăre sus în țării... Oare de ce? Eram plecați din zori când încă nu se vedeau acele de la ceasornicul de pe mână și trebuia să aprindem un chibrit, dar el nu ardea pentru că era umezit în buzunar.

„Măi, nea Cuprian, cum se numește balta asta, locul acesta, pasărea, iarba, pădurea asta? – el le numea liniștit pe toate, noi uitam îndată și iar întrebam...

Capabil de devotament fără pată, totdeauna putea fi găsit – chiar când era plecat.

Dar unde să plece când toți aveam nevoie de el?

Ne ducea cu barca, fiecare voia în altă parte și cât mai departe în locuri foarte diferite; seara ne aduna, nu ne-a pierdut niciodată.

Eu m-am pierdut o singură dată – nea Cuprian a dat alarma, s-au pus bărcile în mișcare și m-au găsit. Unde? În imensitatea solitară a unui peisaj monumental. Ce căutam acolo? Nu știu.

Nea Curpian după ce ne împrăștiase pe unde voia fiecare, se întorcea la Filipoiu să prăjească pește, să fiarbă raci la iuțeală și să ne aducă celor lăsați mai pe aproape: pentru cei plecați departe coșurile de nuiete erau pregătite din zori.

Asculta cu evlavie dorințele noastre, le împlinea cu sânguință, nu uita nimic, era sănătos, nu-l durea absolut nimic, dar așa ... ar fi băut și el un rachiu!... [...]

Dar venea seara la Filipoiu și începeau poveștile sub salcia bătrână, în jurul focului mocnit să facă fum, să fugă țânțarii; salcia voia să doarmă, se scutura de oboseală, se învăluia în liniște și împăcare, cădeau rare frunze mici, pudrate cu argint.

Începeau poveștile zilei: cum s-a prins un pește mare – era să tragă pescarul la adânc dacă nu se rupea sfoara undiței, cum au căzut două rațe dintr-un foc, cum a fost împușcată o găscă mare, albă, grasă – este pusă la fezandat – face nea Cuprian mâncare cu suc de roșii, dar n-aveam măslina, cum s-a rupt o vâslă și s-a întors numai cu una – cale lungă, drum de apă – cum s-a rătăcit în stufării atât de înalte încât nu mai știa încotro este soarele – altul a avut mare noroc de un bogat pescuit crepuscular – adică o lumină vie de apus – și atât a pescuit de repede și mult încât s-a trezit într-un timp târziu și atât de îndepărtat încât s-a speriat că au dispărut de pe hartă celebrele Bălți ale Brăilei. [...]

Într-o dimineață tare – nu se trezise încă nimeni – stam pe mal și priveam în lungul apei Filipoiului spre soare-răsare să-l văd cum apare, dar nu putea, îl împiedicau covoarele sălciilor.

Eu aparțineam pe atunci unei anumite școli a fericirii – în maniera mea de a trăi, a mă exprima, a lucra, a picta, a desena, a ocroti animale și plante și tot ce era viu.

Acum priveam fericita depărtare și am zărit ceva izvorând din adâncuri și mișcând spre soare-răsare. Am așteptat și am deslușit o barcă; era Nea Cuprian, împingea barca greu cu ghionderul – un fel de prăjină lungă, subțire, esență tare care, sprijinită pe fundul apei, făcea ca efortul barcagiului să ajute barca să înainteze.

Nea Cuprian era sfârșit și fericit – barca era plină cu șalăi uriași, vii, strălucitori și care se zbăteau să scape; el, cu cizmele, cufundat până la genunchi...

Nea Cuprian era fericit de așa captură, dar n-a mai fost: eu am început să țip și să dau din mâini, l-am făcut „criminal” și „ucigaș” – acum îmi pare rău.

L-am somat să răstoarne aici, imediat, sub ochii mei barca plină de șalăi lucitori și vii!

Nu mă interesa nimic, disputa a durat mult, pentru că era imposibil de răsturnat o barcă plină într-un canal așa de îngust. Dar pe mine nu mă interesa și până la urmă, obosit, Nea Cuprian a spus: „mă duc, mă duc, să răstorn barca, dar vino de ia pentru masa de dimineață”.

Am coborât malul, am ales numai șase care mi s-au părut că muriseră – noi eram mulți la Filipoiu – am urcat iar malul și l-am privit depărtându-se, luptându-se cu oboseala, cu ghionderul, intrând într-un ocean de neguri, făcându-se din ce în ce mai mic – el și barca și șalăii – făcându-se mic, apoi nimic, înghițiți de eterne și nemișcate păduri care coborau malurile și căpătaseră deprinderea de a urmări fără să se mire – la nesfârșit – o barcă și un om!...

S-a aflat repede benefica mea intervenție, mi s-a dat dreptate și doi dintre pescari și-au tras la iuțeală cizmele cele până la șold, de stau toată ziua în apă cu ele, au luat repede o barcă mică de pe mal și fuga după nea Cuprian să-l ajute să răstoarne barca fără să-l înec...

Era vineri – a doua zi sâmbătă, apoi duminică și a venit multă lume de la oraș să petreacă două zile: ce mai mâncăruri s-au făcut, ce mai traiste s-au umplut!...

După câteva zile, un binevoitor mi-a suflat că peștii aceia ai mei, șalăii mei pe care-i salvasem fericită – au fost duși la ghețarie... care ghețarie? am întrebat eu și după explicații care și cum, am găsit-o a doua zi; cum mergi pe Filipoiu cu barca spre soare-răsare cam jumătate de oră, se face un canal la dreapta, plutești pe el cam tot atâta – sau mai mult sau mai puțin – te dai jos și pe un tăpșan uriaș este ghețaria – o groapă imensă, adâncă, în care iarna se așază calupuri de gheață tăiate din apa înghețată de alături.

Deasupra se toarnă nisip, pământ, apoi se așază un teanc gros de maldăre de stuf, apoi acoperiș și îngrăditură și ghețaria ține până la iarna următoare.

Erau multe ghețarii pe întinsul Bălților Brăilei, erau bine gospodărite, erau vremuri domnești pe atunci!

Dar m-am ales și eu cu ceva din povestea tristă a șalăilor mei vii: cu imaginea lui nea Cuprian, făcând cale-ntoarsă să-mi facă pe voie: „mă duc, mă duc”, spusesese el pe atunci; în picioare cu cizmele cufundate în barca plină de șalăi; „mă duc, mă duc”, spusesese împingând barca greu pe apa fără valuri, verde și transparentă, luptându-se cu depărtările, făcându-se mic, apoi nimic printre îndrăgite maluri și ascultând păduri. Mai ales, preferând desigur mereu, acel lirism la plecărilor, fascinant și pentru cel care pleacă și pentru cel care rămâne...

El era învățat – obișnuit – să privească viața și moartea mereu împreună, în bună înțelegere ca două prietene.

„Aceasta este legea firii” – nu știa cine a gândit și a scris, dar accepta cu încredere.

Totul în Bălțile Brăilei trăia, murea și învia ascultând de legi misterioase și reușind să facă să crească rădăcinile unei împăcări, în timp ce eu nu știam nici măcar cum fuge ziua, grăbindu-mă să termin portretul unei sălcii care-mi poza

neclintită; și vântul de seară jucăuș, reușea să usuce neagra cerneală din sticluța mea cu tuș!...

(*Peisaj în bălțile Brăilei*, Ed. Istros – Muzeul Brăilei, Brăila, 1998, p. 31-39)

Spațiul apelor

de Gheorghiiță Țărălungă

Mi-e dor să pribegesc prin baltă într-o bărcuță pescărească,
Să mângâi nufierii pe lacuri și doar tăcerea să-mi vorbească...
Să simt cum taine nepătrunse se cununează în prefaceri,
Mereu formând o altă lume – eterne faceri și desfaceri...

Să stau c-o undiță în mână pe lacuri mișunând de pește,
Să meditez asupra Sortii ce rătăcirii îmi pregătește
Și să-mi întreb îngerul vieții dacă îmi merit bucuria,
Căci simt ca pe o mântuire răgazu-n care-mi uit mânia...

A fost aici un Rai de ape pe care Dunărea îl plânge
Ca oamenii, toți, laolaltă, ca pe o rudă-a lor de sânge;
La fel și păsările suple, și sumedenii de jivine,
Și-atâtea flori, și plante rare, și plop, și sălcii, și cătine...

El exista ca dar de seamă al Providenței, deopotrivă
La tot ce freamătă de viață într-o iubire explozivă;
Trăia aici o lungă clipă, a veșnicilor începuturi,
Unde-aveau loc fermecătoare mereu noi și vechi conținuturi.
[...]

Ce bogății, ce frumusețe! Cu dușmănie-au fost secate
De faimă și de ființare – înfăptuiri nejudicate...
O amăgire păguboasă, pentru o faptă dezolantă,
Să dea trufiei importanță în lumea ei halucinantă! [...]

Nicio suflare omenească, de-acum, nîcîcînd să mai colinde:
 Pescarii, lipovenii falnici, oameni din sate suferinde,
 Aici nu le mai este traiul; să plece aiurea, să cerșească,
 Uitîndu-și orice amintire – gânduri să n-aibă să crîcnească!

Viețuitoarele flămînde lihnesc prin câmpuri pustiite;
 Mor lupii, vulpile, mistreții, chiar și țestoasele turtite;
 Se sting bătlanii, pescărușii, pier cocostârcii și lăstunii
 Și lebedele maiestuoase, chiar pelicanii – ca tribunii!

Dispar nagâții, călifarii, toți corcodeii, gâște, rațe,
 Lișitele, berzele-nalte, mulți țigănuși, stârci și becațe...
 Nu mai sunt aripi în văzduhuri, iar peștii mari au ars pe
 prunduri
 Și-apar din gârlele uscate cochilii sumbre din străfunduri.

Măcel a fost și-n lăstărișuri, și-n gâze zumzînd de viață
 Și peste flori, și sălcii dese – de orice suflet se agață
 Crapii de aur, somni cît monștri, prelunga știucă sau păstruga,
 Șalăi, carași ori caracude și-au spus demult cu toții ruga... [...]

O! N-a fost Balta doar o oază, ci ea hrănea, deopotrivă,
 Și sufletul cu frumuseți, și însăși foamea abuzivă;
 Găsea mulțimea nevoiașă cu ce copiii să și-i crească;
 Da, cînd venea Dunărea mare știa pe toți să-i mulțumească!
 [...]

Și-ați venit, voi, cu gânduri bete, și din stăpîni ne-ați făcut
 slugă,
 Strivind minunile de viață – dușmani de țară și de rugă,
 Înfometînd săteanul harnic, rupîndu-l dușmănos de mediu,
 Să piardă mana de putere fără speranță și remediu!

Există însă o sfârșire în orice dureroasă faptă:
 Nemernicia nu-i de-a pururi, căci o decizie-nțeleaptă
 A-ndreptărilor supreme a dat tărie nesfârșită
 Să-ndure, să se regăsească, celor cu viața lor zdrobită:

Chiar Dunărea va-neca răul; puhoaie, Doamne, însumi instig!
 Sau, ar fi destul, un curios, să facă o spărtură în dig.
 Celor care dețin Puterea, ca moștenire-a vremii duse,
 Nu le rămîne decît fuga, căci apele-s ca readuse...

(Predeal, oct. 2002. Publicată în „Brăila”, 18-20 iulie 2007
 și în vol. „Poeme răzvrătite”, Ed. Edmunt, Brăila, 2008)

Pisc și Comorofca

de Mircea Vasiliu

Lipovenii au fost dintotdeauna o etnie majoră în viața
 portului și a orașului Brăila, cu toate că sunt oameni care nu
 se pot lăuda cu averi sau cu acareturi spectaculoase. Lipovenii
 din Brăila, serioși și pragmatici, și-au creat propriul lor cartier.
 Aproape de Brăila, într-o continuare a cartierului Brăilița, satul
 Pisc te introduce într-o lume deosebită, diferită de cea văzută
 prin satele românești. Este un adevărat cartier, independent
 de altele, deși populația lui este cu totul deosebită de restul
 orașului.

Oameni curați și ordonați, lipovenii au reușit să facă
 din Pisc un cartier cu case frumoase, cu ferestre mari, îngrijite
 și spălate, cu curți mari, încărcate cu acareturi, cu coșare, cu
 tot felul de construcții din lemn, și închise cu garduri. Străzile
 sunt drepte și largi, aliniat, cu multe cârciumi, frecventate
 de lipovenii veșnic „însetați”, pe care-i vezi zilnic cu ținuta lor
 aparte, cu părul netuns, cu bărbile negre, albe sau roșii, de care
 nu se atinge niciodată foarfeca, și care cu grijă își împart timpul

liber între cârciumi și impunătoarea biserică. Totuși, să fim serioși, când era vorba de credință, biserica se situa pe primul plan. În fiecare duminică, fără excepție, îmbrăcați în ținutele lor tradiționale, lipovenii, cu întreaga lor familie, plecau de dimineață pentru a participa la slujbă.

Aproape în exclusivitate lipovenii erau pescari și puteau fi găsiți pe Dunăre, pe canalele și lacurile din Balta Brăilei sau pe Dunărea Veche. Erau stăpânii incontestabili ai întinderilor de ape, petrecându-și mai tot timpul în lotcile lor suple și rapide. Își părăseau casele cu mult înainte de apariția zorilor și se retrăgeau la cherhanale cu bărcile pline de pește abia la asfințit. Lipovenii câștigau destul de bine, aproape toți banii cheltuiindu-i pe înfrumusețarea sau extinderea caselor, între ei existând o concurență tacită din acest punct de vedere. Pentru băutura nelipsită zilnic și care făcea parte din viața lor, pescarii aveau grijă să și-o asigure cu tibeica practică în drumul lor până la cherhana. O importantă cantitate din peștele prins zilnic era vândută „la negru” la cheul Dunării sau la vapoarele acostate la pontoanele șenalului.

Totuși, niciodată lipovenii din Pisc nu au fost considerați niște bețivi, ci niște oameni cu o viață extrem de aspră, care găseau în paharul cu rachiu „medicamentul” relaxării, al ieșirii din corsetul necazurilor și al grijilor zilnice. Chiar dacă unii dintre ei mai depășeau măsura, nu se încăierau ca românii noștri din celelalte cartiere, ci începeau să cânte până ce oboseau, după care plecau acasă, unde, sfârșiți, primeau „binecuvântarea” nevestelor.

În anii grei ai Primului Război Mondial, lipovenii din Brăila s-au dovedit mari patrioți, luptând cot la cot cu românii împotriva nemților ocupanți ai Brăilei. Cu sacrificii imense și chiar cu viața lor, au apărat orașul și pe cei care au avut nevoie de ajutor în acele vremuri cumplite [...]

Sub malul străzii Carantina, pornind printr-un drum veșnic desfundat de noroaie, începea cel mai enigmatic cartier

al Brăilei, Comorofca, leagănul lui Codin, cel care a devenit erou în scrierile marelui scriitor brăilean Panait Istrati. Case răvășite până sub malul falezei, construite peste tot fără a se ține cont de teren, ridicate în locuri mustind de apă sau înconjurate de mici smârcuri înverzite de timp și urât mirositoare, case care, mai toate, arătau ca niște barăci, construite din paiantă și acoperite cu carton asfaltat sau cu orice poate asigura practic contra intemperiilor, case cu un aspect respingător, multe dintre ele gata să se prăbușească dintr-un moment în altul. Cartierul Comorofca, poate cel mai sărac din Brăila, era adăpostul unei categorii sociale cu multe lipsuri în comportament, leagănul abonaților oraganelor locale, cuibul multor infractori autohtoni sau veniți de aiurea.

Niciodată nu am știut cu ce se ocupă cei care se complăceau în mizeria cartierului Comorofca, dar, din câte am auzit, pe lângă o mică parte care lucra prin port, ca hamali, restul, o lume interlopă de proastă calitate, extrem de vulgară și de periculoasă, care avea la activ tot ceea ce putea găzdui mai rău Brăila, de la furtişaguri mărunte și până la marile spargerii sau nelipsita prostituție, unul din simbolurile rușinoase ale Brăilei.

Comorofca ascundea secretele unor catacombe de pe timpul raialei turcești. Se zicea că acestea își aveau ieșirile spre Dunăre, unele chiar pe sub malurile acestor sinistre locuri în care își ascundeau prada bandele, spre rușinea Poliției și a celebrului inspector Ghiță Moisescu, neiertător, dar depășit de multe ori de multitudinea și de gravitatea evenimentelor [...]

Am avut curajul să calc pe unica stradă din Comorofca, acel vad care pornea din strada Carantinei și cobora pierzându-se în mlaștinile din vecinătatea Dunării. Mare curaj am avut! Probabil că ținuta mea de elev i-a făcut pe cei care pândeau tot timpul din umbră să nu-mi acorde atenția care pe alții îi lăsase dezbrăcați și cu urme ce necesitau spitalizare. Întotdeauna m-a impresionat acest cartier caracterizat printr-o mizerie de

nedescris, nejustificabilă pentru locatarii Comorofcăi, chiar dacă erau și se declarau cei mai săraci oameni ai Brăilei. Mă impresionau casele insalubre, acele cocioabe construite din orice. Privindu-le, aveai impresia că se vor năruia la prima adiere de vânt. Eram uimit cum de se trăia cu șanțurile și curțile pline de ape urât mirositoare, generatoare de tot felul de boli, în vecinătatea cărora copiii locului, mai toți cu fundurile goale, murdari și mucoși, se jucau.

Privind ansamblul de apocalips al cartierului Comorofca, nu mă mai mirau temutele apucături ale dubioșilor lui locuitori și nici faptul că de aici apăruse Codin, personajul de legendă al marelui nostru romancier Panait Istrati. Aici, comunismul nu coborâse malul pentru că nu avea de ce. Aici nu erau oameni de arestat, nu erau „dușmani ai poporului” care să fie duși la pușcărie cu „duba neagră”, nu existau indivizi interesanți pentru filatorii Securității. Gurile rele șopteau pe la colțuri că mulți dintre cei care stabileau acum soarta Brăilei proveneau chiar din Comorofca. [...]

(*Ape tulburi*, Editura Istros, Brăila, 2011, p. 36-37, și *Amintiri târzii*, Editura Istros, Brăila, 2008, p. 44-45 și 140)

Cântec de stepă

de Nicolae Băcanu*

Nemărginirea stepei toarce nori
Răstălmăciți în șoaptă și căință,
În depărtări târzii se scurg cocori
Și gândul geme vag a neputință.

Stăpâne, -ntoarce timpul înapoi
Acum când balalaica-n piept mă doare,
Să uit de moarte, de urât și de război,
Să fiu iar tânăr și să plâng mai tare!

Cuvântul mi-e amar și înnoptat,
Nu mai am nici hotar, nici sat, nici casă,
Urgia m-a stâlcit, m-a destrămat...
Vai, Doamne, simt că mila Ta mă lasă!

Sunt orb, pribeag, zadarnic și străin,
Prin timpul ars, amarnic fum mi-e viața,
Din dragoste nu mi-a rămas decât venin,
E tot amurg și nu mai vine dimineața!

Suspină balalaica-ntunecat,
Paharu-i gol, amar fumul țigării
Și lumânarea fumegă ciudat,
E tot mai frig și sunt la capătul cărării.

E iarnă, samovarul toarce-n gând,
Tot mai amară-i amăgirea vieții,
S-a risipit și noaptea și, curând,
Voi soarbe deznădejdea dimineții.

(* Promotor al Festivalului „Poezia rusă de la slavă la slovă”)

Bibliografie selectivă

I. Volume

XXX – *Comunitatea rușilor lipoveni*. Ghid de prezentare întocmit de Svetlana Moldovan, Editura Ararat, București, 2004

XXX - *Cultura rușilor credincioși de rit vechi în context național și internațional. Vol. 3. Culegere de comunicări prezentate la Seminarul Internațional desfășurat la București, 18-19 octombrie 2000*, Editura Kriterion, București, 2001

XXX - *Cultura rușilor lipoveni în context național și internațional. Vol. 4. Culegere de comunicări prezentate la Simpozionul științific internațional al CRLR, desfășurat la Brăila, 10-13 martie 2005*, Editura „CRLR”, București, 2006

XXX - *Cultura rușilor lipoveni în context național și internațional. Vol. 6. Culegere de comunicări prezentate la Simpozionul științific internațional al CRLR, desfășurat la Tulcea, 12-16 iunie 2013*, Editura „CRLR”, București, 2013

XXX – *Dare de seamă pe anul 1930 a Administrației Generale a Pescăriilor și Ameliorarea Regiunii Inundabile a Dunării (PARID)*, Tipografiile Românești Unite, București, 1931

XXX – *Statutul Bisericii Ortodoxe Ruse de Rit Vechi din România în Monitorul Oficial, Partea I, Nr. 365 din 13 mai 2008*

XXX – *Și noi suntem moștenitori ai spiritului rus. Album*, Editura Ihtis D, București, 2009

Alexandru, Ionel St., Dr. - *Bisericile Brăilei*, Editura Dunărea, Brăila, 2009

Antipa, Gr., Dr., *Pescăria și pescuitul în România*, Librăriile Socec & Comp., C. Sfetea, Pavel Suru, București; Gerold & Comp., Viena; R. Friedlaender & Sohn, Berlin; O. Harasowicz, Lipsca; 1916

Bart Jean (Eugeniu Botez), *Cartea Dunărei*, Biblioteca Ligei Navale, 1933

Braniște, Ene, Pr. Prof. Dr., Braniște, Ecaterina, Prof., *Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase*, Editura Diecezană Caransebeș, 2001

Chirilă, Feodor, *Minoritățile naționale din România*, Editura Kham, București, 2001

Cristoce, Spiridon, *Orașul Brăila în catagrafia din anul 1838*, Editura Istros, Brăila, 2012

David, Petru, *Călăuza creștină. Sectologie*, Editura Episcopiei Argeșului, Curtea de Argeș, 1994

Evseev, Ivan, *Gândurile și tristețile unui rus lipovean*, Editura CRLR, București, 2005

Fenoghen, Alexandra, *Modele culturale la rușii staroveri și reflectarea lor în literatură*, Rezumatul tezei de doctorat, București, 2007

Fenoghen, Sebastian, *Sarichioi – Pagini de istorie*, Editura Kriterion, București, 1998

Konțevici, M., *Dobândirea Sfântului Duh în vechea Rusie*, Editura Egumenița, Galați, 2004

Gheorghe, Leonard, *Lipovenii din Brăila*, Lucrare de grad, susținută în 4 iunie 2014. Manuscris

Hristian, Camelia, Pricop, Ghena, Smaznov, Svetlana, ...*Greci, Evrei, Ruși lipoveni, Turci...Brăila*, Muzeul Brăilei. Editura Istros, Brăila, 2012 [Interviuri - Chestionar - Camelia Hristian; Selecție și sinteză - Evdochia Smaznov și Camelia Hristian, p. 345-439]

Giurescu, Constantin C., *Istoria pescuitului și a pisciculturii în România, Vol. I*, Editura Academiei R.P.R., București, 1964

Iorga, Nicolae, *România cum era până în 1918*, Editura Minerva, București, 1972

Ipatiov, Filip, *Rușii – lipoveni din România. Studiu de geografie umană*, Presa Universitară Clujeana, 2001

Lucaciu, Cosmin, Prof., Teodorescu, Aurelian, Prof. Dr., *Din istoria și tradițiile lipovenilor*, București, 1998

Melchisedek, Episcopul Dunării de Jos, *Lipovenismul adică schismaticii sau răscolnicii și ereticii rusești. După autori ruși și izvoare naționale române*, Tipografia Imprimeria Națională. Antreprenor C.N. Rădulescu, București, 1871

Melnikov, F.E., *Scurtă istorie a Bisericii Ortodoxe de Rit Vechi. Partea I. Schisma în Biserica Rusă*. Ediție îngrijită, tradusă, prefațată și adnotată de Leonte Ivanov. Editura C.R.L.R., București, 2014

Moldovan, Svetlana, *Comunitatea rușilor lipoveni*, Editura Ararat, București, 2004

Munteanu, Ioan, *La început a fost Islazul...Istoria cartierelor Brăilei*, Editura Ex Libris, Brăila, 2011

Munteanu, Ioan, *Portul Brăila. Mărire și decădere*. Editura Proilavia, Brăila, 2013

Nechiforov, Pavel, *Mila 23. Un sat din inima Deltei Dunării*, Editura Harvia, Tulcea, 2004

Panighianț, Eugen, *Delta Dunării și complexul lagunar Razelm, Ghid turistic*, Editura Sport-Turism, București, 1982

Pintilie, Petre, *Brăila*, Editura Tineretului, București, 1966

Popa, Ștefan N., *Rușii-istoria culturii și civilizației Sec. XI-XVII*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2000

Stoica, Maria, *Brăila. Memoria orașului*, Editura Istros, Brăila, 2009

Suvac, Aurel Ștefan, *Terminologia pescuitului la lipovenii din Dobrogea*, Editura Istros, Brăila, 2008

Varona, Alexandr, *Staroverii în secolele XVII-XIX*. Rezumat teză doctorat, Universitatea București, Facultatea de Istorie, 2011

Varona, Alexandr, *Tragedia schismei ruse. Reforma patriarhului Nikon și începuturile staroverilor*, Editura Kriterion, București, 2002

Vascenco, Victor, *Lipovenii. Studii lingvistice*, Editura Academiei Române, București, 2003

Vasilescu, Nae A., *Orașul și județul Brăila odinioară*

și astăzi. *Schițe istorice și administrative publicate cu ocazia Expoziției naționale din 1906* Editura „Întâia tipo-litografie P. M. Pestemalgioglu, Brăila, 1906

Balta Mică a Brăilei. Mic ghid de ecologie clasele I-IV, Prof. Înv. Primar Ecaterina Bonciu, Prof. Anca Andrei, Prof. Elisabeta Volcu, Brăila 2013

Balta Mică a Brăilei. Mic ghid de ecologie clasele V-VIII, Prof. Anca Andrei, Prof.dr. Cătălin Canciu, Prof. Liliana Canciu, Prof. Elisabeta Volcu, Brăila 2013

II. Studii și articole

Antipov, Andrei, *Monografia lipovenilor din orașul și județul Brăila*, în *Analele Brăilei*, An I, Nr. 1/1929

Anton, Alina, profesor, *Comunitatea Rușilor Lipoveni din Brăila și Andrei Cocos*, în *Brăila eroică*, martie 2003

Cloșcă, Gabriela, *Rușii-lipoveni (staroverii) din Brăila. Repere istorice și culturale* în vol. ...*Greci, Evrei, Ruși lipoveni, Turci...Brăila...*, ed. cit., p.333-344

Cocos, Vasile, *Lipovenii. Originea și așezările lor din secolele XVIII și XIX*, Extras din *Știință și progres*, Revistă a liceelor militare, Anul VI, No. 3, aprilie-iunie 1940

Condrat, Olga, *Orientare statistică privind manifestarea fenomenului religios la etnicii ruși lipoveni din România* în *Cultura rușilor credincioși de rit vechi...*, vol.3, ed. cit.

Cozma, Vasile, Preot, *Lipovenii sunt un neam născut și crescut în credință*, în *Formula AS*, nr. 962, martie 2011

Evseev, Ivan, *Dunărea – patria primitivă a slavilor* în *Zorile*, nr. 9-10 (169-170)/2006

Evseev, Ivan, *Eseuri dunărene (1+2)* în *Zorile*, nr. 7 +8 (167-168)/2006

Evseev, Ivan, *Insularitatea – model cultural și paradigmă etnică în Revista de etnologie*, Vol. X, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2001

Gheorghe, Leonard, Toma, Ciprian, *Comunitatea lipovenească din Brăila – istorie și tradiții*, în rev. *Istros*, nr.20/iulie 2011

Ivanov, Ioachim, *Lipoveni sau stavroveri?* în *Kitej-grad*, Nr. 10/2010

Ivlampie, Ivan, *Naționalism și teocrație la vechii credincioși în Cultura rușilor credincioși...*, Vol. 3, ed. cit., p161-166

Ivlampie, Ivan, *Comunitatea ortodoxă de rit vechi, între tradiție, modernitate și globalizare în Cultura rușilor lipoveni...*, Vol. 6, ed. cit., p140-145

Jianu, Mihai Dorian, *Aspecte liturgice, dogmatice și istorice ale creștinismului bizantin în Rusia veche* în vol. 6, ed. cit., p. 116-123

Mitu, Mihai, *Prima disertație românească despre lipoveni (1803)*, în *Cultura rușilor credincioși de rit vechi...*, vol.3, ed. cit.

Moldovan, Svetlana, *Hramurile bisericilor ortodoxe de rit vechi ale rușilor lipoveni din România*, în *Zorile*, Nr. 1/ 2012

Munteanu, Lidia, *Viața și tradițiile rușilor lipoveni*, în *Arcașu*, 02.04.2007

Nistor Ion I., Membru al Academiei Române, *Cercetări asupra cultului lipovenesc din România în Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice, Seria III, Tom XXIX, 1946-1947*, Monitorul Oficial și Imprimeriile statului – Imprimeria Națională, București, 1948

Nistor, Mihai, Ivlampie, Ivan, *Viața spirituală a comunităților rușilor lipoveni din zilele noastre în Cultura rușilor lipoveni...*, Vol. 4, ed. cit., p.242-248

Nistor, Mihai, *Raskolul și mișcarea ecumenică în Cultura rușilor credincioși de rit vechi...*, vol.3, ed. cit., p.328-337

Nistor, Mihai, *Raționalismul cartezian și reforma nikoniană în Cultura rușilor lipoveni...*, Vol. 6, ed. cit., p, 358-363

Osip, Peter, *Identitate și asistență socială la rușii lipoveni*

în *Cultura rușilor credincioși de rit vechi...*, vol.3, ed. cit.

Policov, Pașa, *Nunta la rușii lipoveni din comuna Jurilovca* în *Cultura rușilor credincioși de rit vechi...*, vol.3, ed. cit.

Stoica, Maria, *Icoanele lipovenilor din Brăila*, în *Istros*, An VII, 1994

Teodorescu, Maria Elena, drd. , *Lipovenii în Florile Dunării. Revistă de cultură, știință și artă*, Serie nouă, An IV, Nr. 13-2005

Țurlan, Valentin, *Din terminologia entopică legată de pescuit în Limba română*, Nr.3/1970

Țurlan, Valentin, *Terminologia pescuitului în regiunea Dunării. I. Din terminologia bărcii în Limba română*, Nr.1/1971

Varona, Alexandr, *Statutul juridic al staroverilor în Țările Române și în statul român*, în *Kitej-Grad*, martie-aprilie 2013

III.Site-uri

www.divers.ro

www.crlr.ro

www.lipovenii.ro

www.wikipedia.ro

www.ugal.ro

www.orthodoxwiki.org

www.rusiilipoveni.wordpress.com

IV. Arhivele Naționale

Biserica lipovenească, inventar nr. 391, registre de casă (1932-1944)

Primăria comunei Brăilița, inventar nr. 67 (1892-1950)

Postul de jandarmi Brăilița, inventar nr. 409 (1948-1949)

Judecătoria mixtă Brăila, inventar nr. 78 (1887-1952)

Colecția „Planuri”, inventar nr. 188 (1830-1963)

Întreprinderea Piscicolă Brăila, inventar nr. 296 (1956-1968)

Rezumat

Recensământul din octombrie 2011 consemnează, după etnia declarată, existența a 23500 ruși lipoveni (Tulcea-10300; Constanța-3600; Iași-2800; Brăila-1900; Suceava-1700) iar după limba maternă (prima limbă vorbită în primii ani ai copilăriei): $\frac{3}{4}$ din rușii lipoveni care și-au declarat etnia și limba maternă au vorbit în timpul copilăriei limba rusă, restul de $\frac{1}{4}$ declarând româna ca limbă maternă.

Etnie de origine slav-orientală (teritoriul de sud al Federației Ruse și Caucazul de Nord), rușii lipoveni sunt menționați pe teritoriul actual al României, îndeosebi în Bucovina și Dobrogea, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, după declanșarea reformei bisericii ortodoxe ruse de către patriarhul Nikon.

Începând cu sinodul din 1654, reforma a divizat ortodocșii ruși în adepți ai lui Nikon și în păstrători ai tradiției cultului instituit odată cu creștinarea poporului rus de către marele cneaz al Rusiei kievene, Vladimir cel Mare în anul 988.

Reprezentanții bisericii oficiale s-au autointitulat creștini pravoslavnici, în timp ce păstrătorii credinței străvechi au fost calificați drept *raskolnici* sau *schismatici*. Ei înșiși se numeau **staroveri** (credincioși ai vechii tradiții) și **starobreadți** (cei care au respectat orânduiala străbună).

Staroverii n-au acceptat efectuarea semnelor crucii cu trei degete, folosirea crucii cu patru extremități, revizuirea cărților de cult sau înlocuirea vechilor icoane pictate în manieră bizantină.

De aceea, au fost excluși din biserică și anatemiați ca eretici, exilați, torturați și arși pe rug. Mulți au luat drumul pribegiei, răspândindu-se în lumea întreagă. Cei rămași au suferit persecuții inimaginabile. Astfel, Petru I (cel Mare), în anul 1714, a ordonat confiscarea averilor, alungarea lor din orașe, impunerea la dubla impozitare, precum și o taxă deosebită pentru dreptul de a purta barbă.

Refuzul staroverilor de a accepta înnoirea și persecuțiile la care erau supuși i-au determinat să ia constant drumul exilului, răspândindu-se în Siberia, Prusia Orientală (Polonia), Moldova, inclusiv la gurile Dunării, în Dobrogea aflată atunci sub stăpânire otomană, unde-și puteau practica meseria de pescari, învățată în locurile de origine, pe Don și pe Nipru. La Brăila, vin în anii 1820, întemeind satul Pisc, unde vor ridica cu timpul trei lăcașuri de cult.

După ocuparea nordului Bucovinei de către URSS, Mitropolia de Rit Vechi de Fântâna Albă se va muta la Brăila. În prezent, Biserica Creștină Ortodoxă de Rit Vechi (titlatura oficială din septembrie 2002) are în frunte pe Î. P. S. Leontii, Arhiepiscop de Fântâna Albă, Mitropolit al tuturor credincioșilor ortodocși de rit vechi din lume.

Lucrarea prezintă Satul Lipovenesc - Pisc în evoluția sa de-a lungul a două secole, dar și a cartierului Comorofca, relevând rolul bisericii și al credinței în viața comunității staroverilor, obiceiurile legate de naștere, căsătorie și înmormântare, precum și ocupațiile acestora.

Alte capitole surprind activitatea Comunității Rușilor Lipoveni din România, filiala Brăila; personalitățile originare din Pisc, ca și literatura dedicată pescuitului brăilean. O bogată iconografie ilustrează ocupația pescuitului și viața comunității rușilor lipoveni din Brăila.

Abstract

The census from October 2011 records, according to declared ethnicity, the existence of 23500 Russian-Lipovans (Tulcea-10300; Constanța-3600; Iași-2800; Brăila-1900; Suceava-1700) and according to mother tongue (the first language spoken in the first childhood years): $\frac{3}{4}$ of the Lipovans who declared their ethnicity and mother tongue spoke Russian in childhood, while the rest of $\frac{1}{4}$ declared the Romanian language as their mother tongue.

The Lipovans, ethnics of slavic-oriental origin (the southern territory of the Russian Federation and Northern Caucasus), are mentioned on the modern territory of Romania, mainly in Bucovina and Dobrogea, starting with the first half of the 18th century after the start of the reform of the Russian Orthodox Church by Patriarch Nikon.

Starting with the synod of 1654, the reform divided the Russian orthodoxes in Nikon's supporters and in tradition keepers of the cult instituted immediately after the christianisation of the Russian people by Vladimir the Great, the famous prince of Kievan Russia in the year 988.

The representatives of the official church entitled themselves Orthodox Christians, while the keepers of the ancient religious belief were qualified as *raskolnics* sau *schismatics*. They referred to themselves as starovery (believers in the old tradition) and starobryadtsy (those who obeyed the ancient rules).

The starovery did not accept the making of the sign of the cross with three fingers, the use of the cross with four

extremities, the reviewing of cult books or the replacement of the old icons painted in a Byzantine manner.

That is why they were excluded from the church and anathemised as heretics, exiled, tortured and burned on a pyre. Most of them went away wandering all over the world. The ones who remained underwent unimaginable persecutions. Thus, Peter (the Great) the First, in the year 1714, ordered the confiscation of their fortunes, chasing them from towns, imposing them double taxation, as well as a special tax for the ones who wanted to wear a beard.

The refusal of the starovery to accept renewal and the persecutions they were subject to made them to constantly go into exile, spreading across Siberia, Oriental Prussia (Poland), Moldavia, including the mouth of the Danube, in Dobrogea, which was then under Ottoman rule, where they could go on being fishermen, an occupation learnt in their birth places, on the Don and Dnieper river. They came to Braila in the 1820s and founded the village of Pisc, where they would build three churches in the following years.

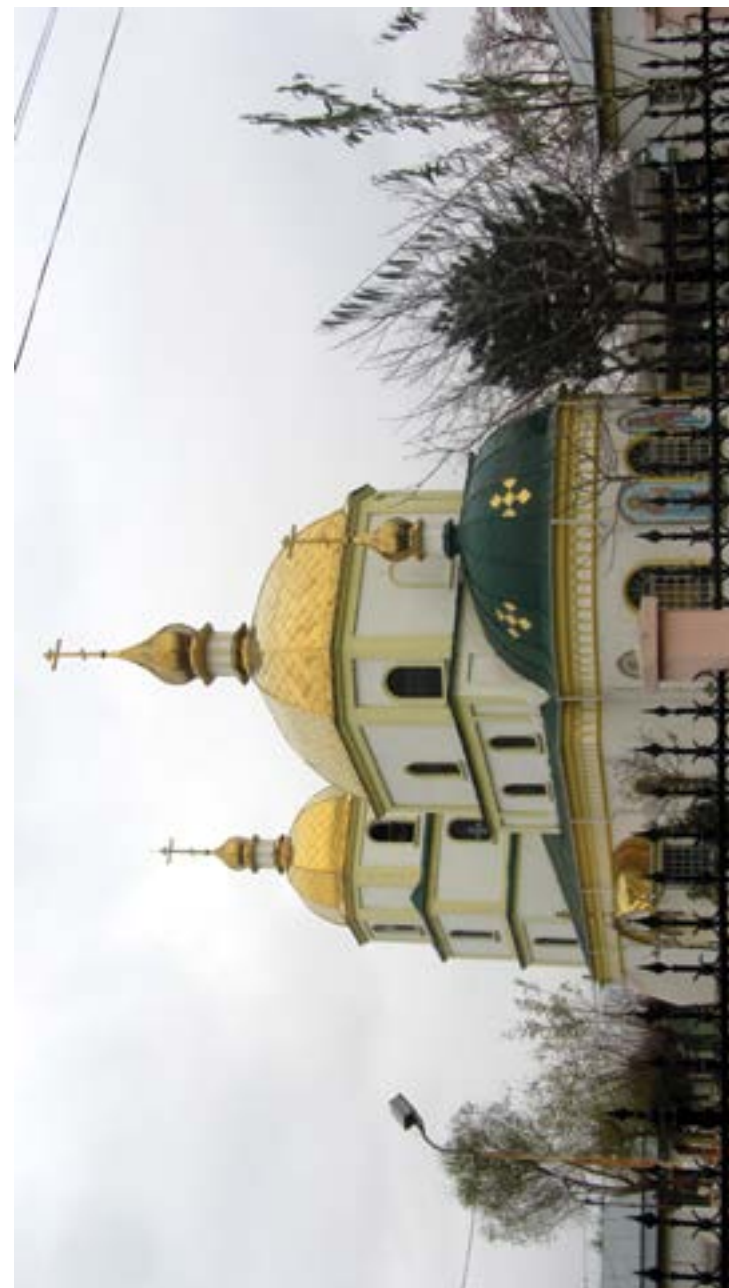
After the occupation of the North of Bucovina by the USSR, the Metropolitan Church of Fântâna Albă will be moved to Brăila. At present, The Old Calendar Christian Orthodox Church (its official title starting with September 2002) is ruled by His Grace Leontii, Archbishop of Fântâna Albă, Metropolitan of all the Old Calendar Orthodox believers in the world.

The book presents Pisc - the Lipovan village - during its two century evolution, as well as the quarters of Comorofca, revealing the role of the Church and of faith in the life of the community of the starovery, as well as their customs related to birth, marriage and funeral, together with their occupations.

Other chapters present the activity of the Russian Lipovans community from Romania, Braila branch; personalities born in Pisc, as well as some excerpts from the literature dedicated to fishing in Brăila. A rich iconography illustrates the occupation of fishing and the life of the Russian Lipovans community of Brăila.

Sumar

Argument	5
Istoria Bisericii ortodoxe de rit vechi	7
Temeiuri biblice / canonice	39
Exodul staroverilor din Rusia	51
Istoricul Mitropoliei de la Fântâna Albă	55
Organizare bisericească	66
Denumirea etnică	74
Pisc - patria lipovenilor	97
Comorofca și Băligoși	123
Viața religioasă a lipovenilor brăileni	137
Hramurile bisericilor ortodoxe de rit vechi din Brăila	146
Obiceiurile rușilor lipoveni	171
Școala	182
Graiul rușilor lipoveni	187
Alte aspecte ale vieții comunitare.....	195
De la sat la cartier urban	210
1989 și în prezent	225
Quo vadis, Domine ?	235
Comunitatea rușilor lipoveni din Brăila	240
Personalii	263
Mare centru piscicol	279
Literatura Piscului	383
Bibliografie selectivă.....	424
Rezumat.....	430
Abstract	432

1. Biserica Nașterea Maicii Domnului

2. Intrarea Maicii Domnului în Biserică sau Vovidenia

3. Biserica Acoperământul Maicii Domnului

4. Cimitirul lipovenesc din strada *Pictor Iser*

5. Catedrala Acoperământul Maicii Domnului (Pocrov)
- resfințirea din 22 iunie 2014

6. Mitropoliți de Fântâna Albă

№ 12. Браила, 1 Декабря 1896 г. Годъ издания 1-й.

СЛОВО ПРАВДЫ

ВЫХОДИТЪ РАЗЪ ВЪ МѢСЯЦЪ

АДРЕСЪ	ЦѢНА ПОДПИСКИ:
ГЕОДОРУ ЕФИМОВУ	Въ Россію на годъ : 5 р.
— БРАИЛА СЪ РУКИНИН —	„ „ „ полгода 3 р.
Theodor Efimof	Въ другія государства
In Braila (Romania).	Европы на годъ : 8 фр.
	„ „ „ полгода 4 фр.

ГАЗЕТА ПОСВЯЩЕННАЯ ЗАЩИТѢ
СТАРООБРЯДЧЕСТВА.

„АЩЕ ЗЛѢ ГЛАГОЛАХЪ, СВИДѢТЕЛЬСТВУЙ О ЗЛѢ,
АЩЕ ЛИ ДОВѢРЬ, ЧТО МНІ ВѢШИ (Іоан. XVIII, 23).“

БРАИЛА, 1 ДЕКАБРЯ.

Могущественный Великій Русскій Монархъ, имѣя благопоучно царствующій Николай Александровичъ, своимъ мудрымъ правленіемъ, заставляющимъ удивляться и востановить Россіи, и своимъ христіанскимъ мирнымъ дѣйствіямъ привлечь вниманіе къ Себѣ всего міра. Всѣ народы Европы имѣя обратили свои взоры на Императора Россіи и признали Его всепродолжительнымъ диктаторомъ. Реалистичность Русскаго Государя заставила и безбожную Францію проникнуться глубокимъ униженіемъ, при видѣ набожности Императора Россіи, во время недавняго пребыванія Его Величества во Франціи; свободомысленная французская печать „удивлялась этому юному Императору, Который умѣетъ воздавать Богу, что Ему принадлежитъ.“ Какъ рѣзко противоположны отнѣсы религіознымъ качествамъ мудраго Императора далеко не христіански дѣйствія вѣзвѣщихъ и мазыхъ управителей Русской церкви, наставляющихъ совѣтъ людей религіи и надсмѣхавшихся надъ набожностію истинно-вѣрующаго русскаго народа. Господствующая въ Россіи духовная каста,

7. Ziarul *Slovo Pravdy* (Cuvântul Adevărului), apărut la Brăila între anii 1896-1898

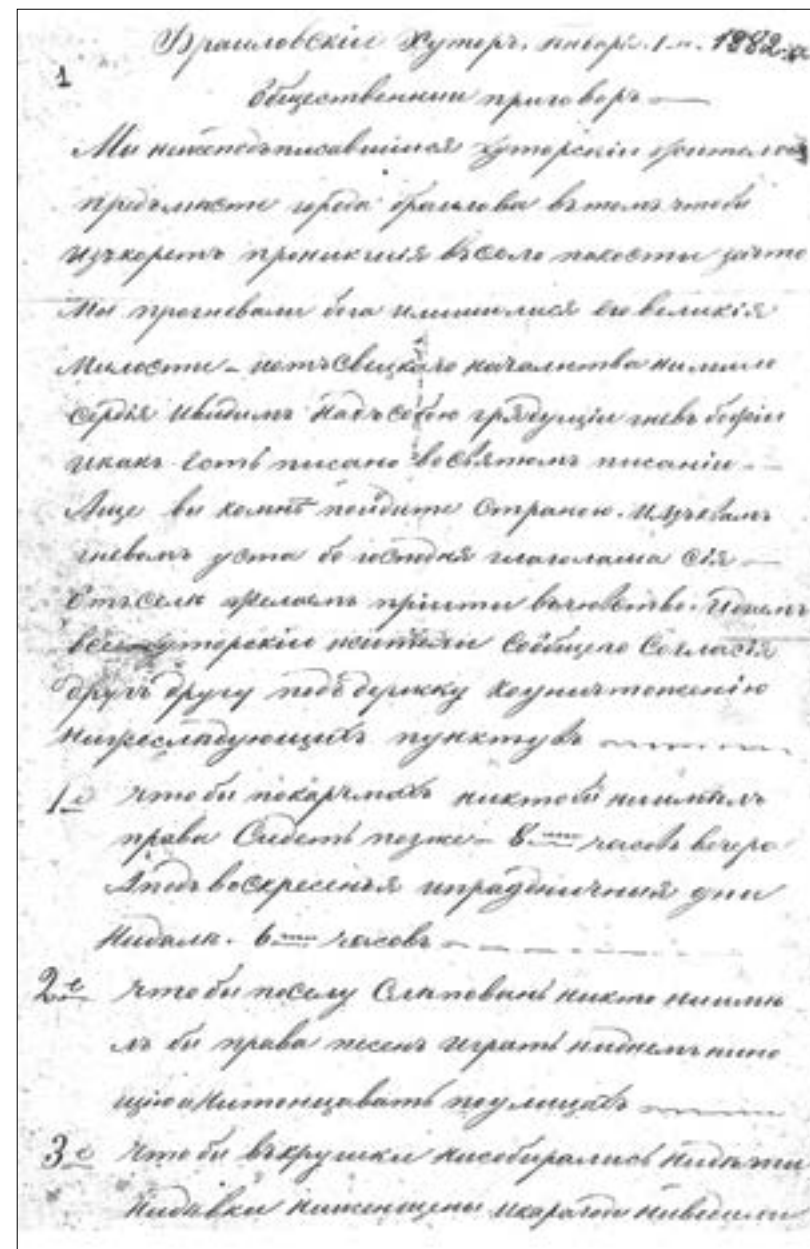
8. F. F. E. Melnikov (1874-1960), theolog starover

9. Î.P.S. Vlădica Leontie

10. Hirotonisirea arhimandritului Ghenadie
ca episcop-vicar de Brăila

11. Decizie obștească din data de 1 ianuarie 1882 semnată de
154 de locuitori din satul Pisc

12. „Colțul lui Dumnezeu”, icoană - altar, loc de rugăciune

13. Lestovka/Lestocika

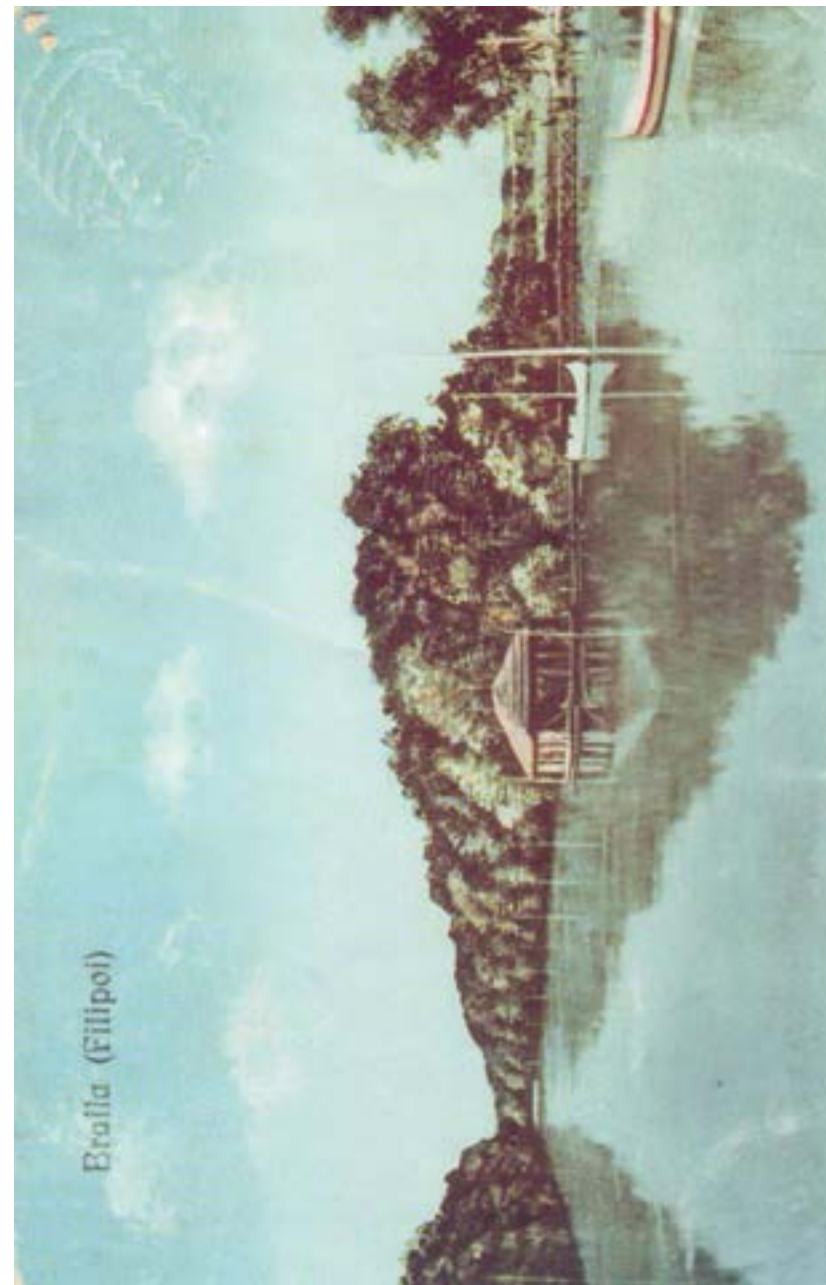
14. Pescăriile Statului (carte poștală din anul 1911)

15. Pescăria, ridicată în anii 1905-1906

16. Pescăria. În colțul din dreapta sus, firma lui Procop Vasiliev

17. Canalul Filipoiu

18. La pescuit pe Canalul Filipoiu

19. Pescuit la gard

20. Gard la Veriga

21. Echipa lui Firs, gata de plecare

22. Firs T. Famin - comerciant de pescărie

23. Ivli Nistor - un pescar veteran

24. Andronic Oprea la Plaja Lipovenescă

25. Casa din str. Oituz/Murgoci vizitată de Nicolae Iorga

26. Baie lipovenească - detaliu

27. Fosta primărie de pe str. Matei Basarab

28. Ruinele fostului dispensar de pe str. Matei Basarab

29. Școala cu clasele I-VIII *Alexandr Sergheevici Pușkin*

30. Pictură murală de Ion Giță

31. Grădinița nr.31 Arlechino

**32. Comunitatea Rușilor Lipoveni din Brăila
Sediul din Pisc**

**33. Muzeul Etnografic și de Artă
Populară, Brăila
Îmbrăcămintă lipovenească
pentru biserică**

34. Asociația Tinerilor Ruși Lipoveni Brăila pe scenă la Carcaliu

35. Cununie religioasă

**36. Procesiune religioasă
sărbătorirea Paștelui Blajinilor**

Dunărea ne dă pâinea și vinul. Dumnezeu când se spală pe față, cu apă din Dunăre se spală! Și când îi e sete, tot din Dunăre ia cu pumnul și bea. Din ea, Brăila trage cu cangea hălci de legendă. (Fănuș Neagu)

Din valurile ei legendare, într-un prezent care tinde să ne uniformizeze prin globalizare, *singură comunitatea rușilor lipoveni* reprezintă "o oază de tradiție vie", deoarece dintre multele neamuri, care, de mai bine de două secole, au ales Brăila drept o a doua patrie, înscriind în efigia vechii cetăți multiculturalitatea ca marcă a identității sale, doar lipovenii își păstrează graiul și portul originare. Și îndeletnicirea pescuitului, îndeletnicire cu multiple conotații biblice, deoarece nu contravenea celei de a șasea porunci a Decalogului: *Să nu ucizi!*

ISBN 978-606-8375-63-2

